KEMAL TAHIR

SAĞIRDERE

BİRİNCİ BÖLÜM

DÜĞÜN

I

Pelvan Vahit, sesini kısarak ikinci defa seslendi:

— Mustafa dedim, namussuz...

— Dur efendi...

— Duru neymiş?... Biraz da biz bakalım...

— Höst... — Kulaksızın Mustafa elini aşağıya doğru salladı —: Sen nasıl bakabilirmişsin yahu? Ağam Murat'ın Feride oynamakta...

— Hep mi Feride oynamakta bir saattir?...

— Hin...

— Tüh... Gelininiz olacak kahpe, tüm oyuncuymuş...

Kulaksızın Mustafa, gülüyor gibi burnunu çekti.

Perdenin aralığından, yalnız ocağın önü görünüyordu. Bu

yüzden, oyuna ikişer ikişer kalkan kızları seyredebilmek için, beklemek lâzımdı.

Mustafa'nın ağabeyisi Murat'ın alacağı Feride çoktan oturmuş, oyuna Pelvan Vahit'in iki aydır ardına düştüğü Güldanc kalkmıştı. "Pervanın hakkını yemekteyiz ama, suç bizim değil(.. İki dolansana kahpe... Ocağın önünde bunca topuk vurmak neyin nesi?... Bu kahpenin oyun arkadaşı Ayşe'yse, biz nasıl bırakıp savuşalım yahu!..."

Güldane yavaş yavaş yer değiştirdi. Karşısında oynayan kızın önce eli göründü. "Şart olsun Ayşe... Tamam... Bizimki oyuna kalktı, gördün mü sonunda... Kalktı ne güzel!..." Mustafa soğuğu moğuğu unutmuştu. Ayşe'nin böyle, gümüş yüzüğü olup olmadığını düşünüyor, yanağını pervaza var gücüyle dayıyordu.

Tef çalanlar, "Genç Osman" havasını bırakıp, "Tren Yolu" türküsüne başladılar.

Pelvan Vahit, karın üstünde eşelenerek sordu:

— Havayı çevirdiler Mustafa!... Hep Feride mi bu oynayan?...

— İyi bildin.

— îyi bildikse... Oynasm bakalım!... Başı gözü örtülü değil mi, kahpenin?... Töbe töbe...

— Değil... Bunlara ateş basmış soğuğun gözünde... Tere batmışlar ki, gömgök... Örtüleri çoktan attılar. Saçları el gibi sallanmak...

— Bize bakmak olmaz öyleyse...

— Hiç olmaz... Kan kısmı tüm rezil arkadaş... Göbek atmak bunlarda, göğüs titretmesi bunlarda...

Kulaksızın Mustafa uflayarak içini çekti. Güldane'yle oyuna kalkan Ayşe değildi.

Pelvan Vahit dişleri birbirine vurarak sordu:

— Bir şey mi dedin arkadaş?

— Dediğim şu... Bir cıgara yak... Bir' de bana ver. Ellerim donmuş...

— Benimkiler donmadı mı hay Mustafa...

— Hele davran!... Sen pelvansın...

— Soğuğa pelvanlık sökmez. Bırak şimdi cıgarayı... Feride oturmadı mı?

— Yok...

— Darılma ama arkadaş, sizin gelin köçekmiş iyice...

— Köçek evet... Böyle topuk vurmayı Çankırı'nın şehir kanlan hak edemez.

— Murat ağan duymalı ki, bu laflan...

— Duymakla?... Biz kötülüğe mi söylemekteyiz. Gerçeğini

söylemekteyiz. Bu yukarı mahallenin ferfenesi, düğünden zorlu arkadaş... Çifte lamba yakmışlar orospular... Düğün gibi giyinmişler. Şal kuşaklar çıkmış sandıklardan, üçeteklerin yabanlıklan

çıkmış... Helva tenceresini görsen bulgur kazanı sanırsın Hu ferfeneye mahalleden topladıklan ekin, üç panganot etmiş... Üç panganot yemekle mi tükenir.

— Yukan mahallenin kansı, verimkâr olduğu için, kızların ferfene yemeğinden ekini, tiftiği esirgemez eskiden beri... Benim Güldane yok mu görünürde?

— Yok...

— Senin Ayşe?...

— Ayşe'nin lafını etme Pelvan!... Allah Allah... Bize de yakınlık vermez, oyunlara da... El adamının kızlan nasıl oynamakta... Sen de kalk iki dolan a çengi... — Mustafa elini dizine vurdu—: Ulan adam!... Tuuu...

Pencerenin önünden biri geçmiş, perdenin aralığı kapanmıştı.

— Nedir Mustafa? Güldane mi?

— Güldane evet...

— Aman atla... Hopla oğlum... Hopla gel...

Mustafa üstüne bastığı direkten sarkarak kendisini kann üstüne sessiz bıraktı. Arkadaşına omuz verdi.

Pelvan Vahit, birinci kat döşemelerinhvyanmşar metre dışan uzanmış direklerinden birini tutup kendisini kolayca yukan çekti.

—:Çıktın mı Pelvan!... Aman yavaş... —Vahit sövmeye başlayınca güldü —: Nasıl Güldane'nin oyunu?

— Bırak yahu? Sen nerden baktmdı arkadaş?...

— Perdenin aralığından...

— Haniya?... Kapanmış yahu... Tüm kapanmış...

— Yok be... El kadar açıktı.

— Kapanmış namussuz...

— Gürültü etme, dedim. Sezdirdin kapattılar. Bahtına küs Pelvan... Hadi atla da gidelim ağır ağır... —Kollannı açıp kapayarak ısınmaya çalıştı — : Soğuk yaman... Dondum...

— Ağaya bak!... Güzelce baktı oyunlara... Şimdi gidelim-miş... Ayıptır.

— Öyleyse... Camı tıklat da "Perdeyi az biraz aralayıverin oh bayanlar" deyiver.

— Vay vay... Senin can-kardeşliği öğüdün bu mu?

— Benim öğüdüm gitmek... "İlle bakacağım" dersen... Çek bıçağı... Camın altından sok, perdeyi arala...

9

Pelvan Vahit, bu sözü ikiletmedi. Kuşağına sokulu bıçağı kınından çıkardı. Bir zaman uğraştı:

— Ulan oğlum... Yetişmedi namussuz bıçak...

— Yetişmedi mi? Eskinin pala bıçağı zamanı olsa yetiştirirdin. Bıçak yetişmeyince, hiç yolu yok... Atla gidelim...

— Höst... Bıçak yetişmedi, dedik. Kulaksızın Mustafa'dan akıl gelsin...

— Akıl... Kanırt camı... Az biraz arala... Sür yavaşça yukarı... _,

— Tamam...

Pelvan Vahit, ıslanıp şişmiş çerçeveyi zorla araladı. Elini içeri uzatmaya kalmadan, sedirde oturan kız, sırtına dokunulmuş gibi hopladı:

— Dondum ana... Neyin nesi...

Perdeyi açıp Vahit'in karaltısını görünce bağırdı:

— Vay başımaaa... Bakan var!...

— Kim kız? Nasıl bakan?.

— Yetiş Meryem abla...

— Ver surdan yanmış odunu...

— Su yetiştir bacım...

— Hay gözü çıkası... Kül getirin kül... Kızgın kül...

Pelvan Vahit önce bıçağını düşürdü, sonra kendisi atladı. Mustafa gülüyordu:

— N'oldu Pelvan?

— Bırak dinini seversen...

— Koluna vurdular da bıçağını mı düşürdüler. Yuf senin pelvanlığına, yuf...

— Bırak... Ayağım kaydı. Tekerleneyazdım ki, paldır küldür.

Bıçağını alıp karları zıpkasına sildi, kınına soktu. Ellerini beline koyup pencereye baktı:

— Yahu nedir? Senin Ayşe kızgın kül istedi, benim Güldane yanmış odun... Bizi bunca yaktıkları yetmemiş mi bu kahpelerin?...

— Demek, senin Güldane yanar odunu yetiştirebilse... Mustafa lafını yanda kesip "Höst..." diyerek geri sıçradı. Yukardan önce bir tas su, sonra bir çanak kızgın kül

dökmüşlerdi.

10

Suyu da, külü de Pelvan Vahit yemişti:

— Hele orospular hele... — Çömelip atacak bir şey bulmak için çalındı —: Ulan ben size kül atmayı sormaz mıyım... Ulan ben size...

— Bırak Vahit!... Bırak gidelim... Bunlar, bundan böyle, adamı oyunlarına baktırmazlar.

— Kaldır "Gidelim" lafını... — Gene elleri belinde, kapanan

pencereye baktı —: Islak it gibi, kuyruğu omuzlayıp gidecek delikanlı mıyız arkadaş, biz?...

— Ya?

— Deli gönül ne demekte? Çık yukarı... Atla içeri... Geçir helva kazanını kafalarına... Şart olsun, ben bunu yapardım ya, Murat ağamın alacaği Feride olmasa...

— İyi bildin Pelvan, Feride olmasa... — Mustafa çenelerini çatırdatarak esnedi —: Vakit epeyce Pelvan... Delikanlılar odadan dağıldı dağılacak... — Saatini çıkardı, yıldız alacasına tutup seçmeye çalıştı —: Vay babam... Yediye geliyor ağa...* On var.

— Olmakla?... Bu yılın son ferfenesi bu... Önümüz mart...

Mart ayı, düğün ayı... Bunları bir arada bulamayız bir daha... Bunca soğuğu yedik. Erkekliğimizi göstermemiş hiç olmaz.

— Peki?...

— Dama çıkacağız arkadaş... Ocağı kapatacağız. İçerisi tilki inine dönsün. Bunlara, bu helvayı ağız tadıyle yedirirsem adam değilim.

— Vaz geç...

,—Gel dedim. Gel arkamdan... Arkadaş değilsin gelmezsen...

— Hüs... Dinle bak...

Mustafa, kolundan çekerek arkadaşım çömelmeye zorladı. Kulak verdiler. Aşağı mahalleden birkaç kişi geliyordu.

Mustafa ürkek ürkek sordu:

— Kim ola arkadaş?... Bu saatte?

— Bilmem.

— Bu saatte Çerkeş yoluna doğru kim bunlar? Odada orman askeri var mıydı bu gece?

— Görmedim.

* Saatler hep alaturkadır.

— Hele gel... —Mustafa Pelvanı evin gölgesine çekti—:

Rezillik bu bizim işlerimiz, töbe rezillik... — Kulak verdi —: Sesi alamadım. Köylü mü, asker mi?

Pelvan Vahit kafasını kaldırıp baktı:

— Tüfek müfek yok... Kafalarını sarmışlar.

— Sakın Murat Ağam mı? Aman Vahit...

Gelenlerden biri yüksek sesle konuşmaya başlayınca, Pelvan

Vahit, elini bıçağına atarak kalkmaya davrandı:

. —Candarma Nail bu... Sesini aldım. Karıların önünde yiğitlenmeye kalkarsa, şart olsun, vuruşuruz.

— Hüs... Geri dur!... Vuruşmak da neymiş... Bir kabilenin adamısınız! Hüs, dedim. Yanındaki Murat Ağamsa... Hem de Murat Ağam...

Candarma Nail her zamanki gibi kısa kısa güldü:

— Boşuna geldik bu soğukta buraya Murat Ağa... Hani kimse yok...

— Ben iyi yerden haber aldım. Bu yana doğru gelmişler.

— "İyi yerden haber aldım" derken... Şu rezil topala inanmayacaksın, derim. Beni bu temeline tükürdüğüm Yamö -ren'de kimse dinlemez. Bu yana geldiler de hani nerdeler?

— Sen böyle bağınrsan elbet yakalayamayız. Anlaşmamız nasıldı?

— Benim bağırdığım mağırdığım yok... Bu köyde pire zıplasa benim haberim olur. Oğlanlar çoktan yattılar, sahur yemeğini erkence yediler de... — Gelip avlu duvarının önünde durmuşlardı. Duvar yarım adam boyunda olduğundan göğüslerinden yukarısı görünüyordu —: Bizim kopuk pelvan sıra saygı bilmez ama, senin Mustafa, yolsuz iş yapmaz. Köy yerinde, ağası Küçük Başağa olan bir herif nasıl bir rezil olmalı ki, kan ferfenesi gözlemeye çıkmalı... Mustafa az biraz tembeldir ama, edepli oğlandır. Yürü gidelim! Nerdeyse sahur davulu çıkacak... Ondan sonra da bu reziller kızların yemek yeyişlerini gözleyecek değiller

ya.

Döndüler.

Sesleri duyulmaz olunca. Pelvan Vahit kalktı. Bir zaman ışıklı pencereye baktı:

— Bu amca oğluyla bir gün çatışacağız ya, hele bakalım...

— Adam amca oğluyla çatışır mıymış köy yerinde?...

12

— Çatışır, ne güzel çatışır.

— Sen boşuna kinlenmektesin arkadaş, iyidir Nail ağam...

— Nesi iyiymiş?

— İyiliği şu... Bak, Murat Ağamın yanma koşulup gelmiş bu soğukta. "Adam sende... Varsın yakalansınlar" dememiş... Bize geldiklerini duyurmak için var gücüyle bağırdı —: Mustafa Pelvan Vahit'in ablak suratına gizlice baktı —: Çatışmaya gelmedi mi...

— Eeee?

— Nail'e pelvanlık sökmez.

— Neden?

— Şu yüzden ki... Nail ağam askerliğini candarmada yaptı. Candarmanın oyunu çoktur.

— Oyunu çokmuş... Oyunu, evli barklı herifken ergen kızların ardında dolanmak mı?

— Dolansın varsın... Biz de dolanırız. Ne demişler? "Gücü yetene...
" demişler.

— Söz mü şu?... Bilmez gibi... Hırsız İsmail'le gönderdiği haberi ne yapalım? "Güldane'nin ardını bıraksın. Kızdan ona hayır yok" nasıl bir laf?

Pelvan Vahit, konuşurken, uzun boyu, kaim gövdesiyle iki yana belli belirsiz sallanıyor, soğuk havaya baca dumanı gibi buğu çıkarıyordu.

Kulaksızın Mustafa güldü:

— Tütmektesin Pelvan, belli bir şey, yüreğin yanmada...

Tadı kaçtı, bırakalım da gidelim mi, ne dersin?

Pelvan Vahit, çakır gözlerini ışıldatarak arkadaşının yüzüne bir zaman anlamadan baktı. Sonra birden öfkelendi:

— Nereye gidiyoruz Kulaksızın oğlu?... Duymadm mı ne dedi, Nail olacak kart herif? "Bizim kopuk Pelvan" dedi. Kopukmuş... Biz neden kopuk olduk, bakalım Nail Efendi? Biz neden kapuk olduğumuzu bilenlerdeniz!... Ne fayda! N'olmalı olmalıydı, bu gece Murat Ağam yanında olmamalıydı. Olmamalıydı da bu herif bana "Kopuk" demeliydi...

— Ferah ol, yüzüne demez. Gidelim hadi... Ben kesildim iyice...

— Bırak... Ben ahdettim. Ne olacaksa bu gece olacak...

Mustafa gerçekten şaştı:

— Bu gece mi? Bu gece ne olabilir arkadaş?

— Bu gece... Görürsün!... Hadi dam başına.

— Dur oğlum! Dama çıkarsak razı mı gelir kızlar bize?

Pelvan Vahit duraladı. Bir zaman gözlerini kırpıştırdı, bir

zaman eski kundurasının burnuyla karları karıştırdı. Ellerini kuşağına sokmuş, boynunu biraz bükmüştü. Bu duruşundan, bu gece ne olacağını bilmediği iyice anlaşılıyordu.

Mustafa gülünce, tokat yemiş gibi irkildi. Arkadaşının kolunu hınçla kavradı:

— Gitmek geçti. Yürü dam üstüne...

Evin arkasına dolaştılar. Kışın kan küremek için sıkça çıkıldığından merdiven dayalı duruyordu.

Vahit, Mustafa'yı öne geçirdi.

Karı birkaç gündür kürenmediğinden toprak damın üstü kaba döşek serilmiş gibiydi. Ayaklan bileklerine kadar gömülerek bacaya doğru yürüdüler. Yaklaştıkça tefin sesi artıyor, söylenen türkü daha iyi duyuluyordu.

Gözlerini yumup yüzlerini bacanın sıcaklığına tuttular. Duman gözlerini biraz yaktı ama, soğuğun yanaklarındaki sızısını aldı. Kavrulmuş yağlı un kokusunu almışlar gibi yalandılar.

Aşağıda gene "Tren Yolu" türküsü söyleniyordu.

Mustafa geri çekildi:

— Duydun mu, en çok bağıran Ağam Murat'ın alacağı Feride...

— Murat Ağan, Sımıcak tren durağında demirbaş işçi olduğundan sizin gelin bu havayı, ister istemez, zorlu söyleyecek... Dur hele arkadaş, üstüne vurur ama bu kadar mı vurur?... Ne diyor sizin gelin olacak? "Bu yaz da böyle geçti / Yara kavuşamadım / Tren ocağın sönsün / Nerde benim Murat'ım..." diyor. Bağınyor ki, sesi yettiği kadar... Az kalsın keyiflenecekti. Bunu fark edince yeniden öfkelendi: Hele şunlara hele... Gördün mü, hey Allah!... Biz burda titremekteyken takır takır... Şunlann Tren Yolu türküsüne çökmeleri neyin nesi? Ulan durun siz... Ulan eşekler... Ulan kan milleti... Hadi Mustafa şunlara bir oyun bul ki, türkü olsun Kurşunlu toprağına...

— Oyunu meydanda arkadaş... Önce biraz kar atarsın sezdirmeden, sonra bacanın ağzını örtersin!

— Örtersin, ne kolay... Çuvalı nerde bulmalı, gecenin bir vakti?

M

— Ceketine ne olmuş? Çıkar ceketi... Duman bastı mı, camı açarlar ister istemez, içeri dalarsın top gibi...

Pelvan Vahit, bu sözü ikiletmedi. Önce içeriye biraz kar attı, sonra lacivert abadan eski ceketiyle bacanın ağzını sıkıca örttü. Ellerini kucağına sokup bacaklannı iki yana açarak kasıldı. Böylece sonuna kadar beklemeye kararlı olduğunu meydana vuruyordu.

Gökyüzü yıldızlıydı. Havada şuncacık esinti yoktu.

Ev, Yukan mahallenin kıyısında olduğu için, Orta mahalleyle Aşağı mahallenin üstünden Sağırdere'ye kadar bütün Yam-ören'i görüyorlardı.

Kızların ne yaptığına kulak vererek dalmışlardı ki, alt baştan

sahur davulunu duydular. Ses gecenin soğuğunda, yer altından geliyor gibiydi.

— Sahur vakti oldu mu? Ali dayın davulu omuzlayıp çıkmış?

— Olmaz mı bre Pelvan... Oldu da geçti bile... Hadi al ceketi, gidelim...

— Ne gitmesi Ağa... Bizim oyunumuz asıl bundan sonra...

— Vaz geç...

— Gitme yok... Höst... Aşağısı kanştı arkadaş...

Kızların bağırtısı iyice duyuluyordu.

— Dumana verdik Mustafa... Gördün mü?

— Tamam... Giy ceketi de savuşalım... Yamören'in kansı kızdı mı, durmak geçmiştir.

— Sopadan mı yıldın yüreksiz... Tüh senin erkekliğine... Mustafa ceketi biraz aralayıp içerisini dinledi:

— Tef sesi kesilmiş Pelvan... Durum kötü... Beni dinlersen...

— Neymiş?

— Beni dinlersen... îş işden geçti. "Bezdik bunlardan" diyorlar, "Alalım sopaları..." diyorlar.- Vay başıma... "Kafalannı yarmamış olmaz" diyorlar. Davran arkadaş... "Sürelim şunları... Muhtar Ağamın odasına kadar" diyorlar.

— Hele şaşırtıp çıkmalılar ki... Ben onlara...

— Bırak yahu... Giy şu ceketi... Sopa-değnek yürümüş kan takımına kim ne yapabilir? İçlerinde Gurbetçi Ömer Ağamın Meryem abla var ki, alaylan bozar. Aman haaa... Şart olsun köyde gezilmez. Kap ceketi. Kapıyı tutalım da dışarıya hiç

çıkarmayalım... Yağdırırız kar topunu... Kötüsü gelirse, "Geçerken yolumuzu kestiler Muhtar Ağa, biz ırzımızı zor kurtardık bunların ellerinden... " deriz!

Vahit merdivenleri inerken, Mustafa gübre yığınının üzerine atladı. Bir avuç kar alıp sıkıştırarak koştu.

Yamören'in bütün evlerinde olduğu gibi kapının önünde bir sundurma vardı. Bunun altında, kağnı, sapan, tezek kerpiçleri, çalı çırpı demetleri duruyor, kapı merdivene açılıyordu. Merdivenin avlu tarafı tahtayla kapatılmıştı.

Mustafa dizleri arasında, taş gibi sıkıştırdığı kar topunu yanma gelen Vahit'e uzattı:

— Buyur Pelvan! Al şunu. Benim Ayşe orospusuna, aman, bir kuvvetli top yapıştıralım. Bayrama kadar belini doğrulta-masın...

— Dışarı çıkarsa kolay... Çıkarsa...

— Çıkar yüzde yüz... Çünkü ev sahibi... Görürsün babayiğit -tir, birinciye o çıkacak...

Sofada ayak sesleri işitildi. Bu seslerle beraber, tahtaların aralığından görünen ışık hızla aşağı indi, ama kapı hemen açılmadı. Vahit, eli havada bekliyordu.

Kapı açılır açılmaz, çıra alevi, kağnıyı aydınlattı. Öndeki kız, eşikte duralamış, ışık arkasında kaldığından yüzü seçilememişti. Vahit'in var kuvvetiyle fırlattığı top, kapının üst pervazına çarparak gürültüyle patlayınca fukara kız, "Vay anam" diye geri çekilip kapıyı örttü.

Mustafa, iki kar topu daha verdi.

— Hele alçaklar!... Vur Pelvan!

Toplar tahtaları gümletti. Merdivende ses kesilmiş, aralıklarda ışık görünmez olmuştu. Vahit başını salladı:

— Bak, en yiğitleri benim Güldane'ymiş. "Vay anam" demesinden bildim!

Mustafa, ıslak ellerini, ceketinin içinden koltuk altlarına soktu:

— Yeter, gidelim!

— Akşamdan beri "gidelim" lafından usandım Mustafa!

— Bırak, dinini seversen... İşte erkeklik bizde kaldı. Gidelim!

— Asıl şimdi iş çıkaracağız... Yemeğe oturacaklar... Hey 16

kan milleti! Boğaz dedin mi ölür canım! Bunlara pekmezli helvayı rahat yedirmeli mi?

— Yedirmemeli ama, bunun yolu? Ne yapacağız, sen onu söyle?

— Yolu... Dama çıkıp odayı dumana vermek...

— Alayı bırak Pelvan!... Yürü gidelim! Doğrusunu ister misin, ilk niyetten şaşılmayacaktr. "Pencerede aralık bulursak, bakarız!" dedi. "Aralık bulunmazsa geçer gideriz" dedik. Buralarda titremenin sırası mı? Soğuğu yedik!

— îyi söyledin, soğuğu yedik madem...

Bir kapı açılıp kapandı. Gözlerini kısıp baktılar. Karın üstüne, uluyarak kara bir şey çıktı.

Mustafa irkildi:

— İti bıraktılar!

Arap huysuz köpekti. Gündüz bile avluya kimseyi uğratmıyordu.

Arka arka yürüyerek avlu kapısına doğru çekildiler.

Kızlar pencereyi açmışlar, köpeği: "Tut tut! Kış Arap! Kış aslan!" diye kışkırtmaya başlamışlardı. Yalnız, Murat'ın alacağı Feride:

"Yapmayın, gidiyorlar!" diye önlemeye çalışıyordu.

Vahit'i, belki de onun bu sözü, belki de Güldane'nin önünde köpekten kaçmak öfkelendirdi. Silkinip kolunu Mustafa'dan kurtardı, yaklaşan köpeğe bir tekme attı:

— Hoşt ulan!

Arap homurdandı. Vahit önce, taş bulmak için yere eğildi, sonra kuşağını düzeltir gibi yaptı. Köpek başını eğmiş, kulaklarını kısmıştı. Dışarıda durup avlu duvarının üzerinden bakan Mustafa,

"Bizim Pelvana şimdi paça-kasnak dalar!" diye keyifle düşündü...

Arap atılır atılmaz, Vahit kolunu savurdu. Hayvan uluyarak geri sıçradı, başını sırtına çevirip iki kere döndü, sonra kuyruğu apış arasında, eve doğru kaçtı.

Penceredeki kızlar şaşırarak seslerini kesmişlerdi.

Mustafa yavaşça sordu:

— Vurdun mu ulan?

— Vurdun mu ne demek? Öteye bile geçtim! Vurdum gitti.

— İyi etmedin.

Vahit yanına geldi, bıçağın kanını duvarın üstündeki karlarla 17

temizledi:

— Yahu sabahtan beri hoca gibi öğüt verirsin... Bıktım senden... Köpeği ne zaman koyuverdiler bunlar?...

— Bilmem... Ahıra kapattılardı besbelli... Sonra, bizden bezginlik getirince içerdeki merdivenden inip saldılar. Kıyasıya vurmasaydın...

— Elim terazi değil ya!... Sırtına daldırdım...

Vahit'in sesi, dolu dolu idi. Güreşte birisine yenildiği zamanki gibi... Mustafa, canını büsbütün sıkmamak için, aklına gelenleri artık söylemedi. Yan yana, arada bir, dirsekleri birbirine dokunarak yürüdüler. Donmuş kar ayaklarının altında cam kırıkları gibi çıtırdıyor, davul gümbürtüsü gittikçe yaklaşıyordu.

Zonguldak treni uzun uzun öttü. Bu ses, kışın Mustafa'nın yüreğini ürpertiyordu. "Sağı solu açık makinenin ocağı başındaki kara herifleri" düşündü. Ellerini ceplerine biraz daha bastırdı.

Orta mahalleye kadar, daha doğrusu, davul çalarak yaklaşan korucu Ali Dayıyı geçinceye kadar, bir şey konuşmadılar.

Cami ile muhtar odası Orta mahalledeydi. Kaç senedir direkleri hazırlandığı halde, camiye bir minare yapılamamıştı. Hoca, şu taşın üstüne çıkıp ezan okuyordu.

Muhtar odasının karşısındaki dut ağacının dallarını kar kaplamıştı. Elli evlik "Koca" Yamören'de bu duttan başka ağaç yoktu.

Mustafa içini çekti: "Ulan Topal İsmail! Ulan hırsız herif!

Sana kalsa, fukarayı keseceksin de gövdesinden bağlama yapacaksın!" Mustafa her sene, karlı zamanlarda bu ağacın baharda yeniden yeşereceğine inanamıyor, kış geceleri ona adammış gibi acıyordu.

— Ağaç kısmı, kışın yaprağını neden döker Pelvan?

— Bilmem...

— Öyle ya... Kışın yaprak daha lâzım. Üşümesin diye...

— Ağan Murat bilir! Sormadın mı?

— Sordum. Kaç kez sordum. Anlattı, ama aklımda kalmamış.

— Aklında nesi kalacak, Allahtandır.

— Orası öyle... Elbet Allahtan... Şu bizim Sağırdere'nin suyu da yazın kesilir, kışın akar. İşin tersine bak! Aslında köy adamına su, yaz günü lâzım.

— İşte gördün mü, bu da Allahtan... —İç sıkıntısı çabuk dağılan Vahit keyifli keyifli konuştu —: Ali dayı bize selâm vermedi. Ferfene evinden geldiğimizi bilmiştir.

— Bilmez mi?

Aşağı mahallenin yol ayırımına gelmişlerdi. Vahit dümdüz gidecekti. Mustafa "Eyvallah" deyip sağa saptı. Birkaç adım yürümüştü ki, Vahit seslendi:

— Dur Mustafa!

— Nedir?

— Himmet Çavuşun odasında ışık var!

— Hani?

— Baksana pencereye...

Mustafa, arkadaşının yamna geldi:

— Sahi, Pelvan! Yüzük mü oynuyorlar! Haydi bakalım! Soba yanıyorsa ısınırız...

— Haydi!...

Himmet Çavuşun odası iki katlıydı. Alt katta bir ayakyoluy-la, misafir hayyanlannın bağlandığı genişçe bir ahır vardı. Yamören'in Delikanlı odası burasıydı.

Rüzgârla hafif hafif gıcırdayan merdiven kapısında kunduralarını ellerine alıp yukarı çıktılar.

Sobanın önünde oturan Topal İsmail, içeri girenleri görünce yavaş sesle sordu:

— Nerden bu geliş Ağalar?

— Pelvan Vahit, kaşlarını çattı:

— Ne demek! Biz nerden olsa atlar geliriz. Ya senin evin yok mu, Yamören'in uyumaz kuşu?

Topal İsmail, Pelvan Vahit'in sözlerini işitmemiş gibi başını çevirdi. Soba yandığı için oda sıcaktı. Sedirin üzerine serilmiş yataklarda, iki kişi uyuyor, duvardaki çivilere asılı mavzerlerden bunların orman askerleri olduğu anlaşılıyordu.

Vahit'le Mustafa başlanna sanlı mendilleri çözüp sobanın iki yanına çömeldiler.

— Sahur yemeği çıkarılmadı mı bunlara?

— Çıktı da yediler bile Pelvan!

Topal İsmail yeni tıraş olmuştu. Özenerek kıvrılmış. InCe, siyah bıyıkları lamba ışığında yağ sürülmüş gibi parlıyordu. Vahit uzandı:

— Gene kıvırmışsın bunları... —Askerlerin uyanacağım düşünmüyor, yüksek sesle konuşuyordu —: Kıvırmışsın ulan alçak! Gözünü alaca basmış kocakarılar, seni erkek sanacak...

Topal İsmail, Pelvan Vahit'in eline yavaşça vurdu:

— Dokunma!... Bıyıklanma dokunursan dinime imanıma, seninle helalleşmem... Öte dünyaya dargın giderim. "Köse kulun, hey Allah! Dünya yüzünde beni bezdirdi" derim.

— Köse mi? Ulan Topal?

— Bırak Pelvan... Bırak efendi!... Bunlara "bıyık" demişler. Birinci erkeklik belirtisi bıyıktır!

— Vay! Erkeklik belirtisiyse... Yok mu bizde?

Vahit bıyık büküyor gibi parmaklarını tüysüz dudaklarının üzerinde oynatmaya başladı. Birkaç zamandır — Güldane'nin arkasına düştü düşeli — bıyıksız olduğuna üzülüyor, Topal ismail'i kıskamyordu. Gözünü kırptı:

— İşte bunlara da bıyık derler. Anladın mı Topal Ağa?

— Hani görelim! — Topal İsmail, bir eliyle gözlerinin üzerini siperleyip güzel yüzünü buruşturdu—: Hani bıyık? Çek-elini... Sinirime dokunuyor karşımda bıyık burman Efendi! Hele rezil! Gözünü neden kırparsın? Huzurundaki senin, kan değil, erkek... Bıyığını durmadan ne bükersin a yavrum?

— Bükerim...

— Aman, yalan bir lafa da ne çabuk inanır... Daha dur, daha dur... Sonra gelir yetişirlerse bükersin... Şimdiki ana tüyü... Sen hiç ayna görmedin mi?

Mustafa, ellerini ısıtırken "İsmail, askerlerin ceplerini yokla-mıştır" diye düşünüyordu. Kendi bıyıklan da çıkmadığı için, sürüp giden bıyık lafı canını sıktı:

— Bırakın patırdıyı... Askerleri uyandıracaksınız!

Topal İsmail başını salladı:

— Uyanmazlar... Derin uykuya daldılar. Ah, tüccar kısmı da bu biçim uyuşa, benim işim tren gibi yürürdü. Düdük çalarak... Tren gibi... Lâkin ne fayda! Malı olan gözünün biriyle uyur.

— Senin malın tüccardan çok besbelli... Gözünün biriyle de uyumamışsın...

— Sorma efendi! — İsmail parmağını ısırdı —: Size bolca leblebi, kuru üzüm vardı ya, bu gece... Felek yâr olmadı...

Pelvan Vahit, askerlere getirilen sahur yemeğinin artıklanna

bakmak için kapı dibinde duran sininin yanına gitmişti. Sahanlar dan birinin bakır kapağım sallayarak sordu :

— Hayrola Topal? Birisini mi hakladın?

— Bilemedin Pelvan... Dinle ki bir... Köye leblebici geldi ya... Kara sakal leblebici... Muhtar odasına yatırdılar. "Ağalara leblebi ikram edeyim" dedim. Pazarlık uymadı.

— Uyar mı?... Kara sakal leblebici, adamın gözünü çıkanr, hey oğlum!

— İyi bildin... Kara sakal yaman imiş... Akşamdan beri kolladım. Odadan köylü gitti; herif ışığı üfledi. Ben süründüm, içeri girdim.

— Hele çakal hele... Hele topal kurt hele...

— Vahit efendi, sus birader, adam gibi dinle: Duvann dibine sindim. Yatsana be mübarek! Uyuşana leblebici tüccan...

— Aferin kara sakal, uyuma!...

— Dediğin gibi Pelvan, uyumadı. Gövdesini kaşıdı bir

zaman... Kaşmir hart hart! Pencerenin önünde olduğundan, cama vuran alaca karanlıkta, ben onu görüyorum, duvar dibine yattığımdan, o beni görmüyor. Ceketi çıkarmış, çiviye asmış, ferahça yatağa girmiş... Aman, gözünü kapayıp uyumuş mu kara sakal? Ne mümkün! Uyumaz, aksınr, kaşınır... Canım sıkıldı. Ayaklarım kımıldadıkça hasır şark şark ötüyor. Geçti bir zaman... Patladım... Soba söndü. Dişlerim başladı birbirine vurmağa...

— Topal İsmail, sobanın arkasına uzattığı sol bacağını gözünün ucuyle gösterdi—: Bu bacağın derdi hepsinden büyük... Şöyle uzatınm ağnr, böyle uzatırım sızlar... Herif uyumaz bir taraftan...

Pelvan Vahit, kısa bir ıslık öttürdü:

— Kara sakal bir kara sakal değil, Topal İsmail'in başına bir belâ imiş...

— Şimdi iyi bildin Vahit efendi! Herif gerçekten belâ...

Ayağımı oynattıkça, sıçan geziyor sansın diye duvan parmağımla kırt kırt kazıyorum. Leblebiden, paradan vazgeçtim, kalkıp dikilsem: "Aman beni soymağa geldiler!" diye bağıracak. Adımız "Hırsız İsmail"... Muhtardan, heyetten dinle çekişmeyi... "Köye gelen Tann misafiri soyulur mu, tövbe!" Himmet çavuş gözlerini açar: "Bu ne rezillik! El adamını köy odasına yatırmışlar da, malını aşıracak olmuşlar, denilecek... Gitti Yamören'in namusu!"

Pelvan Vahit, yemek artıklarını yiyordu. Avurdu bulgur

pilâvıyle dolu, homurdandı:

— Mustafa, duydum mu? Yamören'in namusunu düşünmek kime kalmış... Battı, bizim köyün namusu.

Topal İsmail, gülerek parmaklarını şıkırdattı:

— Elbette düşünürüm. O sırada her şey düşünülür. Sırat köprüsü geçiliyor. Uzatmayalım, leblebiden ümit kesildi. Bir gerindim, bir esnedim: "Amanın! insan hep gitmiş, ben burada uyuyakalmışım" diyerek davrandım. Uyumazmış kara sakal!... Yastıktan başım kaldırdı: "Hakikat! İnsan hep gitti; sen burada uyuyakaldın, hay oğlum!" demez mi?... Küfür ettim amma, baştan ayağa... Dışarısı da bir soğuk... Canımı, dert ile, buraya attım.

Mustafa sesini alçattı:

— Bunların yalanlığı belli... Şimdi, doğru söyle; askerlerin cebinde bir şey bulabildin mi, İsmail?

Topal İsmail, yüzünü astı:

— Bu da laf mı şimdi? Dinime imanıma ellemedim. Askerde yüz lira olsa almam... Asker ne demek? Gurbet adamı demek... Fukaranın canını yakmağa töbe verdik ya... Murat Ağana tövbe verdik bu yönden...

— Haydiiii... Hırsızın, kumarbazın, bir de kötü karının töbesi mi olur?

— Kumarbaza, kötü karıya sözüm yok... Bu işlere ahşan bir daha duramaz. Ama hırsızlar çeşit çeşit... Beni büyük hırsız lardan bellemeyeceksin! Biz fukara hırsızlarız. Hırsızın fukarası yürekli olur. Murat Ağana töbeyi şartıyle verdik. Çalmasına çalarım, ben bu sakat bacakla çalışamam, çalarım ama... Zenginlerden, eşraftan, ağa takımından çalarım!

Sakat sol bacağını, sobanın arkasından yavaş yavaş çekti. Diz kapağını okşamağa başladı. Gözleri sobanın alevine dalmış, suratı asılmıştı.

Vahit yanlarına geldi, bir parça yufka ekmeğini, sobanın üstüne koydu:

— Leblebici de fukara değil mi alçak? Fukara olmasa bu şubatın soğuğunda köy köy dolaşır mı?

— Üstüne başına hiç aldırmayacaksın Pelvan, karda* kışta gezmesine de bakmayacaksın. Kazancı çok olmasa gezer mi? Leblebici milletinde, oğlum, çıkınla para vardır. Köylü kısmının

karısını sen bilmez misin? Bizim karımız, "boğaz" dedin mi, şuraya yatar da ölür. Hepsi, kocasından gizli, sapan demirini leblebiciye verir. "Sonunda dayaktan öleceğim!" demez. Kara sakalın yarım okka leblebisini alaydık, kötü müydü? Şimdi tıkır tıkır yerdik yahu!...

Mustafa, bir şey hatırlayarak elini dizine vurdu:

— Tuu!... Gördün mü işi? Sabah oldu olacak... Yarın, sahur ekmeğini yemeden oruç tutacağız, eyvah!...

Pelvan Vahit, sobanın üstünden ekmeği hemen aldı:

— Ben askerlerden kalanları yedim, karnım doydu.

Topal İsmail, boş bulunarak akıl öğretti:

— Niyetli değilsiniz ya... Yüreğiniz çok bayılırsa gizliden yersiniz.

— Ne diyorsun ulan? —Vahit ekmeği ağzına götürürken öylece durdu —: Ulan domuz! Yoksa Ramazanı hep yedin mi? Vallah billâh hem de öyledir, gördün mü Mustafa?

Topal İsmail telâşlandı:

— Lafa bak... Oruç yenir mi hiç? Tuttum günü gününe...

— Yemin et!... "Şart olsun!" de...

— Canım efendi, yemini var mı? Tuttuk diyoruz. Neden inanmamalı? Kanaat olsun tuttuk! — Mustafa'ya döndü —: Deminden beri laf karıştı, sabaha yakın nereden bu geliş? Biraz da sen anlat, Kulaksızın oğlu?

Vahit omuzundan tutup Topal İsmail'i kendisine çevirdi:

— Orucu yemediğine yemin edeceksin, lafa laf katma!...

Topal İsmail, kurnaz kurnaz gülümseyen Mustafa'dan yardım gelmeyeceğini anlayarak Pelvan'a yalvardı:

— Vahit Pelvan... Kardeşim, lafa sen laf kattın şimdicik. Sorduğuma cevap gelsin!... Dur başını sallama... Dur, omuzumu kıracaksın, alçak!... Anladım! Ferfene evinin çevresinde it gibi dolandınız.

Vahit inat etti:

— Sen dur, alçak topal! Yarın Müslümanlara: "Bu İsmail orucu bütün yemiş" demez miyim? İmamın kulağını bükmeli, ha, Mustafa? Bu İsmail dinsizini köyden çıkarmamış olmayacak.

— Sus Vahit, sus arkadaş! o nasıl bir lâkırdı! Oruç kısmı hiç yenir miymiş? Niyetsiz de olsan tutacaksın yüzde yüz...

— Yemin et!... Yemin etmezsen yarın, şart olsun, köyde 23

dellâl bağırtınm.

Topal tsmail boynunu büktü:

— A, canım! İlle söylemeli mi? Gizli bir işimiz kalmayacak mı, demek? Bu Ramazan, tutmadık, yedik başından bu yana...

Bunları söylerken kuşağından bir şey arıyordu. Üstü yeşilli, beyazlı bir karton parçası çıkardı:

— Baksana şuna...

Vahit kartonun ucunu tuttu:

— Bu da ne? Ver bakalım!... Leblebiciden mi aşırdın?

— Dur, çekme, yırtarsın, lâzımlı bir kâğıt... Okuman yok, yazman yok! Elimde kâğıt görsen çeker alırsın. Al bakalım!...

Pelvan Vahit, kartonun üzerinde yazılar görünce, bunun önemli bir şey olduğuna hemen inandı, Mustafa'ya uzattı:

— Baksana, gerçekten üzerinde yazılar var.

Mustafa da okuma bilmiyordu. Kaşlarını çattı:

— Yazıklar olsun! Allah, Allah! "Orucunu yesin bu Ramazan benim İsmail kulum!" diyerek gökten kâğıt gelmedi ya... Ne iyi? Herkes kuşağının arasına bir kâğıt soksun;orucu yesin!

İsmail kartonu eline aldı, lamba ışığına kaldırdı:

— Bildiğin gibi değil ağa! Bu kâğıt ilâç gösteriyor. Mahpusta beni hastahaneye gönderdiler... Bacağımıza baktılar. Bu ilâç kemikleri kireçler. İlâç iyi idi. Yemeklerden sonra kaşık kaşık yutacaksın! Beyaz toprak gibi, şöyle kül gibi bir toz... Üstünü okusana... Calcium... Topal İsmail bu kelimeyi; harflerinin Türkçe sesleriyle okuyordu: Anladın mı? Calcium... Alçak eczaa kutuyu doldurup vermedi yoksa... içinden iki parmak çaldı. Rezillik bu eczacıların işi...

Pelvan Vahit, parmağım kızgın sobaya sürüp çekmekten vazgeçti:

— Mübarek Ramazanı yedin ya, sen ona bak, hey Topal ağa?

Topal İsmail, yokuş çıkmış gibi soluyordu. Bu kadar dil döktükten sonra özürüne inanmayan Pelvan Vahit'e öfkelenmişti. Lamba ışığıyle aydınlanan sol yanağı olduğundan daha san, avurdu daha çukur görünüyordu. Mustafa onun ne söyleyeceğini merakla bekledi. Topal İsmail, kısa kısa öksürdü. Öfkesini dağıtmaya çabalıyordu. Elini bıyığından çekip sakat diz kapağına götürdü, gönülsüz gönülsüz konuştu:

— Bu işin öncesi var! Doktor, hey Mustafa, bacaktan alçıyı söküyor. Aklıma Ramazan geldi. "Ramazanda oruç tutsam bir zarar gösterir mi?" dedim... Sorduğum ne güzel olmuş. Başımıza gelenler hep bilmemezlikten... Doktor bir kızdı, bir bağırdı. Bacağımız bizden gitmiş, biz daha "Ramazan" diyerek oruca gayret verirmişiz. "Sabahlan yumurta içeceksin. Oruca falan aklım ermez" diyerek camlan zangırdattı doktor. Anladın mı?

Ben sabahlan yumurta içecekmişim. Ramazanda falan anladın mı? Töbe töbe!...

Pelvan Vahit, sobaya atmak için eline aldığı odunu Topal İsmail'in başı üzerinde iki kere çevirdi:

— Sen de, doktor lafıyle oruca kıydın öyle mi rezil?

Topal İsmail, siyah astar bezinden yapılmış dar zipkasının

içinde, şişliği iyice belli olan dizkapağım biraz kaldırdı:

— Orucun sırası mı bu böyleyken? Borcum olsun yahu!...

Sonra tutanm. Otuz gün mü oruç borcumuz? Elli tutayım, altmış tutayım... Faiziyle tutayım... Doktor, "Tutma!" dedi. Yüzüme bağırdı. Doktor bu... Koca bir doktor! Ben bu bacağa hiç basamıyordum, efendi... Köyde yiğitlenip doğru yürüdüğüme bakma... Bacak kötüye gidiyordu. "Yamören'in uyumaz kuşu!" dersiniz, "İsmail'i neden uyku tutmaz?" demezsiniz. Şimdi biraz ferahçayım!... Mahpusta güneş banyosu yaptım akşama kadar... Hele yaz gelsin, burada da güneş banyosu yapılacak... Do ktorun iyiliğini gördük, şimdi inkâr mı edelim! Bacağı alçıya koydu, iyi etmeyi bildi ya... "Güneş banyosu ister!" dedi, iyi etmeği bildi ya... Bir kutu ilâç verdi, "Orucu da sonra tutarsın!" dedi. Akıllı adamlara inanacaksın, borcum olsun!...

İçini çekti. Dizkapağım oğuşturuyor, daha doğrusu, parmaklarını yavaş yavaş açıp kapayarak okşuyordu. İsmail'in "topal kalacağım!" diye ne kadar korktuğunu, Mustafa şimdi ilk defa, birdenbire anladı. "Topal!" diyenlerin yüzüne hasta koyun gibi, gözünü kırpmadan bakması, demek bu korkudandı.

Askerlerden birisi horlamağa başlamıştı. Mustafa, ayağa kalktı, gerindi, esnedi, omuzundaki büyük yazma mendili kulaklarına sardı:

— Ben gidiyorum ağalar!...

ötekiler de kalktılar, Vahit'le Mustafa ayakkabılarını giyip (livarı çıktıkları zaman, Topal İsmail, merdiveni ancak inmişti.

25

— Hele durun! Durun yahu!

Vahit, karın üzerinde dikkatle yürüyen İsmail'e biraz baktı:

— Ellerini zipkasının ceplerine sokar. Şuna bak! Yeni gelin gibi salını salını... Topallığı belli olmayacak...

Topal İsmail yürürken, sağlam bacağı üzerinde belli belirsiz duralayıp döner gibi yaparak sakat bacağını sürüklüyor, topallığını gücü yettiği kadar saklamaya çabalıyordu.

Pelvan Vahit üsteledi:

— Yürüsene... Haydi be, seni bekleyecek değiliz!

Topal İsmail aldırmadı. Sağırdere'nin buzlarını geçerlerken

istemeye istemeye Mustafa'nın koluna tutundu. Pelvan Vahit ayrılınca arkasından baktı:

— Mustafa!

— Buyur!...

— Aklında kalsın: "Adamın aptalı pelvan olur, hayvanın aptalı rahvan... "

Mustafa, gönülsüz gönülsüz güldü:

— Demek hayvanın aptalı rahvan olur. Bizim Pelvan da rahvan mı?

— Rahvan... Eşek gibi bir adam... Aman birader, yarın şuna söyle... Oruç meselesini, surda burda açmasın!...

— Meraklanma!... Söylerim.

— Merak ettiğim şu: Dünyalar duysun, imam, muhtar, üyeler hep duysun... Tek benim karının kulağına gitmesin!...

Oruç tutuyoruz, diyerek bizi\besliyor iyice... "Oruç yiyen herifi ben ne yapayım!" der, beni saymaz.

— Aldırma, bizim Pelvan yarına kadar unutur gider.

— Yarma, beş, altı saat olsa, unutacağını ben de bilirim. Baksana, İncegeliş dağlarının tepesi neredeyse ağaracak!...

— Söylerim...

— Söyle... Söylerken yoluyle söylemeli. "Senin pelvanlığına güvendi" dersin. Ayı, kendini baş pelvan sanıyor. Pelvanhğından söz açtın mı güveniyor! Biraz susup alaca karanlıkta Mustafa'nın yüzüne dik dik baktı: Sen benim lafımdan cayma! Çankırı mahpusunda bir derin hoca vardı, "Niyet etmedinse oruç yemenin bir zararı yok" dediydi. Bu gece niyetli değilsin, yatarken t aze yumurtayı içiver.

— İçerim, kolay!

26

Ayrılacakları sıra, Topal İsmail, kuşağının arasından bir kibrit kutusu çıkardı:

— Mustafa, bende iyi mal var. Halis Bursa... İçmeyen avanak...

— Git şeytan! — Mustafa elini salladı —: Aklımdan git!

— Bak efendi! Esrarın süzülmüşü... Bakmak da günah değil ya... Başını neden çevirmektesin?

— Töbe hey Allah! Mübarek Ramazanda şu da bir laf mı İsmail? Ben üşüdüm, eve gidiyorum.

— Dur yahu! Üşümek ne geziyor. — Topal İsmail havayı kokladı —: Burnuma bir koku geldi. Sakın yüreğin yanmasın! Ayşe'yi yola getiremedin,

öyle ya?

— Yola mı?... — Mustafa iki adım yürümüşken geri dönüp İsmail'e yaklaştı —: Yatıramadık... Sende laf çok!... Hani söz verdiğin nerde?

— Elimizde olsa getirmez miyiz? Birisinde duruyor. Daha işini görememiş...

— Aman İsmail! Bak sonunda lâzım olacak...

— O yanı bana bırak!... Elbet getiririz. Olmazsa gider alırım. Masarifini verirsin...

— Ulan bunun masarifi mi olur?

— Olur. Dünyada her şeyin bir masarifi vardır. Ben bu bacakla yürüyemem. Bir hayvan tutarız. Korktuğum, o iş sökmediyse bu işe de zarar verir.

— Tüü! Sökmemesi de mi var? "Yola getirir yüzde yüz...." demedin miydi?

— O sözüm gene doğru! Kullanırken herif bir yanlışlık yaptıysa... Gördün mü? Ters yapılmayacak! Buna "Yarasa Kemiği" demişler. Ters yaptın mı, bitti. — Topal İsmail, sağlam bacağının üzerinde sallanarak lafı değiştirmek için güldü —: Bugün kara sakal leblebiciden kuru üzüm, leblebi aldın. Ayşe orospusu yaşadı. Kıtır kıtır yiyecek.

— Atı, alıp yese helâl olsun! Aldığı hani?... —Mustafa yürüyecek gibi yaptı —: Götüren karının suratına çarpar. Bu sefer, ayna koyduk, ayrıca boncuk, sakız koyduk, ama dediğim gibi... Geri çevirir orospu!...

— Kulak verme! listelemeye bak! Bunun da yolu bu!

Tavuğu buğday tanesiyle çekip getirirsin, karıyı üzüm tanesiyle...

II

Mustafa, kolunu sarsarak kendisini uyandırmak isteyen analığını tersledi:

— Git be! İki saat uyumayalım mı?

— Kalk Mustafa! Ali Dayın geldi, muhtar Ağam seni istemiş...

Mustafa, sıçrayıp oturdu:

— Ne dedin?... —daha uykusunu alamamıştı—: Kim istemiş?

— Korucu Ali Dayın geldi. Heyetten istemişler.

— Heyetten mi, ne yapacaklarmış?

— Artık orasını kendin bilirsin!

Analığı, dargın dargın başını çevirdi. Mustafa, sedirin üstünde duran yeleğine uzanıp saate baktı. Daha ikiye bile varmamış, bu hesapça ancak dört, beş saat uyumuştu. Bütün Yamörenliler gibi anadan doğma çıplak yatıyordu. Donunu, gömleğini istedi. Analığı çıktıktan sonra hemen giyindi. Sofaya çıkıp analığa sordu:

— Ağam Murat istasyona indi mi?

— Akşam gidecek...

— İyi... Heyete gittiğimizi söyle, unutma!

— Gelirse söylerim.

— Allah Allah, yok mu evde?

— Yok.

— Babam?

— Baban da yok.

— Ali Dayım ne dedi?

— Bir şey demedi. Sana öfkesinden girmedi içeri...

Mustafa, kuşağını bir daha sıkılayıp pencereyi açtı:

— Ne var Ali dayı?

Korucu Ali, avlu duvarına yaslanmıştı. Başmı salladı:

— Ne varmış... Lafa bak... Haydi, muhtar seni bekliyor.

Mustafa, yeleğinin önünü iliklemedi, aba ceketini sırtladı.

Oda kapısında biraz durdu, yatarken yastığının altına koyduğu bıçağı, alıp almamayı düşündü. "Erkekli ev değil, ferfene evi, bıçak istemez!" diyerek merdivenleri üçer dörder indi.

Yolda korucu Ali Dayı söyleniyordu:

— Bu kadarı çok... Çoktan da çok!... Kızları dün gece bunaltmışsınız, fazlasından köpeği de vurmuşsunuz. "Hey Ali!

Sen bu köyün korucusu olup... Birisinin farkına varma! Bu ne iş?" dediler. "Köyü toptan götürseler duymayacaksın..." dediler. Muhtar kızdı. "Senin yeğen, bütün ipsiz oldu!" diyerek başını öte yana çevirdi. Anladın mı? Bana kalsa... Bıktım... Babanın hatırı olmasa... "îşte tüfeğiniz!" diyerek, koruculuğu bırakacağım... dinime imanıma... Delikanlı gibi delikanlı olan, köpek vurur mu? Kız peşinde gezmenin de bir yolu vardır.

— Kızlara ne olmuş, Dayı? Benim köpekten möpekten haberim yok... Ferfene yedikleri evin köpeğini mi vurmuşlar?

— Bak hele... Köpekten haberin yok da, Ferfene yedikleri evin köpeği olduğunu nereden bildin?

Mustafa, ağzıyle tutulduğuna kızarken, yüzünü yıkamadan yola çıktığını hatırlayıp, "Uğursuzluk olur" diye düşünerek büsbütün telâşlandı. Korucu Ali Dayının kocaman kulakları, çiy et gibi kızarmıştı... Suratı asıktı. Mustafa, "Köpek vurmanın cezası var mı?" diye soracaktı. Göze alamadı.

"Heyet, adamı döğer. Rezillik... Ulan Vahit... Ulan!..."

Ceplerinde cıgara paketini aramağa başladı.

— Ali Dayı!... Murat Ağamı gördün mü. Nerede ağam?

Korucu Ali, bir adım gerileyip durdu:

— Ne yapacaksın Murat'ı?

— Hiç... Görürsen, "Oğlanı heyete çağırdılar!" de...

Korktun mu rezil? Şuna bak! Korkak adam kız peşinde gezmeme-

li... Köpek vurmamalı...

Mustafa'mn verdiği cıgarayı alıp, bunu beyaz bir parmak gibi yüzüne doğru uzattı. Böyle yapmayı muhtar Hüseyin Efendiden bellemişti:

— Doğru söyle... Köpeği sen mi vurdun?

— Ben vurmadım. Vallah billâh ben vurmadım.

— Öyleyse Vahit alçağı vurmuştur.

— Vahit de vurmadı. Biz vurmadık...

— Ulan rezil! Ben gece vakti size rastlamadım mı? Yukarı mahalleden geliyordunuz! Doğru söyle... Şaman yersin... Vahit mi vurdu? Bak oğlum! Senin Ağan bu köyün Küçük Başağası... Bu yüzden sana kopukluk düşmez! İti vuranı, sordum?

— İyi bildin... Vahit vurdu. Ben "Vurma" dedim. Vurması-29

na Vahit vurdu. Dayı be! Sana diyeceğim şu ki...

— Kes artık...

— Dayı, sen Murat Ağamı buluver... Muhtar kızmıştır. Bize sopa çeker! — Soğuk rüzgâr yüzüne vurdukça yanakları sızlıyordu. Çenesini oğuşturdu —: "Köpek için sopa yemiş!" derler.

Köyde durulmaz.

— Kes dedim ya... — Korucu Ali, sırtındaki asker ceketinin

üst düğmesini çözüp ilikledi— :Kes, yeter!... Şuna bak! Dayaktan yıldı. Yaptığın hergelelik... — Sesi birdenbire değişti —: Heyetin önünde lafı uzatmayın! Kanlardan başka tamk yok. "Görmedik, bilmeyiz!" İşte o kadar...

— Muhtar tokatı çeker, şart olsun, Dayı!...

— Eski muhtar olsa... Kemiklerinizi kırardı, bu herif, yüreksiz!... — Korucu Ali, seyrek dişlerini gösterdi —: Yüreksiz bir muhtar! Ne olacak, Hocaların Hakkı kabilesinden... Hocalar kabilesi erkek değildir. Birbirlerine düşman bir kabile... — Sesini alçattı —: Muhtar Hüseyin Efendi, oğulsuz, kardeşsiz bir adam... Zenginliği de yok!... Yazı yazmakla, okumakla köy işleri yürütülmez! Para çok olmalı, kabilen tutkun olmalı. Bizim muhtar, delikanlılardan korkuyor... —Islık çalar gibi tısladı—: Korkuyor. "Gece samanlığımı yakarlar, öküzümün tekini keserler" diyor besbelli... Haydi meraklanma, sizi dövmez.!...

— Muhtar beni belli dövemez ya. Vahit'i mutlak döver.

Kendi kabilesinden çünkü... Kendi kabilesinden olduğu için, Vahit'ten yılmaz, görürsün. Vahit dayağı yiyecek yüzde yüz...

— Senin aklın mı erer? Vahit'i de döğemez.

— Ağam Murat heyetin yanındaysa, iyi... Ne dersin?

— Artık o kadarını bilmem... Bildiğim, sen rezilliği dize çıkardın...

Gizlice, kurnaz kurnaz güldü. Mustafa, birdenbire rahatlayarak deminden beri ne yapacağım bilemediği ellerini ceketinin ceplerine soktu, "Heyetse, onlar da adam... Bizim kabile kalabalıktır. Hem de biz tutkun milletiz... Ali

Dayıma bak! Köyün korucusu... Reşit Hoca emmim, heyette birinci aza... Fazladan imam." Şımarık şımarık burnunu çekti. Babasının, usanmadan söyleyip durduğu bazı lafların mânalarını şimdi anlıyordu. "Şu babam, ne dersin, akılca Murat Ağamdan üstün... Köy işine aklı daha çok ermekte benim babamın... 'Köyün ileri gelenleri hep

bizden olmalı hey Mustafa!' der benim babam!"

Pelvan Vahit, sırtını muhtar odasınm duvarına dayamış,

bekliyordu. Somurtmuştu. Merdiven ayağında, kunduralarını çıkarmak için eğildikleri zaman Mustafa fısıldadı:

— "Görmedik" diyeceğiz. Köpek işine çağırdılar. Karılardan başka tanık yokmuş. Ali Dayım dedi ki, "Senin Murat ağan Küçük Başağa olduğundan, sen hiç bulaşmamış ol!" dedi.

-İyi...

— İnkârdan gelinecek... İnkâr yiğitin kalesi... içerisi kalabalık mı?

— Kalabalık...

Korucu Ali Dayı, sofadan: "Gelin bakalım, kopuklar!" diye dik dik bağınnca hızlandılar.

Mustafa, oda kapısının önünde kuşağını düzeltiyor gibi yaparak Pelvan Vahit'e yol verdi. "Heyet oruçlu... Muhtar tütün içmediğinden barut gibi olmuştur."

Soba hani hani yandığı için oda sıcaktı. Mustafa kunduralan-nı yere bırakmadan kapının yamnda durdu. Oysa "Avanak Vahit" karşıya geçmişti. "Oğlum yiğitliğin on şartı var: Dokuzu kaçmak!"

Muhtarla beş üye sağdaki sedirde oturuyordu. Muhtar Hüseyin Efendi, bir dizini dikmiş, ötekini altına almıştı. Uzun, siyah bıyıklannı çekiştirdikçe bir gözü yumuluyor, böyle yapmasından ne kadar öfkeli olduğu anlaşılıyordu.

İçeri girince yüreği çarpmağa başlayan Mustafa, solda oturanlann arasında jandarma Nail'i gördüğü için biraz ferahlamıştı. Muhtann kulağına yavaş yavaş bir şeyler söyleyen amcası Reşid Hocanın "Cahillik... Mübarek bir gün!" falan dediğini de fark etti. İkinci üye Himmet çavuş öksürdü. Ramazan olduğunu galiba unutmuştu. Her zaman yaptığı gibi bir süpürge çöpüyle dişlerini kanştınyordu.

Hocalann Hakkı'nın kardeşi Hasan meseleyi bilmiyor olmalı ki, taşçılık üstüne bir şeyler anlatmaktaydı. "Bina demek, duvar demek... Duvar demek, taş demek... Bu sebeple zanaatlann padişahı taşçılıktır... Taşçılık Ankara'da..."

İçinde telefon bulunan dolabm kapısı az aralık kalmıştı.

Pencere camlan terlediğinden, dışansı bulanık görünüyordu. Kaç yıl önce, minare yapmak için getirilip cami duvan dibine yığılan kavak direklerinin üzerini kar kaplamıştı. Birkaç çocuk Sağırde-re'nin buzlan üzerinde kaymaca oynuyorlar, itişiyorlardı.

3i

Mustafa'ya pek uzun gelen bir zaman geçti.

Deminden beri, üyelerden başkalarının kendiliklerinden kalkıp gitmelerini bekleyen Muhtarın sabrı tükendi. Taşçı Ha-san'a elini salladı:

— Haydi bakalım! lafın birazı da yarına...

Heyetten olmayanlar birer birer çıktılar. Mustafa, yaşlılardan birinin kunduralarım acele çevirdi:

— Buyur amca!...

— Hele alçak! Şimdi edepli olmuş!

Kapı dibinde yedi çift kundura kalmıştı. Muhtarla üyelerinki bir sırada... Beride üye değilken dışarı çıkmayan jandarma Nail'in, her zaman çamursuz, her zaman boyalı, şehir potinleri duruyor... Vahit'in kunduralarından bir teki

tersine dönmüş. Mustafa, uğursuzluk getireceğini düşünerek bunu eğilip düzeltmek istedi, ama odanın sessizliği içinde göze alamadı.

"Uğursuzluk Pelvana..."

Karşı duvarda Atatürk'le Fevzi Çakmak'm resimleri vardı.

Onlara bakarak başka şeylere daldı: "Kemal Paşa da bize kızmış ki, sert bakıyor bugün... Asker elbisesi adama yaraşır ama, böyle mi yaraşır yahu!"

Vahit'in dayandığı pencerenin yanına göz hastalıklarını gösteren resim asılmıştı. "Yumruğum kadar bir göz... Kan çanağına dönmüş... Hele rezil!..." Mustafa buna ne zaman baksa, suratına kül atmışlar gibi gözlerini kırpıştmrdı.

Muhtar Hüseyin Efendi kımıldamadan bekliyordu. Birisi bir suç işlerse, böyle karşısına çekip bir zaman konuşmadan beklet -mek âdetiydi, tş sırasmda, lüzumsuz adamların odada bulunmasına da kızıyordu. "Nail Ağama öfkelenir mi ola?... Nail Ağam dışarı çıkmadı. Tüü! Tanık öyleyse... Gördün mü belâyı!"

Mustafa böyle düşünerek dudaklarını yaladı. Nail, muhtar Hüseyin Efendinin kesik kesik öksürmesine aldırmadan önündeki mangalda ellerini ısıtıyor, arada sırada, parmağındaki gümüş yüzüğü çeviriyordu.

İmam Reşit Hoca, kocaman eliyle ayağını sıvazhyordu.

Çorapları, sedirin üzerine serili kilimin rengindeydi. Bu kilimi muhtar odasına, rahmetli Cemil Ağa vakfetmişti. "Kolculann Cemil Ağa... Şu kapıdan sığmaz, yiğit bir herif..."

Ceplerinde bir şey aramağa başlayan muhtar Hüseyin Efen-

di, aradığını bulamadığından gittikçe somurtuyordu. "Hey avanak! Kulağındaki kalemi arıyor, şart olsun!"

Hüseyin Efendi, sonunda kalemi eline aldı. Nail'den yana bakıp onun gitmeğe niyeti olmadığını anlayınca başını salladı, kalemin tersiyle burnunun ucunu kaşıyarak sordu:

— Buraya bakın, bakalım... Dün gece siz bir köpek bıçaklamasınız! Hanginiz yedi bu haltı?

Mustafa karşılık vermeği Vahit'e bırakmıştı. Dişlerini sıkarak gözlerini kaçırdı.

Biraz bekleyen Hüseyin Efendi bağırdı:

— Hele edepsizler!... Bir de susarlar... Size söylüyoruz ulan! Köpeği vurmuşsunuz.

— Biz vurmadık!

Vahit, bir omuzu duvara dayalı, toplanmadan konuşmuştu.

— Ya kim vurdu?

— Biz görmedik...

— Lafa bak! Sabaha kadar evin çevresinde kurt gibi ulumuş, gezmişsiniz. Bacadan içeri kar atmışsınız. Sonunda köpeği bıçaklamışsınız.

Vahit, suratını asarak amcası oğlu, jandarma Nail'e hâyın hayın baktı:

— Sana kim söylediyse, yalan söylemiş...

— Sus rezil! Şuna bak... Hergele! Erkeği ölmüş bir ev... "İki kızı, bir dul kan nasıl besler?" demezsiniz. Ulan kimsesiz bulunca, ev mi basarlar? Dul kan evine, delikanlı kısmı saldınr mı? Kızlan yetişti. Ayıp diye bir şey var. Eli sopa tutan birine bulaşsanıza. Bak Vahit, bu yol doğru yol değil, yatınnm sopaya, kemiklerini kıranm.

— Bir suçum varsa kırarsın. Düzenbaz sözüyle sopa atılmaz.

— Ben suçunuzu biliyorum. Şuna bak! Yedi köyün içinde böyle bir rezil var mı?

Vahit, yüzü kıpkırmızı, omuzunu duvardan ayınp kocaman elini salladı:

— Ne olmuş? Bir köpek vurulmuş. Biz vurmadık. Köpeğ in hakkını ararsınız, adamın hakkını aramazsınız. Dul kan kısmisi imiş... Anam da dul kan, Hüseyin Efendi, hakkını bir güzel yediler. Arasana bakalım!...

Mustafa, böyle dik konuşmanın muhtan büsbütün kızdıraca-

ğını düşünerek göbeğindeki elini "Tüü!" diye hafifçe salladı. "Şu Pelvan... Hey yarabbi! Ağam Murat'tan laflar bellemiş... Murat Ağam gibi konuşmanın sırası mı şimdicik?"

Bereket versin amcası Reşit Hoca, muhtarın kolunu tutmuş, kulağına "Mübarek gün... Cahildir!" falan diyordu. Muhtar bir iki defa, "Sen karışma!" diye başım salladı, ama Pelvamn sözlerinden pek şaşırdığı belliydi. Suratım asarak dur ak laya duraklaya ko -nuştu:

— Bu seferlik senin hatınn için.. Bu kez böyle olsun Reşit Hoca, Mübarek Ramazana bağışladım! — Parmağını Vahit'e uzattı —: Bak Vahit! Şuraya yazdık. Sizin yaptığınız haddini aştı. Mustafa, sen de ipsizliğe vurdun. Sonunda işler kötüye varır. Yakanız bir daha elime geçerse yapacağımı ben bilirim!...

Reşit Hoca: "Çıkın!" diye başıyla kapıyı gösterdi. Mustafa biraz kımıldanarak Vahit'in yamna gelmesini bekledi. Vahit hiç bir şey fark etmemiş gibi gözlerini kısıp jandarma Nail'e bakıyordu. Odanın sıcağından, bir de çok öfkelendiğinden yüzü al çuhaya dönmüştü.

Muhtar Hüseyin Efendi gürledi:

— Haydi, çıkın bakalım! Çnık!...

Vahit, belli belirsiz direndikten sonra odanın ortasına kadar geldi gelmedi; jandarma Nail'in güldüğünü gördü. Salt gülse neyse ne, mangalda ısıttığı

gümüş yüzüklü elini, şamar vurur gibi oynatıyordu. Vahit durdu:

— Burası muhtar odası değil mi? Ne demeğe adam koğuyor-sunuz?

Muhtar Hüseyin Efendi, önce zıplayıp kalkacak gibi, bir davrandı. Gözleri birdenbire kanlanmış, bıyıklan diken diken olmuştu. Deminden beri zaptetmeğe çalıştığı öfkesi nerdeyse boşanacaktı. Kalemi sedirin üstüne attı:

— Çık dışarı rezil!

— Çıkmam şart olsun... —Omuzuyle NaiPi gösterdi—:

Bunun ne işi var ki, oturtuyorsunuz? Ben de çıkmam... Bizi heyete müzevirleyen bu değil mi?

Muhtarın davranmasına fırsat kalmadan Nail önündeki saç mangalı kavrayıp fırlattı. Vahit, atik davramp geri sıçradığı için mangal duvarın dibine düşmüş, odayı kül dumanı kaplamıştı. Korucu Ali Dayı, Vahit'le Mustafa'yı bir hamlede dışarı çıkardı.

Vahit'in ensesine şakadan bir tokat vurdu:

— Savuşun reziller!

Mustafa'nın ağabeyisi Murat, gürültüyü duyunca merdiveni dörder dörder çıkarak yetişmişti:

— Ne var Ali Dayı?

— Bir şey yok Murat Ağa! Mangal devrildi.

İçerden Nail'in küfrettiği duyuluyordu.

Mustafa aralık kapıdan baktı. Reşit Hocayla muhtardan başkaları parmaklarını yalaya yalaya ateşleri toplamağa çalışıyorlardı.

Ayaklan bükülen mangal, Topal İsmail'e benzemişti.

Mustafa aşağı inince kunduralannı Vahit'in önüne attı:

— Geçir şunlan ayağına!... Sen ne yaptın yahu?

— Bir de, ne yaptın dersin!

Pelvan kızgınlıkla söz bulamıyordu. Yüzü sararmış, alt dudağı titremeğe başlamıştı. Mustafa: "Şimdi bize çatacak!" diye düşünerek mahcup mahcup gülümsedi:

— Kunduralan getirdiğimize kızdın, öyle ya...

— Vallah billâh, sen arkadaş değilmişsin Mustafa! Herif bizi öldürse kunduralan alıp savuşacaksın.

Mustafa'nın gülümsemesi geçti. "Bütün Yamören... Tüü... köylü bütün Vahit, muhtara yiğitlenmiş de, Mustafa kunduralan toplayıp kaçmış!" der! Yutkundu:

— Vahit kardeş!... Söz mü bu şimdi? Söz mü allasen? Yürü bakalım. Elbet bu acıyı Nail'den çıkannz.

Vahit bir zaman muhtar odasının pencerelerine kinle baktı.

Alt dudağı titriyordu.

Birkaç adım yürüyüp durdu:

— Mustafa!...

— Buyur.

— "Öl" dediğim yerde ölür müsün?

— Ölürüm. Şüphen mi var? Şuna bak!...

— Yemin et.

— Dinime, imanıma ölürüm... Nedir?

— Öyleyse, şurada NaiPi, bekleyeceğiz. Şurada hesabımızı göreceğiz. Bıçağın üzerinde mi?

— Üzerimde... Üzerimde ama...

— Hazır ol... Beni öldürürse, öcümü alırsın.

35

— tyi güzel... Ama bu iş köyün ortasında olmaz!

— Köyün ortasında olacak... Bunlar hep Güldane'nin yüzünden. .. Evli bir herif... Kız ardında geziyor. Güldane'den vaz geçmedim, diye bana düşman...

Mustafa, incecik, mosmor dudaklmarını büsbütün kıstı:

— Canım arkadaş, sen "Güldane" dersin...'Ben, "Ayşe" derim. Kızların bize baktıkları var mı? Kendi yüreğimizde çifti sürüp, harmanı kaldırıyoruz.

— Bırak Mustafa! Sen bu köyü bilmez misin? Aslı Yamuk -ören... Bir de biz yanılmışız olmuş Yamören... Yetim buldular mı, üstüne çökerler. Yamören'in adamı bütün alçak... —Hem soğuktan, hem sinirden titriyordu —: Yamören'in adamı bütün... töbe... Ağan Murat iyidir. Ötekiler tüm rezil!

Her zaman bağıra bağıra konuşan Vahit'in söylediklerini Mustafa güç işitiyordu. Sesi donuklaşmıştı. Mustafa: "Haberin yok. Güldane'yle Nail'in arası iyi... Nail, ne gönderse kız çevirmiyor!" diyecekti. Vazgeçti. İleriye doğru tükürdü:

— Bu dünya bildiğin gibi değil Pelvan!

— Suç dünyanın mı?... Adamlar kötü...

Bu da Murat'ın laflarından biriydi.

Karşıya geçip caminin duvarına dayanarak beklediler. Rüzgâr, dut ağacının dallarından kar parçalarını düşürüyor, güneş caminin saçağındaki buzlan eritiyordu.

Mustafa, bıçağının üzerinde olmadığını Vahit'e söylemeyi tasarladı. Bunu uygun görmeyince muhtar odasına gidip o rada kaldığı için ağabeysi Murat'a kızdı...

Murat ağam... Sıcak yeri buldu. Lafa daldı.

— Ne yapacaksın Murat Ağayı?

— Küçük Başağa* değil mi? Başağa kısmı, odalarda mı oturacak? Hayır!... Kavgalıları barıştıracak...

— Bizim Nail'le barışmamız geçti. Barışmak kıyamete kaldı. Pelvan Vahit ellerini koltuk altlarına sokmuştu. Mustafa

"Bıçağın sapına yapışmış..." diye düşündü; arkadaşının Nail'i

* Çankırı köylerinde köy delikanlıları her sene bir "büyük başağa", (buna "yiğitbaşı"

da diyorlar) bir "küçük başağa", bir de "çavuşbaşı" seçerler. Bunlar delikanlıları çeker çevirir. Gittikçe değerim kaybeden eski bir ahi yasası olsa gerek...

öldürmeye gerçekten kararlı olduğuna inanınca, birden boğazı kurudu. "On beş yaşında bu Pelvan... Bizimle aynı doğumlu... On beş yaşındayken adam vurmanın cezası kaç yıldır, hey Allah?"

Fukara Pelvan... Abadan ceketinin sağ omuzu yamalı... Mavi bezden zıpkası da yamalı... Vahit'i, Candarma Nail'e bu yamalar yendirecekmiş gibi, Mustafa'nın içi sızladı:

— Vahit... Arkadaş...-

— Söyle...

— Ulan az kaldı, heyet odası yanacaktı. Vahit...

— Yansın, varsın!...

— İyi bildin, hem de yansın... Beri bak, Nail ağaya "müze-vir" dedin. Nail ağa müzevirlik etmez, Korucu Ali dayı: "Tanık manık yok!" dedi. Bizi muhtara Ayşe'nin anası söylemiştir, ne dersin?

— Nail söyledi. Söylemez mi? Ben kabilemin adamını bilirim. Hocalar kabilesi... Hocalann Hakkı, başını namazdan kaldırmaz. Babam, rahmetlik, gurbette ölünce, iki yüz seksen lirasının üzerine yattı. "Bende paranız yok... Rıza Çavuşa verdim çoktan..." diye yemin etti yalan yere...

— Bırak Hocalann Hakkı'yı... Rezildir, bilmeyen mi var?

Cimridir.

— Hocalann Hakkı öyle de, Hocalann muhtar Hüseyin Efendi iyi mi? Ben şuncacık bebeyken. İki parça tarla için anama etmediğin koymamış... Anamı alacak ki, tarlalara sahip olacak...

"Bana varacaksın!" diyerek neler etmiş... Kan yalvanr: "Ben oğluma el adamından sopa yedirmem" diye ağlar. Anamı almaktan umudu kesince... — Üç kat gümüş köstеğini avucuna topladı —: Şu köstekle saati istemiş. "Vahit daha ufak... Kocasından kalan saatla köstеği versin, bir zaman da ben kullanayım!" demiş.

Bunlann öcünü ben almaz mıyım?

— Öcünü alırsın... Hem de almalı... Ama hakçası: Nail Ağanın da onlarla arası yok.

— Neden? O eski zamanın işi... Onu da yetim buldular, soymağa kalktılar. Askere gitti, candarma oldu. Omuzunda mavzer, izinli geldi ya... İzinli gelişinde babasının tarla hisselerini Hocalann Hakkı'dan hep aldı. Hey'et odasında bize mangal atıyor. "Müzevir" dediğimiz için mi? Şuna bak!... Kabilenin gözüne girecek, muhtan arkalayacak da...

Mustafa, birkaç yıl önce, Nail'in izinli geldiği günü hatırladı.

Nail, yaya candarmasıydı ama köye atlı gelmişti. Mavzeri omuzuna çapraz asılı... Elinde kırbaç... "O zaman Hocaların Hakkı Nail'in korkusundan samanlığa saklanmış... diye babam sevindiy-di, ne güzel!"

İnatla bekleyen Vahit'e göz ucuyle baktı. "Candarma Nail, tetik herif... Bıçağı bunun göğsüne kıyasıya daldırır mı? Belki akraba olduklarından kolunu, budunu yaralar, İsmail gibi topal kalsa da büsbütün ölmese..."

Ölürse Vahit'e çok acıyacağını anlıyordu. "Anasının bir oğlu.

Bu öldü mü, kan kim bilir nasü ağlar?"

Pelvan Vahit davranınca, Mustafa telâşla baktı. Ağabeysi Murat, Korusu Ali Dayı Nail muhtar odasından çıkmışlardı.

Mustafa, burnunu çekti. Bıçağının üzerinde olmadığım Vahit'e bir türlü söyleyemiyordu. "Korucu Ali Dayı, vuruşmaya bırakmaz, bunlan... Ağam da vuruşmaya bırakmaz! İyi..."

Vahit'in kolunu tuttu:

— Yürü gidelim kardeş!...

Vahit, kolunu silkeleyip, kurtararak yolun üstüne çıktı.

Murat ötekilerden ileri geçmişti. Yaklaşınca Vahit'e dargın dargın sordu:

— Ne var? Ne oluyor?

— Bir şey yok Murat Ağa...

— Ne bekliyorsun?

Vahit, kendisim tutturmamak için bir adım yana çekildi.

— Hiç.

— Hiç ne demek?

— Karışma sen Murat Ağa... Karışma ayağını öpeyim...

— Ne demek karışma! Ayıptır, ayıp... Köpek saldırır, bıçağa davranırsınız, birisi yüzünüze sert baksa bıçağa davranırsınız.

— Öfkesini kardeşinden almak istiyormuş gibi Mustafa'ya doğru yürüdü —: Sen ne arıyorsun burda, rezil?

Mustafa, ellerini hemen ceplerinden çıkardı. Vahit'e seslendi:

— Vahit, vazgeç! Gidelim...

Nail, yolunu kesildiğini fark etmemiş gibi ağır ağır yaklaşıyor -du. Korucu Ali Dayı, çorabımn bağım çeker gibi yaparak biraz geri kalmıştı.

Nail gülerek Mustafa'ya sordu:

— Buna ne oldu Mustafa? Eli mi yandı? — Sonra Vahit'in kımıldamasına meydan bırakmadan bağırdı —: Çıkar oradan elini

itoğlu it!...

Arkasına sakladığı kısa sopayı apansız vurdu. Sopayı dirsek kemiğine yiyen Vahit, sağa büküldü. Bıçağını çekememişti. Yüzü öyle buruşmuştu ki, Mustafa onun bağırmasını boş yere bekledi. İkinci defa savrulan sopa Pelvanın kafasını sıyırarak kasketini düşürdü. Vahit, tutmak için sol elini uzatınca sopa bu sefer avucunda sakladı. Fukara Pelvan inleyerek geriledi. Mustafa araya girmek için atılınca Ali Dayı önledi:

— Höst! Sen karışma bakalım, kopuk...

— Bırak Dayı! Bırak, dinini seversen, yemin verdim. Ayıracağım!

Nail, kafaya gösterip dize, dize gösterip ko la vuruyor, Vahit'i topaç gibi çeviriyordu.

Murat'la korucu Ali, terbiye dayağım yeter görüp Nail'i uzaklaştırdıktan zaman, dirseğini tutan Vahit ortada kalakalmıştı.

— Gördün mü Mustafa? Sopayı arkasına saklamış... Orospu kan düzeni... Candarma oyunu...

— Ben sana tenhada konuşuruz, demedim miydi!

— Öyle olsun... Tenhada konuşuruz.

Vahit, kasketini yerden, çok ağır bir şeymiş gibi zorla aldı, san saçlannı toplayarak başına zorla giydi. Mavi gözleri yaşar -mıştı.

Mustafa, "Böyle değnek sallamasını Nail ağadan mutlak öğrenmeli. Ağlattı Pelvanı!" diye düşündü.

III

Delikten dışarısını dalgın dalgın seyreden Mustafa'nın ensesine candarma Nail, tespihle dokundu:

— Hayrola... Nişan mı almaktasın, kopuk?...

Mustafa ayak seslerini işitmemişti. Ürkerek döndü:

— Sen misin Nail ağa? — Gülmeğe çalıştı —: İyi bildin. Nişan alıyoruz.

— Nasıl, yüreğinin ortasından vurabileceğini kesti mi aklın! 39

— Bilmem... Arada bir, dengine getirdim diye seviniyorum. Arada bir bakıyorum... Hiç... Boşa gidecek emeklerim.

— Bu deliği sen mi açtın?

— Ben ya!

— Hele alçaklar!... Yamören'in öğretmenli okulunu bütün yıktınız. Şuna bak! Döşeme kalmamış, kapı kalmamış...

— Biz yıkmadık. Topal İsmail, bu kış tahtaları, gizliden taşıdı, yaktı.

— Aman Mustafa! Senin Ayşe avluda oğlum!...

— Yok canım!... Dur şöyle... Hani?...

— tşte... Çamaşır seren o değil mi?

— Tamam, kendisi... Bugün avluya çıkması bununla üç oluyor. Sık çıkarsa gönlü var mı, sayılır?

— Sayılır, ama "Oğlan görsün" diye çıkmalı, bu yana sıkça bakmalı...

— Bu yana hiç bakmaz!... Bizim burada olduğumuzu bilmez mi? Domuz gibi bilir. Bakmaz. Töbe, töbe!... Bir kez demin çamurdan ayağı sürçtü. Aç kalsın çamaşırları düşürecekti. O zaman baktı bir, okuldan yana...

— Baktığı iyi! Kız, yüreğini yaktığı kadar varmış hay Mustafa! Maşallah fidan gibi... Mor şalvarını savuruyor. Gerçekten güzelmiş senin Ayşe!

Mustafa, sevindi, dişlerini göstererek güldü, içini çekti. Ayşe arkadan görünüyor, mart rüzgârı, baş örtüsünü havalandırdıkça, siyah saç örgüleri pml pırıl meydana çıkıyordu. Boyunun uzunluğundan vücudunun tıkızlığı pek belli olmuyordu ama, on dört yaşında, çabuk boy atan kızların çoğu gibi kalçaları dar, omuzlan sivri de görünmüyordu. Arkadan çocuk doğurmamış yirmi yaşında, bir taze gelin kadar tıkızdı.

Nail dudaklannı yaladı:

— Evet... Kız güzel... Ismarlan öğrettiğim gibi yapmakta mısın?

— Öğrettiğin gibi...

— Yalana bak! "Utanıyorum" desene... Bu kadar delikten

ne işman verilir? Duvardan iki tuğla sokmuşsunuz. Gerçekten tutkun delikanlı bu duvan şimdiye kadar bütün sökerdi.

— İşmarları bu delikten vermiyoruz. Kız avluya çıktı mı, öteki odaya koşuyorum. Orada duvar bütün göçmüş.

40

— Ne yapıyorsun bakalım?

— İşte... Bıyığımızı tutuyoruz. Şapkayı çıkanyoruz. Kollarımızı gökyüzüne açıyoruz... Sonra... Göğsümüzü yumrukluyoruz. Bellettiğin gibi...

— Aferin!... Ya, kız ne yapıyor? Buna karşılık gülüp mülmüyor mu?

—"Gülmüyor.

— Pek imansızmış... — Nail deliğin önünden çekildi, sesini alçattı —: Senin arkadaş nerede?

— Vahit mi? Bugün dağa gitti, oduna...

— Yok canım!... Demek evinin odunu, mart on beş deyince tükendi. Rezile bak!... Bir kışlık odunu tamam getirememiş... Kız peşinde gezecek sıran mı senin? — Arka cebinden cıgara paketini öfkelenmiş gibi hızla çekti... Mustafa'ya bir cıgara verdi —: Yak şunu... Söyle bakalım, ne diyor bizim için?

— Kötü söylüyor Nail ağa!... "İlle vuracağım!" diyor.

— Sen demesine bakma!... "Şurada, şurada bekleyeceğim, şöyle şöyle vuracağım!" diyor mu?

— Demiyor...

— Öyle bir şey duyarsan, bana mutlak söyleyeceksin!

— Söylenmez mi? Mutlak söylerim!...

— Benimle sıkı ahbaplığını sezdirme... İcabında "Ben de seninle beraberim. Ben de vururum, keserim!" demeli...

— Diyorum.

— De ki senden gizlemesin!

— Öyle diyorum da benden bir şey gizlemiyor.

— İyi... Güldane'den umudunu kesmedi mi daha?

Mustafa, delikten dışanya daldığından sorulanı işitmemişti.

Nail buna aldırmayarak elleri ceplerinde, odanın içini dolaştı. Döşeme tahtalannın bazısı çürüyüp kınlmıştı. Sağlam kalanlar da adım attıkça gıcır gıcır ses veriyordu. Öteki deliğin önünde durdu:

— Mustafa!

— Buyurun.

— Senin Pelvan, Güldane'yi bu delikten gözlüyor, öyle ya?

— Hangi delikten? — Ayşe içeri girdiği için Mustafa ayakla-nnı sürükleyerek Nail'in yanına geldi —: İyi bildin. Bu delikten... Ama Güldane'nin hiç aldırdığı yok...

— Aldırmadığını biliyoruz!...

NaiPin kendisine güvendiği sesinden belliydi. Mustafa, onun hâki kilot pantolonuyla lâcivert ceketinin yeniliğine imrendi. Ceket, ısmarlama yapıldığından belindeki tabancanın kabarıklığı iyice fark ediliyordu. Mart güneşi karları eritmiş, Yamören'i çamur boğmuş olduğu halde, Nail'in ayağındaki bağlı şehir kunduraları tertemizdi. Siyah fötr şapkasını bir hoş giyiyor, kendisine yaraştırıyordu. Kızlara işmar çekmenin, İskilip'ten İstanbul'a sürü götüren Kürt çobanlar gibi sopa kullanmanın ustasıydı. Bıyıkları da Topal İsmail'in bıyıklarından hem daha uzun, hem daha güzeldi. Mustafa, arkasından baktı, baktı da: "Allaha şükür, benim Ayşe'nin peşine düşmedi. Ne iyi!" diye sevindi.

— Bizim Pelvana, Güldane'den hayır yok Nail Ağa... Belli bir şey! Sen arkasına düşersen hangi karı olsa aldamr.

— Yok canım... Şuna bak... Bizim ustalığımızdan değil...

Kız milleti avanak olur. Kolay aldanır! — Nail gülerek döndü, Mustafa'ya bir avuç nohut kavurgası uzattı—: Ye bakalım!... Bunları Vahit'in Güldane'si eliyle kavurdu. Tatlı mı, bir anla!...

— Güldane mi gönderdi, gerçekten Nail Ağa?

— Evet... Senin Vahit'in Güldane'si... — Nail kavrulmuş nohutları şımarık şımarık kütürdeterek çiğniyordu— : Vahit'in Güldane'si imiş... Hele ayı...

— Güldane'den bizim Pelvana gayri fayda çıkmaz. Kız seni seviyor. Ben biliyorum.

— Şuna bak!... Ulan sen sevmeyi ne bilirsin? Sizinkisi daha gelin-kadın oyunu, eşek!... — Mustafa'nın somurttuğunu görünce ciddileşti—: Kızdın mı? Bana bak yavrum!... Ayşe'yi nasıl seviyorsun bakalım, anlat! Adam gibi sevip sevmediğin şimdi belli olur.

— Söz mü şu Nail ağa! Sevilmez mi? Bak, dinle: Dururken dururken aklıma geliyor. Aklıma geldi mi, şurama... — göğsünün sol tarafına kavurgayla dolu yumruğunu hafif hafif savurdu —:

Tam şurama, bir sıcak şey düşüyor. Sonra boğazıma sıcak bir şey tıkanıyor. Terliyorum. Sonra... Başlıyor canım sıkılmağa... Canımız sıkılıyor ki... İçim yemek istemiyor.

— Eee! Gece yatınca?

— Gece yatınca... Aklıma geldi mi sabaha kadar uyku arama... Töbe yarabbü... Ayşe gibi imansız olmaz. —Biraz

durdu. "Gözlerim yaşanyor bazı bazı!" diyecekti. Vazgeçti —: İyi bildin... Gece vakti aklıma geldi mi, kızıyorum. Dön şu yana, dön bu yana... "Alıp

kaçmalı" diyorum, bir... Sonra... Daha Murat ağam evlenmedi. Yedi köye rezil olmak var! "Büyüğü dururken küçüğüne düğün yapan alçağın Yamören'i" derler. Köyün namını batıracağız!...

— Sakın haaa... Yakışık almaz. "Ağası evlenmeden buna ne olmuş? Çatlamış mı?" derler.

— Orası boynumu büküyor ya işte... kız "Beklerim" dese, dünyayı umurlamam!... Bu nisan olmasın da, gelecek nisan olsun... Üç nisan sonra olsun! Beklerim, ama orospuda hiç yakınlık yok...

İçini çekti. Ümitsizlikle başını çevirdi. Yıkık okulun sofasında merdiven ağzı kuyu gibi karanhk görünüyor, karşı avluda Ayşe'nin serdiği çamaşırlardan biri akşam güneşiyle kırmızı kırmızı parlıyordu.

Nail yere düşürdüğü nohudu ayağının burnuyle tahta aralığına yuvarladı. Mustafa'nın kederli dalgınlığım fark edince, acıdı:

— Aldırma, hepsi düzelir!

— Hiç düzelmez. Ne mümkün!... Ben suçun kimde olduğunu biliyorum... Suç, Murat ağamda... —Sanki Murat işitecekmiş gibi sesini alçattı —: Murat ağam, şu köyde herkesin işine koşar, "Ne halde benim kardeşim!" demez. "Geldi yetişti, evlenmek ister mi?" demez!

— Ne yapsın?

— Ne yapacak! Hiç... Babamın sözü doğru: Aklı kitaplara gitmiş. O kadar okuması olan adam, Sımıcak istasyonunda demirbaş işçilik eder mi? Köye muhtar olur. Kabilemiz zorlamasa

bu yıl da evlenmeyecek...

Nail keyifli keyifli güldü:

— Hele şuna bak!... Koskoca Murat Ağasım beğenmeyecek az daha. Kaç yaşındasın ki, evlenmeden laf açıyorsun rezil!...

Mustafa, kalın, kara kaşlarını çattı:

— Babamın hesabı; bu mart ayında ben on altıya girmişim... Babam: "Sen doğdun; Cumhuriyet oldu!" diyor. — Yutkundu — İnsan kısmı neden tez büyümez? On beş yaşındaki beygirlere "Kart hayvan" denir. Senin kadar olsam, Nail ağa, askerliğimi bitirsem... Ayşe beni severdi mutlak!... O zaman adamın bıyıklan

çıkar; gurbete gider, para kazanır. Bıyığı çıkmadan, erkek, erkek sayılmaz öyle ya?...

— Laf mı şu! Bıyık da neymiş. Kedilerde bile var. Şimdi şehirli erkeği hep bıyıksız... Koca yüzbaşıların bıyıklan yok... Kanlar onlan sevmiyor mu?

— Bilmem!... Şu bizim kötü Topal İsmail'in de bıyıkları var. Adama, köy yerinde bıyık şart...

— Aldırma, parayla satılır bir mal değil ki, "Kopuk, ipsiz!

Bir tane uydurmamış!" desinler.

Mustafa, elinin tersini yanağına sürdü:

— Nail ağa! Bıyığımız çıkarsa, bize yakışır mı?

— Yakışır elbet... Bıyık erkeğe mutlak yakışır.

Nail, Mustafa'nın yüzüne baktı. Oğlanın kara gözleri, ağustosta akşama kadar ekin biçmiş gibi yorgundu. Gözlerini kırpıştırdı:

— Suratın sararmış gitmiş ulan! Kış sonu, güneş görmediğinden, adamın yüzü saranr, ama seninki, başka... Esrar içmeyin, sakın, boşladınız mı reziller?.

— Töbe... Esrar ne demek Nail ağa?

— Hele sus!... Benim hepsinden haberim var. Topal İsmail

söyledi. "Murat ağan duymasın!" demedin mi? "Kesin tadında. demedin mi? '   ,

— Murat ağam neyi duyacak? İçmiyoruz ki... Çoktan boşladık.

— Yalan! Sabah akşam içiyormuşsunuz!...

— Şart olsun, yok!... Ramazanda ben hiç içmedim. Topal İsmail çok zorladı. "Olmaz, günahtır!" dedim. Bayramda bir gün içtik. Bayram geceli ne kadar? On, on beş gün... İşte o zaman bu zamandır vazgeçtim...

— Vahit içiyor mu?

— Bir iki içti o da... Murat ağam duymuş, yemin verdirmiş... Artık içmiyor. Bana kızıyor. Topal İsmail'i kovalıyor.

— İyi ediyor. Esrara alışmamalı. Rakıya bir sözüm yok...

Rakı iyidir. Hovarda işi... Bunlar hep Topal İsmail'in rezilliğidir. Sana bir şey getirecekti? Getirdi mi, tılsımlı yarasa kemiğini?

— Bu hafta...

— Ulan kaçıncı hafta bu?

— Artık şart etti. Masrafını da verdim.

— Ne masrafı? Böyle şeyin masrafı mı olurmuş?

— Topal İsmail dedi ki: "Ben gidemezsem, birisini yollanm, olmazsa bir hayvan kiralarım!" dedi. Elli kuruş verdim.

— Kiralasın bakalım!... —Nail aklına bir şey gelmiş gibi durakladı. Gözlerini kırpıştınp içinden bir şeyler hesapladı —: Bak, sana ne söyleyeceğim Mustafa! Köydeki işlerden haberin yok, galiba!

— Ne gibi?

— Ne gibiymiş... —Nail başım çevirdi—: Elinizi biraz çabuk tutun.

— Çabuk mu tutalım? Nasıl çabuk?

— "Demiri tavında.." demişler. Karı meselesinde olmadık olur.

Mustafa, nohut kavurgası çiğnerken öylece duruverdi. Kötü kuşkulanmıştı. Nohutlan cebine koydu. Sonra parmaklarını çıtlatmağa başladı:

— Ne var, Nail ağa? Bir laf mı duydun?

— Bir şeyler duyduk işte... Sen benim dediğime bak!...

Topal İsmail kemiği getirsin... Gerekirse ben telefon ederim!...

— Ne oldu Nail ağa? Söyle dinini seversen...

— Duyduğum doğruysa, senin Ayşe'yi Hocalann Hakkı isteyesiymiş.:.

— Deme, eyvah! — Mustafa ellerini dizlerine iki defa vurdu —: Tüü! Deme Nail Ağa, hangi Hocaların Hakkı?

— Lafa bak!... Hocalann Hakkı'yı bilmedin mi? Taşçı ustası Hasan'ın kardeşi...

— Hocalann Hakkı'yı bilmez miyim? Allah Allah! Hakkı'nın kansı var...

— Karısı varsa... Fazla mal göz mü çıkanr?

— Tüü!... Kanlı adama, kızoğlan kız...

— Hakkı'yı beğenmedin mi? Çam dalı gibi... Yiğit... Biraz cimridir, biraz alçaktır, ama zenginliğine zengin... "Ayşe'yi bana verin, sütle, üzümle beslerim!" diyormuş. Öteki kandan bir kızı oldu. Ayşe'yi oğlan doğurtmak için alıyor.

— Bak şu Hakkı'ya... Kansı var... Boyu kadar kızı var.

Rezil!

Mustafa, kütür kütür nohut kavurgası yiyerek belli belirsiz gülümseyen Nail'e birdenbire kızdı. Pelvan Vahit'in ikide bir:

"Nail evli bir herif... Güldane'nin ardında ne geziyor?" diye köpürmekte ne kadar haklı olduğunu ancak şimdi anlamıştı.

Nail de, yeni yetmelerin, evlilere körpe kızları yakıştırmadıklarına alındı, biraz kasıldı:

— İşte durum böyle arkadaş, kızı ya bu akşam isteyecekler

ya da yarın akşam... Anası galiba razı olmuş... Topal İsmail elini çabuk tutsun... Yoksa Kerem'in arpa tarlası gibi yanarsın!... Duydun mu? Verdiği köy nerede ise, Topal herif koşup getirme

li... Olmazsa ben muhtar odasından telefon ederim.

Mustafa'nın aklı kanşmış, boğazı kurumuştu. Üst üste yutkundu. Kafasının içi telefon direkleri gibi vınlıyordu. Nail'in söylediklerinden aklında bir telefon sözü kalmıştı. Yumruğuyle çenesini sert sert kaşıdı. Eskiden bir gün, muhtar odasında kimse yokken telefonun sapını çevirerek dinleyiciyi kulağına koymuş, ileriden birisi "alo" diye bağırınca elinden bırakıp dolabm kapısını örtmeden savuşmuştu. Bırakıp gitmeseydi de bir tek laf da kendisi söyleseydi... "Telefon kısmını açar açmaz adamın karşısına Kurşunlu çıkar. Kurşunlu bucak... Telefonda neden 'alo' derler? Herkes 'alo' der. Korucu Ali Dayı da 'Allo' diye bağırır..."

Mustafa başım kaldırmadan sordu.

— Telefon edersen herif getirir mi?

— Getirmeyip ne yapacak? Elbet getirir...

— Getirse bir faydası olur mu?

— Olur yüzde yüz... Laf mı şu... Olmaz mı hiç?

— Aman Nail ağa, bir tılsımlı kemik geledursun, bir yandan biz başka yolunu düşünelim.

— Bunun yolu, arslanım, kızın gönlünü etmek... Kız: "Ben Hakkı'yı istemem!" demeli.

— Demek ne mümkün... Hiç demez...

— Dur, hemen kestirip atma... Sen bugüne kadar Ayşe'ye "Seni alınm" dedin mi?

— İlk günü söyledim. Sonra bir şey demedim. İmansız laf dinliyor mu? Mendil doluları öteberi yolladık, götürenin suratına çarptı. Koca karı: "Oğlan sana yanmış... Seni alacak" demiş de, küfre başlamış.

— Bak, benim aklıma ne geldi! Akşam caminin arkasında yolunu bekle, çeşmeden gelirken tenhada önüne çık. Evet, bunun yolu bu... Kocakarı "Seni alacak" demiş... Ya utandıysa...

Kocakarılara "Olmaz" diyen nice imansız bilirim, delikanlıyı karşısında görmesiyle dili dolaşır da "Olmaz" diyeceğine "Olur" deyiverir. Çık önüne...

— Bu akşam mı?

— Hele eşek... Elbet bu akşam... Suya gidecek nasıl olsa...

— Eee!

— Cami aralığından önüne çıktın mı, bakracın birisini tutarsın: "Gözleye gözleye gözleyemez oldum, şu bakracı ver de elinden bir su içelim." dersin. Bakracı elbet verir. İmansız dedikse büsbütün yezit, firavun değil ya... Hasan Hüseyin efendimizin Kerbelâ çenginde düşmanı değil ya... Suyu içtin mi, bu sefer de yüzüne bakarsın: "Suyunu içtim, inşallah yakında seni de su gibi içerim" dersin. Elbet bir karşılık verir, ya da güler. Gönlü varsa mutlak güler. O zaman Hakkı meselesini açarsın. "Şöyle şöyle bir laf duydum. Kız, ben senin kemiklerini kırarım!" dersin. Aklını çelersin güzelce...

— Dur aman Nail Ağa! Nasıl diyeceğiz?

— "Gözleye gözleye..."

— "Gözleye gözleye..."

— "Gözleyemez oldum."

— "Gözleyemez oldum. Şu bakracı ver de elinden bir su içelim."

— Tamam... İşte böyle...

— Su içtikten, sonra... "Suyunu içtim. İnşallah yakında seni de su gibi içerim" mi denilecek?

— Aferin!... Ezberine aldın... Sen askerde iyi asker olursun Mustafa, emirleri şıp diye kaparsın.

Mustafa, "Hocaların Hakkı'dan caydırmak için ne demeli?" diye soracaktı. Ağabey si Murat elindeki ince değneği baldırına vurarak merdiveni çıkıp içeri girdi:

— Burada ne yapıyorsunuz? Duvarın deliğinden başlarınızı gördüm.

Nail ağa bir avuç nohut kavurgası uzattı:

— Buyur Murat efendi! Senin Pelvan Vahit'i konuşuyorduk.

Beni vuracakmış, yüzde yüz...

— Kim söyledi? Bu mu söyledi?

Murat, kaşlarını çattığı için Mustafa hemen inkâr etti:

— Ben söylemedim. Başka yerden duymuş. Bana sordu,

- 47
- 87
- 141

"Öyle bir şey var mı?" dedi.

— Sen ne dedin?

— "Bilmiyorum" dedim.

— İyi... Bilsen de, "Bilmiyorum" diyeceksin... Söz getirip götürmek olmaz. Köyde delikanlıların iki tane başağası var. Böyle bir şey duyunca onlara bildirmeli. Haklı mıyım Nail ağa?

— Haklısın Murat efendi!

Murat gücenmiş gibi başını çevirdi:

— Her zaman "Haklısın" dersiniz, gene de bildiğinizi yaparsınız. Bir şey duydun, gel odaya, başağalara söyle... Bunların ağzı mı aranır? Ayıp... Siz, Vahit'i bu gidişle bütün bütün azdıracaksınız.

— Gene tuttu köy muhtarlığın... — Nail utandığı için kesik kesik gülüyordu —: Bu kadarı da fazla canım!... Şimdi ortada kan mı dökülsün? Birbirimizi mi vuralım?

— Vurmayın... Neden vuracakmışsınız? —Murat, Nail'in uzattığı nohutlardan biraz aldı —: Bir kere, Vahit gibi, dünkü çocukla senin çekişmen yakışık almaz!...

— Allah Allah! Bizim çekiştiğimiz var mı ki sen bu sözü şimdi böyle söyledin?... İkide bir, elini bıçağına götürüyor, diye sen de kızmıyor musun?

—- Elbet kızıyorum! Geçen ay, ferfene gecesi köpeği vurdu diye kızdım. Ertesi gün, muhtar odasından çıkınca yolunu beklemesine kızdım. Önüne gelmedik de bir güzel sopa attın. O sopa, oğlan akıllansın, diye attırıldı.

— Akıllandı mı bakalım? İşte "Vuracağım" diyormuş.

— Vuracağım dediyse, Mustafa'nın ağzını mı aramak lâzım? Müzevirlik köy delikanlısını birbirine düşman etmez mi büsbütün?

— Bu sözün doğru!... Müzevirlik iyi değil...

Murat sesini değiştirdi:

— Vahit'in üzerine fazla yükleniyorsun Nail! Bu işin sonu hayır getirmeyecek...

— Bak gene böyle söyledin Murat efendi... Benim üzerine gittiğim mi var? Haddini bilsin!

— Haddini bilmek kolay mı? Oğlan fukara... Sizin kabilede tutkunluk yok... Bir başına bırakmışsınız. Tam delikanlı sırası... Yaşıtları arasında giyinmek ister, para harcetmek ister, kız

sevmek ister. Köy yerinde, bilirsin, fukaralıktan kötüsü yok...

— Gurbete gitsin, adam olsun...

— Gidecek, ben konuştum, bu yıl harmanlardan sonra gidecek... Sen de kendini biraz ağır al...

— Şimdi ne yapalım kardeş, bizi seven gül gibi kızı elin kopuğuna mı bırakalım?

— Ben olsam bırakırım.

Nail, bir Murat'ın, bir de Mustafa'nın yüzüne baktı, gülmesi tuttu. Murat'tan çekinmese karnını tutarak kahkahaları salıverecekti. Mustafa'ya göz kırptıktan sonra Murat'a bir avuç nohut daha uzattı:

— Al şunu, hey Murat efendi! Kız, Vahit'i istemiyor.

— Sen bırakırsan belki ister.

— Ben de bırakmam.

— Neden bırakmazsın? Yandığından değil. Vahit, bu işte, sana bir kez kafa tuttu. "Nail'in gözü yıldı da kızdan geçti" demelerinden korkuyorsun.

— İyi bildin... O da var.

— Bilirim... Biz köylüyüz. Gösterişe ölürüz. Gösterişçiliğimizden ellerin lafına çokça bakarız. Sıkça efeleniriz ama, fukara komşumuzdan başkasına da, gücümüz yetmez.

Nail, yumruğuyle Murat'ın karnına dokundu:

— Sen söyle!... Kızdan vazgeçilir mi? Bize bu nohutları kavurup kavurup gönderen şeker gibi kızı, Pelvan reziline kim bırakır? Senin bu taraklarda bezin yok da, Murat efendi, aklın ermez!

Mustafa, bu çekişmenin daha yarısında dinlemekten usanmış, Hoca gibi boşu boşuna öğüt veren ağabeysi Murat'la kan işinde kendisine bu kadar güvenen candarma Nail'e kızmağa başlamıştı. Yuvarlanan bir nohudu bahane ederek, camı çerçevesi kalmamış pencerenin önüne gitti. Yerler bir karış çamurdu sıvama... "Nisan sonu, mayıs başlarında karşı tepelerin kan da erir gider. Sonra Sağırdere'nin suyu azalır. 'Nisan ayı, düğün ayı' demişler. Ayşe'yi bu nisanda Hocalann Hakkı'ya verirler mi?"

Ağabeysi Murat buradan gitmezse, bu akşam caminin arkasında bekleyip sudan gelen Ayşe'nin önüne çıkamayacağı aklına geldi. Yann akşama kalsa, kız elinden büsbütün gidecekmiş gibi korktu.

Ağabeyisi Murat rahat rahat konuşuyordu:

— Başımızda bir belâ daha var: Kurnazlık... Aklımıza bir şey gelir, "Bunu bizden başkası bulamaz" diye güveniriz. Beş paralık kâr için, beş yüz kuruşluk zarara girmemiz hep kurnazlıktan... Bu dünyada kurnazlık gibi belâ yok!...

Murat'ın, bu lafı nereye getireceğini kestiremediği için, Nail çekine çekine doğruladı:

— Gerçekten, köylü adamı kurnazdır. Yüzbaşı bize "Çarıklı kurmaylar!" derdi.

— Çarıklı kurmay!... —Murat kederle güldü—: Oysa kurmay oldun mu çarık giymezsin. Ayağın çarıklı ise, kurmay olamazsın... Biz köylüyüz, arslanım, birbirimize karşı kurt gibiyiz, yabancıya karşı köpek gibi... Kendimiz toprakta yatarız, hatırlı konuğa kaba döşek saklarız. Komşuna bir yumurta vermezsin, versen de ilerde geride lafını edersin, başına vurursun, hatırlı konuğun atına tohumluğunu yedirirsin!

— Tamam! Biz, gerçekten böyleyiz... Doğru be!.. Kurt gibi komşusunu yemez, derler. Biz komşumuzu yeriz hep... Neden, bakalım?

Dışarı çıktıkları için Mustafa, bu soruya ağabeyisinin verdiği karşılığı zorla duydu:

— Çok ezilmiş köylü kısmı da ondan... Adamm ezilmişinden, bu kadar adam olur Nail ağa!...

Mustafa, "adamın ezilmişi" lafına takıldı. "Köylü adamı dibekte doğulmuş ekin tanesine mi benzer, demek?"

Murat, konuşuyordu:

— Şuna bak!... Yamören'in okulu durduğu yerde yıkıldı. Okulunu bu hale getiren köyden adam gibi adam çıkar mı? Bereket, delikanlılar gurbete gidiyorlar da biraz adamlık öğreniyorlar!...

Mustafa, harmandan sonra, Vahit'in gurbete gideceğini düşündü. Ürktü. Vahit'in, zanaatı olmadığı için, elinden ancak kara işçilik gelirdi, köyde herkes: "Amele olmaktansa adam ölmeli!" derdi. Vaktiyle köyün yanından tren yolu geçerken, kadınlarla beraber taş kırmağa gittiği zamanlan hatırladı. Boynundaki saat-köstek parasını, orada kazanmıştı ama, kara işçilikten korkusu da bu taş kırma zamanlarından kalmıştı.

Aslında çiftçiliği de pek sevmiyor, daha doğrusu hakkından

gelemiyor, bir yıldan beri babasından, ağabeyisinden gizli içtiği tütünün parasını, ufak tefek harçlığını tiftik kırkmaktan, duvar .örmekten çıkarıyordu.

Saatine baktı. "Vahit, kara işçi olur öyleyse..." diye içini çekti.

Rüzgâr, muhtar odasının karşısındaki dut ağacının dallarını deli deli sallıyordu. Bir, bir buçuk ay önce kızların ferfene yedikleri karlı gecede, bu ağacın yapraklarını Vahit'le konuşmuşlardı. Canımn sıkıntısını yalnızlığa verdi. Vahit oduna gitmemiş olsaydı, iki laf eder, açılırdı. "Vahit, iyi bir arkadaş!... Varsın avanak olsun!" Sümkürdü. Elini önce duvara, sonra zıpkasının arkasına sildi. Ağabeyisi Murat, doğru söylüyordu. "Köylü kısmı, komşusuna kurt gibidir" dediği de doğru... "Güldane'nin Nail'e kavurga gönderdiğini biz Vahit'e neden söylemeyiz? İşte gördün mü?" Suratını asarak bir cığara yaktı.

Demin saata bakmıştı da kaç olduğunu aklında tutamamıştı.

Bir daha çıkardı. "Saat on bire gelmiş... Akşama bir saat var...

Bir saat sonra akşam namazı... Ulan Hocalann Hakkı! Ulan Koca domuz!... Şart olsun, bunun sonu fenaya varır!..."

Ayşe bakraçlar kolunda avluya çıktığı zaman ortalık neredeyse kararacaktı. Mustafa, yıkık okulun merdivenini acele inip kızın ardına düştü. Ayşe yürürken yavuz atlar gibi başım inadına dik tutuyor, omuzlarını, kalçalarını "naz ile" sallıyordu. Rüzgâr, başörtüsünün ucunu çözünce dönecek gibi yaptığından Mustafa görünmemek için çekildi. Yüreği, karnını bulandıracak kadar hızlı vuruyor, yanaklarından şakaklanna doğru bir sıcaklık yayılıyordu. "Adam sevdiğinden korkar mı? Sevdalanmak kötü... Sevdalanmak erkek kısmına yarayışlı değil!"

Caminin arkasındaki yol dardı. İki adam yan yana ancak geçer. Topal İsmail'in bir lafını hatırladı: "Hele efendi! dudaklarını yalayarak nereden bu

geliş?... Cami arkasında kan tatlısı mı yedin?" Gülümsedi: "Delikanlı kısmı, Yamören'de rahat etmek isterse şu hırsız Topalı kurban niyetine bir gece kesivermeli!"

Yolun yarısındaki çıkıntıyı siperleyerek durdu: "Kız çeşmeden karının biriyle gelirse... Gelsin!... Su istenecek... Allah Allah, su istemek de ayıp mı ulan?"

Kasketini düzeltti... Cebinden koku yağı şişesini çıkarıp ceketinin yakasıyle bıyık yerlerine biraz sürdü. Köyün alt başında,

51

çobandan gelen hayvanlar aralık aralık bağınyorlardı. Güzel koku Mustafa'yı biraz keyiflendirmişti. Yuvarlak bir taşı ayağıyle şuradan şuraya yuvarlayarak bir zaman oyalandı. Sonra çömelip sırtını caminin duvarına dayadı. Aksiliğe bakmalı ki, bir de hıçkırık yakalamıştı. Her soluk alışta gövdesi temelden sarsılıyordu...

"Aman, pepeme olduk. Gördün mü? İki lafı bir araya getirmek ne mümkün?"

Amcası Reşit Hoca ezana başlayınca hemen ayağa kalktı.

Saati gene beş dakika ileri gitmişti. Elleri üşüdüğünden küfrederek zorla düzeltti. "Allahü ekber... Allahü ekber!; Anladık Amca!... Büyüklüğünü göstereceği sıradır, kurban olduğum..."

Ayşe köşeyi dönünce, durup beklediğini anlamasın diye başını eğerek yürüdü. Yaklaşınca, kız yol vermek için duvara sokuldu. Mustafa yumruklan kalçalarında, bacaklarını biraz açıp önünde durdu:

— Ayşe kız!... Bir su ver şuradan...

— Şuna bak... Haydi yoluna git!...

Mustafa, kaşlarını çatarak Ayşe'nin yüzüne baktı: "Şunu tut... Yanağını dişle!... Allahü ekber!" Nail'in öğrettiklerini bir türlü hatırlayamıyordu:

"Gözleye, gözleye... Bakraç... Su... Hasan, Hüseyin efendimiz..." Bir şeyler... Öfkelendi:

— Ulan alçak! Bir su deriz, vermezsin... Yezit... Gözleye gözleye gözleyemez olduk...

— Çeşmede su çok... Git de iç...

— Ulan, imansızlığını biliyoruz. Ver şu bakracı da, elinden bir su içelim!...

Bakracın sapını tuttu. Ayşe hırçınlaştı:

— Bırak!...

— Dur kız...

—Bırak... Valla'h billâh bağırırım...

— Kız sallanma! Şuna bak!... Üstümüzü ıslatacak... Bir yudum su, rezil... Adam düşmanı olsa bir yudum suyu esirgemez.

— Ana yetiş... Ana! Şu Mustafa'ya bak!...

Ayşe, böyle bağırarak su kaplarının ikisini de yere attı.

Mustafa ayaklarını ıslatmamak için geri sıçradı.

Ayşe koyu koyu küfrederek yerden bir taş aldı. Mustafa, korkmuş gibi, elini mahsustan yüzüne siper etti:

— Dursana orospu!... "Dur" dedik, eşşoğlu eşşek!

Ayşe'nin var kuvvetiyle fırlattığı taş, omuzu üzerinde geçip

gitti. Kız daha büyük bir taş alınca, Mustafa: "Şuna iki şamar çeksem mi, hey Allah?" diye keyifle düşündü, küçük bir çocuğu azarlar gibi gülerek parmağını kaldırdı:

—Taş atılır mı? Kemiklerini kırarım... Bırak elinden...

Bırak... Sana iki sözüm var.

— Ana yetiş... Ana!...

Ayşe cilveden değil, gerçekten, işittirmecesine bağırıyordu. Mustafa'nın birden bütün umudu kesildi. Bir zaman şaşkın şaşkın baktı. Aklına küfür bile gelmiyordu. Söz dinletemeyeceğini anladı. Üstelemekten vazgeçerek çeşmeye doğru yürürken ayağına takılan bakraçlardan birine, bir tekme attı. İşte tam bu sırada, Ayşe'nin fırlattığı taş, ensesine vurmuş, gözlerinden ateş çıkmıştı. Elini başına götürdü. Parmaklarına sürülen sıcaklığın kan olduğunu anlayınca boğazı kurudu. Hızla döndü. Önce eline sonra Ayşe'ye baktı. Elinin kanını arkasına saklayarak, başının yarıklığını belli etmemek için, zorla güldü:

— Kız, bu nasıl iş? Şapkamız olmasaydı, başımızı yara-caktın!...

Kanın ensesine sıcak sıcak aktığını duyuyor, parmaklarını zıpkasına gizlice siliyordu:

— Bir su vermedin!... Fazladan bizi taşa tuttun...

— Vermem... Yoluna git. Töbe olsun Murat Ağama derim! "Mustafa, bana bir etmediğini komadı" derim...

Murat Ağasının ismi geçer geçmez Mustafa korkuyla bakındı. Yorgun bir hareketle "Defol!" anlamına elini salladı. Hızlı hızlı yürüdü. Köşeyi dönüp muhtar odasıyle karşılaşınca herkes meseleyi anlayacakmış gibi telâşlandı. Caminin açık duran kapısından içeriye giriverdi. İçerde bir tek gaz lambası yanıyor, ilk safta akşam namazına durmuş birkaç kişinin gölgesini duvarın yüzünde tavana kadar uzatıyordu.

Mustafa: "Bu kızdan bize hayır yok!... Çabalamamız boşuna!" diye düşünerek mendilini dizi üzerinde katlamağa çalıştı. Yarayı bağlayacağı sıra: "Başımızın yarıldığı bilinir, gördün mü?" dedi. Duvarın köşesinden biraz örümcek ağı alıp ensesine bastırdı. Bir zaman, kendisinin değilmiş de, bir başkasının yarasını tutuyormuş gibi öylece durdu.

IV

Mustafa'nın babası Kulaksız Yakup Ağa deminden beri anlatıyordu:

— Rençber kısmına iki çift öküz olmadı mı, kulak verme!...

Köy yerinde fukaralığa hiç dayanılmaz... Ben bilirim. Ben şu yüzden bilirim ki, dokuz yaşımda yetim kalmışım ben... Sığırt -maçlık ettim! Ellerin davarım güttüm bir vakit!... Sonrası, komşulardan kira ile eşek tutar oldum!... Düşün ki, Yakub'un bir eşeği bile yok!... Komşudan eşek kiralarsın da ne yaparsın? Çankırı'nın Tuz mağrasından tuz çekerdim. İki gün gidilecek, iki gün gelinecek, dört gün... Dört günde altmış okka tuz ne bırakır? Mustafa'nın anası o sıralar sağdı. Rahmetli, tarlaya koşar, harmana koşar. Senin Kulaksız emmin ne günler gördü, hey kızım!... Bir çift öküz vardı. Kocadılar giderek... Sattık. Üste yirmi kayma koydum, bir çift büyük boynuzlu göçmen öküzü aldım. Bizim köyün istemezini sen bilir misin? İki ay geçmeden öküzlerden biri öldü. Tekini sattık. Bu kez, bir çift kara sığır alındı. — Kulaksız Yakup Ağa, gizli bir şey söylüyor gibi sesini alçattı —: Allanın işine bak! İki ay geçmeden kara sığırın teki de öldü. Söz gelişi "öldü" diyorum. Hayvanlara bıçağı zor ile yetiştiriyorlar. Hep de iyisi ölüyor. Dedim ya, göze geliyoruz!... Alnı benekli hayvan öldü. Sağ boyunduruğa koşardım. Alnı benekli öküz, hiç unutmam, avlunun ortasına yıkıldı. Aklında mı? O yıl Yamören'in adamı: "Etten usandık, Yakup! Yeter aman!" dediydi. Kolay değil, birinin derisi kurumadan Kulaksızın Yakup ötekini kesiyor. Kalan sığırın yamna boynuzu kırık, marazlı bir eş uydurduk. Bir ay sonra sancılandı. Bıçağı zor kavuştur dum. Ay başı otuz, Yakup avluda öküz boğazlıyor. Aklında mı?...

Gurbetçi Ömer'in karısı Meryem, başını çevirerek güldü:

— Aklımda olmaz mı, Emmi!

— İyi öyleyse... Sonunda bu Mustafa'nın analığı Binnaz'ı aldım da, üzerimdeki uğursuzluk geçti. Biraz ferahladım. Ha, ne dersin?...

Meryem, burnunun yansına kadar sardığı beyaz örtünün altında sakız çiğneye çiğneye çorap örüyordu. Şişlerden birisini başparmağıyla itip yan gözle Mustafa'nın yüzüne baktı. Mustafa dalgındı, arada bir elini cıgara çıkarmak için cebine götürüyor,

Yakup Ağa tekrar konuşmağa başlayınca, ya da aksırınca geri çekiyordu.

Kulaksız Yakup Ağanın üst üste aksırması, burnundan kıl koparmaya çalışmasındandı. Bu yüzden, sesi boğuk çıkar, sözlerini yanda keserdi. Gene aksırdı, kırçıl sakalını sıvazlayarak "Çok şükür!" çekti, dereden gelen eşek anırtısıyle birden irkilip Mustafa'ya çıkıştı:

— Yetiş ulan!... Atla koş!...

Mustafa çoktan sıçramış, "Sus ulan! Sus alçak!" diye bağırarak dik sırttan, fundalara tutuna tutuna aşağıya doğru koşmuştu. Yakup Ağa ardından seslendi:

— Vurma oğlum! Hayvandır. Sakın vurma!...

Mustafa, karşılık vermeden bodur meşelerin arasına girdi.

Sağırdere'nin kenannda hâlâ anıran eşeğe yetişti: Burnunu öfkeyle sıktı. Eşek başını bir iki kere silkelemiş, kurtulamayacağı -nı anlayınca biraz inledikten sonra sesini kesmişti. Mustafa, geri çekilip hayvanın karmna bir de tekme indirdi. Babasının görüp görmediğini anlamak için geldiği yöne baktı. Fundalar iyice yapraklandığından altında oturduklan büyük meşenin gövdesi, görünmüyordu. Mustafa, elini otlara sildikten sonra bir cıgara yaktı, yere çömeldi. Yağmurlar kesildi kesileli, suyu yan yarıya azalmış olan Sağırdere, burada yüksek kayalann arasından dolana dolana akıyordu, başını taşlara vurdukça köpür köpür köpürüyordu. Yamören'de sayımdan kaçırılan hayvanlar eskiden beri buraya gizlenmekteydi. İki dirsek arasında, on beş metre aralığı Yakup Ağa, dallarla kapatmıştı. "Şuraya bak! Kuytu ki, adam kessen bilinmez!..."

Yeni alınan teke, yaprak koparmak için başını silkeledikçe boynundaki küçük çıngırak gümüş para gibi ses veriyordu. Teke de, öteki hayvanlar da kış sonu olduğundan zayıftılar. Tiftiklerin postlan kirli bulanık, koyunlann yünleri düğüm düğümdü.

Keçiler de koyunlar gibi birbirlerine sokulmuşlardı. Koca teke hepsinden daha büyük olduğundan hepsinden daha etsiz, daha marazlı görünüyordu. Evdeki kocaman tunç çanı sıkıntı çekmeden taşıyabilmesi için, en aşağı iki ay, meşe yaprağı yemesi lâzımdı.

Küçük çıngırak bir daha öttü. Mustafa, babası Kulaksız Yakup Ağanın huylanna şaştı: "Koca tekeye fındık kadar çıngırak

ne lâzım? Şuna bak! Tahsildardan kaçırılmış hayvana çıngırak takıldığı hiç görülmüş mü? Hep babamın işleri... Şimdi "Hayvanlar tamam mı?" diye sorar. Hep mi saymalı canım, saat başı?"...

Bu yıl sayımdan altmış iki tiftik keçisi, otuz koyun, üç merkep kaçırmışlardı. Mustafa saymağa üşendi. Cıgarayı derenin suyuna atarak ağır ağır yukarı çıktı.

Yakup Ağa, küçücük gözlerini kırpıştırarak sordu:

— Hangi eşek anırdı, ulan?

— Hangisi anınr? Aygır eşek...

Kulaksız Yakup Ağa, kırçıl sakalını titreterek keyifli keyifli güldü:

— Gördün mü kız, Meryem? "Aygır eşeğin sesi..." dedim.

Bir de inat edersin. "Yok, bizim eşek!" dersin.

Gurbetçi Ömer'in karısı Meryem, oğluna, örgülü çorabı ağzına kapatarak omuzlarını oynattı.

— Eşek kısmının sesi birbirine uyar. Bizimki sandım.

Mustafa, yere serili eski kilim parçasına diz çöktü.

— Yeni eşek huysuz!... Ne dersin, baba?

— Huysuz değil, oynak... Canı tez... Genç hayvan... Bir yanına vurmadın ya?

— Bu kez vurmadım!... Sabahtan beri dördüncü oldu.

Dereye koş, yukarı çık...

— El malına koşmuyorsun, kendi malına koşuyorsun. Ben senin yaşındayken, ağa yanında sığırtmaçlık ederdim. Akşama kadar dur otur yok!... Yediğim şamar da cabası... — Yakup Ağa parmaklanyle gösterdi —: Yavaşça burnunu sıksan şöylece, sesini keser. Hayvan kısmına hiç vurulmaz. Allah yapısı... Derdini

yanamaz!... Pek günahtır.

Meryem ördüğü çorabı dizinin üzerine koyup, iki yana gererek Yakup Ağayı doğruladı:

— Günahtır. Günah olmaz mı?

Yakup Ağa, sığırtmaçlık ettiği zamanın olmuşlarından anlat -maya başladı. Çocukluğunda sığırtmaçlık ettiğini, babasının böyle sıralı sırasız söylemesine, kılığa kıyafete hiç aldırmamasına Mustafa son günlerde kızıyordu. "Düğmeleri tamam, hava da epeyce serin, öyleyken gömleğinin önü karnına kadar açık... Göğsünün kılları ağarmış ama, hiç akıllanmamış bu benim babam!... "

. Yakup Ağanın kara astar bezinden yapılma yeleği üst üste yamanmıştı. "Şunu giyer mi gözü ağalıkta olan herif?"

Yakup Ağa, laf arası, burnundan bir kıl kopardı. Parmaklarını güneşe doğru kaldırıp bakarak, gözleri kısılmış, aksırmak için biraz bekledi:

— Mundar hayvan kısmı... — Aksırdı —: Nazlı olur. Kemiği... — Aksırdı —: Bir kırılsa, mümkünü yok. Bir daha kaynamaz. — Üçüncü defa aksırdı: "Çok şükür!" diyerek sakalını sıvazladı— Gayri kesmeli... Eti köpeklere, derisi çerçiye...

Tekenin çıngırağına kulak vererek acılı gözlerle dere yatağına baktı.

Babası cıgara yaktığı için Mustafa'nın da canı cıgara istemişti, ama kalkmağa üşeniyordu. "Eşek bir daha amrsın, dinime imanıma, bu kez gebertirim!" diyerek bıçağını yokladı.

Gene "mundar hayvanlar" üstüne bir şeyler anlatan Yakup Ağa artık burnunu bırakmış, sağ kulağını çekiştirmeğe başlamıştı. Sağ kulağı ortasına kadar yarıktı. "Kulaksız" lâkabı burdan geliyordu. Babası ne zaman kulağını böyle çekiştirse büsbütün koparacak gibi, Mustafa tedirgin oluyordu. Yakup Ağayı yaptığından vazgeçirmek için aklında hiç bir şey yokken konuştu:

— Baba...

— Ne var yavrum?

— Aklıma geldi... Aklıma gelen şu... Biz, eşekleri boşuna kaçırdık. Köyde eşek kalmadı. Tahsildar, candarma çavuşu "Eşeksiz köy görmedik. Bu ne iş muhtar?" demişlerdir, şaşmışlardır.

— Doğru! Farkına vardılarsa muhtara bağırırlar. Muhtar kısmı, kendi eşeğini saklamamalı. Sorgu sual olunca, kendi merkebini "buyur" diyerek gösterirsin. Muhtarlık kolay değil...

— Geçen yıl eşekleri sakladık mı? Saklamadık.

— İyi bildin, saklamadık. Bu yıl da sayıma girdikleri şüpheli... Kimi "Almacakmış aman!" dedi. "Duydunuz mu, eşek başına 60 kuruş sayım kesilmiş!" dedi. Kimi: "Yok canım!" dedi.

— Yakup Ağa başını salladı —: Allah Allah. Bakalım gelecek yıl daha neler göreceğiz! Kendi hayvanımı, ben hükümetten ne diye kaçırayım

yahu? "Sayımcı geliyor!" diye köylü malını önüne kattı, dağa saklandı. Eşkiyahk dediğin budur, öteki yok!... Rahmetli Eğri Ahmet'e "Eşkiya!" derler. Biz Eğri Ahmet'ten davar

saklamazdık.

Mustafa, eşkıya Eğri Ahmet'in lafına ilgilendi. Eğri Ahmet,

Emine teyzesinin kocası olduğundan Kulaksız kabilesine enişte sayılıyordu. "Yunan Savaşı sırasında Sivas'tan Bolu'ya kadar yedi vilâyeti amana düşürmüş, valileri, kaymakamları titretmiş bir yiğit..." Babası, başka bir söz açmasın diye, Mustafa acele sordu:

— Eğri Ahmet eniştem, davar kısmına dokunmaz mıydı?

Yakup Ağa elini kaldırdı:

— Töbe, de. Hâşâ!... dokunmazdı ya, ne belledin. Hey Eğri Ahmet, hey!... Öyle yürekli babayiğit şimdi ne ararsın!... Eğri Ahmet enişten Yamören'deyse, müfrezeler şu yana dolanıverir-lerdi. Önüne çıkmak ne mümkün!... Askere hiç kıymazdı, ille subay düşmanıydı. Kaç tane okumuş subay yedi, kaç tane!...

— Yakup Ağa biraz sustu, tatlı şeyler düşündüğü dudaklarım yalamasından, belliydi —: Hey rahmetli!... Altında bir at vardı, tamkan Arap atı... Bin liralık bir at... "Bin Ura" dedimse, sarı lira... Altmış, yetmiş askeriyle köye geldi mi, vezir geldi sanırdın. Hükümet gibi hükmederdi canım!... Analığın Binnaz'ı bana vermeyecek oldular. O zamanlar fukaralık boynumuza geçmiş bukağı... Rahmetli anan tarlada uğraşır, ben kira hayvaniyle Çankırı mağarasından tuz çekerim. Rezillik! Binnaz'ın babası zengin... Bir gün Eğri Ahmet eniştene, "Durum böyle böyle!"

dedim. Haftasına bırakmadı, karıyı bana aldı. Babası ölünce analığına 15-20 tarla düştü, belimiz doğruldu. Hiç unutmam, bir gece rahmetli Eğri Ahmet Yamören'e geldi. O sıra, Kurşunlu'ya kan öğretmen daha yeni gelmiş. "Kandan öğretmen olur mu?" diye köylünün hafızı, hocası tekbir çekiyor.

Eğri Ahmet kan öğretmeni, gece vakti sıcak yatağından kaldırdı. Kurşunlu'dan Yamören'e getirdi. Hep seyrediyoruz. İstanbul kansı imiş...

Korkar, titrer, ağlar... İnceden inceye yalvardıkça Eğri Ahmet enişten güler mi sana!... Oyun oldu o gece yahu!... O gece gürültü, kıyamet!...

Gurbetçi Ömer'in kansı Meryem, olayı iyi bildiği halde, çorap örmeği bırakmış, can kulağıyle dinlemeğe başlamıştı.

Yakup Ağa parmağını şalvanna sildi.

— Kanyı o gece, sabaha kadar oynattı. Eğri Ahmet enişten...

— Kötü kan mıymış öğretmen?

— öğretmen kan kötü olur mu? Namustan yana namuslu...

Senin enişten cebri oynatıyor. Eğri Ahmet'in işi, hükümete inat... "Vay, sen kandan öğretmen yaparsın da benim toprağıma mı yollarsın?" hesabı... Dediğim mesele Yunan savaşından az sonra... O sıralarda biz de genciz. El vuruyoruz ki, şakır şakır. Yamören'de kıyamet kopuyor. Sonunda gün ışıdı, sabah oldu. Sabah ezam inil inil okunmağa başlayınca rahmetli, bağlama çalan çingeneye, "Kes, yeter!" dedi. İstanbullu kanmn boynuna kendi eliyle bir beşibirlik taktı. "Var yürü... Candarma yüzbaşısına selâm ederim!" dedi. Yolladı gerisin geri...

— Başka bir şey yapmadı mı?

— Töbe de... Lafa bak!... Başka şey yapılır mı? Eşkiya kısmı, uçkuruna sağlam olmazsa köy yerinde barınamaz. — Ya-kup Ağa içini çekti —: Sırası gelir, "Eğri Ahmet gibi yiğ it olmaz!" derim. Bunun Ağası Murat, bana kızar. "Eğri Ahmet rezilin biri, vatana gâvur girmiş, eşkiyalık sırası mı? Gâvurun üstüne gitse ya... Bizim subayı vuracağına gâvur subayı vursa ya..." der. Laf mı şu!... Ölü bizim ölü, "Allah rahmet eyleye..." demek düşer

bize...

Kulaksız Yakup Ağa burnundan bir kıl kopanp birkaç kere aksırdıktan sonra gözlerinden sakalının ucuna kadar yüzünü

sıvazladı:

— Kız Meryem...

— Buyur amca...

— Senin oğlan kaç yaşında?

— Yedi, sekiz yaşında var... Hesabını babası bilir.

— İyi dinle... Bu sözüme kulak vereceksin. Oğlanı yeni yazı okuluna göndermek yok. Oğlunu Kurşunlu'nun beş sınıflı okuluna hiç göndermeyeceksin... Hocadan Kur'an öğrensin, akıllı ise eski yazı öğrensin. Benim Murat'ı Kurşunlu'nun okulu bozdu.

Beş yıl okuttuk, beş yıl şıkır şıkır paralar verdik... Hesaplaşanı, iki çift öküz parası tutar. Şimdi bizi beğenmez, rahmetli Eğri Ahmet eniştesini beğenmez. "Aman oğlum, bu kadar okudun, köy yerine muhtar ol" derim. Alın teriyle kazamrmış. Bu dünyada alın terleten işten namuslusu yokmuş. Şu lafa bak, şu lafa... Eller rahat arar. Bizim oğlan gitti, Sımıcak tren durağına, töbe töb£, demirbaş işçi oldu. Olsun bakalım!...

Yakup Ağa, pek uzaklarda, kurşuni bulut parçalan gibi

duran İncegeliş dağlarına biraz daldı.

— Murat'ı okula hiç yollamamak varmış... Neyse, "Türkün

aklı sonra gelir" demişler. Kurşunlu'nun öğretmeni Mahmut Beyi bildin mi? Bir ayağı topal... Bizim hırsız İsmail gibi... Allahtır bu... ayağını boşuna almamış... Bu Mahmut Bey Yamören'e geldiydi. Köylünün önünde, "Murat gibi öğrencim yoktur. Emeklerim helâl olsun!" dediydi. Ben o laflara aldandım. Bir de köylünün hasedine aldandım. Bizi istemeyenler, "Yakup işi azıttı. Oğlunu subay yapacak, boynuz, kulağı geçer mi, eyvah!" dediler.

Güvendim. Bugün de bilmeyenler Mahmut Beyi: "Şöyle iyidir, böyle akıllıdır!" diye överler. Kulak verme! Benim Murat'ı şaşırtan odur. Ama ne oldu... Yakup'un ahi bir vakit yerde kalmaz. Mahmut Beyi Kurşunlu'dan Sivas'a göndermişler. Sivas'ı birbirine katmış, ileri geri haltetmiş, yakalamışlar, mahpusdamına atıvermişler. Benim oğlum Murat duyunca, bir hafta ağladı.

Erkek kısmı, el adamının arkasından ağlar mı? Tüü, rezil! Tüh... Mahmut Bey iyi imiş... Ayda otuz lira aylık alır. Otuz lira bu... Yemekle mi tükenir, a kızım? Bir de fukarayı severmiş Mahmut Bey... Fukarayı seversen, haydi bakalım, ay başında otuz lira alma da, on beş lira alıver... Fukara dedin mi, Murat oğlumun yüreği yarılır... Fukaraymış... Kör mü, fukara olmayıversin!...

Yakup Ağa, fukaralara atıp tutmağa başladı. Adam tembel olmasaymış, fukara olmazmış... Parayı kazanmak değil, tutmak marifetmiş... "Ne mümkün!"

Gurbetçi Ömer'in karısı Meryem, gene çorap örmeğe dalmıştı. Parmaklarına bakmadan makine gibi çalışıyordu.

Mustafa, deminden beri Eğri Ahmet eniştesini düşünmekteydi. "Rahmetli şimdi sağ olsaydı... Dinime imanıma, Ayşe'yi bize çeker alırdı. Teyzeme gider ağlardım, Ayşe'yi, Eğri Ahmet eniştem mutlak alırdı. Gördün mü?" dişlerini sıkarak gözlerini ileriye dikti.

Yamören, tepenin ardında kaldığı için görünmüyor, Aşağı mahalleden sonra başlayarak bahçelerin ağaçlarından ötelere uzanan kıraç ova; akşam güneşinin altında renkli bir su gibi sanki dalgalanıyordu. Dibinde oturdukları meşeye çıksa köy gölünün kıyısındaki üç kavaklar görünür. "Sayımcılar giderse, Vahit, kavağa bez bağlayıp bildirecek... Ulan Pelvan! Unuttunsa yok mu, unuttunsa..."

60

Elindeki çiğdemi yere atıp üzerine hınçla bastı: "Mayıs ayı geldi çattı. Düğün sahipleri hazırlanmakta durmadan. Yamören düğünlere hazırlanmakta... Biz dağ başını tutmuşuz!... Sayım kaçağı hayvan bekleriz."

Kendisi köyde olmadığı için Ayşe'yi, Hocalann Hakkı'ya daha kolay vereceklermiş gibi kızı her hatırlayışta öfkesi de, telâşı da artıyordu. Üç gündür burada yatıp kalktıklarından Yamören'i göresi gelmişti. "Bu akşam durmam, ölüm olsa kalkar giderim!"

Sağırdere'nin içinden tekenin çıngırağı nazlı nazlı duyuluyordu. Yakup Ağa, iki dizi üzerine dikilerek bu sesi bir zaman dinledi. Sonra ağaca yaslanıp içini çekti:

— Duydun mu? Benim koca tekenin çıngırağı... Para sesi gibi çıngır çıngır. Aferin! Ulan aferin koca teke. Hele bu yaz biraz daha canlansın, boynuna bakır çan takılacak... Teke de, maşallah, teke... Umum tekelerin padişahı!... Ben bilirim, bu cins hayvan tosun kadar büyür. Bu da öyle bir soydur! Allanın bir hikmeti!... Kara sığır parasına aldık canım... Düşmanlarım ağlaşsın... Meryem kız!

— Buyur Emmi!

— Sen benim eski tekenin baltalandığını iyi bilirsin.

— Bilmez miyim? Benim oğlanın doğduğu yıl... Leşi bahçelerde bulunduydu.

— İyi bildin... Bahçelerde... Tamam yedi yıl oldu. Senin oğlan, demek yedi yaşında... Kim baltaladı, bil bakalım — Göğsüne üç kere vurdu—: Size karanlıktır ama bana aydınlık... Hocaların Hakkı rezili baltaladı. Kendi tiftikleri, benim tiftiklerden üstün olacak... Ulan Hakkı!... Bizim koca tekeyi kurban ettin ya, sen hele dur... Anaları bir gebermedi ki... Bir geberse...

Hakkı ile Hasan, o saat tarlaları, mallan ayırırlar. Şimdi analan tutuyor. Analan ölsün, tarla - davar aynlsm, o zaman Hocalann hakkı'yı Yamören görür. Yeniden evleniyor ki ırgadı hazır olacak... İş tutmağa, ekin biçmeğe adam lâzım... Ama faydasız... Bir evde, tarla - davar aynldı mı, eski ocak o biçim tütmez...

— Yakup Ağa, dargın dargın Meryem'in yüzüne baktı —: Kız! Şenin Ömer bu Ayşe'nin nesi olur? Emmisi öyle ya!...

— Emmisi, evet... Has emmisi değil... Babasının üveyi.

— Emmidir emmi... Ulan, Hakkı reziline kız verilir mi?

61

— Bizim ne suçumuz var? Ömer gurbette... Anası satıyor...

Yüz lira başlık alıvermişler.

Mustafa'nın yüreği o kadar hızlı vurmağa başladı ki, göğsü birdenbire boşalmış gibi boğazına bir öksürük tıkandı. Babası merakla sordu:

— Ne var ulan?

— Baksana, biri geliyor...

— Aman, biri mi geliyor? Eyvah!

Yakup Ağa ellerine dayanarak hemen zıplayıp kalktı. Meryem de korku ile sıçramıştı... Hakikat, dere boyundan hışır hışır biri yaklaşıyordu. Mustafa, geleni, karşı tepeyi aşarken görüp tanıdığı için telâşı uydurmaydı. Böyle mahsustan telâş etmese de babasıyle Gurbetçi'nin Meryem biraz daha yüzüne bakşalar, yüreğindekileri anlayacaklar sanmıştı. Ayı gibi dallan hışırdata-

rak gelen Pelvan Vahit biraz yaklaşınca: "Emmi! hey Yakup emmi!" diye seslendi.

Yakup Ağa boynunu kısarak birkaç adım ilerledi. Kısık bir sesle sordu:

— Kimsin? Sen misin Vahit? — Doğruldu —: Bu yana gel!... Yukarı gel eşek!... Koca meşenin dibindeyiz...

Vahit'in kırmızı yüzü ter içinde kalmıştı. Elini salladı:

— Dağ taş hep davar kesilmiş. Az ileride Himmet çavuşun davarı... Sağ yanda Reşit Hocanın davan... Dere boyu bütün davar canım!... Bütün davar... — Getirdiği ekmek torbasını yere bırakıp bir zaman ceplerini

kanştırdı —: Buyur Emmi, sana bir paket cıgara saldı Reşit Hoca!... "Yakup Ağa cıgarasız kaldıysa da kötü! Bize söğer!" dedi. İşte, al...

— Eyvah... Sayımcılar gitti mi?

— Daha köydeler.

— Gitmeğe gönülleri yok mu Pelvan?

— Yok... ama aldırma!... Muhtar gördü herifleri... Yürekten arasalar davan burada yakalayamazlar mı? Kulak verme! Beşer, onar yazıyorlar. Komşu köylerin muhtarlan da Yamören'e toplanmış, Yamören, Kurşunlu panayın gibi...

— Bırak muhtarlan... Reziller! Hemen översiniz! U|an Yamörenliler!... Bütün suç, bizim muhtar olacak namertte... Kendisini hükümet adamına beğendirecek... Tavuk etini, bal şerbetini önlerine tepe gibi yığmıştır. Herifler, bedava düğün

yemeği buldular, bırakır giderler mi? Yahu bir yıl da Köprülü'ye toplanılsın, Sımıcak'a toplanılsın...

Mustafa çömeldiği ekmek torbasının başından gönülsüz gönülsüz sordu:

— Vahit be! Sayımcılar: "Bu nasıl bir köy? Eşeksiz köy olur mu hey muhtar?" demediler mi?

— Belki demişlerdir, ben duymadım.

— Daha ne var, ne yok köyde? Ne var kardeş?

— Ne olsun... İyilik, sağlık...

— Anam nasıl?

-İyi...

— Ağam Murat, Sımıcak'tan geldi mi?

— Yok...

— Topal İsmail'i gördün mü?

— Gördüm...

— Bir şey demedi mi? Bana bir şey diyecekti.

— Demedi.

— Aman Vahit!... Bu kez gidince Topalı tut... Hiç unutma.

Bize getireceğini getirsin, yüzde yüz...

— Olur.

— Başka ne var köyde? Başka...

— Bir şey yok... Sağlık...

Mustafa içinden: "Hey avanak! Yürü!" dedi. Babasının yanında "Düğünler ne sularda?.. Hazırlık tamam mı?" diye soramadığından gittikçe öfkeleniyordu. Yufka ekmeklerini çıkarıp hışımla babasının önüne bıraktı. Analığı, gene peynirden başka katık koymamıştı. "Ulan kahpe!... Acımızdan mı ölelim dağ başında biz... Ulan!"

Vahit ağacın dibine çöktü:

— Yakup emmi...

— Söyle yavrum..

— Reşit Hoca dedi ki: "Yol parasına kâğıt gelmiş... Köylü gidecek... İsterse Yakup Ağa da gelsin!" dedi.

— Tüü... Gördün mü? Ne zaman gidiliyor?

— Yann sabah... Erken.

— Nereye gidilecek?

— İlgaz - Kastamonu susasına... Aşağıda köprünün ilerisine...

63

— Toprak mı çekilecekmiş?

— Toprak çekilmeyecek... Bu sefer susaya mahmuz yapılacak... Kışın sular, eski mahmuzu almış, gitmiş...

— İyi... Taşta çalışmak, toprakta çalışmaktan iyidir.

— Reşit Hoca dedi ki... — Vahit Meryem'le Mustafa'ya göz kırptı —: Reşit Hoca bak ne dedi: "Yakup Emmin belki gelmez" dedi. "On beş yirmi davar, on beş yirmi koyun, iki eşek kaçır. Hayvan başına 30 kuruştan şu kadar parayı attı cebe!..." dedi.

Artık yol parasına kıyarmışsın...

— Bırak o rezilin laflarını... Reşit Hocada laf çoktur. Yol

kâtibi, geçen sene gelen sarı yağız delikanlı mıymış? Köye çavuşla beraber gelen oğlan... Çankırılı...

— Oymuş, evet!...

— tyi öyleyse... —Yakup Ağa kaşlarını çatarak kasketini düzeltti. Böyle birdenbire ciddileşmesi kurnazlık yapacağını gösterirdi—: İyi öyleyse... Bizim köylü yağ, bal hazırladı mı?

— Hazırladı.

— İyi öyleyse... Hocaların Hakkı da gidecek mi?

— Gidecek.

— Kaç kişi birikti?

— Yirmi, otuz var. Köylü hep gidici...

— Dur... Ben de beraber... Dur eşşoğlu eşek... Reşit Hoca

ne dedi bakalım? Yağma yok... Mutlak gitmeli... —Kuşağının arasında bir şeyler ararken üçüne de ayrı ayrı gülümsüyordu —: Şurada dört pankanot var. San yağız kâtibe veririm... "Yolda yeterince çalıştı!" diye kâğıt keser. Sen o kâtibi bilir misin? "Yedi gün .çalıştı" diye yazar. Hiç utanmaz... Bir lira kâr ederiz

— Kasketini bir daha düzeltip ayağa kalktı —: Haydi yürü, ben de seninle beraber köye gidiyorum... Kız Meryem! Hayvanlar sana emanet! Gacır gacır sakız çiğnemeğe daldırırsın, fırt fırt çorap örmeğe daldırırsın, mallara bir şey olur... Gerisini sen düşün... Bu Mustafa, sakın eşeği döğmesin anırdı diyerek... Ben oğullarımı bilirim. Mala hiç acımazlar. Unutma, hay kızım! Sayımcılar hep köyde... Hükümet adamına güven olmaz. Gündüz ateş yakılmayacak, dumam görünür. "Biz buradayız!... Saklı hayvanları bekliyoruz, ey hükümet!" demenin sırası değil!... Üşürseniz ateşi gece yakarsınız. Gece vakti bol bol ısının!...

— Olur Emmi... Sen meraklanma...

— İşte bu kadar... Biz gidiyoruz. Haydi Pelvan...

— Ekmek yeseydin...

— Siz buyurun... Bak, Mustafa'ya güvenmem. Teke sana emanet... Tekeyi senden isterim... — Çarık bağlarını düzeltmek için eğildiği yerden Vahit'i tersledi —: Sırtını ağaca dayadın rezil, kalk, davran! Köylü hep gider. Bizim muhtarda akıl ne arasın! "Geceden gitmeli!" diye bir laf çıkanr... Yürü!...

Dereye inip kaybolacakları yerde Mustafa arkalarından bağırdı:

— Vahit!...

Vahit döndü:

— Ne var?

— Aman Vahit... İsmail'i gör gider gitmez! Söylediğimi yapsın, anladın mı? "Yüzde yüz..." dedi dersin!

— Olur! Olur...

— "Mustafa'nın umudu sende..." dersin, o anlar.

Vahit, kayaların arkasına geçince Mustafa "TM!" diye elini

dizine vurarak yere çömeliverdi. Meryem ağzındaki örtüyü düzeltmek bahanesiyle güldüğünü sakladı:

— Mustafa!

— Ne var?

— Vahit'e ne tembihledin?

— Bırak abla!... İş senin bildiğin gibi değil!... — Acele bir yalan arayarak başını çevirdi —: Bildiğin gibi değil elbet... Vahit bize işaret verecekti,

— Ne işareti?

— Ne işaretiymiş!... Allah Allah!... Sayımcılar Yamören' de... Herifler gitti mi, gölün kenarındaki yüksek kavağa bez bağlayacaktı.

— Üç gündür ağaç başından inmedin! — çorap şişini Mustafa'nın eline şakadan batırdı —: Hep mi Vahit'in işaretini gözlediğin?

— Şuna bak... İnanmaz... Bir de güler...

— Gülmem sana değil... Aklıma bir mesele geldi. Vaktin birinde, bir hoca varmış. Köyün delikanlısı: "Hocayı ağaca çıkaralım da, kunduralarını aşıralım!" demişler... Söz birliği etmişler. Ama hoca yaman bir hoca... Senin

Reşit emmin gibi... Şeytanın yattığı yeri bilenlerden... Ağacın altında kunduralarını

kuşağına sokuvermiş... "Aman Hoca, kunduraları bıraksana!" demişler. "Belki ağaçtan ileriye yol çıkar!" demiş.

Mustafa, gözlerini kırpıştırdı:

— Bu meseli söyledin ama, neyin üzerine söyledin?

— Neyin üzerine olacak? Senin ağaca çıkman üzerine...

Diyelim ki, Vahit kavaklara bez bağlayacaktı, Topal İsmail neci? Topal herif de, sakat bacağıyle ağacın başına mı çıkacak?

— Abla... Şuna bak! Ulan siz, hey kan milleti!... Hep güler misiniz alçaklar? Topal İsmail, hayır, kavağa çıkabilemez! Hele şuna hele! Ağaca bizim çıkmamızın elbet bir sebebi var. Ağacın başından köye bakıyorum. Köyü özledim abla!

— Bu ağaçtan mahalleler görünür mü, hep?

— Görünüyor! Yukan mahalle, Orta mahalle, Aşağı mahalle... Elli hanelik Yamören öylece görünüyor. Dut ağacı yapraklanmış, köyün bahçeleri, aşağıda, hep yeşermiş... Köy bir güzel olmuş canım! Hey Yamören! — Bir cıgara yaktı —: Güzel bir köy bu bizim memleket!...

İçini öyle çekti ki Meryem gülmesini kesti:

— Demek köyü göresin geldiğinden... Sen tütüne yeni mi başladın?

— Yok yahu!... Arada sıkıntıdan bir iki dumanlıyoruz.

Hemen "tütüne başladın" dersin. Köyü özledik. Hey abla! Ben köyün hasretine hiç dayanamam. Üç gün dayanamam... Şimdi Himmet Çavuşun oda damına çıksam, dört bir yana baksam...

Yahu senin herif, gurbette, bunca zaman nasıl durur?

— Ömer mi? Ne yapsın? Para kazanmadan oluyor mu? Vergi parası, kil parası, gazyağı, tuz; giyim kuşam parası... Tarlalan babanla ortak ekiyoruz... Paramız olsa ortakçılık eder miyiz?

— Orası öyle...

— Gurbet zordur. Ömer keyfinden mi duruyor? Bak sen üç güne dayanamadın. Yurdunu sevmeyen olmaz! — Başka bir şey aklına gelmiş gibi kurnaz kurnaz gülümsedi—: Sen askerden mutlak kaçarsın Mustafa!

— Töbe de, o nasıl bir lakırdı!... Askerden kaçılır mı?

Askerlik iyi gurbet... Asker amele olmaz bu bir... Gördün mü? Askerde adama silâh verirler. Erkek kısmı silâhı sever de askerliğe o yüzden dayamr. Günde üç övün yemek... Kundura, elbise, kaput... Askerden kaçılır mı? Allah Allah! Askerlik

herkesin başına gelen bir iş... Sen kan olduğundan bilmezsin. Ağam Murat askerden mektup yazardı: "Köy tarafından başka bir kederim yok!" derdi. Gördün mü?

Mustafa başım salladı. Sözü değiştirdiğine, köyü özlemekten, askerlikten laf açtığına memnundu. "Kan az kalsın, yüreğimizi anlayacaktı. Hele orospu!"

— Ulan, siz kan milleti, köy tanımazsınız, mahalle tanımazsınız. Geçer, gidersiniz. Ama erkek kısmını köy hasreti öldürür. Köyünü adam çok kötü özler! Hey Yamören!... Şu bizim köy, şuradan kalksa, yedi aylık yola gitse, yürüyerek ben düşerim ardına... —Gözlerini Meryem'den kaçırarak biraz sustu. Artık bu laftan usanmıştı —: Abla, kız! Cıgara içtiğimizi analığım duymasın, babama söyler. Babama söylemesinin değeri yok... Murat ağam duyar.

— Cıgarayı bırak... Gördün mü Mustafa tutkunluk, köyü özlemekten daha kötüymüş! Adamı kuş gibi ağaç dallannda gezdiriyor.

Mustafa, göğsüne vurmuşlar gibi "hıhhh!" diye bir ses çıkararak ağaca dayamverdi. Meryem gülmeye başladı:

— Üç gündür ağaçtan neye inmedin?... Köydeki domuzluğunu söylersem utamrsın!

— Kanaat olsun abla!... Şuna bak... Köyü özledik. Yalan mı?

— Yalan... Neyi özlediğini ben bilirim.

— Neyi özlemişim?...

— Sen Ayşe'yi özledin yavrum! Ayşe'yi özledin ama, Ayşe elden gitti. Ayşe, Hocalann Hakkı'ya satıldı. Yüz lira başlıktan başka, anasına bir inek, beş tiftik keçisi verdi Hocalann Hakkı... Hakkı'nın eski karısı Gülzar "Vay emeklerim! Vay emeklerim!" diye ağlıyor. Gülzar iyi kandır. Sözüne doğru, namusuna doğru bir kan...

— Gerçekten, Gülzar abla iyidir... — Mustafa yutkundu —: Gülzar ablaya yazık oldu, öyle ya?

— Bir Gülzar ablaya mı yazık oldu? Sana yazık değil mi?

Göster bakalım, geçende Ayşe senin başını yarmış, sudan gelirken kızın önüne çıkmışsın da...

Mustafa "Yok öyle şey..." diyecekken boş bulunup elini ensesine götürdü. Yüzü kıpkırmızı olmuştu.

— Şu da bir söz mü, söz gibi?

— Saklama, benim her şeyden haberim var. Köylüden utanmışsın da yarayı sarmamışsın! Kel oğlanlar gibi Murat ağanın koca şapkasıyle gezmişsin.

— Kız, bunlar kimin uydurmaları?

— Yalan mı? Haydi bakalım... Bana bunları hep Ayşe anlattı.

— Ayşe mi? Orospuya bak... Tuuu!...

Mustafa elini dizine vurdu. Meryem'in yüzünden örtüsü sıyrılmıştı. Kırmızı yanaklarını çukurlaştırarak gülüyordu:

— Ayşe söyledi elbet! Kuru üzüm, incir, leblebi salmışsın kaç kere... Bir keresinde içine ayna koymuşsun. Götüren kanmn suratına çarpmış da ayna düşüp kırılmış.

• — Bunları hep Ayşe mi anlattı abla?

— Hep Ayşe anlattı. Benim Ömer, emmisi olduğundan bize hısımdır.

— Başka ne dedi, başka?

Meryem, bu laf açıldı açılalı çorap örmeği bırakmıştı.

Mustafa yavaşça, yalvarır gibi sordu:

— Bunları, hep mi Ayşe anlattı abla?

— Ayşe, evet...

— E... Daha, daha?

— Dahası bu kadar...

Meryem mavi gözlerini kısarak kurnaz kurnaz güldüğü için Mustafa büsbütün meraklandı:

— Yıkık okuldan işmar ettiğimizi söylemedi mi?

— Söyledi.

— Rezile bak!...

— Ayşe, gerçekten rezildir, ama güzel rezildir... Ne dersin? Kaşların neden çatıldı yiğit?... Yüreğin mi yandı? Güzel değil mi? Gözleri benim gözlerime benzemez. Kara, ama yakıcı kara... Geçen yaz sonu bahçeden geliyormuş. Sırtında elma küfesi sanlı... Aklında mı? Önüne çıkmışsın. Korkmuş fukara! "Dur bakalım!" demişsin. "Çekil yolumdan" demiş. "Varacaksın" demişsin. "Varmam" deyince, bıçağı çekmişsin. "Varmam" demiş. Bir şamar vurmuşsun. Elmalar dökülmüş, kız ağlamağa başlamış. Oturup elmaları beraber toplamışsınız. Bana, "O sırada ablacığım, korktum da 'varırım' deyiverdim" dedi. Bunlar böyle

olmadı mı yavrum?

— Hep doğru!... Tamam... "varırım" dedi.

— Şuna bak!... Elin kızma sipsivri "bana varacaksın" denir mi? Bu da nerenin zagonu?

— Canım Meryem abla, bizim aklımızda böyle bir iş yoktu... Pelvan Vahit, bir ben, bir de Topal İsmail olacak rezil, bahçeler -den gelirken yorulduk. Töbe... Biz yorulmadık, Topal herif, "Ben yoruldum, dayandım, aman biraz bekleyelim" dedi. Gölgeye oturduk. Bildin mi? Baktım uzaktan Ayşe geliyor... Nasılsa ağzımdan çıktı: "Şunun yolunu kessem mi, hey Allah!" dedim. Topal İsmail, belinden bıçağı çekip uzattı: "Al eline şunu, var, kendini göster, Kulaksızın oğlu!" dedi. Onlar çalının arkasına gizlendiler. Orospu, elmalar dökülünce, "Varırım!" dedi de, elmaları topladık, sepete koyduk, şöyle açılınca tekrardan, "Varmam" dedi. Koştu köye doğru... Güldük arkasından, bildin mi abla!... —Mustafa içini derin derin çekip ince dudaklarım yaladı— : Hep başımıza gelenler, Topal İsmail'in yüzünden... Sonra... Bir iki gün geçti. Ben meseleyi unutmuşum. Himmet Çavuşun odası damında duruyoruz. Topal İsmail: "Hani Ayşe'nin önüne geçtiğin gün..." diyerek bir şeyler anlatmağa başladı. Şurama, ossaat bir ateş düştü, Meryem abla. Ter bastı gövdemi... İsmail'in sözlerini anlamak nerde!... O vakitten beri bizde uyku arama... Ekmekten kesildik. —Mustafa başını salladı—: Asıl Ağam Murat'a kızıyorum. Hiç sorma, öfkemden çatlıyorum.

— Neye? Ayşe'yi sana alıvermedi diye mi?

— Yok... Vaktiyken düğün yapmadı diye...

— Düğün yapsa, ne olacak?

— Kızı alır kaçardım. Götürürdüm, bıçak zoruyle...

— Karakolda "olmaz" derse?...

— Ben onu razı ederim. "Kız aklı, kaz aklı" demişler. Nasıl olsa çelinir. Boncuk alırsın, gümüş alırsın; bir avuç bozuk para verirsin. Razı etmek kolaydı, kaçıraydım...

— Pekâlâ... Gene razı et!... Kız Hakkı'yı istemezse gelecek seneye evlenirsiniz. Bu yıl Ağan Murat'ın düğünü olacak... Haydi razı et bakalım!...

— Elbet razı edeceğiz!... Kolayını düşünüyoruz. Ayşe gibi kız, Hocaların Hakkı'ya kaptırılmaz...

— Neymiş güvendiğin? Çok bir şey kaldı mı hay Mustafa, bu 69

ay, kız gelin gidiyor.

— Elbet bizim de bir bildiğimiz var ama, dediğim gibi, bir kolayını bulamadık!

— Söylesene, belki buluruz.

— Aman abla! — Mustafa, karnı sancılanmış gibi öne doğru eğildi —: Aman abla! Amam bilir misin?

— Söyle bakalım kolayım?

— Kolayı, Meryem abla! Ayşe'nin yanına sokulmak... Çok değil, bir su içimlik...

— Kıza bir şey mi diyeceksin?

— Hayır, söz kâr etmez!...

— Ya?

— tşte o kadar...

Meryem'in deminden beri gülümseyen mavi gözleri birden ürkekleşti.

— Aman İsmail!... — Gövdesini biraz geri çekmişti —: Dur anladım.. Bak neler de bellemiş, alçak! Günah öyle şeyler Mustafa!... Sana bu öğüdü kim verdi?

— Günahsa benim boynuma. Sen bir iyilik edeceksin!...

— Olmaz... Töbe, töbe... Lafa bak! Ben ölsem böyle işin arasına girmem!...

— Camm abla; el karısının üzerine kuma gitmek daha mı

sevap? "Gülzar abla ağlıyor" diyen sensin... Şimdi Ayşe gibi dünya güzeli, Hakkı rezilinin dengi mi ki sen bu lâkırdıyı böyle söyledin? Kız var, on üç, on dört yaşında, herif kırkını geçmiş...

Hakkı'nın, Ayşe boyunda kızı ortada dolaşıyor... Ayşe'yi biz alsak fena mı?

— Fena değil ama, bir kez kısmet ona kesilmiş...

— Ne kısmeti? Kısmet, Hakkı'nın verdiği yüz lira başlık.

— Meryem'in yüzünde hiçbir şey değişmediği halde Mustafa umutlandı —: Abla vallah billâh, bana bu iyiliği yap... Sana en çetin yerden bir araba sap çekerim... Kışın odunu benden...

— Sus, hemen atarsın! —Meryem nazla güldü—: Odunu

sen kolay mı belledin? Geçen yıl ekin biçerken tarladan kaçtığını unuttun mu? Hem de kuyruktan* kaçmışsın.

"Çankırı çevresinde ekin biçme sırası... Enbaştakine "alagağüs", ortadakilere "sıkma", sondakine de "kuyruk" derler. Kolayı "kuyruk"tur.

— Yalan şart olsun!... Yalan olduğu belli bir şey... Adam kuyrukta ekin biçerse hiç kaçar mı? Emine teyzemle inada girdik, on beş gün ekin biçmesine... "Başüstüne!" dedim. "Ama kuyrukta, çıkmada değil, alagöğüste biçeceksin" dedi. Dinleyen karılar gülüşmeğe başladılar. Bu laf çeşme başında söyleniyor, kalabalıkta... Anladın mı?

— Anladım. Hiç ekin biçmediğin belli bir şey... Senin gibi ömründe iki saat orak tutmamış ham çocuk, alagöğüste dayanır mı?

— Rezilliği sorma! Teyzemin tarlası bayır... Ulan kan milleti, "Karının fendi..." demişler. Teyzem neden iddiaya giriyor. Bana bedavadan tarla biçtirecek. Meğer sözü birlik etmişler. Kuyruktakiler gayrete geldi. Biçip dururken bizi çevirdiler. Onlar ileri gittikçe biz geri kalmışız. Sonunda, baktım ki baş yukarı biçileceğine, baş aşağı biçiyoruz. Orağı attrm da savuştum.

— Sözü değiştirdiğini fark ederek telâşlandı —: Sen şu işi yap...

Töbe olsun gebersem kışlık odununu taşırım! Ter olur akarım da, gene taşırım.

— Odun şurada hele dursun.. Bizim avlu duvarım tamir eder misin?

— Ettim gitti, hay abla! İşlerim hep görürüm, duvar neymiş...

— Ya günahı ne yapalım! Ben günahtan korkarım. Böyle işler günah.

— Kanaat olsun günah değil... Şuna bak, adam gönlü kırmak günahtır, adam gönlü yapmak günah olur mu?

— Sen bilmezsin... Benim herif, kızın emmisi... Duyarsa gördün mü, beni dayağın altına yatırır. Kemiklerimi kırar...

— Ankara gurbetindeki Ömer, Yamören'deki işleri nereden bilecek? Bir sen, bir ben, bir de Allah!...

— Yemin et!... Birisi duyarsa...

— Şart olsun... Yemini mi kalmış abla? Öldük diyoruz.

Vallah billâh... İşte sana yemin... Haydi "olur" de...

— Olur demek kolay!... On beş, yirmi güne kadar gelin olacak kızı, senin yanına nasıl getirmeil? Ayşe tenhaya çıkmaz!...

— Tenhaya çıkmasın!... Bak, benim aklım nasıl! Battal Ağanın bu hafta düğünü başlar. Ayşe, elbet, kına günü geline bakmağa gelecek. Beni içeri alırsın... Sonrasına karışma!...

7i

— Bulduğun yol bu mu? Sen kanların içine nasıl girersin? Dayaktan öldürürler...

— Sen razı ol, gerisine hiç karışma... Kan kılığında girilecek. Başıma örtü örterim, bacağıma karı şalvan giyerim. Sevabı sen bilir misin abla? Razı ol, üstü benim işim!.. Dayakmış... Varsın beni öldürsünler... Çok durmam ki... İmansıza yapacağımı yapar, savuşurum. Benim oyun seyredecek sıram değil...

— Ne yapacaksın oncacık zamanda? Dur bildim! Yarasa kemiği süreceksin!..

— İyi bildin abla... Sıcaklık kemiği...

— Bak, Ömer duymayacak... Kimse duymayacak...

— Kimse duymaz. Kanaat olsun... Ne mümkün? Böyle şey duyurulur mu yahu!...

— Sonunda döneklik etmeyeceksin, avlu duvannı tamamlarsın, güz vakti iki kağnı çırpı isterim. Yemin verdin...

— Elbet yemin verdik!...

— Kimseye söyleme... "Meryem cadı kan olmuş!" derler.

— Töbe hey Allah!...

Meryem biraz eğilerek korku ile sordu:

— Kemik yanında mı Mustafa?

— Yanımda değil, evde... Böyle şey üstte gezdirilmez, sakladım.

— Göster şunu, yalana!... Söyler de kocakanlar... Hiç görmedim! Göster hadi!... Domuzlanma!...

— Şart olsun yanımda yok!...

— Kim verdi sana? Reşit Hoca mı?

— Reşit Hoca muska yazar. Reşit emmimde böyle şey ne arasın? Bu başka mal... "Kan milletinin Ezraili"...

— Kimden aldığını söyleyecekin. Dur bildim, bu işleri Vahit rezili becerir...

— Vahit'miş... Allah Allah! Vahit bulsa Güldane'yi yola getirecek.

— Öyleyse kim verdi? Hadi söyle dedim. Söylemezsen ben de seni düğün evine almam.

— Ne yapacaksın abla, bir yerden bulduk, işte...

— Ne yapacaksın olur mu? Biz de kendimize göre... Şuna bak, daha kocamadık. Dostumuz, düşmanımız var. Bir kötülük ederler.

72

Mustafa, şaşırarak Meryem'in yüzüne baktı. Kan belli belirsiz gülüyordu. Gerdanı beyaz... Yanaklan kırmızı... Uzun boylu da etleri tıkız!... "Yiğit kanymış yahu, gençmiş... Köy yerinde dostu olur, düşmanı olur. "Ulan rezil Topal, Meryem abla için 'Mutlak bir tadına bakan var bunun,' dediydi. Ulan rezil!" Meryem, sanki Mustafa'nın düşündüklerini anlamış gibi utanarak örtüsüyle yüzünü kapattı. İri göğüslerini titreterek güldü:

— Yüzüme koyun gibi ne baktın dik dik?... Daldın Mustafa!... Hele edepsiz... Haydi söyle...

— Doğrusu, Topal İsmail verdi.

— Onda varmış da, iş bu hale gelmeden niçin yapmadınız?

— Hep Topalın suçu... Yanında yoktu bir zaman... Topal bacağına şimdi sövdüreceksin. Yedi tarakta yedi bezi dokunuyor. Bir yere vermiş. Kaç zamandır arkasındayım. Sonunda, Nail Ağa telefon etti.

— Vay Topal domuz vay! — Meryem gözlerini cilve ile ufalttı —: Elinde böyle şey olduğundan mı köyün içinde bıyık burar dolaşır, demek? Hangi kanımı canını yakmış kimbilir?...

— Oralan bize karanlık... Günahı boynuna...

— Bak, yemin verdin, bana da göstereceksin!...

— Olur. Başüstüne...

— Göster amma, şöyle uzaktan göster. Başımı derde sokarsın!

Meryem yanm döndü. Mustafa, hini hini soluduğunu fark-ederek, kaba kaba öksürdü:

— Sana kötülük gelmez... — Ekmekleri gösterdi —: Kanun acıkmıştır. Buyur ekmek yiyelim!...

V

Topal İsmail, yavaşça Mustafa'nın koluna dokundu:

— Amcan duayı uzattı arkadaş...

— Allah belâsını versin!.,.

Mustafa, önünde var gücüyle "amin" diye bağıran Pelvan Vahit'in kırmızı ensesine nerdeyse bir şamar çekecekti. Reşit Hocanın gölgesi yere vurmuş, avluyu erkeklerle küçük çocuklar

doldurmuştu. Karşı evlerin duvar diplerinde, dam üstlerinde kadınlar duruyor, bahar güneşi, beyaz başörtüleriyle her renkten giyimleri parlatıyordu.

Reşit Hocayla duaya koşulanlar usanarak susunca, Hoca da son amin'i bastırdı.

Güvey, evde bunu bekliyordu. Merdiven kapısından önce başlannda birer kalbur taşıyan altı çocuk çıktı. Kalburları örten yeni yazmaların uçlarım rüzgâr havalandırdıkça; kuru üzümler, incirler, kurabiyeler görünüyordu.

Dua edilirken biraz geride duran çocuklar, bağınşarak öne geçtiler.

Kalburcuların arkasından başında giyim bohçasıyle güvey Battal meydana çıktı.

Topal İsmail, Vahit'i yana çekti:

— Pelvan! Ne durursun arkadaş! Davran!

— Ulan Topal... Ulan pisboğaz... Şuna bak!

Mustafa güldü:

— Ölsün mü yahu! Şerbet içmesin de...

Güvey Battal'ın babası, bakır tasla Reşit Hocanın önüne gelmişti. Hoca, tasın içinde duran kaşığı besmeleyle aldı, bal şerbetinden birkaç yudum içti. Kaşığı yamndakine verirken:

— Oh yarabbi şükür... Ağzımızın tadı bozulmasın inşallah! — dedi.

Battal'ın babasının, yürek vurmasından, elleri titrediği için şerbetin yüzü güneşte ayna gibi bir sönüp bir parlıyordu.

Mustafa: "Evlenmek de, oğlan evermek de güç besbelli!" diye düşündü: Karşısında ekşi bir şey yiyorlar gibi avurtları titreyerek yutkundu. Şerbet içmek sırası yaşlılardan gençlere gelince avlu kapısına doğru geriledi. Böyle tok gözlü davranmayı ağabeyisi Murat'tan öğrenmişti. Gençler de

sıralarım savıp küçük çocuklar bağrışarak tasa hücum ettikleri zaman yüzünü buruşturdu: "Biz de vaktiyle böyle mi yapardık? Çocuk kısmı utanmaz bir yandan... Aç gözlü bir yandan... Rezillik..."

Amcası Reşit Hoca ağır adımlarla avludan çıktı, dudaklan kımıldıyor, kırçıl kaşlarının altından kanlara hayın hayın bakıyordu. Hemen arkasında yürüyen güvey Battal, Mustafa'ya belli belirsiz gülümsedi. Başlarında çerez kalburlan taşıyan çocuklar tek kolda, kasılarak geçtiler.

Mustafa yanma gelen Vahit'e yavaşça sordu:

— Camiye gidecek miyiz Pelvan?

— Gidilmez mi?

Topal İsmail dudaklarım yalayarak, sakatlığı anlaşılmasın diye salma salma aralanna girdi:

— Adam zengin olmalı, anladın mı Pelvan? Adam kısmı, bolca zengin olmalı... Ben parayı yere gömmek için istemem... Her gün bal şerbeti içilecek. Altı ayda bir kız ehli kızdan, taze gelin alınacak... Kısası: düğün dernek... Gün dediğin böyle geçer... Kıyamete kadar bu biçim... Her gün körpe et yiyeceksin, anladın mı Pelvan? — Vahit, dirseğiyle boş böğrüne vurduğu için "Aman, aman!" diye sağlam ayağı üzerinde birkaç adım sekti —: Dur yahu! Bu da ne biçim bir şaka!... Biliyorum, alçak; hemen kıskandın. İsmail, paranın lafım da mı etmesin yahu?

— Para kim, sen kim? Sen hep sürünmelisin. Allah senin gibisine fırsat verir mi? Ulan, bir de paran olsa, yedi köyü birbirine katarsın. Elin mi tutulur, domuz topal!...

Mustafa, gülmeğe başladı. İsmail buna kızdı:

— Sen gülersin, bu ayı da iyi laf ettim sanır. Akşama kadar Pelvan havası mı dinleyelim?

— Vahit'e gülmedim. İsmail Efendi, zengin olsan, hep bal şerbeti içsen, etin körpesini yesen, şişersin, göbeğin işkembeye döner.

Pelvan Vahit de güldü, İsmail'i omuzundan tutup insafsız insafsız salladı:

— Hey topal ağa! Şişmanlarsan, suyu çok içmiş öküze dönersin. İşte o zaman temelli sürünürsün rezil!

Düğünün Dibek alayı yavaş yavaş yürüyordu. Avluda şerbet tasını boşaltıp alaya yetişen küçük çocuklar dört yanı gürültüye boğmuşlardı.

Üç arkadaş arkada kaldı.

Avlu kapılannın önünde bekleyen komşular elleri göbeklerinde Reşit Hocanın yolunu keserek: "Bizim eve de buyrun! Biz de kalbur hazırladık!" dediklerinden alay pek yavaş gidiyordu.

Böyle kalbur hazırlayan evlerin avlu kapısında da hocanın kısa, uzun bir dua okuması, kalabalığın amin çekmesi lâzımdı.

Orta mahalleden, Aşağı mahalleye ininceye kadar, kalbur taşıyan çocuklann sayısı on bire çıktı.

Mustafa, başka şeyler düşündüğü için durmadan çekişen Vahit'le İsmail'in yalnız güldüklerini işitiyor, sözlerim pek anlaya-mıyordu. Dün gece düşünde Kavaklıgöl'e düştüğünü görmüştü.

"O sıra bir de baktım Ayşe geçiyor. 'Aman, tut şu elimi ölüyorum' dedim. Güldü geçti. Elimizi tutmadı." Sabahleyin Vahit'e anlatınca Pelvan bunu iyiye yormuş, düş kısmının tersine çıktığım söylemişti. "Ama şu topal domuz! Topal kısmına düş mü anlatılır, suç bizim! İsmail'e göre düşte kan görmek "Esvaph şeytan"a uğramaktı. "Suya düşmek iyi imiş ya... Ayşe'ye rastlanmayacakmış... düş bozulmuş!" Mustafa, yan gözle Topal İsmail'i süzdü: "Şuna bak!... Düş kısmı tersine çıkar. İnşallah hayırdır... Ferahlayacağız... Şeytan sensin alçak!"

— Mustafa Efendi, sana söylüyoruz, derinlere daldın kardeş. Baban Yakup Ağa, işte geliyor.

Mustafa cıgarasını hemen arkaya sakladı. Yakup Ağa kolunu kaldırarak Reşit Hocamn yolunu kesmişti. Bir aydır makas yüzü görmeyen kırçıl sakalı, göğsünün kıllarına karışıyordu. Babasının böyle bir günde, yamalı şalvarını değiştirmediğine, ceketini giymediğine Mustafa kızdı. Yakup Ağa, kendi avlusunu göstererek bağırdı:

— Hoca, şu yana bükül! Bizim evden de kalbur çıkacak!...

Alay kendi avlularına girdiği zaman Mustafa cıgarayı atıverdi.

Kulaksızların kalburu Meryem'in yedi yaşındaki oğlu taşıyordu.

İleride kalbur çıkacak ev kalmadığından Reşit Hoca geri döndü.

Vahit, Mustafa'ya şakadan çıkıştı:

— Hep durursun Kulaksızın oğlu! Koş Reşit Emmine söyle... Topal İsmail Ağanın evini unuttu.

— Öyle mi İsmail Efendi? Sesleneyim mi?

— Bırak oğlum!... Sen babana bak! Seğirtti, geldi... Çünkü kendisi de yakında Murat Ağayı everecek. Benim yetişmiş oğlum yok!... Bugün bana, yarın sana dünyası olmuş bu dünya!... Murat evlenirken Battal'ın babası koşar. Battal evlenirken Murat'ın babası... İngiliz'de akıl tükense bizim köylümüzde tükenmez. Doğru mu bu lâkırdı Pelvan?

— Doğru, Topal Ağa!

— Camm, şu "Topal" sözünü aradan kaldır. Bak, ne iyi, biz sana her zaman "Pelvan" diyoruz ya, ne güzel!...

— Ben Pelvanım, elbet "Pelvan" diyeceksin.

— Hey Allah! Biz de temelli topal mıyız, şimdi?

— Topalsın... Topal olmağa topalsın, hem de topalların bir bulunmaz alçağısın! — Vahit ayaklarının ucunda yükseldi —: Kalburlar çoğaldı... Şunları saysana İsmail Ağa!... Hesaba aklın erer... Bana sorarsan, kalbur sayısı on beşi geçmiştir.

— Tamam... Aferin Pelvan, on beşe kadar saymayı öğrenmişsin. ..

— Sus, çarparım!...

— Töbe yahu!... Diyeceğim şu: Millet, yol parasına çalışmağa gitmeseydi, Yamören'de kalbur yirmi beşi geçerdi. Dur hele!... Ulan bu ne iş? Allah belânı versin Hakkı!...

— Hakkı nerede? — Mustafa acele sordu — Hakkı'ya ne olmuş?

— Daha ne olacak! Hani Hocaların Hakkı Efendinin kalburu? Baksanıza, ev damında, avluda kimse yok... Hakkı karıyı kızı sırtlamış, köyden savuşmuş... Hay alçak!... Bir kalbur kavurga vermemek için vatanını terk edecek... Pekâlâ, günde üç defa nasıl ekmek yersin alçak, şimdi aklım yattı, bu herif fukara Gülzar'ı kendine uydurmuş...

Vahit, İsmail'i tersleri:

— Gülzar ablaya söz istemem. Gülzar abla yiğittir. Ya ne yapsın! Kocasına uymayacak mı? Hakkı rezilini yedi köyün insanı, adam edemedi...

Alay, Orta mahalleye yaklaştıkça namaz kılmayacaklar birer ikişer savuştular. Çocuklarla yaşlılar, birkaç tane de sofu genç kaldı. Reşit Hoca; adımlarım daha ağır atmaya başlamıştı. Boğazının sol tarafında büyük bir ur olduğu için başını biraz büküyor, otururken de, yürürken de, birisini gözetliyormuş, ya da omuzu-üzerinden arkasına gizli bir şey söylüyormuş gibi insana şüphe veriyordu. Camide namaz kıldırdığı zamanlar sesini büsbütün kalınlaştmr, boğazındaki şiş sanki gurul gurul öterdi. Böyle dibek alaylarında köyü hesapla dolaşıp duaları hesapla okuyarak, caminin önüne tam öğle namazı vakti geldiği meşhurdu.

Bütün Yamören kadınları Orta mahallenin damlarında alayı bekliyorlardı. Allı, morlu, kırmızılı, sanlı basmalar, ipekler Topal

77

İsmail'i coşturdu:

— Hele yavrulara hele!... Hele kekliklere hele!...

— Sus ulan! Ezan okunuyor... Günahtır.

— Okunsun Pelvan kardeş. Benim de, töbe yarabbi, ezanım bu... Reşit Hoca "Allahü ekber" diye öter, ben "Hele yavrular!" diye...

— Gâvura bak!...

— Gâvur dersin... "Aman Murat Ağa nerede?" demezsin.

Hani Murat Ağa? BattaPın sağdıcı değil mi?

— Sağdıcı...

— Öyleyse... Cami kapısında sağdıç hazır olmalı... Güvey

kısmı bugünlerde çabuk terler. İşte Battal Ağanın kolları yorulmuş... Belli bir şey... Deminden beri bir elini indirip birisini kaldırıyor. Hayır, Murat Ağa kalıbının adamı değilmiş... Demek ki işini daha bitiremedi. Dibek hazırlıyor. Ama Töbe! Nah geliyor... Tere batmış... Nisan ayı öyledir, delikanlı testi gibi sızar.

Vahit, ciddi ciddi anlattı:

— Terlese de hakkı var. Battal Ağam, Yamören delikanlısının Büyük Başağası,Murat Ağam, Yamören delikanlısının Küçük Başağası... Biri, BüyükBaşağaya sağdıç oldu mu, teri gömleğinden çıkacak, ister istemez!...

Reşit Hoca yaşlılarla beraber güveyi alıp camiye girince Murat kalburlan bir araya topladı. Leblebileri, incirleri, üzümleri, kurabiyeleri, kavurgaları cinsi cinsine ayırdı. Bir kısmım itişip kakışan çocuklara dağıttı. Camiden

çıkacaklara verilecekleri böldü, gerisini, dibek yerine götürmek üzere iki delikanlıya teslim etti.

Pelvan Vahit, acele abdest alıp namaza durmuştu. Mustafa 'y-la Topal İsmail, kapımn önündeki ayakkabılıktan içerisini seyrediyorlardı. Bir zaman soma İsmail içini çekti:

— Ah, bu bacak böyle olmamalıydı... Ah bu bizim bacağımız sağlam olmalıydı... Şurada namaza durur, bir güzel dua ederdim. Bizim günahımız pek çok Mustafa! Bizim yatacak yerimiz mi kaldı, eyvah!...

— Sus ulan!... Eğleniyor, şuna bak!... Sen gerçekten gâvur olmuşsun İsmail!...

— Gâvurluk bende değil efendi, bacakta...

78

Namaz kılanlar hep birden secdeye kapandıkça caminin hasırlan azgın bir su gibi hışırdıyordu. Topal İsmail, yüreğine bir korku düştüğü için mini mini elham okumağa başlamıştı.

Mustafa, ilk safta, Hocamn sağındaki güvey Battal Ağaya bakıyordu. "Güvey olmak kolay değil! Daha dibek alayında adamın yüreği oynar. Oysa gerdeğe daha bir hafta var!"

Reşit Hocamn uzayıp yayarak okuduğu Arapça Kur'an farkına varmadan kendisini kederlendiriyordu. "Ayşe'yi, Hakkı

alırsa... Dinime imanıma... Ayşe'yi Hakkı'ya kısmet etme, ey Allah!... "

Vahit gibi abdest alıp namaz kılmadığına pişman olmuştu. "İsmail'e 'Gâvur' deriz... Bizden iyi Gâvur olmaz."

Namaz bitince, sağdıç Murat güveylik elbise bohçasıyle içeri girdi. Battal o kadar ağır soyunuyordu ki, Mustafa âdeta öfkelendi. "Şuna bak, yeleği koyacak yer bulamadı! Atıver gitsin!"

Vahit yanlanna geldiği zaman Battal mintanını çıkanyordu. Kasketini başında unutmuştu.

— Şapkanın biçimi bozulacak!...

Topal İsmail çıkıştı:

— Pelvan, sen eşek gibi bir adamsın. Kasket biçimi düşünülecek sıra mı bu? Herif evleniyor!...

— Evlensin...

— Görmedin, bilmezsin... Haydi bakalım, şimdi sana Gülda-ne'yi verdim. Şu başındaki kasketi yere çalmaz mısın?

— Çalmam... Şapka adamın namusudur.

Külot pantolonunu da çıkarmış olan Battal, şimdi beyaz don-gömlekle kalmış, üşüyor gibi kollannı kavuşturmuştu.

Sağdıç Murat, yeşil şayaktan zipkayı verdi. Bu zipka, cep ağızlanndan aşağıya kadar siyah kaytanla işlenmişti. İpek gömleğin kırmızı san çizgileri pencereden vuran güneşte ışıl ışıl parlıyordu. Şal kuşak bağlanırken Reşit Hoca ağır ağır hatırlattı:

— Besmele çek oğlum! Besmele çek!

Elbiseden iyi anladığıyle övünen Topal İsmail, açık kurşunî çuhadan fermeneyi beğenmişti:

— Olursa bu kadar olur canım! — diye parmaklanm şıkırdattı —, fermene tam güvey harcı imiş... Kaytanlara, sırmalara, gümüş düğmelere bak! Aferin!...

Sonunda Battal'ın başına güveylik fesi koydular. Buna pembe, mor, san oyalı bir yazma sararak ucunu omuzundan sallandırdılar.

Topal İsmail, Battal'ı bu kılıkla Köroğlu gazetesinin üzerindeki resme benzetti:

— Hey mübarek hey! Fesi gördünüz mü? Bizim Battal Ağa, Köroğlu'nun bir Ayvazı... Kaytan bıyıklı bir Ayvaz...

Pelvan Vahit, gözleri beğeniyle uf almış gülüyordu:

— Doğru, Topal Ağa, İyi bildin! Güvey kısmına da fes yaraşır...

Üç arkadaş, kalabalıktan önce davranıp, dut ağacına doğru yürüdüler.

Topal İsmail, aksadığım belli etmemek için, üç, dört adımda bir duraklayıp maskaralık ediyordu:

— Hele şuna bak Pelvan! Bir köyün karısı damlara çıkmış... "Evvel bahar aylarım görünce / Kan kısmı dama çıkar ya n gelir / Güzelleri uğrun uğrun gözleyip / İsmail'in bacağına can gelir / Yavru hey! Keklik hey!"

Güvey evinin pencereleri de kanlarla dolmuştu. Oğlu, güvey kılığında avluya girince Battal'ın anası anlaşılmaz bir şeyler bağırarak ağlamağa başladı.

Babası: "Kan sus! Ağıtın sırası mı alçak!" diye yukan koştu.

Battal'ın anasımn ağladığına kızmış gibi Topal İsmail yere tükürdü:

— Kan kısmında bir tutam akıl yok... Bir ağlama bilirler,

"Oğlun evleniyor hay kahpe!... Gelin gelecek, işini hep görüverecek, şıkır şıkır oyna keyfile!..."

Sağdıç Murat da, Battal'ın babasıyle beraber yukarı çıkmıştı. Biraz sonra elele verip kolları üzerinde taşıdıklan ekin çuvalını aşağı indirdiler. Battal babasını yükten kurtarmak için hemen koşup sırtını döndü. Güvey, çuvalı yüklenince Reşit Hoca yanık bir dua tutturdu. Avludaki delikanlılar durmadan silâh atmağa başladıklarından dua işitilmez olmuştu. Tabancalann ince, kesik sesleri arasında, tek martinlerin, kurusıkı çiftelerin kalın patlama-lan havayı sarsıyor, kuşlann — hele kırlangıçlann — telâşını arttınyordu. Ortalığı barutla yanmış paçavra kokusu kaplamıştı. Topal İsmail, gene keyfe gelip bağırdı:

— Gelinin gözü yaşardığı sıradır bu!

80

Mustafa, bu yaşa geldiği halde, iyi kötü bir tabanca ele geçiremediğine bir iki yıldan beri üzülür olmuş, şimdi etrafında acele acele silâh dolduranlara bakarak gene somurtmuştu. Pel-van, Vahit şu sırmalı fermeneyle ekin çuvalının altına girmenin ters bir âdet olduğunu düşünüyor, "Çuval altmış okka gelir... Hey Allah! Bir eşek bulunsa olmaz mı?" diyerek başını sallıyordu.

Alay, sokak arasından çıkınca Sağırdere'den boğuk bir patlama işitildi.

Pelvan Vahit, Mustafa'mn omuzuna iki şaplak indirdi:

— Gördün mü Murat Ağam? Yaşasın!... Dinamit getirdi demek... Başağa şerefine, Yamören'de dinamit yakıyor!...

Kalabalık caminin önüne gelmişti ki, toprak yine sarsılır gibi oldu. İkinci dinamiti ateşlemişler di. Bu kocaman gürültü ile büsbütün coşan çocuklar uzun uzun bağnştılar.

Aşağı mahalle harmanlarındaki dibek taşının yamna vanldığı zaman yaşhlar yerlerine çoktan oturmuşlardı. Bir kahve ocağının ateşi hani hani yanıyor, bakır ibriklerin burnundan dumanlar tütüyordu.

Topal İsmail, hazırlığı pek beğendi:

— Canım, Murat Ağa bir sağdıç değil, Vali paşanın emirberi imiş! Şuna bak Allasen!... Kilimleri serdirmiş. Kahve takımlarına bak... Tepsiler bütün mahpushane işi... Aman o ne? Uslulann ellerine birer de çam çubuğu vermişler. Olursa bu kadar olur. Mustafa, babana bak! Yakup Ağa çubuğa cıgarayı takmış efendi!... Çekiyor ki, dumanı doğru çıkacak! Battal'ın dibeğinde söyledi dersin, bu Yakup Ağa biraz para bulsun, dinime imanıma, İstanbul'a gider de kulağını tamir ettirir.

Mustafa, babasının yeni ceketini giydiğine sevinmişti. İçinden: "Bugün coşmuştur. Oğlu Murat'ın düğünü bundan aşağı olmasın diye, pankanotlara

kıyar benim babam!" dedi. "Murat oğlunu everecek... Bizi düşünen var mı? Önce doğmak ge-

rekmiş..."

Ekin çuvalını dibek taşının yanma indiren Battal, dalgın dalgın, Reşit Hocanın okuduğu duayı dinliyordu. Yüzü ter içinde kalmıştı. Dua bitince oğlan babası, çuvalın ağzını açtı. Dibeğe biraz buğday koyup üzerine su döktü. Ağaç tokmağı oğlunun eline verdi:

— Haydi oğlum, bismillah de. Ekinin bol olsun!...

Battal, beyaz taştan oyulmuş teknenin içindeki ıslak buğdaya bir kere vurdu. Murat, ikinciye meydan bırakmadan tokmağı elinden aldı. Yedi delikanlı daha ellerinde tokmaklarla bekliyordu. Güvey çekilince, "Ya Allah" diyerek tokmak saplarına tükürüp ekini dövmeğe başladılar.

Mustafa, büyücek bir kayanın gölgesine, Topal İsmail'in yanına çömeldi.

Karşıda yaşlılara kahveler koşturuluyor, gramofonda bir plak, kan sesiyle Çarşamba havasını vuruyordu. Güneş öğleyi dönüp, tepedeki meşe korusuna doğru alçaldığı halde, mayıs günü epey sıcaktı, Mustafa, tokmak sallayanlan seyrederken omuzla-nyle bacaklannda, tatlı bir yorgunluk duydu.

Şimdi, dibeğin başında uğraşan bu sekiz kişi, Yamören'in en usta tokmak sallayanlanydı. Kocaman tokmaklan, sırasıyla kaldı-np havada bir hoş savurduktan sonra "Hınk" diyerek indiriyorlar, bir kulaç uzunluğunda, dört beş kanş enindeki taş teknenin içinde biribirlerine hiç çarptırmıyorlardı.

Topal İsmail boş bulunarak derin derin içini çekti. Sakat oldu olalı böyle ağır işlere imreniyordu. Mustafa, bir şey düşünmeden yan gözle baktı. Topal herif, bir eliyle bıyığım büküyor, öteki eliyle sol bacağının şiş diz kapağmı oğuşturuyordu. Moliskinden yapılmış siyah zipkası yepyeniydi. Beline beyaz yünden ince bir kuşak sarmıştı. İsmail yakışıklı adamdı. "Ne fayda!... Topal olmuş bir kez... Murat Ağamın dediği gibi..." Murat

Ağasımn buna ne dediğini bir türlü aklına getiremedi. İsmail'in, topallığını kanlara belli etmemek için ağır ağır, kibirli kibirli ayak sürüdüğünü düşünerek gülümsedi. Yamören'de bütün gurbete gidenler, pantolon giydikleri, alafranga saat kullandıktan halde, bu rezil Topal gene eskisi gibi, zipkayla geziyordu. "Mahpusa gitmek gurbet sayılmaz mı?"

Topal İsmail bir ağara yaktı:

— Buyur, sen de yak Mustafa.

— İçmem... Babam görür...

— Kimsenin kimseyi görecek sırası değil... Pelvan Vahit'le candarma Nail kanlı bıçaklı düşman... İşte yan yana tokmak sallıyorlar. Düğün demez misin, köylü milleti aklını şaşınr. Hele bak! İkisi de inada bindirmiş, ha babam vuruyor. Aman şuna bak efendi!...

— Ne var?

— Hocaların Hasan'a bak! Ağası Hakkı, kalbur çıkarmamak için köyden savuştu. Kardeşi, herifin rezilliğini ödeyecek... Hele rezil!... —Topal İsmail, elini ağzına siper etti—: Arkadaş, bu gece gidilecek mi?

— Allah izin verirse gidilecek!...

— İyi... Kına gecesi... Gidilsin... Sen mi gideceksin, Pelvan mı gidecek?

— Mustafa biraz düşündü:

— Bilmem... Pelvan'ı gönderelim diyorum... Nasıl?

— İyi, güzel... Gönder gitsin. Aferin! Yakalanırsa dayağı Pelvan yer!... Kan dayağı!... Pelvanmış... Dayağı yemeli ki...

Ulan Vahit...

— Yahu İsmail, senin bu Pelvana düşmanlığın ne?

— Töbe hey Allah! Hemen düşmanlık dersiniz... Bizim niyetimiz başka... Pelvan olduğundan dayak iyidir. İdman canım! "Herif başa güreşmiş. Aferin!" derler.

Dibek başındakilerden birisi türkü çağırmağa başlamıştı. Yansında ötekiler de uydular. Tokmaklan kaldınrken sesleri azahyor, indirirlerken yukarıdan aşağı, büyük bir su dökülür gibi gürleşiyordu.

Topal İsmail, elini bıyığından çekip karnına getirdi. Bir zaman, yeleğindeki gümüş kaplama düğmelerle oynadı. Rençber-lik işi görmediğinden parmakları nasırsızdı. İyi saz çaldığı için, türkünün havasına göre hamarat hamarat kımıldıyorlardı. Yüzü de parmaklan gibi güneşte yanmamıştı. Saat cebinde, boncuktan örülmüş, mahpushane işi, bir püskül sallanıyordu.

Topal İsmail'in saati olmadığı halde köstek taşıdığm bilen Mustafa "Şuna saati sorayım da rezil edeyim mi?" diye düşündü.

Delikanlılar, İsmail'e bu yüzden her vakit takılıyorlardı.

"Topal herifte laf çoktur. Bakalım ne diyecek bu sefer?"

— Köstekle oynama İsmail Efendi, serksofu bozarsın!

— Şuna bak! Pelvan Vahit'ten huylar öğrenmiş... Benim saat bozulursa efendi, Çankın'ya gönderir yaptınnm. Ama senin Ayşe meselesi düzelmezse... Gördün mü? Töbe olsun vaktini şaşmrsın, öğle zamanı, ikindiyi kılmağa kalkarsın. Reşit Hoca kulağını çeker...

Bu sırada Vahit ter içinde yanlanna geldi. Elini yiğitçe 83

salladı:

— Battal Ağaya altı aylık keşkek döğdüm arkadaşlar!...

— İyi etmişsin!... — Topal İsmail, Mustafa'ya göz kırptı —: Böylesi pek sarmaz. Keşkek, kan milletiyle beraber döğülecek... Kıyıda, köşede cıvıldamaları olur, gülüşmeleri olur... Ben türküyü kan sesiyle severim. Bekâr oğlan kannın lezzetini ne bilecek!... Kanlar yanımda çalışsın, benim iliklerim yumuşar!... Şu dünyada okumuş olmak varmış. Kalemli kâtip

olmalı imiş... O zaman İsmail'i, Çankm'nın vali konağına, otuz lira maaşla memur yazarlardı. Kanlarla birlikte, devletin, milletin hesabım tutmak hoş olur. — Vahit omuzuna var kuvvetiyle abanarak oturduğu için keyfi kaçtı —: Höst ayıya!... Hele ayıya!... Adam değil, meşe kütüğü...

— Ayı mı? Ulan ayı nasıl bir söz!... Töbe diyeceksin... Töbe demezsen...

Topal İsmail, iğrenmiş gibi suratım asarak başını çevirdi.

Harman yeri yüksekçe olduğundan Aşağı mahallenin evleri görünüyordu. Mustafa'ya damlardaki kadınlan gösterdi:

— Dibek doğuluyor. Kan milleti dibek meselesine hiç

dayanamaz. Kız oğlan kızın birinci şerefi dibek... Şimdi, kız evinde tokmak sesini dinlerler de, kocakanlar ağlaşırlar. Hey Mustafa! Delikanlının ilk kansı mertlik edip çabuk ölürse, bir daha evlenmek var. Kız ehli kız aldın mı, bir dibek daha doğdurursun. Ama kan kısmının dibeği bir kerecik... Dört kere evlense faydası yok... İkincisi öte dünyada varsa var, yoksa o da gitti elden... Çünkü Murat Ağana sorarsan, dünya bu dünya...

Öte dünya, Reşit Hocamn uydurması...

Pelvan Vahit, gerçekten ürktü:

— Sus ulan, gâvur!... Murat Ağa öyle haltetmez...

— Yavrum bana neden kızmah? Hepinizin yanında söyledi.

— Yalan!... Murat Ağa bu biçim söylemedi. Çok laf etti.

— Çok lafı bırak... Sonunda vanp dayandığı bu... Murat

haklı. Reşit Hocamn "Allah bir!" dediğine inanılmaz. — Vahit'in gönlünü alacak bir şey hatırlayarak güldü—: Pelvan Vahit... Kulaksızın Mustafa! Hiç yüreğiniz yanmasın yiğitler!... Gönül verdiğiniz suna boylular, eşek gibi bir kızlar... Kuma üstüne gittiklerinden dibekleri döğülmeyecek... Kıyamete kadar yansın orospular.

Vahit, Güldane ile Nail'in meselesini iyice bilmediği için pek aldırmadı, ama Mustafa, ağzının içinden küfretti. Yerinden sıçradı. Topal İsmail'in "Nereye efendi?" demesine aldırmadan dibeğin yamna gitti. Birisinin elinden tokmağı alıp döğülecek ekin bitene kadar çalıştı.

— Ömer Ağanın Meryem Hanımdan bir endaze çember var. Hayırlı olsun!...

Arkaya geçip, gelini iki bacağı arasına oturtmuş olan kocakan, Meryem'in armağan getirdiği başörtülük kumaşı odada-kilere göstermek için havada bir kere savurduktan sonra, kızın omuzuna astı.

Gurbetçi Ömer'in kansı Meryem, yaşlı kanlann arasından geçerek duvar diplerinde ayakta duran yeni gelinlerle genç kızların yanına sokuldu.

Oda, çok kalabalıktı. Sofadan da acele ayak sesleri, gülüşmeler, nazlı kan küfürleri, cilveli beddualar işitiliyordu.

Kocakan bağırdı:

— İbrahim Ağamn bir altını var. Hak bereket vere!... Düğümlenmiş küçük bir bez parçasını iki parmağının ucunda

kaldınp herkese gösterdikten sonra, gelinin sağ tarafında oturan yenge karıya verdi.

— Muhtar Hüseyin Ağanın beş endaze basması var. Kutlu olsun!

Basma hışırdayarak havada dalgalandı, odamn iki köşesine asılı gaz lambalarının san ışıklarını titretti. Onu da gelinin omuzuna astılar. Daha şimdiden kızın başı, omuzlan, renk renk basmalarla, örtülerle, yemenilerle dolmuştu. Ateş yanmadığı halde, oda kalabalıktan epey sıcaktı.

Meryem yüzündeki örtüyü biraz gevşetti.

— Korucu Ah Ağamn bir altım var. Hak bereket versin! Meryem'in yamnda duran kızlar gülüştüler, Meryem, bunlardan birinin Ayşe olduğunu sesinden

tanıyarak kulak verdi.

— Şuna bak! Altınmış... Akşamdan beri bütün paralar altın olsa, adam taşıyamaz.

— Söz gelişi öyle derler, bacım!...

— Basmayı, örtüyü, amerikanı gösteriyorlar ya... Paralar da gösterilsin!...

85

— Para gösterilmez. Para, fakir fukara işi... İstersen on para düğümle, "bir altın var" denilecek.

İçerisi gittikçe doluyordu. Kocakarı, artık daha sık sık bağırmağa başlamıştı.

— Deligözlerin Süleyman Efendiden iki endaze basma var. Kutlu olsun!...

— Nail Efendinin üç arşın amerikanı var, kutlu olsun!...

— Reşit Hocanın bir altını var. Hak bereket versin!...

Ayşe'nin yanındaki kız güldü:

— Reşit Hocanın cimriliğine bakmalı!... İki muska parasına bir endaze çember yollamamış.

— Yollar mı? "Hep bana!" der. Hoca kısmı...

— İyi ama herkes çember, basma getirse, gelin bunalır. Soluğu kesilir de gerdeğe yetişemeden ölür.

— Yalan... Hediyeden bunalıp gerdeğe yetişemeyen gelin mi görülmüş?

Kızlar ak örtülerinin altında fıkırdadılar.

Meryem, Ayşe'ye hak vermişti. "Böyle bir günde, gelin kısmının tepesine dağlan koysalar umurlamaz. O ılık yürek vurmasını, gerdeklenmemiş

körpeler ne bilecek!"

Sofada birdenbire başlayan tef sesi, kaşık şıkırtısı kocakarının sesini bastırdığından artık barbar bağırıyordu:

— Pelvan Vahit Ağanın validesi Fatma Hanımdan bir endaze çember var. Kutlu olsun!...

Kızlar uzanıp baktılar. Ayşe, arkadaşının başına hafifçe vurdu:

— Gördün mü? Senin kopuk Pelvan paraya kıymış. Çember yollamış!...

— Aman, elin kopuğu neden benim olsun!

— Senin değil mi? Ardında az mı dolandı?

— Öyle ise... Şuna bak!... Kara Mustafa da senin...

— Ben Kara Mustafa'nın cami arkasında kafasını yardım. Aklı başına geldi, artık ardımda değil!...

— Demek, ben de Vahit'in başım mı yarayım?

Meryem, Ayşe'nin yanındaki kızın Güldane olduğunu anlayınca sordu:

— Kız Güldane!... Ben geç kaldım. Erkek tarafı ne verdi?

— Meryem abla sen misin? Geç kaldın öyle ya... Daha

vermediler. Bakalım Battal Ağa ne takacak?

Ayşe anlatmağa başladı:

— Kız tarafı Battalgillere masraf ettirmemişler, "Kızımız gittiği yerde rahat etsin!" demişler. Başlık kaç kuruş, duydun mu abla?

— Duymadım.

— Başlık otuz lira... Otuz liranın lafı mı olur? Oysa "Kızımızın gittiği yerde yüzü kara çıkmasın!" diyerek babası yüz Ura harcamış...

— Harcasın. Zengin yere veriyor!...

— Zengin yer, bir yandan... Kızın gönlü var, bir yandan...

"Beni Battal'a vermezseniz kaçarım!" diye ağlamış...

Rezile bak! Ayıp kız! Anasına mı ağlamış? Başıma gelenler...

— Anasına ağlar mı? Komşulara ağlamış! Anasına böylece duyurmuş...

— Hele utanmaz! Birinci dünür gelince babasının "He" demesi bundan, öyleyse...

— Bundan... Babası laf gelişi: "Dur bakalım, bir düşünelim... Bizim kız daha o yaşa gelmedi!" demeye kalkmış ama, dünürcülerden biri Reşit Hoca... "Neyi düşüneceksin Ağa? Allanın emri, peygamberin kavli... Sen bunun anasını daha küçük aidindi. Aklında mı?" diyerek söz istemiş...

— Hele sakallı domuza, hele...

— Sakallı domuz... "Allah yazdıysa bozulmaz, yazmadıysa faydasız!" demişler Reşit Hocaya... Anası, gece Selime'nin ağzını aramış. Bakmış ki, dünden gönüllü... "Pekâlâ! Kokladığın torbayı başına tak bakalım!" demiş...

Kocakarı bağırıyordu:

— Eğri Ahmet'in Emine abladan bir altın var. Hak bereket versin.

— Himmet Çavuşun beş endaze fermene basması var. Kutlu

Ayşe sesini alçalttı:

— Himmet Çavuşu gördün mü Güldane!... Fermene basması almış. Everecek kızı yok, oğlu yok! Oğlu, kızı olanlar "Bizim düğünde de onlar getirir!" diyerek paraya acımazlar. Himmet Çavuşa ne dersin?

— Himmet Çavuşunki, gösteriş...

— İyi bildin kardeş... Tam gösteriş... Yamören'de namı söylenecek...

— Battal Ağan delikanlı başağası olduğundan, "Muhtarlık zamanı bana yardımı dokunur" demiştir.

— Başağa dedin de aklıma geldi, Battal Ağa kaç lira delikanlı parası vermiş?

— Bilmem... On beş lira vermiştir. Yasası on lira... Ama yiğitbaşı olduğundan fazla verir. Ne dersin abla?

Meryem karşılık verecek yerde başka bir şey sordu:

— Battal'ın babası, başlık da vermediğine göre hiç mi masraf etmedi?

— Etmez mi? Bu köyde onlar gibi iki zengin daha varsa var.

İki takım yabanlık elbise, iki takım gündelik elbise, bir çift iyi kundura... Yanlan sarı çivili kundura. İki çift köyde giyinecek ayakkabı... İki top alaca bez, iki top amerikan, bir yeni sandık; iki kat yatak, bakır leğen, ibrik almışlar. Bunlar anamın gördükleri.

— Çeyiz iyi olmuş, aferin!...

— İyi olmuş... Oğlan anası geline daha neler bağışlayacakmış...

Kocakarının sesine kulak vererek sustular

— ...Ağanın bir altım var. Hak bereket versin...

— Cambaz oğullarından Musa Ağanın iki arşın çemberi var;

— Heyetten Recep Ağanın beş endaze basması var, kutlu olsun...

Ayşe içini çekti:

— Kızın bahtı açık, ne dersin Güldane?

— Açık elbet... Köyün yiğitbaşısına varıyor.

— Bugün dibekte gördün mü? Güvey elbisesi Battal Ağaya yaraşmış ki, maşallah!...

— Gördüm! Yaraşmış... Dibekte paraya hiç acımamışlar. "Yaşlılar kahveden usandı. Cıgaralar tepe gibi yığılmış" dediler.

— Kız tarafı yalvarmış... Bak abla bunu unuttum. Kız tarafı yalvarmış... "Aman ben bu cumaya nisam yetiştiremem, gelecek cumaya kalsın!" demiş. Oğlan tarafı "Olmaz!" demiş. Düğün gelecek cumaya...

— Allah Allah! Çatladılar mı bunlar?

Ayşe sesini alçattı:

88

— Oğlanla kızın iki yıldır arası iyi abla!...

— Öyleyse beklemek zordur... Pekâlâ... Babası olacak rezil, sorup anlamadan dünürcülere: "Benim kızım ufaktır" lafını neden diyor? İki yıldır kahpe kızının "Hey yandım!" dediğini duymamış mı?

Geline yakın oturanlarla kapı önündekilerde bir dalgalanma oldu. Kocakan, ötekilere benzemeyen bir gayretle bağırdı:

— Kaynata Ağanın bir çift kundurası var. Kutlu olsun!

— Kaynana Hanımın bir şal kuşağı var. Kutlu olsun!...

— Güveyisi Beyin on iki tane gümüş düğmesi var. Kutlu olsun!...

Herkes, erkek tarafının hediyelerini görebilmek için itişiyordu. Kocakan kunduralan gelinin başına koymuş; şal kuşağı sağ omuzundan sallandırmıştı. Düğmeleri de, bağdaş kurup oturmuş

olan kızın kucağına döküverdi. Bu sırada eline bir başka hediye daha sıkıştırdılar.

— Kulaksız Yakup Ağanın yedi endaze basması var!..

Meryem, kocakanmn bu bağırtısıyle Mustafa'ya verdiği sözü

hatırlayarak telâşlandı. Ayşe'nin kolunu tuttu:

— Kız Ayşe...

— Buyur abla...

— Bana bak... Deminden beri bir köyün lafım ettiniz alçaklar...

— Ne yapalım, konuştuk!...

— Artık lafı bırakın... Güveyin gümüş düğmeler de geldi. Sofalarda tefler çalınıyor. Siz nasıl kızsınız? Bir, iki oynamak yok mu? "El düğününde oynamayan kız, kendi düğününde oyunsuz kalır" demişler. Haydi!...

Ayşe'yle Güldane önde, Meryem arkada sofaya çıktılar.

Burası daha kalabalıktı. Genç - yaşlı, bütün Yamören kanlan gelmiş, ayakta duracak yer kalmamıştı. Ortada iki kız, Çiçekdağı havasım oynuyorlardı.

Meryem, bir zaman oyuna baktıktan sonra, Ayşe'yle Gülda-ne'ye belli etmeden avlu pencerelerine doğru yürüdü. Merdiven başında duran gelinin anasına sordu.

— Abla, yatsı ezanı okundu mu?

— Daha okunmadı. Neredeyse okunur. Namaz mı kılacaksın?

— Namaz da kılacağım! Benim oğlanı gördün mü?

— Görmedim.

— Dışarda besbelli...

Meryem pencereden avluya baktı: Uzakta muhtar odasının ışığı görünüyordu. Başım çıkarıp seslendi;

— Süleyman, hey Süleyman!... Geliver yavrum!

Mustafa karşı evin avlu duvan dibine siperlenmişti. Bir

saattir bu çağırmayı bekliyordu. Yerinden sıçradı, arka arkaya iki kibrit çaktı. Kan giyimleri bohçayla yanında duruyordu. Bunu almak için eğildiği sırada birisi koşarak sokağa girdi. Mustafa, iki büklüm geçmesini bekledi. Herif avluya girip bağırmağa başlamıştı. Sesinden evlenen kızın babası Kerim Ağa olduğunu tamdı.

— Kız... Hey! Körolası...

— Eyy!

— Evde adam varmış... Bak ulan!...

— Adam mı varmış?

— Ne belledin!... Kan elbiseleri giymişler, eve girmişler. Sen uyu bakalım, rezil!...

— Dur hele... Savuşma...

Kan içeri çekildi. Mustafa "Tüü! Bizi bir müzevirleyen oldu, gördün mü?" diyerek duvann dibine büsbütün sokuldu.

Kız anası biraz sonra pencereye geldi:

— Herif! Adamı nereden çıkardın? içeride kimse yok...

— Hele iyi bak... Beni günaha sokma... Töbe olsun kemiklerinizi kıranm.

— Şuna bak... Kemiklerimizi kırarrmş... Kimse yok dedim.

Vallah, billâh kimse yok. Seninle eğlenmişler...

Meryem bağırarak lafa karıştı:

— Meraklanma Kerim emmi!... Ben merdivenin başındayım. İçeri kopuk, ipsiz giremez!

— Ulan, sen kimsin?

— Hey Allah, bilemedin mi? Gurbetçi'nin Meryem...

— Kız Meryem...

— Buyur.

— Sen misin?... İyi... Kimse girmedi mi?

— Girmedi.

— İyi... Benim kanm, bak, akılsızdır. İçeri giren olur.

Kanlann oyununa bakarlar, sonrasını sen bilirsin. Köyde gezil-

mez. Kız, bana bak!...

— Buyur...

— Ulan, iki kibrit çakmadılar mı? İçeride kanlardan elleri varmış... İki kibrit çakıp işmar vereceklermiş...

— Kibrit falan çakılmadı emmi... Seni aldatmışlar. Ben buradayım, ablam da burada, gönlün isterse, bir de ahıra bakıver.

Ev sahibinin ahıra doğru yürümesinden faydalanan Musta fa, bohçayı alınca savuştu. Köşeyi döndü. İleride, karanhkta iki kişi çekişiyordu. İnim inim yalvaranın Topal İsmail olduğunu sesinden tanıyınca hızlandı. Pelvan Vahit,

ince bir değnekle, Allah yarattı demeden, Topalı dövüyor, biçare İsmail de nedense ortalığı gürültüye vermiyordu. Tersine, çıkışan Pelvandı:

— Ulan rezil Topal! Ulan rezil!... Kulağımla duydum, tezvirci alçak!...

Mustafa aralanna girdi:

— Dur Vahit. Ne oluyor, arkadaş?...

— Çekil Mustafa! Çekil dedim... İş bildiğin gibi değil...

Bırak... Şu Topalın öbür bacağını da ben kırmasam olmayacak...

— Dur yahu! İsmail sana ne yaptı? Bırakm şakayı gece vakti... Bırak, işi berbat ettiniz! Herif az kalsm, bizi bastıracaktı.

İsmail, fırsatı kaçırmamış, topal bacağmı sürüyerek muhtar odasına doğru savuşmuştu. Vahit, arkasından hâlâ sövüyor, Mustafa'nın elinden kurtulup ardından koşmağa çalışıyordu:

— Ulan, sen belâ mısın? Yolumdan çekil!...

— Ne yaptı, söylesene!.

— Yahu, şuncacık topal, bana ne yaparmış? Çiğnerim alçağı şart olsun!... Ne yaptıysa, hey Mustafa, sana yaptı... Gelinin babasına dediğini bil bakalım!... Şurada kulağımla duydum.

— Ne dedi?

— "Sen burada uyudun mu emmi? Kan kılığında eve girdiler. Kibrit ışıklanyle işmarlar verildi. Davran!" demez mi?

— Aman, o nasıl bi söz! Vay alçak Topal vay! Bu haltı yedi mi?

— Yemez mi? Yedi, gitti. Mustafa sen adam olmazsın. Bu rezile gizlimizi vermek yoktu. Gördün mü?

— Yahu bilmez gibi... Mesele Topaldan dönmedi mi? Hem

işi Topal görecek, hem nasıl meseleyi söylemezsin... — Mustafa biraz düşündü. İsmail'in durup dururken müzevirlik etmesine akıl

9i

erdiremedi—: Allah Allah! Şu Topal ne biçim bir herif!... Şu Topal bu müzevirliği neden yaptı Pelvan?

— Bilmem! Herif bütün alçak... Bir topalın yedi köye zararı vardır. İsmail'i köyden sürmedik e Yamören'de barınılmaz.

Mustafa, bugün dibekte, gelin evine kendisinin değil, Pelvan Vahit'in gireceğini Topal İsmail'e söylediğini hatırlamıştı. "Demek, müzevirlik bize değil!" diye düşündü... Boş bulunarak yüksek sesle güldü. Vahit öfkeyle sordu:

— Neye güldün?

— Hiç, güldüm öyle... Yahu arkadaş, sen buralarda ne arıyorsun? Meydanda halay çekiyordun!

— Halay çekilecek sıra mı? — Durup davulun sesini dinledi —: Sen bohça kolunda yürüdün. Oyunu bıraktım geldim. Ne olur, ne olmaz, karı milleti rezildir. "Darda kalırsa, değneği çeker içeri girerim!" dedim, kötü mü oldu arkadaş! Dostu, düşmanı anladık.

— İyi ettin. Sen, tam arkadaşmışsın Vahit...

— Söz mü şu? Elbet bu kadarını yapacağız. Benim Gülda-ne'yi gördün mü?

— Güldane hangisi? İçeri girebildik mi? Bohçayı yerden kaldırmağa vakit kalmadı. Herif kurt gibi seğirtti. Kansına etmediğim komadı. Baktım ki işten hayır yok, savuştum.

— İyi... Savuştuğun iyi... Ulan Topal alacağın olsun...

Meydana yaklaştıkça davulun Sinsin havası vurduğu anlaşılıyordu. Gece pek karanlıktı. Demek, gökyüzü bulutlanmıştı.

Davul sesi, arka tepelere çarpıp geri dönünce, adamın yüreğini ürpertiyordu.

Köyde davul vurulmağa başladı mı, Pelvan Vahit, kederini de, öfkesini de hemen unutup çalımlı bir sevince kapılıyordu. Mustafa'nın elini tuttu:

— Şimdi biz bizeyiz. Haydi söyle bakalım, seni içeri kim alacaktı arkadaş?

Mustafa yalan uydurabilmek için yeniden kızmış gibi yaptı:

— Şu topal herif... Bana bak! Bizi neden müzevirledi? Ulan İsmail! Alacağın olsun!...

— Tamam, buldun alacaklıyı... "Hırsıza beyler borçlu" demişler. Sorduğuma karşılık gelsin!... Sana kim açacaktı kapıyı?

— Kim mi? Kapıyı adama kim açar? Kendi adamı açar...

92

Analığım Binnaz...

— Tüü... Ne biçim bir söz... Analık, hiç kapı mı açarmış?

Aman, Ayşe'yi sevdiğim söyledin mi yoksa! Töbe hey Allah! Çok mu yalvardın?

— Çok yalvardım ama, Ayşe'nin lafım etmedim! "Kızların oyununu gözlemeye..." dedim. Adam analığına kız sevdiğini söyler mi?

— Elbet birader. Adam utanır. Allanın bir işi canım. Adam kısmı, bir kıza, bir karıya tutulduğunu neden söyleyemez? Demek ki, ayıp bir mesele...

— Ayıptır, bu bir... Sonra... Bırak, biz eşek gibi bir herifleriz!

Pelvan Vahit biraz düşündü:

— Mustafa! Bak, benim aklıma ne geldi: Bu topal herif tılsımlı kemiğine güvenemedi. "Sonunda rezillik olacağına, iyisi mi, şunları müzevirlemeli"

dedi... Ha... Nasıl benim aklım?

— Sus, aman!... Töbe de! Öyle söz olmaz. Günahtır. İşe yaramaz mı hiç? Buna ne demişler? "Tılsımlı yarasa kemiği" demişler.

— Ne bileyim yahu! Durup dururken kancıklık ne demek!

Vallah, benim dediğim gibidir. Bir boka yaramaz. Şimdi ne halt edeceksin! Ayşe elden gitti mi Mustafa?

— İnşallah gitmez. Bir umudum düğün gününe kaldı. Yarın çarşamba, öbürgün perşembe... Cumaya düğün. Kızı Battal Ağaya götürecekler. Murat Ağam sağdıç olduğundan erkek evine daha kolay girerim... Ayşe'yi orada bastırırım.

— Doğru... Aman, Topala bir şey duyurmayalım!... Eğer...

Şart olsun... Şuna bak! Biz bu Topalı öldürelim mi arkadaş, ne yapalım?

Ellerini dizlerine vurarak karşılıklı gülüştüler.

Aşağı mahallede, Himmet Çavuşun odası önündeki meydana geldikleri zaman Sinsin oyunu epey kızışmıştı. Orta yerde çam dallanyle yakılan kocaman ateşi Yamören'in, yakın köylerin delikanlıları çevirmişlerdi.

Pelvan Vahit, bu oyunu pek seviyordu. Kolunun altındaki bohçayı kimseye fark ettirmemek için geride durmak isteyen Mustafa'yı iterek öne geçti.

Bir delikanlı, sol elini havada sallayarak sıradan çıktı.

Davul - zurnanın sesine ayak uydurarak ateşe doğru koştu. Sağ elini, arkasına koymuştu. Bazen bir ayağının, bazen öteki ayağının üzerinde yükseliyor, iki yana sallanıyordu.

Oyunda arkadan saldırmak yoktu. Bunun için ortaya çıkan delikanlı, yalmz önüne bakıyor, yanlarını kollayarak ayak oyunları yapıyordu. Mavi çuhadan

daracık zipkasına, göğsündeki gümüş kösteğine çamların kırmızı ışığı vurmuştu.

Candarma Nail sıradan, fişek gibi koptu. Ateşin üzerinde sıçradığı için oyuncuyu şaşırtmış, sıraya yetişinceye kadar sırtına üç tokat yetiştirmişti. Çocuklar sevinçle bağırıştılar.

Pelvan Vahit, ortada, meydan okur gibi salınan Nail'e bakarak titreyen bir sesle, Mustafa'nın kulağına fısıldadı:

— Ne dersin, şunun üzerine gidip bir pelvan sillesi yapıştırayım mı?

— Bırak Vahit! Şimdi döğüşürsünüz. Bir kabile arasında Sinsin döğüşü ayıptır. Sen ona vurursun. O sana vurur. Yaban köyün delikanlısı gibi... Rezillik...

— Öyleyse... Haydi, odaya gidelim, muhtarın orada gramo -

fon çahyor. Dinleriz, tki yeni türkü getirmişler ki, olursa bu kadar olsun. Bu rezilin, Sinsinde yiğitlenmesi canımı sıkıyor.

Ağır ağır yürüdüler. Davul-zurna sesi, naralar, çocuk bağırışları, gitgide geride kalıyor, buna karşılık, muhtar odasında çalınan gramofonun ince türküsü yaklaştıkça daha iyi işitiliyordu.

Mustafa, cam sıkkın konuştu:

— Yahu, bir cıgara yakalım demezsin! Şimdi yaşlıların yanında içilmez. Bu kahpeler bizim aklımızı aldı. Cıgarayı bile unuttuk.

— Unuttuk... Kız sevmek kolay değil... "Sevdalanmak adamı avanak eder" denilmiş...

— Avanak ettiği belli bir şey... Doğrusu ben sana kızıyorum Pelvan, benim gibi, evlenmemiş ağan yok! Ne beklersin! Gülda-ne'yi sırtlayalım bıçak gücüyle... Sana kızı kaçıralım...

— Efendi, biz bunu düşünmedik mi? — Vahit içini çekti.

Ablak yüzünü yıldız alacasında Mustafa'dan sakladı —: Düşündük. Sen fukaralığı bilir misin? Yamören'de düğünler kuruluyor. Geçende, anam ağladı. "Sana ne oldu?" diye sordum. Kan dertli... "Fukarayız biz... Fukara olduğumuzdan..." dedi... "Şimdi dilediğim yerden sana kız istemeliyim... 'Yüz lira başlık'

demeliler verip kızı getirmeliyim." dedi. Fakir olduğumuzdan, hey Mustafa, Güldane'nin babası kızı bize vermez. Diyelim ki, kaçırdık. Bizi mahpusa atarlar. Kahpenin yaşı küçük... Kız kısmını bilmez misin? Babasını görünce, eli ayağı kesilir. Korkar. Karakolda: "Beni zorla götürdüler" derseymiş, üç yıl mahpusluğu varmış...

— Kim söyledi?

— Murat Ağan... Ağan Murat kanunları bilir.

— Mahpustan mı korktun yüreksiz?

— Bak sana bir şey diyeceğim arkadaş! — Vahit yere tükürdü —: "Mahpustan mı korktun?" dersin. Mahpustaki adamın, geleni gideni olacak. Sana sözün doğrusu, mahpustan korktum. Rezillikten korktum... — Durup elini kaldırdı —: Biz işi öncesinden ters tuttuk Mustafa, çiziyi baştan yanlış çizdik...

— Ne yapılacaktı?

— Yapılacağı... Hiç kızlara gönül verilmeyecekti.

— Ne demek?

— Benim bu sözüm doğru!... Kız kısmına gönül vermek yoktu. Bu köyde sahibinin yiyemediği taze keklik sürüyle... Güzel gelinlerden birer seçip, ardına düşecektik...

Mustafa duraladı:

— Kan kısmım kandırmak, kız kısmını kandırmaktan daha mı kolay Pelvan?

— Daha kolay... Ne sandın?

— Demek kocalı kan, adama "He"mi der kolayca?

— Vallah, bu kadar ardına düşersek hiç bakmaz. Altı aydır leblebi, üzüm, sakız, ayna göndermekten usandım. Kahpenin rezilleri!...

— Haklısın arkadaş... Kahpenin rezilleri... Bizde akıl mı bıraktılar? Nereye gidiyoruz? Muhtar odasına... Ya bu kolumdaki bohça neyin sesi? Kötülükte basılmış da evinden koğulmuş karılar gibi yahu!... Ben şunu eve bırakacağım, sen gir, otur. Şimdi gelirim.

Mustafa, meydandaki kalabahğa görünmemek için arkalardan dolandı.

Bulutlann arasında, bir tek kocaman yıldız parlıyordu.

Pelvan'a da, kendisine de birdenbire acıdı.

VI

Köyün delikanlı başağası Battal'ın gerdek cumasına, yakın köylerin gençleri, onar yirmişer toplanıp geldiler. Topluluklar köye yaklaşınca, silâh atıyorlar, Yamören de davulu zurnayı önüne katıp hepsini ayrı ayrı karşılamağa gidiyordu.

Köyün içi, o gün, hele öğleden sonra Çankırı'nın Cumhuriyet bayramına dönmüştü. Yemekler de hem iyi, hem boldu. Kahveler içildikten sonra meydan halayı başlamış, ardından güreş tutulmuştu. Pelvan Vahit, Sımıcak'tan Kör Kadri'yi alt ederek bir toklu* kazandı. Mustafa, güreşte Vahit'in uzun boyunu, kalın pazılarını gene kıskanmış, "gövde kısmı"nın ceket altında neden alımlı görünmediğine gene şaşırmıştı.

Vahit kazandığı tokluyu, arkasından ite ite eve götürmek için uzaklaşınca, Mustafa Topal İsmail'i aramağa başladı.

Topal herif, Sımıcak'tan biriyle kuytuda, fısıl fısıl konuşuyordu. Mustafa: "İki hırsız bir oldu. Gene birinin canını yakacaklar!" diye düşünürken ağabeyisi Murat seslendi.

— Mustafa, buraya gel!...

— Buyur ağa! — Mustafa kasketini düzeltti —: buyur.

— Sana iş çıktı.

— Baş üstüne...

— Erkek evinden gelin sandığı getirilecek! Sana teslim!

Gözünü aç! Örtüyü falan çaldırma! Rezilliktir.

— Çalamazlar! Kimin ağzına!...

— Bilmem! Kendini göster! Bu da bir sağdıçlık. Örtüyü çaldırdın mı, sana ödetirim. Fazladan "Gelin örtüsünü çaldıran avanak!" diye, Yamören'e türkü olursun.

— Meraklanma! — İki yanına bakıp sesini alçaktı —: Siz nerdesiniz?

— Lafı uzatırsın... Sen geveze olmuşsun yiğit! Haydi, gel arkamdan...

Mustafa, ağabeyisi Murat'ın ardından yürürken, "Sağdıç oldu mu, bunun gibi olmalı! Güveyi sakladığı yeri, kardeşine bile söylemez benim Murat Ağam!" diyordu. "Güvey kısmı, gerdek sabahı, kalbur çıkan evleri dolaşıp el öpünce, yallah saklanır. Bir

* Bir yaşına gelmiş koyun.

de yatsı namazında görürsün. Sonrası gerdek..."

Şapkasım, sağ kaşının üzerine çekti. Bıçağını yokladı. "Pel-van Vahit, güreş kazamp bir toklu aldıysa, gelin sandığı da nah bize teslim!... Gelin sandığı

nöbetçisi olmak ne demek!" Güldü. "Gelin sandığı nöbetinde, pelvanlık sökmez. Kurnazlık ister. Sandığı, kız evine eksiksiz götürmeği sen az mı belledin, hey yavrum!"

Mustafa, Battal'lann avlu duvarına dayanıp hayvanın hazırlanmasını beklerken, Pelvan Vahit koşa koşa geldi. Yüzü gülüyordu:

— Nerdesin Mustafa? Allah Allah! Burada ne işin var?

Herifleri yıktık? Nail olacak rezil: "Ne mümkün! Hiç yıkamaz!" demiş... Yıkarım da öteye bile geçerim. Baban Yakup Ağa meydanda sırtımı sıvazladı. Eli bütün kan oldu. Kan bizim değil, Sımıcaklının... Sen nerdeydin? Güreşe bakmadm mı?

— Baktım. Sonunda iş çıktı. Gelin sandığı götürülecek...

Akim güreşte... "Mustafa'nın durumu nasıl!" demezsin.

— Aman iyi!... Ben de gelirim, örtüyü çaldırmayalım.

— Hiç olur mu arkadaş? Ne demezler... "Mustafa, tek

başına üstesinden gelememiş" derler. Bana bir iyilik edeceksen...

— Biraz düşündü —: Şimdi bizim eve git... Geçen gün kolumdaki bohça olduğu gibi duruyor. Kimseye göstermeden erkek evinin ahırına, yemliklerin içine sakla.

— Bohça yemliğe saklanmaz, biri görürse kaybolur.

— Sakla dedik ya, Pelvan! Görmesinler. Üstüne saman çekersin.

— Sonra?

— Sonrası... Ölüm olsa bugün içeri gireceğim.

— Aman, Topal İsmail sezmesin! Bu kez, alçağı töbe olsun, keserim!... — Vahit bir iki adım gittikten sonra döndü —: Bak ne diyeceğim! Ayşe'yi yola getirirken eğer fırsatı düşerse, benim Güldane'nin de hesabım gör!...

— Hiç olur mu? Ne mümkün! Dur yahu, Allah Allah!

Bizimki bir kez yola gelsin... Güldane bu yıl evleniyor mu ki?... Ayşe'yi gelecek hafta Hakkı'ya verecekler. İşi karıştıralım da berbat mı edelim? Allah Allah!

— Olur olur!... Hani dedim ki... Sen bilirsin. Bizimki acele değil. Keyfine bak!...

97

Murat, Mustafa'yı çağırdı. Bir beygire bir sandıkla bir kat yatak yüklemişler, bunlara kırmızı saçaklı bir örtü örtmüşlerdi.

Battal'ın anası besmele çekerek, beygirin yularını Mustafa'nın eline verdi:

— Buyur Mustafa! Kendini göstereceğin sıradır. Gelini de senden isterim. Böylece yedeğinde getireceksin!...

— Merak etme anacığım! Al gözümden...

| Bir besmele de Mustafa çekti, koltuğunun altında asıb büyük bıçağını bir daha yokladı. Avludan çıkınca, kocaman Yamören'in içinde tek başına kalmış da, çevresini düşmanlar sarmış gibi yüreği ürperdi. Böyle bir işi ilk defa görüyor, sağdıçlığın ne zor olduğunu ilk defa anlıyordu. "Doğru bir söz!... Sağdıçlık zor! Güveyin kundurasını, fesini kaparlar. Güvey kısmında, gerdek günü akıl ne arasın! Sağdıç ne kaptırdıysa aldığı bahşişten ödeyecek... Bahşiş, şurada dursun, rezilliği ne yapalım!" Hayvanın yularını var gücüyle sıktı.

Arkasma hiç bakmıyormuş gibi yürüyordu, ama gözünün ucunu örtünün kırmızı saçaklarından ayırmıyordu. "Bu da bir Sinsin oyunu canım!... Sinsinde dayak yersin. Dayağın acısı geçer. Bunda 'ahmak!' derler. Lâkap olur kalır. Töbe!..."

Köşe başlarında, avlu kapılarında daha tetik olmak lâzımdı.

Bir kere çocuklar, çömel çömele yaklaşmağa kalktılar:

— Höst! Savulun ulan reziller! — diye bağırdı.

Birkaç kocakarı: "İnşallah senin düğünün de yakındır, yavrum!" diye dua etti. Gelin evine giren bir sürü kız, "Şuna bak! Mustafa'nın rengi sararmış!" diye eğlendi.

Yukarı mahalleye yaklaşırken Nail'le üç arkadaşına rastladı. Bunlar gelin sandığı şerefine birer kurşun attılar... Nail örtüyü çekecek gibi yaptı:

— Haydi arkadaşlar! Şu Mustafa'mn elinden hayvanı yulany-le alalım!

Mustafa, şakadan elini bıçağına götürdü.

— Açılın! Töbe olsun, kırarım hepinizi!...

Gülüşerek yol verdiler. "Gizliden rakı içmişler. Gözleri kızarmış. Belli bir şey!"

Kız evinin avlusu kalabalıktı. Bir kocakarı, bal şerbeti getirdi. Mustafa tepsideki fincanların en büyüğünü beğendi. Bir yudumda içti. Şerbet susuzluğunu büsbütün arttırdığından su

istedi.

Yükü merdiven ayağına yıktılar. Hayvanı eğerlemeğe götürdüler.

Mustafa duvarın dibine çömeldi. Kocakarı su getirmeği unutmuştu. Bir akşam caminin arkasında Ayşe'den su istediği aklına geldi. Elini, ensesine, taşla yanlan yere götürdü. "Kan milleti, adama su bile vermez. Severse o başka..."

Kederle gülümsedi. Ayağa kalkıp, dirseklerini avlu duvarına dayadı. Hava inadına güzeldi. Yaz gibi... "Ayşe'yi Hocaların Hakkı alırsa bu yaz orağa sokar. Hakkı'da insaf olmaz. Kızı ezer!... "

Uzaktan uzağa vurulan davul sesi iyice yaklaşmış, gelin alıcılar birden yolun ağzında görünmüştü.

Mustafa, koşan çocukların arasında Meryem'in oğlunu fark-ederek seslendi:

— Anan nerde Süleyman?

— Battal ağamgillerde...

-tyi...

— Bir sözün mü vardı ağa?

— işine bak köpoğlusu...

Bu sırada, evin arkasından atlı bir kız çıktı. San şalvannın iyice kavradığı kalın bacaklanm yana açarak özengiler üzerinde dikilmişti. Yüzünde kırmızı bürümcükten bir peçe vardı. Başına sardığı kara örtünün uçlan beline bağlı idi.

Davul gürültüsü ile irkilen bineğini kamçı-özengi kalabalığın üstüne sürdü.

Gelin abalar ikiye ayrılıp yol verdiler. Dörtnalın rüzgân, kara örtüsünü kartal kanatlan gibi germiş, kırmızı peçesinin ucunu bayrak gibi dalgalandırmıştı. Mustafa, elini ağzına götürdü: "Hele şuna hele. Resim gibi..." İkinci atlı kızı tanıyınca çok şaştı. 'Adanmayacak bu yıl' dediydi Meryem abla. Nah atlanmış ne güzel!... Hem de Himmet çavuşun kısrağına binmiş." Ayşe de tıpkı öteki kız gibi giyinmişti. Yalnız peçesi kırmızı değil, san bürümcüktendi.

Himmet çavuşun doru kısrağı ne zaman delileneceği bilinmez huylu bir hayvandı. Aylarca, kanlann çamaşır kazanlarını dere-boyuna uslu uslu taşır, çayırlarda gövertiye bırakıldığı zaman yaşlı erkekler gibi çoluğun çocuğun eğlencesi olur, sonra günlerden bir

gün apansız edepsizlenirdi. "Aman doru kısrak. Rezilleneceğin sıradır yavrum. Davul patırtısma öfkelen de, çal şunu yere... kemiklerini ufala orospunun!..."

Doru kısrak Mustafa'nın yalvarışına aldırmadı. Gevşekliği iyice üstündeydi. Davul gümbürtüsünü sanki duymuyor, kalabalığı görmüyordu.

Ayşe bir yandan kırbaçladığı, bir yandan acımadan özengile-diği halde ancak tırısa kalktı, o kadar...

— Aynalı kız şu Ayşe!...

Mustafa ürkerek döndü, Topal İsmail'in yüzüne bir şey anlamadan baktı.

— Dalmış gitmişsin Kulaksızın oğlu... Aynalı kız, dedim!...

— Aynalı, evet...

— Kendisi aynalı ama bineği binek değil... Kart hayvana düşmüş... Demek bunun da bahtı kart üstüne... —Gerçekten kederlenmiş gibi içini çekti —: Bizim kemiği yetiştiremezsek yavrunun körpe etini Hocaların Hakkı geveleyecek bir zaman...

Mustafa yutkundu. Davulun tokmağı sanki yüreğine vuruluyordu.

— Demincek senin Pelvan'la hesapladık: Bu yıl on bir kız ata binecek... Yamören'in on bir kekliği... Birisini Battal omuzladı, kaldı on... Gelecek hafta Ayşe gider, dokuz mu kalır? Öbür hafta sıra bizim Murat Ağanın Feride'sinde... Kız milleti, bir kez evlendi mi, bir daha böyle osmanlılanıp ata binemez...

Köçekler şimdi kapının önünde kıvrak kıvrak dönmeğe başlamışlardı.

Başlan açık olduğundan yağla taranmış saçları güneşte parlıyordu. Yelekleri sırma işlemeliydi: Şal kuşaklarını, kanlar gibi, arkalanndan sanp göbeklerinin üzerinde büyük büyük düğümlemişlerdi. Sabahtan beri evlerden topladıktan bahşiş mendiller, kuşaklannda sallanıyordu. Kırmızı bezden çok geniş eteklikler giymişlerdi. Döndükleri zaman, bu etekler bakır siniler gibi açılıyor, mavi zipkalan görünüyordu.

Coştukça coşan Topal İsmail parmaklarını şıkırdattı:

— Köçek demişler, Efendi, köçek ne demek! Kandan zorlu oyuncu demek... Aferin!... Davulcuya bak, davulcuya... Ulan reziller!...

Davulcu da inadına güzel giyinmişti. Beyaz şalvan, içine dört ıoo

kişi girecek kadar genişti. Sırtında, güneşle yanıp sönen san atlastan bir gömlek, belindeki kırmızı kuşağın üzerinde, siyah meşini panl panl bir eski zaman silâhlığı vardı. Davulun kasnağını bir dizinin üzerinde kaldırıp göklere savuruyor, tokmakla beraber, topuğunu da yere vurarak köçeklerden daha yaman oynuyordu.

Zurnacı geçen yıl düğünlerinin zurnacısı kara yağız herifti. Yüzünden boncuk gibi ter aktığı halde, siyah yamalı paltosunu gene çıkarmamıştı. Köçekler de, şapkalarını başına koyduklann-dan bunlan düşürmemek için hiç kımıldamadan yanaklanm şişirerek boyuna zurnasını üflüyordu.

Davulcunun, omuzundaki koca davulla durmadan oynaması, zurnacının sanki nefes almıyormuş gibi, yanaklan şişkin, öylece durması, Mustafa'yı yordu:

— Şuna bak! Paltosunu bu alçak, hiç mi çıkarmaz?

— Çıkarmaz... Davulcu, zurnacı kısmı çingen olur.

— Doğru... Çingen kısmı mümkünü yok, yorulmaz, soluğu kesilmez.

Köçeklerin oyunundan sonra avlu birdenbire doldu. Oğlan tarafı kapıya dayanmış gelini istiyordu:

— Ulan, kapıyı açın!... Bir sözümüz var...

İçeriden ses soluk çıkmayınca, verilecek parayı artırmaya başladılar:

— Canım, bir pankanot daha olsun!...

— Benden de bir lira geliyor!...

— Yahu, altı pankanota mı açılacak? Cennet kapısı mı bu? Mustafa ahıra girdi. Gümüşlü Osmanlı eğeri vurulmuş

hayvanı bekleyen delikanlılar çıkıştılar:

— Neredesin Ağa?

— Murat seni adam bildi de iş buyurdu...

— Nerdesin?

Mustafa, karanlığa alıştırmak için gözlerini kırpıştınyordu:

— Ne olmuş? Buradayız.

— Ne olmuş, der. Üzengiden taş geçirmeliler ki, Battal Ağa sana "Ne olmuş"u sormalı!...

— Kim geçirecek? Töbe! Yamören'de Battal Ağanın düşmanı mı var?

— Düşman kısmı belli mi? Üzengiden kırk tane taş geçirirler -ıoı

se Battal Ağa yandı. Gerdek gecesi geline el süremez, utancından ölür! -

Evden ahıra inen merdiven kapısı açıldı. Bir kocakarı telâşla bağırdı:

— Gelin iniyor, hayvanı çekin!

Mustafa "Bismillah!" diyerek dizgini tuttu. Sayvanın altındaki kalabalık yer açtı. Gelin, merdiven kapısından ağır ağır çıktı. Yüzüne ince kırmızıdan peçe örtülmüştü. Mustafa, üzengiyi tutarak binmesine yardım ederken, kızcağızın, yaprak gibi, titrediğini fark etti. "Varsın titresin... Güzel bir kız... Hem de gelinlik yaraşmış... titreyecek ister istemez!..."

Kız tarafından birisi, Mustafa'nm kulağına üçüncü defa yalvardı:

— Aman Mustafa! Ağır götür "Kız üzengilemiş" derler.

Ayıptır!...

Mustafa, işini bilenlerin kasılmasıyla duymazdan geldi. Başını silkeleyen hayvanı, az biraz yavaşlattı. Ağır adımlarla alayın önüne geçti. Kız anasının

bağırtısı, davulun gümbürtüsünü bastırıyordu. "Karı milleti, olura olmaza neden ağlar? Rezilliğinden ağlar!"

Kızın babası, avlu kapısında durmuştu. Mustafa'nm başı üzerinden iki avuç bozuk para, iki avuç boyalı şeker serpti. Silâhlar sık sık atılıyor, arkadaki kaşık seslerinden, köçeklerin hem yürüyüp hem oynadıkları anlaşılıyordu.

Cami meydanına yaklaşırken, Aşağı mahalleden süvari kızlar doludizgin çıktılar. Birer atbaşı aralıkla koşuşuyorlardı. Bu kadar kızın, renkli peçelerini, siyah örtülerini savurarak dörtnala geçmesi erkekleri büsbütün coşturdu. Silâh sesleri daha sıklaştı,

bağırtılar gökyüzünü tuttu.

"Düğün meselesi iyidir. Böyle şerefi olmasa kim evlenir?

Kimse evlenmez!"

Mustafa, gizlice gülümseyerek yan gözle gelinin üzengideki ayağına baktı. "Battal ağamda gönlü olduğundan bu Selime, hayvanı üzengiler. Dur bakalım!"

Beygir bir kere öksürdü. Camiye yaklaşınca gürültü birden kesildi.

Mustafa, şaşırarak kasketini düzeltti, adımlarını biraz daha ağırlaştırdı.

Reşit Hoca, ellerini göbeğine kavuşturmuş, kapıda duruyordu. Yeni cübbesini giymişti. Başıyle Mustafa'ya "Gel beri" dedi, dudaklarını kıpırdatarak hayvanın sağ yamna geçti, yüksek sesle dua türküsüne başladı.

Gelini, caminin çevresinde üç kere dolaştırmak lâzımdı.

Mustafa, Reşit Hocanın gayet kalın sesle söylediği dua türküsünü içi sıkılarak dinliyor, bir yandan Reşit Hocanın kunduralarına bakıyordu. Bunlar kaç kere pençelenmiş, kaç kere yamanmıştı. Siyah köpek ölüleri gibi toprağın üzerinde sürünüyorlardı.

Caminin önüne asker gibi sıralanmış atlı dünürcüler üçüncü dolaşma tamam olur olmaz; oğlan evine müjde vermek için hayvanlarını tepiklediler.

Gelin önde, davul-zurna arkada, alay Aşağı mahalleye doğru yavaş yavaş yürüdü. İkindi güneşi, gelinin gölgesini selvi gibi uzatmıştı. Yolun iki tarafında, avlularının kapısında bekleyen kocakarılar, üzerlerine avuç avuç buğday, arpa serperek bağrn-yorlardı:

— Uğurlu, bereketli olsun!...

— Ağzının tadı bozulmasın!...

Battal'ın anası avlu kapısında bekliyordu, gelin yaklaşınca eteğindeki buğdayları saçmaya başladı:

— Hayırlı olsun!... Kademli olsun! Evimize uğur... Evimize dirlik...

Sayvanın önünde, kız taraftan, dizgini, üzengiyi tuttular: —-Gelin attan inmiyor!...

Battal'ın anası, birkaç avuç bozuk para serpti:

— Ben bir inek verdim!... İnsin!...

— Yetmez!...

Kayınbaba, elini göğsüne vurdu:

— Ben de, beş tiftik davan verdim.... İnsin!...

Gelin, inmeğe davranınca, Mustafa dizgini bıraktı. Bir kısım kanlar, sayvanın duvan dibine sıralanmışlardı. Bunların arasında duran Meryem'e yaklaştı:

— Abla!...

— Buyur.

— Kan elbiseleri ahırda...

— Hangi ahırda?

— Şuna bak... — Silâh sesleri, davul gümbürtüsü arasında 103

zor konuşuyorlardı —: Haydi, yukarı çık!... Evden ahıra inecek merdiven kapısında bekle. Kapıyı açarsın...

— Aman bir gören olur! Oh Mustafa!...

— Laf mı şu... Gelin getirdik. Kıyamet kopuyor.

— Faydasız... Ayşe içerde yok. Atlanmış... Görmedin mi?

— Gördüm! Döner dolaşır, düğün evine gelir. Sen benim dediğimi yap, hadi!...

— Geçen akşam müzevirlik eden kimmiş, anladın mı?

— Bırak şimdi... Müzevirlik yok! Sonra anlatırım.

Mustafa hemen döndü, gelin attan indiği için başıboş hayvanı

yedeyerek ahıra giriverdi. Gemi bile çıkarmadan fukarayı bir köşeye bağladı. Yemlikleri acele arayıp Vahit'in samanlara gömdüğü bohçayı buldu. Zıpkasının üzerine kan şalvarını geçirdi. Başına bir beyaz örtü aldı. Analığı Binnaz'ın örtüsü, Mustafa'ya çok uzun geliyordu, uçları yere sürünüyordu. Merdiveni çıktı. Birinci kat sofasına açılan kapının arkasında yüreği çarparak durup içerdeki gürültüye kulak verdi. Kan sesi, an kovam gibi, inliyordu. "Bir yakalanırsak... Töbe, sopayı çekerler!" diye gülümsedi. Örtünün ucunu eline sanp yüzünü kapattı. Kapıyı hafifçe kıpırdattıktan sonra inceden seslendi:

— Meryem abla! Meryem abla!...

Kapı aralanınca girdi. Gelin odasına baktıklarından, bütün kanlann arkalan bu yana dönüktü. Duvara sürüne sürüne ev kapısından sofaya çıkan asıl merdiven başına yürüdü. Pencerenin önünde, Meryem'e siperlenerek durdu:

— Abla, gördün mü, oldu, ne güzel!...

— Sus... Biri duyar... Aman sus!... —Meryem döndü, korkuyla gözlerim açtı —: Anaa... Örtünün altına fes giymemiş!... "Bu kızoğlan kız nerenin malı? Haydi biraz oynasın!" derlerse... Başıma gelen...

— Aldırma!... "Kaşıklan evde kalmış bunun!" dersin.

— Sus rezil... Yammdan aynlma... Fes giyecektin... Seni gelin sanırlardı.

— Aldırma, dedim. Düğündür bu, oynayan çok olur. Aman abla, Ayşe'yi şurada lafa tutacaksın. Seni göreyim... Beş dakika... Beş dakika elverir.

Avluya baktılar. Davul - zurna ötüyor, köçekler dönüyordu. Dünürcüler havaya silâh boşaltıyorlardı.

Topal İsmail'le Pelvan Vahit avlu duvanna dayanmışlardı.

"Topal herif keyifli! Ulan İsmail!... Sözün çıkarsa... 'Kemik bu işi düzeltir' sözün bir çıkarsa... Aferin!" Battal'ın babası, geline attan inmesi için bağışlanan hayvanlann kulaklanm bıçakla markalıyor, "Kaynana hanımın" verdiği san inek başım silkeledikçe yanlmış kulağından çevresine kan saçıyordu.

— Gördün mü kızlan? Harmanlara çıkmışlar!...

Atlı kızlar, Aşağı mahalle harmanlanndaki dibek taşının önüne toplanmışlardı. Hafif tınsla "Sağırdere"ye doğru indiler. Orada, öndeki süvari, kumanda verir gibi, elini kaldırıp hayvanını sahverdi. /

Ötekiler de, kamçı-özengi, dörtnala kalktılar. Rüzgâra karşı geldiklerinden, şişip kabaran siyah örtülerle, orospular sanki kanatlanmışlar di. Dere çukurunda, birinci atlı alçahp yükseldi, ikinci, üçüncü atlı alçalıp yükseldi, dördüncünün beygiri ürkmüş olacak, birdenbire durunca üstündeki kızı başı üzerinden aşırdı.

— Ayşe düştü! Abla... Şart olsun!...

— Deme, Ayşe mi?

— Elbet Ayşe.. Hayvandan düştü. Oh!... Ölür kahpe, ölür inşallah!...

— Sus aman Mustafa! Elin yetişmiş kızı... yazık!...

Mustafa'nın deminki duası yerini bulmuş, Himmet çavuşun

kısrağı rezillenmişti. Başım kaldırarak kişniyordu. Ayşe neden sonra, öteki atlann çıkardıklan tozlann arasında doğruldu, hayvanın yanma koştu. Tırnağıyle yeri eşeleyen kısrağın dizginlerini yakaladı. Yüzüne, sağlı sollu birkaç kere vurdu... Hemen binip, düğün evine doğru sürdü.

Mustafa, gözünü ondan ayırmadığı için öteki kızların yukarı çıktıklannı bile fark etmemişti. Ayşe, avluya girince, örtüsünün altından elini kuşağındaki tılsımlı kemiğe götürerek hazırlandı.

Kızlar geldikten sonra sofa büsbütün kalabalıklaşmıştı. Def-çiler "Safa geldin!" havasını vuruyorlar, oynayacaklar, — oğlan tarafın akraba kızlan — kaşıklan durduklan yerde şıkırdatıyorlardı.

Meryem, merdivenden çıkan Ayşe'yi önledi:

— Kız, geçmiş olsun!...

— Aman Meryem abla, gördün mü.

— Gördüm kız... Bir yerin acımadı ya?

— Acımadı. Toprağa düştüm. Acımadı ama yüreğim korktu.

— Korkulmaz mı? O deli kısrağa binmeyecektin. Huysuzdur geberesice a yavrum! ,

— Gelini gördün mü abla? Gelinlik Selime'ye yaraşmış mı?

— Yaraşmış... Gelinlik herkese yaraşır... Bırak şimdi gelini, güveyi! Sana ben su getireyim... Korktun... Bir yudum su içmeyince olmaz!...

— İstemez, yorulma!... İstemez...

— Hele rezil!... Yorulmak ne demek? Burada bekle, bir yere savuşma...

Meryem, Mustafa'nın önünden çekildi.

At sürmek, Aşye'yi yormuştu. Derin derin soluduğundan göğsü kalkıp iniyordu. San peçesinin altında yanakları kızarmıştı ki, "Elma kaç para..."

Mustafa'nın içine bir acı çöktü, gözleri bulandı, yutkundu.

Kuşağının arasından Topal İsmail'in bunca yalvarmalardan sonra getirdiği tılsımlı yarasa kemiğini çıkardı. Kulhuvallah okuyarak, kemiğin ısıtacak yamm titreyen eliyle Ayşe'nin sırtına, yukarıdan aşağıya üç kere sürdü. Bunu yaparken dişlerini öyle sıkmıştı ki, çenesiyle beraber sırtı da sızlamaya başlamıştı. "Belki bir uğursuzluk olur, yanlışlık olur da fayda vermez." diye avucunun içindeki kemiğe baktı: "Tamam! Doğru sürmüşüz!... Soğutacak yanı değil, ısıtacak yanı!... Aferin!"

Yüreği ferahlamıştı. Oynayan kızlara bakarak karıların fıkır fıkır anlattıklarına kulak verdi:

— Duydun mu? Gelin anası demiş ki: "Korkma... İyi geçin... Kaynatanla, kaynananla iyi geçin!" demiş.

— İyi demiş, doğru bir söz...

— Dahası... "Sokağa, çeşmeye gider, kırıtırsın! Olmaz!" demiş.

— İyi demiş... Öyle ya!...

— Gelini hayvana bindirecekleri sıra bir ağlama tutturdu, kardeş, kızın anası kıyameti kopardı.

— Gelin de ağladı. Oğlan tarafından gelen kocakarı: "Ağlat -mayın, benim kızımı!" diye boynuna sarıldı. Kızı üzdürmeyecek...

— Şuna bak... Ağlamaktan gelin kısmına hiçbir şey olmaz.

Asıl üzülmek bu gece... Eloğlu, Allah yarattı der mi bakalım?

Kurt gibi paralar.

106

Ayşe bu laf üstüne kişneyen tay gibi başını dikmiş, örtüsü biraz aralanmıştı. Def vuruluyor, kaşıklar şıkırdıyordu. "Tılsım fayda vermezse, gelecek hafta, bunu da Hocaların Hakkı... kurt gibi paralar!" Avucunda terden ıslanmış yarasa kemiğim kuşağının arasına sokarken eli bıçağına değdi. "Kız kaçırmanın yolu... Bıçağı çeker, saçını bileğine dolarsın... Yallah!" İçini yine bir titreme almıştı. Dudaklarını yaladı: "Dur arkadaş! Bir düğün evinin kansı zorla kız vermez adama..." Elini biraz kımıldatsa parmaklan Ayşe'nin saç örgülerine dokunacaktı. Bunlardan birisini gizlice kesip yadigâr almayı, birdenbire düşündü: "Ucundan dört parmak kesmeli... Olmaz... Kesiyoruz, bari kökten keselim. Belki saçı uzayana kadar düğünü geri bırakırlar."

Örgülerden birini avucunun içine aldı. "Kahpenin saçı yumuşak ki, ipek gibi..." Elini yavaş yavaş yukan çıkarmağa başladı. Bu sıra Ayşe bilmezden başım salladı, saçım birinin tuttuğunu anlayınca hızla döndü:

— Aman Mustafa! — Saçını kurtarmak için silkindi —:

Bırak... Vallah billâh bağınnm!...

— Dur kız!...

Mustafa yüzünün açıldığım ancak bunu söyler söylemez anlamıştı. Korktu, saç örgüsünü bırakıp eliyle ağzım örttü.

Ayşe hemen yürümüş kadınları dirsekleyerek karşıya

geçmişti.

Mustafa "Bu kızdan bize umut yok!" diye düşündü. Yüreğine sıcak sıcak bir şey boşanıyor, eli titrediğinden bıçağını bir türlü kınına sokamıyordu.

Ayşe karşı duvara dayanmış, eliyle "Git" işman vermeye başlamıştı.

Mustafa önce kızdı, sonra, "Aman bizi korumakta bu Ayşe!..." diye sevinerek dünyayı unuttu.

"Ulan İsmail!... Ulan topal Ağa!... Ömrün uzun olsun!...

Ben adamsam bu iyiliğin altında kalmam!" diyerek yumruğunu göğsüne bastırdı. Ayşe, "Bıktım senden... İllâlah" mânasına yakasını tutmuştu. Ama gülüyordu belli belirsiz...

Mustafa daha fazla duramadı, dayağı mayağı umursamadan, kan kalabalığını iki yana iterek ahıra inen merdiven kapısına doğru erkek gibi yürüdü. Ahmn karanlığında elini iki kere dizine vurarak: "Tüü! Tüü!" dedi... "Yarasa kemiğinin gücüne şaştım.

107

İmansız Ayşe... Ulan bu kız adamın suratına, arada bu kemik olmayınca güler mi, yahu?... Tamam, aldık kızı... Yansın bakalım orospu... Çıra gibi yansın bakalım bundan böyle!..."

Analığının şalvarını ayağından tekmeleyerek çıkardı.

Nikâhın, o gece yatsı namazından sonra camide kıyılacağından, Yamören'de Mustafa, Vahit, Nail, bir de güveyin sağdıcı Murat'tan başka hiç kimsenin haberi yoktu. Murat, güveyi, namaz bitince götürüp bir yere saklamış, herkes odalara dağılıp köyde el ayak çekildikten sonra gene camiye getirmişti.

Caminin dört köşesini kollamak lâzım, Murat, ötekilere de haber vermeyecekti: Güvey Battal, düşmanlık edip kendisim bağlamalarından çok korkuyordu. Murat, istediği kadar, "Öyle iş plmaz!" desin, tam nikâh kıyıldığı dakika, birisi bir bıçağı kınına soksa, saatinin kapağını kapatıverse, güveyin geline yaklaşamayacağına Yamörenliler inanıyorlardı. Battal'ın kuşkusunu büsbütün dağıtmak için, nikâhın sabah namazında kıyıldığı yayılmıştı.

Reşit Hoca güveyle tanıkları içeri alınca Murat, Nail, Vahit, Mustafa, caminin birer köşesinde nöbete dikildiler.

Mustafa, ellerini kuşağının arasına sokmuş, av bekler gibi, tetik üstünde duruyordu. Duvarlar, damlar, yıldızlı gökyüzünden daha karanlıktı. Bir

haftadır kesilmeyen davul sesi, bu gece artık susmuş, konuklar yerlerine gitmişti. Koca köyde, tek tük köpek havlamalarından başka ses duyulmuyordu.

Mustafa, kederliydi. Akşam, Battalların ahırından çıkarken o kadar keyiflendiği halde, karanlık basınca yeniden canı sıkılmağa başlamıştı.

Yarasa kemiğinin Ayşe'yi yakıp yola getirdiğine şimdi, eskisi kadar inanamıyordu.

Öteki köşede duvara dayamp duran Vahit bir ağara yaktı. Mustafa, boş bulunarak kibritin küçük ışığıyle ürperdi. "Hele rezil! Cıgara içecek sıra mı? Bir toklu kazandı ya... Güldane'yi unuttu, kemiği benden isteyip almadı. Yürü alçak!"

Kulağı, Murat'ın çalacağı ıslıkta, eli bıçağının sapında, bir zaman başka şeyler düşündü: "Şimdi gelinin yüreği vurur... Battal Ağamın da yüreği vurur. Hey İsmail! Sende türkü çoktur. 'Eller düğün bayram eder / Bize düştü gurbet yolu.' dedin, gezdin bugün... Lafı uzattı gene Reşit Hoca... Oysa Battal Ağamın şimdi, bir kulağından girer, bir kulağından çıkar..."

Murat'ın ıslığı duyulunca, Mustafa besmele çekerek, bıçağını kınına soktu, biraz bekleyip çıkardı. Öteki köşede Vahit de kımıldamıştı. "Pelvan da saatini kapayıp açtı. Aferin! Her şeye bir kolaylık bulmuşlar canım! Güveyi bir başkası bağlarsa önü böyle alınır. Hep Reşit Hocanın akıllan... "

Ayaklarını sürüyerek Vahit'in yanına gitti:

— Ver şu ateşi Pelvan! Bir ağara da biz içelim...

— Olmaz, Murat Ağam görür.

— Sahi... Dursun bakalım!... Saati açıp kapadın mı?

— Evet... Mustafa be! Şu tokluyu keselim mi, satalım mı?

— Hangi tokluyu?

— Güreşte toklu kazandık ya...

— Haa... Sat gitsin... Ya da kes kavurma yap... Anan sevinir.

Caminin kapısı önünde Murat çömelmiş, feneri yakıyordu.

Kaç gündür yorulduğu için sinirliydi. Mustafa'ya çıkıştı:

— Gelsene ulan, neredesin!

— Buyur, Ağa!...

— Buyurmuş... işe yarayacağın yerde bulunduğunu hiç görmedim. Battal'ın babası ne dedi? Gelini ortada bırakıp savuşmuşsun. Bahşişi neden almadın?

— Unuttum... Eyvah... Bahşişi unutmuşum, gördün mü?

Bu sırada yanlarına yaklaşan Nail, iki kardeşin son sözlerini

işitmişti. Mustafa'mn ensesine bir tokat indirdi:

— Oğlum Mustafa! Gelini yedeğinde götüren bahşişi unutur mu? "Kulaksızın kabilesi, durmadan oyun çıkarıyor" dediler. Köylü kızıyor.

Reşit Hoca güveyi getirip teslim etti.

Ellerine birer fener alarak Battal'ın çevresini sardılar. Fenerlerin ışığında, güveylik elbise bir kat daha güzel görünüyordu. Siyah paltosunun sağ kolu âdet olduğu üzere giyilmemişti.

Vahit fısıldadı:

— Mustafa!...

— Ne var?

— Ben belimdeki kuşağı bacadan sallandıracağım. Karnım aç. Battal Ağa adaletini göstersin gayri...

— Bırak yahu! Battal'ın şimdi: "Vahit açmış!" diye düşüneceği sıra mı? Baksana, ayaklan yere değmiyor...

109

Oysa Battal, Mustafa'mn da sabrını tüketecek kadar yavaş yürüyordu.

Vahit bu kez Battal'a işittirmek için sesini yükseltti:

— Mal kendisinin olduktan sonra... Vahit'in yiyeceğini neden düşünmemeli arkadaş? Önce bizi düşünsün... Arkadan kendi camm...

Murat'la beraber önden giden Nail, hafif hafif öksürdü.

Akşamdan beri Vahit ne zaman konuşsa,, böyle öksürüp alay ediyordu. Mustafa: "Bugün güreşte toklu kazanmış Pelvana, öksürük hiç kâr etmez! Hey Nail Ağa!" diye düşünerek gülümsedi.

Güveyi eve koyduktan sonra Vahit'le Mustafa dama çıktılar, gerdekte olup bitenleri, kopuk ipsiz takımı, gözetlemesin diye bir zaman da burada nöbet beklemek lâzımdı.

Gerdek odasının bacasından ince bir duman tütüyordu...

Vahit, Mustafa'nın karnına dirseğiyle dokundu:

— Bak dumana... İnceden bir duman...

— Elbet inceden... — Mustafa içini çekti —: Gerdek gecesinin abdest suyu ısınıyor. — Sesini kıstı —: Pelvan, şuradan dinleyelim mi? Say ki, ferfene gecesi kızları dinlemekteyiz...

— Sus, hele rezil...

— Ne olur kardeş... Kimseye demeyiz!...

— Git, kara şeytan!... — Vahit, damın kenarına oturdu —: Yamma gel... Töbe olsun, yann Murat Ağana...

— Geldim, geldim... Öyleyse... Hey Allah! Bir cıgara yakalım demezsin... Yamören'in adamı! İçiniz hep müzevirlik...

Mustafa, Vahit'in yamna çömeidi. Birer ağara yaktılar.

Karşıda Himmet Çavuşun bacası da hafif hafif tütüyordu.

— Pelvan... İnce bir duman dersin... Nah, Himmet Çavuşun bacası da tütmekte...

— Himmet Çavuşunki baht işidir. "Kan şu suyu hele ocağa koy! Bir şey olursa, abdest suyu yaparsın!... Baktın olmadı, yann hamur suyu yaparsın!" demiştir!...

— Ben de bunu, şart olsun, Himmet Çavuşa demez miyim?

— Aman ha!... Bizim Çavuş "Benim yüreğimde daha dokuz okka dumansız barut var." diye övünüyor. Bana küser...

— Bırak Himmet Çavuşu... Kocakan, şimdi gelinle güveyi elele vermiştir.

no

— Daha nerede? — Vahit kaba kaba güldü —: Oğlan daha anasının, babasının elini öpecek.

— Çabuk öpüverir. Öpsün bakalım!... Ama düğün de düğün oldu... Sana bir şey söyleyeyim mi arkadaş; şerefli düğün olmasa, kimse evlenmez...

— Bu ne biçim lâkırdı! Yamören'de böyle bir düğün on yılda bir olur. Pekâlâ, fukara kısmı ne yapsın? Ulan bu gece gerdeğe girip sabahtan tarlaya gidenleri sen bilmez misin?

— Doğru... Adam zengin olmalı... Topal İsmail hep böyle der... Adam zengin olmalı, bir; bir de sevdiğini almalı da, gerdek gecesi hiç bitmemeli... Battal Ağanın aklı, şimdi bu söze yatar.

— Mustafa içini çekti—: Vahit be?...

— Ne var?

— Yarasa kemiğinden bir fayda çıkarsa şu senin Güldane'ye de sürelim!

— Elbet süreceğiz. Güldane'ye de sürülecek... Beri bak arkadaş, eğer kemik, zorlu bir kemikse, müzevirüğinin cezası topal herife hiç vermeyelim!... Elde böyle bir mal olsun kardeş, köy yerinde lâzımdır.

Mustafa, sönen cıgarasını yakmak için bir kibrit çaktı, çöp tükeninceye kadar ateşe baktı:

— Tüü!... Bu dünyanın işi rezalet... Aklıma şimdi ne ge ldi bakalım.

— Ne geldi?

— İster misin Vahit!... Rezillik... Battal Ağanın aldığı Selime...

— E?

— E'si... Allahtan, Selime şimdi ırzı kınk çıkmalı... Tarlada, samanlıkta, başından bir iş geçmiş... Ne dersin? Ölüm bir mi, iki mi?

— Sus, töbe!... Battal Ağa Selime'yi öldürür, hiç bakmaz!.

— Öldürmek kolay... —Mustafa avuçlarım hayın havın birbirine sürdü —: Ya, harcadığı bunca para ne oluyor?

— Para mı? Allah Allah!... Para da neymiş!... Sen olsan "Para harcandı" diyerek...

— Eğer bana Ayşe'yi verseler... Böyle şanlı bir düğün kurulsa...

— Sus rezil... Kızoğlan kız aldın, kan çıktı, demek, "Almmı-III

za böyle yazılmış" mı dersin?

— Vallah billâh Vahit, şimdiki aklımla Ayşe'yi bana verseler... "Alnımıza böyle yazılmış" derim.

— Aman bu nasıl söz? Kara çul giydirip bohçası kolunda anası evine yollamaz mısın?

— Ayşe'yi yollamam. Canım sıkılır... "Of of!" diyerek göğsümü gizliden yumruklarım, ama geri çevirmem. Sen Gülda-ne'yi gönderir misin?

— Töbe, töbe! Güldane gibi geçmişine, geçeceğine... Şu da sorulur mu? Ossaat... Yallah, geldiği yere... Sen bana baksana!... "Hadi alın kahpenizi, gözüm görmesin!" derim.

— İşte gördün mü? Sen Güldane'ye tutkun değilsin arkadaş!...

— Ulan, tutkunluk ne demek? — Vahit kaba kaba güldü —:

Hele rezile bak!... Tutkunlukmuş... Hele rezil!...

Patlayan bir tabanca ikisini de sıçrattı. Vahit kasketim düzeltti:

— Battal Ağam, Selime'yi konuşturdu. Aferin!... Bu silâh konuştuğunu bildiriyor!... Hey Allah, davranalım... —Bacanın yanına koşup kuşağım aşağıya sallandırdı —: Gelin kısmı konuştu mu, Kerem düğmeleri çözdü demektir. Gayri Battal Ağa adaletini göstersin... Karnımız aç, bakalım Selime neler getirmiş?

Nöbetçilere bacadan verilecek yemeği, kız, evinden heybe ile getirirdi. Vahit biraz sonra, kuyudan su çeker gibi, kuşağı yukan aldı.

Ucuna bağladıktan yeni bir mendile, tavuk kızartması, yufka ekmeği, bir de un helvası koymuşlardı.

Başka şeyler düşünen Mustafa, Pelvan Vahit kadar sevinmedi:

— Kahpeyi gördün mü? Hemen konuşuverdi. Kız kısmisi demek, delikanlıya dayanamaz. Biraz olmazlan, a çengi! Battal Ağayı biraz kıvrandır.

— Naz etmediği iyi... Hadi gel...

— Benim içim istemiyor.

— Ne demek? Gerdek yemeği yenmez mi? Hadi, biz tavuk yiyelim, Battal Ağa keklik yesin!... —Mustafa'ya doğru eğilip fısıldadı —: Selime şimdi ak bezi yatağın ortasına sermiştir, hay Mustafa! Üstüne kızlık kam damlayacak ak bezi...

— Sus ulan ayıp!...

— Ayıp olsa, kanlar yann gelir bakarlar mı?

— Kan kısmı rezildir! Kan kısmının işine akıl ermez.

Vahit, karşılık vermedi. Dudaklannı şapırdatarak, yemeğe

başladı. Mustafa biraz sonra imrendi. Tavuğun budunu aldı. Soğuk etten, insanın ağzına, et tadı gelmiyordu. Helvayı, yufka ekmeğine sardı.

Gecede, ağız şapırtısından başka ses yoktu. Yamören, uyumuş gitmişti. "Düğünden, adam gibi yorulmuş besbelli bizim fukara köyümüz!" Mustafa bu düşüncesini Vahit'e söyledi. Pelvan başım salladı:

— İyi bildin, köy kısmı da adam gibidir.

— Selime senin kuşağı ocakta görünce ne dedi, dersin?

— Ne?

— Kızma Pelvan! "Şuna bak! Yedi gündür aç kalmış köpek!" demiştir, bence...

— Höst!

— Demez mi?

— Der, kardeş... Kız değil mi? Şu kadar akh yoktur.

Dünyanın yüzünde kız gibi ahmak olmaz. Kız ne demek? Nah yabanın eşekleri... Kızoğlan kız imiş... Kan kısmı, on dört yıl kız, elli yıl kan...

Demek, kan milleti, kızhğa alışamaz. Kızken ne halt ettiğini bilmemesi bundan... Geçende söylediğim gibi arkadaş... Kıza kim gönül verir? Bizim gibi kopuklar... Bir de Nail... Kısası: ipsiz takımı... Kanlar, bir kere, merhametli olur. Yalvarsan dayanamaz kan gibi kan... Dayansa eşeklik... Diyelim ki kız, kızlığından korkar, kan nesinden korkacak?

Mustafa, ikindi üzeri düğün evinde fısıl fısıl konuşan körpe gelinleri hatırladı. Farkına varmadan yüksek sesle düşündü:

— Şimdi Battal Ağa, Selime'yi kurt gibi paralar.

— Ne dedin?

— Hiç... Öyle bir laf... — Gerindi, esnedi, birdenbire ayağa kalktı —: Benim uykum geldi arkadaş. Selime kız çıkarsa, Murat Ağam kız evine müjde götürecek. Sağdıcın bir işi de, boş yere seğirtmek... Sen burada biraz bekle... Ben yatacağım.

— Dur yahu! Gideriz. Bu mesele sürdüğü kadar sürmez.

Selime sağlam çıkarsa Battal Ağa bir şarjör yakar; köyü depreme verir. Keyifle gideriz.

”3

Mustafa elini salladı. Dama dayalı merdivenden indi. Toprak daha karanlıktı. İnsanın göğsünü ferahlandıran serin bir rüzgâr esiyor, bugün karı kalabalığından kokladığı kokuyu, sanki dünyanın yüzüne saçıyordu. Çenesini çatırdatarak üst üste esnedi. Sırtı ürperdiği halde, hiç uykusu yoktu. Ayşe'nin "Çık git!" diye el sallaması aklına geldi: Ayaklarını sürükleyerek gönülsüz gönülsüz yürüyor, Ayşe'nin bu işmarı korumak için mi yaptığım kestirmeye çalışıyordu. "Kemiğin gücü, yarın öbür gün belli olursa olur. Meryem abla, 'Oldu' haberini getirse... Ayşe, Hocalann Hakkı'yı istemiyormuş' diyerek bir müjdeyi verse... Hey Allah! On iki lirayı çıkarır, veririm!"

Bu on iki lirayı, iki senede biriktirmişti. Her gece analığı görmesin diye saklıyordu. Parmaklarını şıkırdattı. "Kemik bir işe yararsa... Ayşe de bizim

kadar yanmasın da yahu, bizim yarımız

kadar yansın! Bu kemikte iş var arkadaş... Olmasa Nail Ağa telefon eder mi?"

Geçen ay koruda sayım kaçağı hayvanları beklerken Meryem'in, bu kemiğin lafından ne kadar korktuğu aklına geldi. Kan "Bana da göster ama, uzaktan göster!" demişti. "Korkar elbet... Tılsımlı bir kemik... Ulan İsmail Efendi, çok yaşa!"

Sağırdere'yi geçip Meryem'in evi önüne geldiği zaman silâh patlamağa başladı. Mustafa durup saydı: "Tamam yedi kurşun!

İyi, güzel! Kız çıktı Selime!... Pelvan iyi bilmiş. Bir şarjöre kıydı Battal Ağa!"

Birkaç adım attı. Meryem'in avlu duvarının bir yanı yıkılmıştı. Onarımını üzerine aldığından durup duvara gözüyle şavulladı. "Bir kağnı taş ister... Bakalım, evin arkasında hazır taş var mı?"

İki adım sonra döndü. Meryem'in evinde ışık yanmıyordu.

"Ayşe, düğünde Meryem ablaya bir şey söylediyse... Kan su getirmeye gittiydü... Konuşmuştur." Hızlı hızlı avlu kapısına geldi. Kasketini düzeltti: "Tatlı uykusundan, varsın uyanıversin... Biz nasıl uyumuyoruz. Hem de tılsımı göstermeğe söz verdik. Fazladan Selime'nin kız çıktığını da bildireceğiz!"

Gurbetçi Ömer'in tarlalarını yıllardır ortak ektiklerinden, babası Yakup Ağa kendisini, bir laf söylemek için Meryem'e bundan daha geç vakitler yollamıştı kaç kere...

Avlunun ortasında durup seslendi. Cevap çıkmayınca kapıya yaklaştı. Ahırdaki hayvanlardan birisi direğe sürünerek kaşınıyor

olmalı ki, bir hışırtı duyuyordu.

Merdiven kapısının ağaç sürgüsünü bıçağın ucuyle biraz uğraşıp açtı. "Sürmeyi unutmuşsun abla, derim!" diye güldü.

Kunduralarım çıkarıp yün çoraplarla hiç gürültü etmeden merdiveni çıktı. "Murat Ağam kız evine müjde götürmüştür... Kızın babası 'Yarabbi çok şükür' diyerek yüzünü sıvazlar." Selime güzel kızdı. Bir şarjör değil, üç şarjöre değerdi. Meryem'in yattığı odanın kapısı önünde biraz durdu. Soluklan ağzına sığmaz olmuştu. 'Babam yann Kurşunlu'ya gidecek... Bir isteği var mı?' diye sordu derim. Gece vakti Ayşe meselesi açılmaz. Ayıptır." Kunduraları yere bıraktı. "Başlanm ayıbından! Gebereceğiz oğlum!..." Mandalı kaldırıp içeri girdi.

Oda, sofaya göre daha karanlık olduğundan bir zaman hiçbir şey görmedi. Bir kibrit çaktı. Meryem yatakta yatıyordu. Bir bacağı dizine kadar dışanda kalmıştı. Yaklaşıp eğildi. "Tüü...

Şuna bak! Memesi görünüyor!"

Meryem de, bütün Yamörenliler gibi, yatağa anadan çıplak girmişti. Kibrit ateşi elini yakınca Mustafa karanlıkta parmağını emerek öylece durdu. Yüreği gittikçe daha hızlı vuruyor, şakakla-n davul gibi dövülüyordu.

Yatağın yamna çömeldi. Dişlerim, çenesini ağntacak kadar sıkmıştı. Pencerenin alaca karanlığına gözü yavaş yavaş alıştı. Kadının dışanda kalan dizi, kar gibi parlıyordu.

Vahit'in: "Kan kısmı daha merhametli olur" sözüyle Topal İsmail'in geçenlerde bir gün, bu Meryem için "Kocası gurbette... Kan, bu köyde, birinin gönlünü eder etmesine... Ama ben farkına varamadım." dediğini hatırladı. "Kemiği şuna sürsem mi, hey Allah?" Titreyen eliyle kuşağında yarasa kemiğini arıyordu. "Bağınrsa keyfine... Sürerim kemiğin yakıcı ucunu, rezil olur orospu!" Kemiği çıkardı, birine meydan okur gibi havada salladı. Boğazı kurumuştu, ama gövdesini su gibi ter basmıştı. Yorganın ucunu biraz kaldırdı.

"Şuna bak... Ölmüş gitmiş... Düğün zamam, bir de ekin biçme zamam, köylü milletinin kansı memesini kessen duymaz." Kemiği memeye sürüp çekti. Bunu hiç istemeden yapmıştı. Hml hini soluyarak kanmn yanağına

doğru eğilmişti ki, Meryem birdenbire gözlerini açtı. Düş görüyorum, sanmıştı her hal...

Bağıracağına fısıldadı:

I 115

— Kimsin?

— Benim abla!... Yabana değil... Mustafa... Kulaksızın... Meryem, karanlıkta parlayan yeşil gözlerini hiç kırpmadan

deli gibi sordu:

— Hangi Mustafa?

— Kulaksız Yakub'un Mustafa! — Biraz doğruldu —: Şuna

bak.

— Mustafa sen misin?... — Kan dirseğinin üzerine kalktı —:

Bu vakit nasıl geldin?

Memeleri yeni gelin memesine benziyordu. Çıplak olduğunu unutmuştu.

— Geldim işte... Kapıyı açık bırakmışsın... —Meryem'in bileğini tuttu —: Sana kemiği göstermeğe geldim.

Meryem, sıçrayıp oturdu:

— Bir yerime sürdün mü? — Sesi ağlayacak gibi olmuştu —: Yemin et...

— Daha sürmedim...

— Yemin et... — Meryem kolunu kurtarmak için çırpındı.

Bütün vücudu zangır zangır titremeğe başlamıştı —: Yemin et, hay Mustafa... Vallaha de... —Yorganla göğsünü kapatmağa çalışıyordu—:

Vallaha de.

— Vallah billâh sürmedim...

Karının titremesi Mustafa'ya da geçmişti. Dişleri birbirine vuruyor, dizkapaklan kesiliyordu. Anasımn yamnda yatan Süleyman oğlanı yeni fark etmişti:

— Sürmedim... Töbe olsun sürmedim!

— Öyleyse... git hadi! Geldiğin gibi git!... Süleyman uyanır, bir gören olur, gelirken kimse gördü mü?

— Görmedi...

— Kimseye söyleme!... Aman laf ederler Mustafa... Bırak kolumu rezil... Bırak dedim... —Meryem kendisini topluyordu —: Vallah billâh bağırınm. Ömer'e derim "Mustafa benim başıma çökmeye geldi" derim. Yakup Ağaya, Murat Ağaya derim. Heyete giderim. Kolumu bırak!...

Mustafa, söz dinleyip ayağa kalktı:

— Şuna bak!... Heyete gidermiş... Ulan "Kemiği göster" dedin, göstermeğe geldik... Gelirken avlunun duvarına baktım. Bir kağnı taş ister...

— Git hadi!... Taşın sırası değil... Ben senin aklındakini anladım...

— Şart olsun abla... Biz gerdek odasını bekledik... Selime kız çıktığından Battal Ağam yedi fişek yaktı.

— Anladım... İyi imiş... Şu da söz mü, gece vakti?

— Dur yahu!... Bir şey soracağız. Ayşe bizim için sana bir şey dedi mi?

— Ne diyecek?... "Bıktım şu Mustafa'dan abla!" dedi.

Bu sıra, Süleyman kımıldamış, Meryem korkuyla sesini

alçaltmıştı:

— Oğlan uyanacak... Git artık rezil!... Töbe olsun, kalkarsam başını yararım... Murat ağaya derim!

Mustafa merdiven başında, "Murat ağam bizi dayağın altına yatırır temelli... Yarın karıya yalvarman..." diye güldü. Dışarıda, hep o serin rüzgâr esip duruyordu. Gömleği terden ıslandığı için ürperdi. Hızlı hızlı yürüyor, iki üç adımda, bir yere tükürüyordu.

Eve girince, yattığı odanın kapısını yavaş kapayım derken kanadı öyle çarptı ki bitişikte uyuyan babası Yakup ağa uyandı:

— Kim o?... Murat sen misin?

— Değil... Benim, Mustafa...

— Ağan gelmedi mi eşek?

— Bilmem!

Yakup ağa, uyanan kansına şakadan çıkıştı:

— "Ne var?" dersin, karıların rezili... Gece vakti ne olur?

Beni uykular tutuyor mu? Haftaya Hocaların düğünü... Tuuu... Hocaların Hakkı alçağından, biz bu köyde geri mi kalacağız?

... Ayşe gibi bir kız da bana almalı, anladın mı? Sakalımı çekme eşşoğlusu! Sen hele körpe kızı getir...

Mustafa dalgındı. Ayağı kayıp dizinin üstüne çöktü.

. — Aman Mustafa önüne bak, yahu!... — Topal İsmail telâşlı doğrulmuştu —: Aman arkadaş!...

Mustafa avucundaki topraklan silkeledi:

— Burada mısın?

— Buradayım elbet... Bu bacak böyleyken, düğünlerde 117

hayal çekecek değilim ya... Burdayım!

Topal İsmail, KavaklıgöFe hınçla tükürdü.

— Yahu, sen ne yaptın? Bu kemik ne yaptı?

— Aman Mustafa, kemiği ver. Bana da lâzım...

Mustafa, muşambaya sanlı bir şeyi kuşağından çıkarıp yere

çalınca Topal İsmail hopladı:

— Dur efendi!... Dur aman!... Bu mübarek yere vurulur mu? Ağzın yüzün bükülür!

— Bırak dinini seversen. Bir işe mi yaradı ki? Ayşe gitti elden...

— Gitmekle... Bu kemik başka kemik...

Topal İsmail sakat bacağını uzattı. Besmele çekerek muşambanın yedi katım açtı. Ortası kırmızı ibrişimle sarılı yarasa kemiğini avucuna koydu. Saygıyle, biraz da korkarak bir zaman baktı.

Köyden davul gümbürtüsünün yanı sıra, silâh sesleri geliyordu.

Mustafa içini çekerek topalın yanma çöktü. Suratının derisi çekilmiş, birkaç haftada gözle görülecek kadar zayıflamıştı.

Rüzgâr, Kavaklıgöl'ün mavi yüzünü yalıyor, suya vurmuş ak bulutlan şuradan şuraya sürüklüyordu. Suya resimleri vurmuş kavakların... Küçük bir kurbağa iki sıçramada gölün kıyısına gitti.

Mustafa, "Hoplayacak şimdi... Dalacak suya başaşağı..." diye düşünerek soluğunu kesti.

Kurbağa aklından geçeni yapmayınca kızdı. El yordamıyle bir küçük taş alıp attı.

Kurbağa suya atladı. Duman gibi ince bir çamur kaldırarak gözden kayboldu.

Gölün derinliği yanm adam boyu kadardı. "Eni on beş, boyu yirmi adım... Yamörenli bunu kazdığı sıra biz anamızın karnındaymışız... Babam dikmiş bu üç kavaktan birini... Birini Himmet Çavuş dikmiş... Birini Kerim ağa... Hocalann Hakkı da dikmiş ama, tutmamış uğursuz herifin fidesi..."

— Daldın arkadaş!... Derin düşünmek delikanlı kısmına iyilik getirmez... Binin yansı beş yüz...

Mustafa önce Topal İsmail'e anlamadan baktı. Elindeki kemiği görünce suratım buruşturup, düşürmek için alttan vurdu.

— Dur aman, töbe!... —İsmail elini hemen çekmişti—:

Höst!... Kolun kurur, kolun...

— Tılsımlı da he mü... Kahpelere güç yetiremeyen rezil, cümlesini bizde mi sınayacak... Çök de bir cıgara sar...

— Cıgara mı? — İsmail gözlerini süzdü —: Sen bu cıgaraya çokça düştün bu sıralar... Cıgara imiş... Yahu, ben bezdim bu Yamören'in adamından... Cıgara sarmalı ağalara... "Malı nereden ahr bu İsmail?" diye soran bulunmaz!...

— Üzerinde yok mu?

— Üzerimde yok... — Boynunu büktü —: Doğrusunu ister misin?

— Söyle bakalım!...

— Üstümde var ama sattım.

— Kime sattın?

— İsmi lâzım değil... Birisine sattım, on kuruş parasım bile aldım. Şimdi sarar içersek...

— İçersek, ne olurmuş ulan?

— Herif: "Hani bizim ısmarladığımız?" der. Evde hazır mal yok... "Nerede ısmarladığımız?" deyince parasını geri vermeli...

— "Parayı peşin isterim" desene alçak!

— O nasıl lâkırdı ağa? Ahbaplıkta para neymiş? Vallah billâh evde hazır mal yok.

Mustafa, cebinden on kuruş çıkanp yere attı:.

— Gevezelenme... Sar cığarayı...

— "Cığarayı sar" dersin, "Tütün bulunur mu?" demezsin. Mustafa iyiden iyiye, öfkelendi:

— İsmail, senin, kâğıtla tütünü bir araya getirdiğin görülmeyecek mi? İkisi olsa kibritin bulunmaz, alçak!

— Aman bunlar nasıl lâkırdı... — İsmail parmağını ısırdı —: Sen arkadaş olamazsın Mustafa, çünkü yoksulluktan anlamaz bir adamsın.

Mustafa, cıgara paketini Topal İsmail'e uzattı:

— İşte sana tütün... Sesini kes!...

Topal İsmail, yarasa kemiğini muşambaya dikkatle sanp kuşağına soktu. Kasketinin astan arasında sakladığı cıgara kâğıt -lanndan iki tanesini ayırdı. Dizinin üzerinde buruşukluklanm düzeltti. Çok kullanılmaktan iyice eskimiş bir kibrit kutusundan, içindekileri Mustafa'ya göstermemeğe çalışarak, iki parça esrar çıkardı, ufak ufak kırdı. Sonra köylü cıgaralanndan dört tanesini

her bir şeye "yalan" derler. Yalan ne demek?

— Yalan değilse neden hiçbiri tutmadı? Hakkı bizim Ayşe'ye gerdek gecesi kurt gibi daldı.

— Daldı evet... Dalamayacaktı oysa... Nasıl daldı peki, neden bakalım! Dur aman Mustafa! Tuu... Yahu aklınıza gelmemesine ne demeli?

— Neyin?

— Neyin'i var mı? Kız birine tutkunsa, şeytan tılsımı bozar.

— "Hakkı'ya tutkun" demelisin ki, ben seni göle sokmalıyım tepesi üstü...

— Hakkı'ya değil... Hakkı'ya olsa tutar. Çünkü bu tılsım koca tutkunluğuna karşı... Bizim kan geçenlerde anlattı da "Neme lâzım" diyerek kulak vermedimdi!...

— Neymiş?

— Bizim karıya bakarsan, Ayşe kahpesi, Hocaların Hakkı

lafı çıktı çıkalı ağlamaktaymış ki, gece-gündüz... Benim köroğlu-na yanıp yakılmış çeşmenin adamsız zamanı... "Anam beni kuma üstüne veresi abla" demiş! "Onca ağladım, yüreğini yumuşatamadım" demiş... "Öküze eş alacak! Kart öküzü satıp..." demiş.

"İnek alacak" demiş. "Bizim aş kazamna yılda sekiz ay yağ girmediğini bilmez misin orospu? diye bağırdı benim anam!" demiş... Kısacası, bir Kerem kitabı tutacak ağıt yakmış...

— Hele kahpe... Ablam deseydi ya... "Mustafa bunca haber salmış" deseydi... "Hocaların Hakkı'nın verdiği yüz panganotu Kulaksızın Mustafa da sayar" dememiş mi?

— Demez mi? Demiş...

— Peki.

— Duralamamış bir!... Sonunda ne dese iyi?... "Aman abla!

Ha Kulaksızın Mustafa, Ha Hocaların Hakkı..." diyerek kafasım şu yana çevirmiş...

— Ablam ne demiş buna karşı?

— "Allah Allah!" demiş... "Kart geyikle körpe teke nasıl bir olabilirmiş a yavrum?" demiş... Ergen oğlanla kumalı yeri bir tutanı ben hiç görmedim sana gelene kadar..." demiş. Ablam dedi ki "Bu kahpe, birine tutkun bu köpek ama, kime olduğunu sezinleyemedim" dedi. Bana sorarsan, Ayşe'nin gözü Battal Ağadaydı arkadaş...

— Nerden belli?

— Ata binmezlenmesinden... Evet, yetişmiş bir kız, bir delikanlının düğününde ata binmezlenirse, bil ki tutkundur oğlana... "Vay, beni saracağına el kızını saracak... Bir de annemi istememiş diyor, gönlü götürmediğinden..." Sen bu kemiğe boşuna kızmışsın ağa... Bizim işimize şeytan kanştı arkadaş... Bir işe şeytan kanştı mı, elini yuyup şu yana çekileceksin! Yüreğine taş basacaksın!... Gölün suyuna bir zaman baktı. Sonra derin derin içini çekti —: Sen tılsımlı kemiği sürdün ne güzel. Allah sana kısmet edeydi yanacaktı kahpe... "Adamoğlu kısmetini yer" denilmiştir. Hepsi Allahtan kardeş... Allah yazmayınca...

Mustafa, İsmail'in yüzüne gözlerini kısarak iğrenmiş gibi baktı:

— Allahtan laf açarsın utanmaz... Allahı düşünsene müzevirlik ederken... Hem kemiği bize verdin... Elli kuruş aldın... Hem de Battal'ın düğününde eve girdiğimizi Kerim Ağaya söyledin...

— Yahu, bunun hesabı kaç kez görülecek? Ben senin için değil, Vahit için dedim!

— Yalana bak... Kemiği ben mi aldım, Vahit mi aldı?

— Yalan değil... Sen o Vahit'i bilmezsin. "Mustafa'yı kandı-nr, kemiği Güldane'ye sürer" diye korktum.

— Vahit sana ne yaptı o güne kadar?...

— Ne mi yaptı? Bilmez gibi... — İsmail gözlerini kaçırdı —: Adımızı Topala çıkarmadı mı yedi köyde?... "Topal" aşağı "Topal" yukan... Bıktım yahu!... — Esrar cıgarasını var kuvvetiyle çekti. Boğuk boğuk öksürdü —: Bak Mustafa, senin haberin yok... Gizliden, ben o rezile çok yalvardım, "Etme Pelvan! Etme Pelvan! Bana gençler odasında, "Yâren" yemeğinde, düğünde "Hırsız" diye bağır, ama "Topal" deme... Aman Pelvan!" dedim. Dinlemez!... Peki, "Topal" lafını biz yiyip yutalım da bacak yavaş yavaş sağalırken topallığı sırtımıza mı saralım, köy yerinde?...

Topal İsmail küfüre benzer bir şeyler mınldanarak göle tükürdü. Yüzü bütün bütün sararmış, gözleri donuklaşmıştı.

Mustafa, esrar cıgarasını bitirip suya attı. Su, kâğıdı ıslatınca tütünler önce dağıldılar, sonra birer birer batıp kayboldular. Ağızlığı İsmail'e uzattı:

— Demek, topal lafına kızmaktasın! Topallık da Allahtan

değil mi? Bak bize de "Kulaksız" derler. Babamın bir kulağı kesik... — Güldü —: Demin Ayşe'nin Hakkı'ya gitmesine Allah-

tan demedin mi? Hadi bakalım, işte seninki de Allahtan...

— Hep gülersiniz... Bütün köylü benim derdime güler...

Ulan reziller!... Ulan alçak Yamören!...

— Bırak İsmail... oflamaktasın ama, akim ermediğinden...

Keski Ayşe, Hakkı'yla gitmeseydi de bacağım dibinden kopsaydı tek...

— Aman, töbe de, töbe de... Bacaksızlık kötü. Benimki Allahıma şükür, kökünden kopmadı... Daha işe yarar. Güneş banyosunu kesmezsem yakında hiçbir şey kalmayacak, ama, başımda olduğundan bilirim, topalhk gibi domuz dert yok...

— Biraz daldı, sonra telâşla başım kaldırdı —: Gelirken senin ayağın taşa takıldı öyle ya... Sen gelirken yere kapandın! Aman bacağını yokla!... Ağn sızı varsa, bir çaresine bakalım, geciktir -meden. ..

— Yok bir şey, meraklanma...

— Yok dersiniz! Adam, sen yaşda bacağının ağrıdığını bilemez! Biz de bilemedik... Bacak bu hale neden geldi? Körpe bilmezliğinden... — Topal İsmail, zipkasmı yavaş yavaş sıvamağa başladı —: Baksana, şişliği biraz fark etmiş mi? — Sakat bacağına adammış gibi yalvardı —: Hadi bacak... Hadi bacak... İyi oluver oğlum!... İsmail harmanlarda sıçrasın, gezsin... Düğünlerde halaya kalksın, canavar gibi...

Dizkapağındaki şişlik iğrendirici değildi. Vaktiyle Reşit Hocanın yardığı yer, düğümlenmiş bir kırmızı sicim gibi, ete gömülmüştü. İsmail, ince, beyaz parmaklarım yara izinin çevresinde gezdirdi:

— İşte bu kaldı efendi; bu kadar... Eskiden daha büyüktü. Mahpustan bu yana, sağalmış mı az biraz?

Mustafa baştan savdı:

— İyi, iyi... Düzelmiş az biraz... Mahpusluk sana yaradı...

— Yaradığının ben de farkındayım. — Bacağım, ortasından bükmeden, ağaç dalı gibi dimdik kaldırdı —: Eskiden bu bacağı böylesine oynatmak ne mümkündü! Aferin doktora... Aferin Çankırı doktoru... Alçıya koydu... "Güneş banyosu yapacaksın!" dedi. Ben köyde, gizliden güneş banyosu yapıyorum, haberin var mı?

— İyi... Güneşte çok iş var!

— Şu senin bacağa, Allasen, bir bakalım Mustafa!... İnceden 124

bir sızı yok mu. Kemikte, derinde bir sızı?... Sızlarsa, üstüne hiç basılmayacak, zorlanmayacak... Doğru doktora...

Mustafa bacağını havada salladı, ileri geri büktü.

Topal İsmail böyle hoyrat hoyrat sallanan, sallanırken acımayan bacağı ömründe görmemiş gibi korktu:

— Dur ulan!... Bak hele... Savurma şunu... Burkulur dinime, imanıma... Kemik çıt etti mi, kıyamete kadar yanarsın.

— Kuşağının arasından ilâç kutusunun parçasını çıkardı. Ağır ağır okudu —: Calcium! Bu ilâç yaman bir ilâç... Eğer, senin bacak da sızlamaya başlarsa bu ilâçtan alacaksın! Yumurta içmeğe başlayacaksın! — Çenesiyle gösterdi —: Bak, demin, iki yumurta içtim. Yumurtanın yarayışlısı: taze olacak, çiy çiy içilecek... Ben sabahleyin de iki yumurta içtim. Günde dört yumurta... — Güldü —: Yakında köylü bunun da lafım eder. "Bizim folluklara bir sansar dadandı, aman!" diye kanlar bağınşır... Sansar amma, iki ayaklı sansar... Akıllı bir sansar... Sansarın rezili!... —Mustafa'ya sıkıntıyla baktı—: Arkadaş! Suratını astın... Sende bir iş var. Mutlaka bacağın zedelendi. Yiğitlik gösterip dişini sıkıyorsun. Bacak işinde yiğitlik olmaz. Bak; ben on iki yaşımdan beri bu derdi çekerim. On iki yaşımda... Bir gün, tarlaya gidiyorum, çifte... Anam rahmetli; "Çarıkları çek oğlum!" dedi. "Olmaz, kunduramı giyeceğim." dedim. Babam yeni kundura getirmiş... Giymeği seviyorum. Akşama kadar sürdük! Babam sapamn sapında, ben öküzlerin başındayım! Babam akşam ezam geçip gitti. Öküzleri kattım önüme; sürdüm... Sağırdere'yi geçerken... Çocuk gibi yürüyorum, bildin mi, ayağımı nereye bastığıma bakmıyorum. Şu sol bacak, bir kere "garç!" etti. Beş, on adım sızladı, sonra sonra acısı geçti. Eve geldim, yemeğe oturdum. Yemekten sonra, hey Allah, bağdaşı çözemem... Haftasında şişti. Beni, köy doktoruna götürdüler. O zamamn köy doktoru: Reşit emmin... Yunan savaşının asker kaçağı... "Kara ağaç sarın, şiş biraz yumuşasın!" dedi. Kara ağacın kabuklarını kaynatıp ufaladılar, sıcak sıcak sardılar. Birkaç gün geçti, geçmedi, taş gibi

dizkapağım cıvıdı. Cıvıyınca rahatladım.

— Cıvıyınca rahatladın demek... Pislik bir yere toplandı da/ rahatladın!

— Rahatladık. Tamam bildin... Pislik bir yere toplandı... Biz rahatlayınca gitmedik Reşit Hocaya... Hafta olmadan bacak gene

sertelmez mi?

— Pisliği dışarı vermemiştir.

— Vermedi. Beni Reşit Hocaya götürdüler. Eliyle yokladı: "Kara ağaç sarın, yumuşar. Bu sefer yumuşarsa getirin!" dedi. Üçüncü gidişte, baktı ki, güzel yumuşamış, şuraya bıçağı vurdu, tşte bıçak yeri... Senin gâvur emmin sıktı diz kapağımı... Şöyle, ceviz kadar bir şey sıçradı çıktı önce. Ardından bir sarı su aktı. Sonra ceviz kadar bir şey daha sıçradı, çıktı. Tamam hafifledim. Eski hayvan yularından bir karış didikledi, katrana, tuzsuz yağa bulayıp fitil soktu. Fitil başladı yarayı işletmeğe... Çankırı'nın hastahane doktoru: "Bunu kim yardı?" diye sordu. "Reşit Hoca" demedim. Bir de "müzevir" dersiniz. Şart olsun, söylemedim. "Ben yardım Beyim!" dedim... Doktor okulundan çıkmayanlara doktorluk yasaktır. Mahpusta adam çok şey öğrenir... Emmini büyük cezadan kurtardım. Mahpustan kurtardım. Geçende söyledim de "Aman, iyi ettin İsmail!" diye sevindi.

— Sevinmiştir. Sevinmez mi? Aferin!...

— tşte bizim bacak işi bu... On beş yıldır sürünüyoruz, aksıyoruz... Kanların önünde dik yürüyorum... Ama tenhada, sızısı yüreğime vuruyor. Bacak meselesi zor... Bana bir kötürüm hali gelirse?...

— Gelmez ulan, korkma!...

— Korkmam... Bacak daha kötüleşirse, yallah, mahpusa giderim. Mahpusdamı köye benzemez. Doktoru, ilâcı vardır. Başucunda elektrik yanar. Bizim Yamören'den, şart olsun iyi...

— Kurnaz kurnaz göz kırptı —: Aman kimseye söyleme Mustafa... Ben mahpusa "Doktoru parasız!" diye gittim. Yoksa bizim kâğıtlar bir yerde kalmış... Besbelli unutmuşlar. Geçen yıl yolda çalıştık ya... Bacak kötüledi. Savcıyı zorladım: "Yedi ay günüm var... Beni mahpusa gönder beyim!" diye yalvardım.

"Ah, yavrum, herkes mahpusa girmek istemez. Senin

nedir bu halin?" diye şaştı. Hastahane doktoru, nasıl bir adam?... Reçete yazıverdiği odada hep kitaplar yığılmış... Her birinden birer akıl alsa yeter. İlâç

yazdı. — İsmail dizinin üzerinde duran mukavva parçasını kaldırdı —: Bu kutunun ilâcı... Eczacı, kutuyu doldurup vermedi, ne fayda! Bu kutu ağzına kadar dolu olmamalı mıydı? Hastahane doktoru: "İsmail'in ilâcını doldurup vereceksin! Sonrasını, bak,

sen düşün!" demiştir, biliyorum... Eczacı olacak rezil aşırdı. Dünyayı çeşit çeşit hırsızlık kaplamış efendi, her birimiz bir çeşit hırsız olmuşuz... Bir daha muayeneye götürselerdi, gizliden haber verecektim. "Aman doktor bey! Yazdığın ilâcı, nah şu kadar koydular" diyecektim. Doktor kızardı, eczacıya bağırırdı. Alçak Başgardiyan göndermedi. "Hastahanede ne işin var? Sen doktordan mı peydahlandın? Baban mı doktor gördüydü, yoksa?" diye bizi tersledi...

Mustafa, gözleri yan yumuk başını salladı:

— Başgardiyan doğru söylemiş. Doktor da neymiş?

— Sus aman!... Doktor kısmında akıl oluyor... Mahpusta İstanbullular vardı. Üç tane İstanbullu... Onlara yalvardım...

Onlar Başgardiyana söylediler. Başgardiyan beni doktora gönderdi. Ama, hastahane doktoruna değil, hükümet doktoruna... Hükümet doktoru sarhoş... aldın mı rezilliği? "Sarhoş" dedimse, aklanmayacaksın, yürekli bir adam... "Aman Beyim! Beni bu bacakla revirden indirecekler, karanlık zindanlara atacaklar!" dedim. Vay aman bir öfkelendi, bir bağırdı: "Ne demek olsun! Mahpushane müdürü, revirden milleti indirecek de karısını mı yatıracak!" diye bağın bağınverdi. Bacağa bakıp dururken boğazımdaki muskayı görmesin mi? Mintanının yakasını çözerek üç köşe tenekeden bir küçük kutu gösterdi. Boynuna geçirdiği ipin iki tarafında altışar tane yeşil boncuk vardı —: İşte bu muska... Sarhoş doktor: "Çıkar şunu!" dedi. "Vallaha, öldürsen çıkarmam, o hastahk muskası... Kes şu 'çıkar' lafını doktor bey, dinini seversen!" dedim. Doktorda laf çok: "Hastalık muskası ise...

Haydi bakalım, hastalığını iyi etse ya!" dedi.

"Etmeğe mutlak iyi eder. Lakin mektepli doktor olmadığından hükümetten korkar!" deyiverdim. Doktorla konuşmamız, sinema oldu, canım!... Odada birkaç efendi vardı, gülüştüler. Doktor da güldü. Kalem elinden "pıttadak" yere düştü. Odadan dışan çıktım. Aman orada kanlar oturuyor. Kimbilir nereli? Allı, morlu kanlar... Gayri aksamadım, yiğitliği ele aldım da yürüdüm adam gibi...

— İyi etmişsin!...

— Genç kan görünce hiç aksamam! Şuraya uzanıp ölsem, kan sesi duydum mu, sıçrar kalkanm. Hastahanede İstanbullu hemşire var. "Senin konuşman da bana bir ilâç" dedim. "İsmail,

seni doktora söylerim ha!" diye suratını astı. Surat asmak, İstanbul karısının cilvesi... Hükümet doktoru yürekli adam, ama hastahane doktoruna benzemez. Güneş banyosunu, bilemedi Hükümetin doktoru... "Güneş banyosu lâzım bu senin bacağına" diyemedi. Ben de hiç açmadım güneşin lafım... Bakalım güneş banyosunu kendiliğinden bilecek mi? Doktorluğu namlı değilmiş, kulak verme... O yüzden, başka yere gönderd iler de yerine bir cahil çocuk getirdiler ya... Bildiğimiz hasırın incesini bozmuş da şapka yapmış kafasına, yeni gelen tıfıl doktor! Anla artık doktorluğunun ne olduğunu... —içini çekti.— Ama hastahane doktoruna geldin mi? Senin baban gibi ufacık bir adam. Bacağı alçıya koydu. Alçı, bildiğimiz ak kireç... Bacak duvar gibi oldu arkadaş!... Kaskatı... Mahpusta içine bitler toplandı. Arkadaşlar gece uyudu mu, arasına ince tel sokup kaşınm, etlerim yara olur. Bana sorarsan, alçıdan bir şey çıkmaz. Dermanın başı: güneş banyosu... Ağustosa bacağı güneşe vereceğim. — Dişlerini gıcırdattı.— Bacağı güneşe uzatmalı... İş varsa, güneşten var. Ayağım böyle sakat olduğundan tarla sürmelere, harman döndürmelere sanlamıyorum. Topal adam, rençperliğin üstesinden gelemez.

Köy yerinde, bizim hırsız olmamız bundan...

Mustafa, Topal İsmail'e birden acıdı. Bir cıgara uzattı:

— Aldırma kardeş!... Buyur... Yak hele...

İsmail cıgarayı ağzına koydu. Bir taraftan zipkasını aşağı çekiyor, bir taraftan kaldığı yerden konuşuyordu:

— Adamın topalı, bu Yamören'de, hırsız olur Mustafa ister istemez! İşte sana doğru bir söz!... "Bacağım olmasa da Ayşe'yi alsam!" dedin. Bir daha bu lafı istemem. Töbe çek! Töbe çek! Adamın topalı hırsız olur, hırsızın da iki yakası bir araya gelmez. Alnı terlemediğinden hırsız kısmının elinde para durmaz. Sıçrar gider.— Biraz düşündü —: Biz, küçük hırsızları konuşuyoruz. Büyük hırsızları bırak... yüreksizdir büyük hırsız kısmı, çünkü cimridir. Ver şu ateşi!...

Mustafa dalmış gitmişti. İsmail bir zaman bekledi. Sonra, ateş istediğini unutarak kendi kendine konuştu:

— Güneşte otururum bu yaz... Çam budağı gibi terlesem de, kıymeti yok... Güneşte oturulmaz mı yahu! Hastahane doktoruna dedim ki: "Ben bu bacağı, camın arkasından güneşe versem olmaz mı?" dedim. "Olmaz!" dedi. Öyle ya, güneş ışığı divalıdır. Cıva

kısmı camdan bu yana geçemez. Dışarıda kalır fukara... Bu benim bacağı iyi ederse cıva iyi edecek... — Elini salladı —: Demek dünyayı akıl sarmış... Benim bacağın, kötülediği sıralar, böyle akıllı doktorlar yokmuştur. Ne dersin?

— Bilmem... Doktor işine aklım ermez.

— Benim erer... Doktorun bu kadar akıllısı, 100 lira aylık alıyorsa 500 almalı. Hak etmiş herif!... Hak etmiş!.. Çankırı'ya gidersem, şart olsun, hastahane doktorunun yolunu bekleyeceğim!... Eline davranacağım... Darüsa da, küsse de elini öpmeden bırakmam. "Vermem elimi, ben hoca değilim!" derse belâ hazır...

— Sesini alçattı —: Bir daha karı için "Bacağım olmasaydı" demeyeceksin efendi, geceleri benim uykum sıkça dağılıyor. "Bu bacak böyle oldu hey

İsmail! Bırak köyü, geç git, gurbet yoluna... Savuş buralardan. Bir yerde düşer geberirsin, ne güzel!" diyorum. Vahit alçağı "Topal" diye bağırır. Kan bile, .bana eskisi gibi bakmaz oldu, senin haberin yok, hey Mustafa!...

İsmail sustu. Mustafa, çoktan birbirini tutmaz, hem kızdırıcı, hem umut kinci şeyler düşünerek dalmıştı. Topal İsmail'in lâkırdılarına kulak asmadığı halde, onun sakatlığından duyduğu acının birkaç katını duyuyordu. Gölün üzerinde gittikçe uzanan kavak gölgelerine bakmaktan usandı. Uzakta İncegeliş dağlan saman dumanı gibi, boğum boğumdu. "Dağ kısmı, arada, uzak görünür; arada, yakın... İncegeliş dağlarının bir ucu Samsun...

Bir ucu Ankara... Bilenler böyle der."

Mustafa, o dağlara doğru akan Devrez çayım görmüştü.

"Sağırdere gibi değil... Koca su... Yiğit bir su... Coşunca, töbe olsun, atlan, kağnıları toparlar. Samsun, Tosya dolaylannda ırmağa kavuşurmuş bu Devrez Çayı... Kızılırmağa..."

Birkaç günden beri askerliğinin yakında , çıkmayacağına üzülüyordu. "Adamı on beş yaşında askere neden almazlar? Almalı... Asker ocağı iyidir... Gidersin bir zaman..."

Topal İsmail, esrar içince; konuşmadan duramadığı gibi, uzun boylu kederlenmeğe de dayanamıyordu... Fıkır fıkır gülmeğe başladı:

— Davul sesini duydun mu Ağa?... İşte davul sesi, yuvarlanıp geliyor. Köylü milleti çalgılardan davulu sever... Neden? Allahın bir işi... Davul, iyi bir çalgı. Vurursun tokmağı, bana mısın demez. Sopaya dayanıklı olduğundan davulu severiz besbel-

li!... Aman Mustafa, sana ne oldu? Dön bakalım, sen gözüne sürme çekmedin mi? Tüü... Ben dalmış gitmişim arkadaş, bugün Ağan Murat'ın gerdek günü... Sen burada ne arıyorsun yahu? Vallah bili âh, yedi köye destan olursunuz. "Ağasının gerdek günü köyden kaçmış, özenerek sürme de çekmemiş!" derler.

Mustafa suç İsmail'deymiş gibi çıkıştı:

— Neden? Gelinin beygirini çektik, eve getirdik. Biraz dinlenmeyelim mi? Koş adamlara, koş hayvanlara, koş davulcuya... Düğün yorgunluğunu bilmez gibi...

— Peki... Sürme çekmeyişine ne diyelim? Gözlerinde sürme yok...

Mustafa gözlerini oğuşturdü. Sürmeyi, baştan savma çekmişti. Başım çevirdi:

— Sürme iyi çekilmemiş mi? Suç Pelvanda... "İyi, elverir" dedi. Üç gün oluyor... Ufalanmıştır.

— Değil... Sen ağlamışsın... Neden mi bildim? Ağan Murat'ın düğün sürmesini ben ezdim çünkü... Benim ezdiğim sürme, çabuk ufalanmaz. Sen baksana benim gözüme... —İsmail'in gözleri yeni sürmelenmiş gibi kara karaydı... — Sürmeyi de ezerim haaa... Tuzsuz yağla çıra isini karıştırdım. Bir koca kâğıt doldurdum. Yamna bir avuç süpürge çöpü uzattım. Çöpü yakalayan çekti sürmeyi. — Biraz durdu — Ağana güveylik, Battal'dan çok yaraşmış... Ağan kara kaşlı olduğundan fes şapkadan iyi gidiyor. Sağdıcı da Nail... Nail sağdıç oldu mu, fes, kundura kaptırmaz. — Gene biraz durdu —: Şu düğünlerde dua türküsü okumamalı. Benim yüreğime dokunuyor. Bugün Murat Ağa hatırlı evleri dolaştı ya... Kalburlar muhtar odasına getirildi. Reşit Hoca dua edecek... Bu kez, ezberinden değil, Murat'ın şerefine, kâğıda yazmış. Başladı okumağa. Biliyorum; din üstüne yararlı şey... Eski Türkçe... Baktım dışarıda güneş var... İçime bir gariplik çöktü. Bacak sızlar bir yandan... Kâğıdı dinleyeceksin... Sonunda "Amin" çekilecek... Hemen bir öksürük tutturdum "Öhhö! öhhö", kapıya güç yetişmiş oldum. Soran olursa unutma; "Karnı ağrımış" diyeceksin... Buraya geldim. Başımızı dinleyelim, derdimizi düşünelim... Dua kısmı, töbe, kötü değildir, iyidir ama bir şeye yaramaz. Reşit Hoca bu sözümü duymasın... Canım... Reşit Hocadan beteri var... Pelvan ayısı... Oruç meselesinde beni rezil edecekti. Bereket Yamörehli aldanmadı:

"Sus alçak! Oruç yenir mi? Bir yalan söyle ki, yalana benzesin!" dediler. — Kısa kısa güldü —: Ben yemin ettim, Pelvan yemin etti. Hırsızın yemini gayet çok olmalı. Yemin adamı çarparmış. Yalan!...

— Ulan gâvur... Şuna bak... Yemin tanımaz! Sen yalandan değnek de atlarsın. Benim aklım kesti.

— Töbe! Değnek başka, yemin başka... Yemin bir lâf...

Şurada ediver, ileri geç, "Töbe!" de, bitti. Değnek atlamaya geldi mi, olmaaaz! Ben gene o sözümdeyim: Dua hiçbir işe yaramaz. Dua bir işe yarasa, hey Mustafa, şu bacak eskisinden güzel olurdu. Az mı dua ettim, az mı yalvardım, ben bu zamana kadar?...

Akşam olmuş, rüzgâr serinlemişti. Davulun sesini daha iyi getiriyordu. Aralık aralık atılan silâhların sıklaşmasından atlı kızların düğün evine indiklerini anladılar.

Topal İsmail, parmaklarını, saz çalar gibi, gümüş kaplama düğmelerine dokundurdu:

— Düğün delikanlı kısmına bir bayramdır. Başına gelmedi, bilmezsin... Gerdeğe girerken yumruktan kendini kollayacaksın. Gözlerinden ateş çıkar. Aldığın karı dünya güzeli olsa, boş, canın istemez. El yumruğu çetin olur efendi!

— Tek Ayşe'yi bana vereydiler de, yedi köyün adamı sopa ataydı...

— Orası da doğru! Delikanlı sevdiğini almalı.. Sevdiğini aldın da gerdek gecesi odaya girdin mi, cennete girdim bellersin.

Topal İsmail, kendi kendine bir zaman güldü.

Mustafa, ellerini dizlerinin üzerine bırakmış, öylece oturuyordu.

Topal İsmail; omuzuna ağızlıkla vurdu:

— Gerdek gecesi, en zor mesele: Karıyı söyletmek. Oturur ocağın başına, yuvarlar ateşleri... Aklı sıra altın alacak konuşma -lık... Biraz para uzatırsın,

"Kız hele konuş daha vereceğim!..." diyerek cebini şıkırdatırsın. Söylemez. Su istersin getirir: Bardağı uzatınca görmezden gelirsin. "Buyur!" desin diye... Dersini, alçaklar iyi yerden ahrlar. "Buyur" demez! Ama ben ne yaptım, Kan "Buyur" demeyince bardağı alırken parmağını sıkıverdirri. "Uf!" diye bağırdı, "Uzatma kız, oldu bu iş!" dedim, "Gelin kısmı, gerdek gecesi ufdan başka laf etmez!" dedim. "Sen

131

konuştun sayılırsın" dedim. Silâhı pencereden sıkıverdim. Şaştı. Söyler gezer o gün bu gündür. Sabah olunca komşulardan sormuş. Bütün Yamören bir hafta güldü, gezdi. Gerdek gecesi iyidir Mustafa... Delikanlının bir gecesi var şu dünyada, gerdek gecesi. Kanlar, yarın sizin eve toplanacaklar. Kız kısmı bütün ahmak canım... Sağlam çıktığına kibirlenir... Peki, a yavrum, bu gece sağlam çıktın... Yann akşam ne haltedeceksin? Karıların seyre gelmesi, bakalım işe oyun karıştı mı, diyedir. Tavuk kam, ördek kanı olmayacak... Adam kanı olacak. —İsmail keyfle elini salladı: — Aklımın ermediği: Gerdek gecesi, oğlan da, kız da ikişer rek'at namaz kılacaklar. Namazı o işin arasına kim sokmuş? Hep hocaların edepsizliği... Ben iki yuvarlanmada kıhverdimdi, "Kulhüvallah" bile demedim. Başımı döndürdüm ki bizim karı benden önce bitirmiş. Karının namazı benden önce bitirdiğini görmemle, beni bir titreme sardı, sıçradım, başpelvan gibi peşrevlenerek üstüne yürüdüm... Meğer kan da sıtmaya uğramış. Dişleri birbirine vuruyor ki takır takır...

Mustafa gözlerini kırpıştırarak sordu:

— Kan kısmı, neden titrer?

— Şuna bak! Kan titrer de, erkek titremez mi?

— Benim sorduğum, adama bu titreme neden gelir?

— Allahtan... — İsmail dilini şaklattı —: Hey kan milleti., kolunu tutunca...

— Bütün kanlar kolunu tutunca titrer mi?

— Hepsi titrer. Yediden yetmişe tümü... Yedi yaşındaki kızı ufak bellersin, erkeği gördü mü aklı eriverir... Yetmişlik kocaka-

n... O da öyle... — Yalanarak sürmeli gözlerini ufalttı —: Kan dediğin odun gibi olmayacak... Titreyen kanya paha yetmez!... Bu da bir oyun canım... Bu oyunda, kannın titreyeni sevilir.

— Demek kan keyfinden mi titrer?

— Keyfinden elbet... Yüreği ossaat bozulur. O saat ne yaparsan yaparsın. Vicdanına kalmıştır. Sesi bile çıkmaz. Dedim ya kannın başına bir belâdır bu gizli sıtma...

— O sırada hiç bağırmaz mı ulan İsmail? Ne yapsan yapar mısın?

Mustafa, davranıp kalkacak gibi çömelime geldi.

İsmail çok bilmiş çok bilmiş kafasını salladı:

— İyi bildin!... Ne yapsan yaparsın... Köylü kansı, koyuna 132

benzer. Erkeği yanında gördü mü, kurt görmüşe döner...

— Titremesi korkudan öyleyse!...

— Korku da var... Can çekmesi de... Bence korku... Oynak kan, kötülüğü bilir de korkar. Ama kanı gür olduğundan kendini tutamaz... Üstüne yürüdün mü eli ayağı kesilir.

— Bağımım, derse... Gördün mü?

— Şuna bak! Bağıracak adam "bağmnm" demez efendi, bağınr güzelce! Yedi köyün adamım hovardanın başına toplar.

— Doğru kardeş!.. Tüü... Eyvah!...

Mustafa elini dizine vurarak çırpındı.

Topal İsmail, kan işine daldığından bu çırpınmanın sebebini aramadı. Kötü kötü yalamyordu. O da birden davrandı:

— Aman Mustafa! Burada oturduk kaldık oğlum! Davullar Murat Ağana vuruluyor. Sıçra koş...

— Dur hele... Konuşuyoruz... Hemen "gidelim" dersin.

— Bırak! Murat'a ayıp ettik. Sizin avluda bağlama çalacağım.

— Sen çal... Ben bakalım, bu akşam eve gidecek miyim?

— Anlamadım... Adamın ağası evlenir de eve gidilmez miymiş? Çankın toprağına türkü olursunuz... —İsmail elini kuşağına sürerek bir makam tutturdu—: "Ağası evlenir evlere gitmez / Mustafa'yı türkü etti Ayşe kız! / Arslan hey! Yavru hey!"

— Sus İsmail, benim eğlenecek sıram değil!...

— Benim susmamdan ne olur? Köyün kanlan ne diyormuş: "Mustafa, hey Mustafa! Ayşe elden gitti!" diyormuş.

— Doğru söyle!... Tüü! Kan dillerine mi düştük İsmail?

— Bir de sorar!... Şuna bak, hiç utanır mı? Ayşe gibi kızı Hocalann Hakkı'ya kaptırmış da... Sende vicdan olsa bu köyde durmazsın efendi!...

— İyi bildin İsmail... Ben de bir saattir bunu düşünüyorum.

Bize bu köyde durmak yok, arkadaş.

Topal İsmail ciddileşti:

— Oğlum, ben şaka söyledim. Köyde durmayacaksın da ne yapacaksın?

— Sen şaka söyledin ama, ben gurbeti çoktan göze aldım!

— Aman, buna ne oldu? Seni Ayşe gerçekten yakmış, kavurmuş....

— Bu sırada Vahit'in bağırdığım işittiler:

133

— Mustafa! Hey Mustafa!

Topal İsmail alışık bir hareketle yüz üstü dönüp sağlam ayağına basarak doğruldu.

— Sana sesleniyorlar... Allah Allah! Gözlerin yaşarmış senin. Ayıp ulan, erkek kısmı ağlar mı karı yoluna?..

Mustafa, gözlerini kurulayarak zorla gülümsedi:

— Rüzgâr dokundu. Bildiğin gibi değil...

— Nerenin rüzgârı? — Vahit bir daha bağırınca sözü değiştirdi—: Bizim ayı, durmadan böğürmekte... "Buradayız" diyeyim mi?

Vahit dereden çıktı. Bugün de güreşte bir toklu kazandığından çalımlıydı. Gülerek yaklaştı:

— Merhaba, Topal Ağa! Nasılsın, canın sağ mı?

-Sağ...

— Korkma ölmezsin. Adamın muzuru ölmez.

— Demek biz, epeyi sürüneceğiz?

— Elbette sürüneceksin. — Vahit, dargın dargın Mustafa'ya baktı —: Sen burada ne arıyorsun arkadaş?

— Hiç, lafladık biraz...

— Laflamanın sırası mı? Kabile seni bekliyor. Hadi, düş önüme. Gelin elini öpecek... Sen işi uzattın iyice... Ayıptır...

Mustafa, çenelerini çatırdatarak esnedi:

— Feride'ye elimi vermeyeyim diyorum.

— Neden?

— Bir hafta önce evlenselerdi, Ayşe'yi kaçırırdık...

— Ulan, suç gelinde mi?... Feride bundan böyle sizin evin kızı. Gönlünü ilk gününden kırarsan, günah! Bu akşamdan sonra anası babası öldü, demektir. Kız kısmı, karnını doyuracağı yerin malı... Geceleri odadan gelmeni bekleyecek... Sen yatmadan yatmayacak. Senin bundan sonra hizmetini hep gelin görür.

Ağır ağır yürümeğe başladılar.

Köye girecekleri zaman Topal İsmail üstüne, başına, şapkasına, bıyığına çekidüzen vermek için durdu. Sıra bıyıklara gelince, Vahit her zamanki gibi takıldı:

— Ulan, şunlann bıyığa benzer yeri var mı ki, bükersin, rezil Topal!...

— Bıyıklarıma değme! Vallah arı gibi dalarım. Neden bıyık değilmiş? Hem de aslan bıyığı... Sende yok da gözün götür-

müyor!...

— Höst!... Kannın biri ne demiş: "İyi şey olsa, benim de koltuğumun altında bitmezdi!" demiş...

Topal İsmail şaşırdı.

— Bu nasıl söz? Aman Vahit... — Biraz düşündü —: Doğru söylemiş kan... Aferin... — Güldü —: Bu lafı, kime söylediyse, herif eşekten düşmüşe dönmüştür. Tüü! El kansında laf çok olur, Pelvan... Kanlar bizden akıllı... neden mi bildim... Birisi de "Pelvan olacağım, toklu kazanacağım" demez... — Vahit yumruğunu kaldınnca Mustafa'mn arkasına saklandı —: Dur, şakanın sırası değil... Erkeklik elden gidiyor. Şimdi, bizim şu bıyığa ne demeli? Ulan rezil! Suratımda çıktın, bir de başka yerde ne ararsın? Bu işde erkeğe gadirlik olmuş canım. — Mustafa'ya göz kırptı —: Aman Vahit

efendi, bu lâkırdıyı bizim köyün kansı duymasın... Tüü! Erkekliğin namusu zedelendi... Eyvah!...

Topal İsmail, kuşağının arasından yuvarlak bir ayna çıkardı.

Yeşil boyalı teneke kapağım açtı. Zipkasına sürüp parlattıktan sonra bıyıklanın biraz seyreltti. Vahit de kuşağından tenekesi kırmızı boyalı bir yuvarlak ayna çıkarmıştı. O da zıpkasına sürüp temizleyerek İsmail'in yüzüne tuttu:

— Onu bırak Topal ağa!... Asıl ayna bu... Bizim aynamız, seninki gibi kan aynası değil, halis erkek aynası...

İsmail, suratını buruşturup başım çevirdi:

— Asıl seninki kan aynası... Kanlar bunun kapağını kırarlar

da kuşaklanna sokuverirler. Güneş vurdukça ışıldar, anladın mı?

Topal İsmail, Pelvana diyeceğini dedikten sonra, kendi aynasında, kasketini sağ kaşına yıkmıştı ki, Vahit bir vuruşta yere düşürdü:

— Ulan Topal efendi... Bu nasıl şapka giymek... Sok şu kâkili içeri.

Topal İsmail gerçekten kızdı:

— Şuna bak Mustafa! Hey eşek! Kendi havasına deyim çıkanyor. "Kâkil" imiş. Kâkül oğlum, kâkül...

— Kâkül mü? —Vahit güldü—: Git işine... Tek bacak üzerinde yalanı gene yuvarladı. Bunca yıllık kâkili bize kâkül diye yutturacak... Kâkili, kâkül etti rezil...

— Ben etmedim, yazan öyle yazmış. Mustafa'nın ağası Murat'a soralım mı? Murat bilir. Bakalım hangisi doğru...

— Olur! Ben yakında Ankara'ya gidiyorum. Siz sorun da bana kâğıt yazın!

Mustafa elini salladı:

— Kendine başka tanık ara Pelvan! Ben de Ankara yokuşuyum!

Vahit şaşırdı;

— Gel gidelim diye o kadar söyledimdi de, olmaz dedindi?

— Artık giderim... İsmail'in yarasa kemiği kâr etmedi.

— İsmail'in nesi kâr etmedi?

Topal İsmail araya girdi:

— Kabahat kemikte mi? Sende bir çuval kemik var; bir işe yaramadı. Şuncacık tılsım ne haltetsin? Yüz lira başlığı, sen bilir misin? İsmail'in kemiği işe yaramadığından gurbete çıkacak!... Sıkıştı mı hemen "gurbet" der, bu bizim köylümüz... Ulan Kulaksızın oğlu! Sen tembelin birisin. On beş yaşma geldin, babanın işini tutmadın... Tarla süremezsin, ekin biçemezsin... Gurbette neye yararsın? Rezil olmak için, Ankara'ya gidip bir hafta sonra geri dönmek, lâzım mı? Yedi köyü kendine neden güldürmen' adam durduğu yerde?

Mustafa'yı bir gülme tuttu. Gurbete gitmeğe demin karar vermişti. Hem de hiç kendisini zorlamadan öylesine karar vermişti ki, Murat Ağası bile "Dur, otur" dese, faydasız gidecekti. Bir taraftan sanki pek keyiflenmiş gibi kaba kaba gülüyor, buyandan kan gibi ağlamaktan korkuyordu.

Gökyüzünü bulut kapladığından gece hem karanlıktı, hem sıkıntılı...

Uzaktan uzağa gök gürlemeleri işitiliyor, sanki yukarda

Kulaksızın Yakup'un evinde, Murat'ın gerdek gecesi herkes uyumuştu.

Mustafa, saatlerdir, basma çektiği yorgam atarak kalkıp oturdu. Ağzı zehir gibiydi. Zorla uyumağa çalışırken vakti şaşırmıştı. Saati çıkardı. Kaç olduğunu camdaki yıldız alacasında seçmeye çalıştı. Yedi mi, sekiz mi, fark edemeyince köyü dinledi. Horoz sesleri başlamıştı. Topal İsmail'den biraz

esrar almadığına pişman oldu. Cıgara yaktı, kibritin ışığını kaldırarak odayı gözden geçirdi.

Emine teyzesi, Gurbetçi Ömer'in oğlu Süleyman'la yer 136

yatağında, Meryem sedirde, Murat'ın evlenmeden önceki yerinde bir başına yatıyordu.

"Gurbetçi ettik" sözüyle Gurbetçi Ömer'in Meryem'i hatırladı.

Meryem'in büsbütün çıplanıp çıplanmadığını düşünerek üst üste yutkundu. "Gurbetçi oldun mu kan dul sayılır... Biz de bundan böyle gurbetçi olup çıktık! Ulan Ayşe... Ulan orospu!... Bizi sonunda, evden köyden ettin namussuz!" İçini çeker gibi soludu. Evin içi kuru ot, ekin, yıkanmamış tiftik kokuyordu.

Murat'ın sadıcı Nail, Feride'nin kız çıktığını müjdelemeye giderken "Uyku tutmazsa Himmet Çavuş'un odaya gel. Rakı var! Biz bu gece sabahçıyız!" demişti.

Topal İsmail'in çaldığı bağlamayı duyar gibi oldu. Hem kalkıp gitmek istiyor, hem de üşeniyordu. Giderse ilk defa rakı içecekti. "Rakı içmeye başladın mı köy yeride kopuk-delikanlı oldun demektir. Kanlar seni konuşur çeşme başlarında... Namın yürür!"

Murat'ın bitişikteki gerdek odasından ses-soluk çıkmıyordu: "Yoruldular da uyudular besbelli... Ağam sevdiğine kavuştu sonunda... Sanlıp yattı sıcacık... Battal da sevdiğine kavuştu... Hocalann Hakkı da uyumakta mı ola... Ayşe uyumakta mı? Eller uyumakta hey Allah, biz gecenin bir zamanı vıcır vıcır bakmaktayız!" Geçenlerde, Kavaklıgöl'ün kıyısında Topal İsmail'in kan titremeleriyle gerdek geceleri üstüne anlattıklarını hatırladıkça, bunlar hep Ayşe'nin başından geçmiş gibi yüreğine bir sızı saplanıyordu. "Hakkı cimridir. Gerdek gecesi Ayşe'yi söyletmek için para mı verir. Parmağım sıkmıştır da evet diye bağırtmıştır. Bileğine sarılınca Ayşe orospusu da titredi mi kavak yaprağı gibi..." Yumruğunu derisini acıtacak kadar bastırarak yanağından çenesine çekti. "Anamız ölmeseydi... Halimizi bilirdi ossaat... Biz söylemesek de, Ayşe'yi bize alıverirdi!" Bunu bir haftadır, Ayşe, Hakkı'ya gitti gideli, sık sık söylüyordu. "Anadan öksüz

oğlan, ölmeli en iyisi... Gebermeli de, kurtulmalı... Anası ölürken yüzüne bir zaman bakmış, bir kere kalkmaya davranmıştı. "Ölüm çökmüş üstüne... Kalkabilir misin? Düştü gerisin geri... Gözleri açık gitti bizim anamız... Başımıza gelecekleri bildiğinden..."

Uzaktan uzağa gök gürledi.

Mustafa boş bulunarak kafasını kıstı. Sırtım korku ürperme-137

sine benzer bir şey yaladı.

"Yağmur bastırmadan odaya gidilecekse gidilmeli de, gurbet işini Nail ağamla konuşmalı... Rakı içtiğimize kızar Murat Ağam... Bize küser! Varsın küssün! Küstüğü daha iyi... Küsmezse adam değil... Şu Yamören yediden yetmişe küssün bize... Ulan namussuz Yamören!..."

— Sen mi seslendin Mustafa?

— Höst! Ne seslenmesi?

Emine teyze yastıktan başını kaldırmıştı. Fısıl fısıl sordu:

— Bir ses geldi de...

— Gök gürlüyor.

— Vakit nasıl? Öttü mü horozlar?... Ezan okundu mu?

— Eh, okundu okunacak...

— Aman iyi... Gitmeli de vakitken, mallara bakmalı...

Analığın kan indi mi dama?

— Bilmem, duymadım...

Emine teyze acele giyindi. Kapıdan çıkacağı zaman aklına bir şey gelmiş gibi döndü. Yaklaştı.

— Kibrit var mı üstünde?.. Gerdek kalabalığından almayı unutmuşum oh Mustafa...

Mustafa can sıkıntısıyle soludu. "Hele şuna hele... gecenin karanlığında bizi çarpacak... Ulan benim Emine teyzem! Parasız olsun da, isterse cehennem olsun! Domuzdan kıl koparma hesabı... "

Kibrit kutusunu uzattı.

— Al bakalım!

Emine teyze kutuyu alırken eğilip fısıldadı:

— Uyku tutmadı seni Mustafa... Neden tutmadı?...

— Tutmadı evet!...

— Neden?

— Tutmadı, öyle...

— Domuuuz... Yüreğin bozuldu değil mi? "Teyzem olmasa da, şu karının koynuna girsem," dedin!

— Hangi karının?... Töbe yalan!...

— Höst!... Meryem karının... Höst dedim... Yüreğini boz-masan uyurdun! Karıyla aranız iyi olsa evine gider yatardın. Evi nah surda...

— Vallah billâh yok öyle şey... Şart olsun yok teyze!

— Yoksa yat yerine... Kan bağırır ki, yedi köyü, başına biriktirir! Murat ağandan sopayı yersin ki... —Mustafa'nın omuzunu iki kere muştaladı —: Cennet aşı yiyeyim derken... Gerdek gecesi ersiz karıyla ergen delikanlıyı şeytan kısmı çabuk aldatır. Gerisini kendin düşün!...

Emine teyze, hiç gürültü etmeden çıktı, kapıyı yavaşça örttü.

Mustafa arkasından gitmek istemiş gibi davranıp dikilmişti. Dudaklarını üst üste yalıyor, üst üste yutkunuyordu. "Karı gönüllü mü sakın?... Gönüllü olmasa kendi evine gitmez

miydi?... "

Merdivenin altındaki dış kapı açılıp örtüldü. Teyzesi sanki çıkıp gitmemişti de omuzbaşından fısıldıyordu: "Gerdek geceleri, ersiz kanlarla, ergen delikanlıları şeytan çabuk aldatır!"

Yorganı yana çekip bacaklarını yere bastı. Güreşte paçaya dalacak gibi gövdesini ileriye vermişti.

Camdan yağmur kıpırtısı başlayınca arkasına baktı, Süleyman'ın uyanacağım hiç aklına getirmeden iki büklüm yürüdü. Sedirin önüne çömeldi, arka üstü yatan kannın sıcaklığı sanki yorgandan dışarı vurmuş, ocağa eğilmiş gibi yüzünü alazlamıştı.

Yorgam yavaş yavaş araladı. Meryem, sıcak ekmek gibi kokuyordu.

Ağzının kurumuşluğunu zorla yutarak yatağa girdi.

Sofada, zipkasım bacaklarına çekerken dişleri birbirine vuruyordu. Gömleği terden sırsıklam olmuş, gövdesine yapışmıştı. Kuşağım acele bağlayıp ceketini omuzladı.

Odadan Sağırdere'de yıkanmak için çıktığım unutmuştu.

Cıgara paketini arıyor, ellerini dilediği gibi kullanamadığına kızıyordu.

Ağzında kan saçı kalmış gibi tükürdü. Meryem'in uyanıp uyanmadığım fark edememişti. Topal İsmail, "Harman zamanı kan milleti uyanmaz bile..." diyordu.

"Peki! Düğün yorgunu olursa da mı uyanmaz?"

"Meryem gözlerini bir kez açıp kapadı mı, yoksa korkudan bize mi öyle göründü?"

Gözlerini açtıysa da, açmadıysa da, kafasını yana çevirmişti. "Cennet aşıymış! Nerede Cennet aşı olduğu... Ah şu benim Emine teyzemin lafları... Cadı kan lafları... Gurbetçi erkek dulu

139

olduğundan unutmuş besbelli..."

Belinden bir düğüm kopmuş, karnından acıya benzer bir şey boşalmıştı.

"Adam boy apdesti almadan ölürse mundar ölür. Mundar öldün mü gideceğin yer cehennemin katran kazanı... Dereye girmeli Yamören'in adamı uyanmadan..."

Merdiveni hızla indi. Sağırdere'de yıkanmak için avluya çıktığı zaman ortalığın kapkaralık oluşuna şaştı.

"Oğlan uyanmalıydı ki... 'Anamı boğuyor Mustafa ağam' diye bağırmalıydı ki... Rezillik bu bizim işimiz... Rezillik ki, büsbütün!"

İki kere öksürür gibi öğürdü.

İKİNCİ BÖLÜM

GURBET

I

Sıcak durağının altkat pencerelerinden birinde, camı is bağlamış bir gemici feneri yanıyordu. Trenin gelmesine epeyce vakit olmalı ki, çoluğu çocuğuyle üskatta oturan istasyon memuru Numan Efendi daha inmemişti.

Mustafa, Vahit'in kolunu tuttu:

— Aklıma ne geldi?

— Ne?

— Çanı çalmalı... Numan Efendiyi, anadan çıplak dışarı uğratmalı...

— İşin gücün domuzluk... Ağan Murat da uyanır. Gördün mü?

— Sahi... Aman uyanmasın!

Hocaların Hasan yanlanna geldi:

— Ne var? Neye gülüyorsunuz?

— Bırak Hasan!... Şu Mustafa'yı sen bilir misin? Çanı çalacak gece vakti...

— Hangi çanı?

— Trenin çanını...

— İyi akıl!.. Koş Mustafa, üç kere vur...

— Vururum şart olsun! Ağam Murat uyanmasa...

— Laf mı şu? Uyanacak vursan da vurmasan da... Vallah kızar, habersizden gittiler diye...

— Kızsın... Niyeti bizi de buraya demirbaş işçi almak... Beni göndermez.

— Haydi Vahit, uyandır Murat Ağayı... Müjdeyi al...

"Kardeşin para kazanmaya gidiyor!..." dersin.

Vahit, koltuğundaki yorganı yere koydu, omuzundaki torbayı onun üstüne koydu:

— Müjdeyi alırım yüzde yüz... "Sizin Mustafa gurbete gidiyor Ağa!" derim. İnanmazsa yemin ederim.

Demirbaş işçilerin yatıp kalktığı baraka arkadaydı. Vahit köşeden kaybolunca, Mustafa da erzak torbasıyle yorganını yere koydu: "Babam 'git' dedi, kovaladı beni, demeli!" diye hazır -landı.

Öteki arkadaşlar — Hocaların Hasan'dan başka üç kişi —, çömelip, sırtlarını duvara vermişlerdi.

Yıldız alacasında kıraç tepeyi bükülüp Yamören'e giden toprak yol, iyice fark ediliyordu. "Yol ileride, koyun kafası biçimindeki kara kayadan meşeliğe sapar. Oradan öteye, köy bir cıgara içimi... "

Mustafa barakadan yana kulak verdi:

— Ağam geliyor! Aman Hasan!

— Meraklanma. Ben söylerim.

Murat, ceketi omuzunda göründü:

— Merhaba arkadaşlar, hayır ola! — Mustafa'yı görmeden geliyordu —: Ankara'ya mı Hasan usta? Aman, bizim Mustafa da buradaymış... Köyde

bir yaramaz iş mi oldu Ağa?

Mustafa Ağabeyisi Murat'ın kızmadığına sevindi:

— Yok!

— Yok da, bu vakit Sımıcak'ta sen ne arıyorsun?

— Ankara'ya gidiyoruz. Çalışacağım. Babam "Git" dedi. Yolcular, Murat'ın çevresini sarmışlardı. Vahit bunları aralayıp öne geçti:

— Yalan söyleme. Babası, git demiş... Bak Murat Ağa,

Yakup emmim buna dedi ki: "Gidiyorsun ya, git bakalım!" dedi. "Al şu beş lirayı, Ankara'da harçlık edersin!" dedi. "Şu 240 kuruş gidiş tren navlunu... Şu 240 kuruş geliş tren navlunu... Beş liran tükenirse, atla trene, .geri gel!" dedi.

142

— Yakup Ağa küçük oğlunu bilmez mi? — Hasan öksürdü—: Aferin Yakup Ağa... İyi bilmiş. Ne dersin Murat?

— Doğru bir laf... Eeee Vahit, babam daha neler söyledi?

— Gittim ki, Murat Ağa, Binnaz ablam ekmek torbasına öteberi koyuyor. Ben bilmezden geldim, "Hayrola Binnaz Abla! Çoban azığı mı bu?" diye sordum. Suratını şu yana çeviriverdi, "Çoban azığı değil" dedi. "Koca isteyen kız, 'ölemedim, ölemedim' der, kan isteyen oğlan 'ben gurbete gideceğim' der. Böyledir Allanın işi!" dedi. Güldü bir zaman...

Hasan elini kaldırdı:

— Hepsini söyledin Vahit, kanların çeşme başında dediklerini de anlat, tamam olsun!...

— Ne diyecekler.. Bizi görünce fıkır fıkır gülüştüler. Sonunda birisi bu Mustafa'ya: "Eller gidiyor ya, sen neden gidiyorsun? Hiç olmazsa köye gündüz gelme, gece gel!" dedi Yalan mı ulan?

— Elbet yalan! O lafı Emine teyzem sana söyledi. Küfrettin

de: "Gurbet işi, köy yerinde pelvanlık etmeğe benzemez, kopuk!" demedi mi?

Gülüşmeler kesilince Murat, Vahit'e sordu:

— Harmanlar kalktıktan sonra gidecektin? Harmanı kim kaldıracak? Anan bir başına üstesinden gelebilir mi?

— Harmana iki ay var... Baktım olmadı, dönerim. İyi bir iş bulursam para yollanm. Gündelikçi tutar.

— Yol parasını kimden aldın?

— Toklulan sattık... Güreşte kazandığımız toklulan... Hasan "Ben size kolayca iş bulurum!" dedi.

— İyi öyleyse... — Mustafa'ya döndü —: Hasan usta sana da iş bulacak mı?

— Bilmem... Bir şey konuşmadık biz...

— Hakkı'nın gerdek gecesi rezillik etmişsin... Az kalsın döğüşecekmişsiniz... Bulmasa daha iyi... Hasan, şuna sakın iş bulma... Bir vakit sürünsün... Aklı başına gelir...

— Bulmasın varsın! — Mustafa elini salladı —: Koca Ankara'da ben kendime iş bulurum.

— Ne iş bulursun?

— İş çok... — Köy odasında vaktiyle Ankara gurbeti üstüne dinlediklerini hatırlamağa çalıştı —: Ankara'da iş mi yok? Duvarcılık ederim. Tuğla harmanlarında çamur bile karanm! Taşçı

çıraklığı ederim. Tiftik kırkarım.

— Ötekileri bilmem ama, tiftik kırkmayı güzel düşündün. Ankara'da çoban, hem çoktur, hem de "Aman makası belinde kırkıa yetişsin!" diye tren bekler hepsi...

Anlaşılan Vahit sabırsızlanıyordu:

— Trene daha çok var mı Ağa?

-*- Yok... Nerdeyse gelir... Verin paraları, biletlerinizi kestireyim. — Para vermeğe davranan Mustafa'nın eline vurdu —: İstemez, bilet paran benden olsun... Gurbete gidenlerin birazı adam olup gelir. Köyde iyice tembelleştindi. — Hasan'ın kolunu tuttu—: Bak Hasan! bunlar gurbete yeni çıkıyor. Hepsine iş bulmalı... Kopukluk ederlerse enselerinden şamarı eksik etme... Büyükleri sensin... Gurbet ne demek bilirsin.

İstasyon memuru Numan Efendi aşağı inince, Murat biletleri kestirdi. Bu Numan Efendi, gâvur içinden göçmen gelmişti: Gâvur gibi konuşuyordu. Mustafa'nın gurbete gitmesini beğendi: "Aferin bre Mistik! Aferin bre palikarya!" diyerek güldü.

Uzaktan düdük sesi işitilir işitilmez, torbalanyle yorganlarını kaptılar. Tren soluya soluya geldi. Bindiler.

Mustafa, kapımn penceresinden ağabeyisi Murat'a bir şey söylemek için başını çıkardı.

Aslında söyleyecek lafı yoktu. Vahit: "Gelsene Mustafa! Hey arkadaş! Neredesin?" diye seslenince hemen yürüdü.

Kapısı camlı küçük odalarda, başlarını arkaya dayamış adamlar, rahatça uyuyorlardı. Arkadaşları odalardan birine dolmuşlar; torbalarını yorganlarını raflara çoktan yerleştirmişlerdi.

Mustafa elindekileri bırakıp pencereye gitti. Tren kalkmıştı. Ağabeyisi Murat elini kaldırdı. Yavaş yavaş uf aldı, dönemeçte birden kayboldu.

Vahit'le Hasan, açıkgözlük edip pencerenin iki yarımı tut -muşlardı. Ayaktakilerin, trenin sarsıntısıyle sarhoş gibi sallanmalarına gülüyorlardı.

Mustafa Vahit'in yanına oturdu:

— Murat ağama baktım. Geçti gitti. Bir laf edemedim. Tren kısmı, gece vakitleri daha mı tez kalkar?

— Bilmem!...

Hasan kasılarak karşılık verdi:

144

— Gecesi gündüzü yoktur. Trenin kalkışı saatle...

Elektrik ışığında daha etsiz görünen kara suratını buruşturarak gülüyordu. Kulakları, korucu Ali Dayının kulaklarından daha büyüktü. Ayaklarını rahatça uzatmıştı. Hâki renkte kilot pantolo -nu, lâcivert ceketi, uzun konçlu kara kunduraları, köyde giymediği için yeniydi. Oysa kendilerine "En kötü öteberinizi giyinin" demişti. "Şu Hasan'da hiç akıl var mı? Şunlar eskimeyince adam

niçin gurbete çıkmalı... Şöyle bir çift kundura, bir kat elbise uydursam dönerim ossaat gerisin geri, dinime, imanıma!"

Şöyle bir çift kundura, bir kat elbise uydursam dönerim ossaat gerisin geri, dinime, imanıma!"

— Neye güldün Mustafa?

— Hiç... Bize kötüleri giydirdin! Kendine geldi mi...

— Sen bana bakma! Biz ustayız. Siz taşta toprakta çalışacaksınız! Bir askere giderken, bir de gurbete giderken eski giyeceksin!...

— İnşallah...

Ötekiler de sırayla "İnşallah!" dediler.

Trenin sarsıntısıyle üstlerine yavaş yavaş uyku çöküyor, döşemenin altından tekerleklerin taktaklan adamı iyice sersemletiyordu.

Pencere açık olduğundan rüzgâr doğruca Mustafa'nın suratına vurmaktaydı. Hoşuna giden bu serinlikle dalacağı sırada, kapı sürüldü, biri "Biletler!" diye bağırdı. Hasan, herifin "Kırt! kırt!" deldiği biletleri cebine koyup parmağım salladı:

— Trende bilet kaybolursa, ceza keserler bu trenciler, tuttur abildiklerine...

Mustafa, "Bu Hasan, Ankara'mn da girdisini çıktısını bilir. Nerede iş varsa bilir!" diye doğrulup pencereden baktı. Tren ışığının vurduğu yerde toprak su gibi akıyor, daha gerilerde, ne ağaç, ne köy, karanlıktan başka bir şey görünmüyordu.

Mustafa gurbete çıkmanın bu kadar kolay olduğuna şaştı. "Gurbete çıktın mı köyü möyü unutuyorsun!... Adamın içi seviniyor."

Oysa Kavakhgöl'ün kıyısında Topal İsmail'e kapılıp gurbete çıkacağını söylerken, yüreği sızlamış, "Öleceğim" sanmıştı. "Demek bize zor gelmesi bilmediğimizden."

Karşısında uyuklayan Hocaların Hasan'a gizlice bakarak

suratını astı. "Az kalsın, Ayşe orospusu yüzünden ağasını vuracaktık... Ulan Hakkı, mundar gidecektin rezil. Dua et, dua...

— Gülümsedi—: Sen bizde eşeklik mi ararsın!..."

"Ayşe" der demez, göğsünde gene sıcak bir şey şişip kabarmıştı, ama köydeki gibi uzun sürmemişti.

Başını arkaya dayayıp gözlerini yummuş olan Vahit'in omuzuna vurdu:

— Hemen uyursun. — Vahit'in sıçramasına güldü —: Birer cıgara yakalım, demezsin!...

Tren düzlüğe çıkmış, gökyüzü bir ucundan ağarmağa başlamıştı.

Çankırı'ya sabah erken girdiler. Tren durağı kalabalıktı. Bir sürü karma karışık makas, bir sürü yük vagonu görünüyor, bir oğlan bağıra bağıra gazete satıyordu.

Siyah gözlüklü, şişman bir subay — bir jandarma yüzbaşısı — kurda benzeyen koca köpeğiyle vagon pencerelerine bakarak trenin yam sıra aşağıya doğru yürüdü.

Yüzü açık, eli çantalı bir İstanbul karısı trendlerle erkek erkek konuşuyordu. Karının sırtında bir yeşil palto, başında tüylü şapka vardı. Kundurasının topuğu dört parmaktı. Mustafa, şehir karılarının bu yüksek topuklanna eskiden beri şaşıyordu. Vahit'i dürttü:

— Kanya bak... Bu İstanbul kanlan, tüm oyuncu, şart olsun!...

— Neden?

— Kundurasımn topuğunu görmedin mi? Oyuncu olmayan buna binip gezemez!...

— Doğrusun Ağa... Gezemez!...

— Oyuncu bunlar... Köy yârenlerine gelen köçek kanlardan farksız...

— Sen Çankın'ya kaç kere geldin?

— İki kere... Eskiden... Küçüktüm. Aklım pek ermiyor. Mahpusta Köprülü'den Hatip Hocaya geldik. Reşit emmimle...

— Şu tepedeki evi gösterdi mi Reşit Hoca... Mağaranın üzerinde... Küçük ev...

— Yok! Orası türbe... Karatekin'in türbesi... Bu Karatekin çekip almış Çankın'yı gâvurdan...

— Bir başına mı?

— Bir başına... Askeri olsa, onlan da yanına gömerlerdi!...

— Yalandır arkadaş... Adam bir başına, koca bir Çankırı'yı düşmandan alamaz.

Vahit, bunu hiç akıl etmemişti. Tepenin yüzüne kat kat yığılmış ev kalabalığım ölçüp biçtikten sonra Mustafa'ya hak verdi.

— Doğru... Gâvurun erkeği gölgeye yatsa... Kansı, kızı sopa-değnek Karatekin'i ortaya aldı mı, bitirirler. Demek şuraya bir yatır ister, demiş biri...

— İyi bildin... Kasabalı düzeni... Baksana koca bir saati evin üst başına asmışlar... Allah Allah! Gösteriş olur amma böylesi de mi olur yahu?

Eski Çankın'nın siyah kiremitli damlan arasında sanya boyanmış dört köşe saat kulesine bakarak gülüştüler.

İstasyonun kapısında da davul kadar büyük bir saat vardı. Mustafa, gurbete çıkan Yamörenlilerin köye dönüşlerinde mut -lak, alafranga saat kullandıklanm, zipka yerine pantolon giydiklerini hatırlayarak saatini çıkardı:

— Hasan Ağa... Buna gurbet yolu demişler... Saatleri alafranga yapalım mı?

—[A] İyi bildin... Haydi, saati olan alafrangaya düzeltsin! Ankara'da imam saati sökmez... Adama gülerler...

Mustafa alaturka ikiyi gösteren saatini "besmele" çekerek sekizi on geceye ayar etti:

— İnşallah, pantolon paralannı da bir sıvanmada kazanırız.

— İnşallah!.

— İnşallah!...

Bu sırada, oturduklan odaya iki yolcu girdi. Kara sakallı, kahve rengi paltolu herif, doğruca Vahit'in önüne gelip elini salladı:

— Şu tarafa çekil bakalım, arslan yeğenim!...

Vahit, hemen kalktı. Pencerenin yanma kara sakal herif oturdu. Arkadaki adam, elinde bir halı heybe, sırtında bir ak torba, koltuğunda bir yorganla

ayakta kalmıştı. Herif ona emretti:

— Eşyalan yukan koy, Ahmet onbaşı, koy da karşıma geç... Hasan'ın kılığı düzgün olduğundan, kara sakal onu kaldırmağı göze alamamış olmalıydı.

Küçük odada sekiz kişi sıkışmışlardı. Merhabalaştılar.

Vahit'in yüzüne baktıkça Mustafa'nın gülmesi tutuyordu. "Pencerenin önünden sürüldüğüne kızar ki bizim Pervanın, cinler başına birikir! Ulan sağol kara sakal!..."

Tren kalkınca kara sakal, mırıl mini dua okudu: "Allah, kazadan, belâdan, yaramaz adam oyunundan esirgesin, amin!" diyerek yüzünü sıvazladı.

Yanında oturduğu için Mustafa herifin suratını iyice göremiyor, yan gözle üstüne başına bakıyordu.

Kara sakallının bacağında siyah çuhadan bir şalvar, belinde ince bir şal kuşak, sırtında mavi bezden mintan vardı. Burnu iri, kulakları kıllıydı.

İki kere geyirdi. Topuklarını sıranın kenarına dayayıp üstü bez, altı lastik pabuçlarını çıkardı. Yüz yüze kapatarak Ahmet onbaşıya uzattı:

— Şunlan rafa koy onbaşı... Tamam... Eyvallah.

Rahatça bağdaş kurdu. Geyirdi: "Elhamdülillah... Hak

mevcut!" dedi.

Karşısında edepli edepli oturan Ahmet onbaşının zipkası,

ceketi, mintam yama içindeydi. Alnında derin bir yara izi vardı. Mintamnın aralığından, göğsündeki san kıllar görülüyor, parmaklarından bir tanesi, — sol elinin serçe parmağı — kim bilir ne haltederken kırılmış; ortasından bükülmüyordu.

Kara sakallı kulağım kaşıdı. Üstünden tutup — tıpkı Yakup Ağa gibi — biraz çekiştirdi. Sonra birdenbire Hasan'a sordu:

— Nereye yolculuk arslan yeğenim?

— Ankara'ya...

Hasan fazla konuşmayı sevmediğinden susmuştu ama kara sakallı ardını bırakmamıştı:

— Bunlar senin tayfan mı?

— Benim...

— Taşören misin sen?

— Yok... Taşçı ustasıyım. Bunlar surda burda çalışacak...

— Uğrunuz açık olsun... Köy nere?

— Yamören...

— Yamören? Nerede bu onbaşı?

Ahmet onbaşı, Hasan'a baktı:

— Yamören Kurşunlu'nun... Sımıcak, Köprülü, buralara komşudur.

— Bildim bildim. Himmet çavuşun köyü...

Mustafa, kara sakallının Himmet çavuşu tanımasına sevindi. Ahmet onbaşıya güldü:

— Efendi Ağa, iyi bjldi. Himmet çavuş bizim köylümüz...

Odası da var. Gençler odası deriz. Eskiden muhtarlık yaptı. Çankırı'ya gelir, gider.

— Hacı Abdurrahim Efendi, Çankırı çarşısının birinciye gelen pırtı dükkâncısı... Devecigiller, dedin mi...

— Devecigilleri duymuşluğum var! Çankırı'nın en büyük pırtı dükkânı Devecigillerin...

Hacı Abdurrahim Efendi içini çekti:

— Töbe töbe, o nasıl söz? Büyük Allah! Bizimkisi bir ekmek parası... Alışveriş savaş demektir. Peygamberimiz buyurur ki: "Halkın ötesini berisini, lâzım olan şeylerini satmak için çarşıya, pazara getirenler, Tann uğrunda savaş etmişler kadar sevab kazanırlar." Ama, Hazreti Muhammed'in bu lafı kötü çerçilere, ayak satıcılarına, kopuk dükkâncılara mahsus değil! — Biraz düşündü —: Sen bu treni bilir misin Ahmet onbaşı! "Köylünün ahlâkım bozdu." diyorlar. Salt köylünün ahlâkını bozsa, haydi diyelim, kör mü, ahlâkı bozulmasın... ya ticarete verdiği zarar?...

— Neden? Malım gider alır tüccar kısmı, katırcıdan, arabacıdan, yolda sürünmekten kurtuldu!...

— Sen bakma... Arabacı, katırcı kısmının ekmeğini aldı elinden... Bu biir...

— Orası doğru...

— Bir de şurası var: Biz, çarşıda görüyoruz. Şurada bir kopuk herif... Sermayesi üç buçuk kuruş. Bir dükkân açıyor. Üç gün sonra bakarsın, dükkânı kilitlemiş... Sorarsın: "Sermayeyi batırdı mı?" Meğer atlamış trene, Ankara'ya. İstanbul'a mal getirmeğe gitmiş. Tren olmasa ne ağzınaydı? Eskiden... Arabacı, katırcı çağında Çankırı'nın bir iki dükkâncısı mal getirirdi. Küçükler onlardan alır satardı.

— Benim, alışverişe aklım ermez ama, asker için tren iyi oldu! Eskiden asker, yolda sürünürdü. Git, babam git! Sen tükenirsin, yol tükenmez. Ben bilirim... Balkan'a gittim, Sefer -berliğe gittim. Yunan harbine gittim.

— Tamam! Askeriyeye iyi... Varsın askerleri taşısın! Tüccar malı, gene katırcı, arabacıyle getirilmeli. İstanbul'da Toptancı

Hacı Nuri Efendi var. Büyük adam... Zengin... İstanbul çarşısının yansı onun lafıyla oturur kalkar! Hacı Nuri Efendi anlatıyor: Eskiden, Seferberlik'te, trene herkes binemezmiş. Herkes trenle mal getirtemezmiş. Bir vagon, beş vagon birden tutacaksın, büyük parası olanın işi... Ne güzel! Kirala kırk kişilik bir vagon oda gibi, halıyla, kilimle döşe... Çorapları çıkar, iç dönüyle, entariyle mindere uzan... Navlununu verdin ya, senin malın... Cezveyi mangala sür! Tren böyle olmalı... O zaman kopuk dükâncı yiğitse, Ankara'ya, İstanbul'a gitsin bakahm... Hacı Nuri Efendi söylüyordu: Bir paşa var... Eski paşalardan... Seferber -lik'te bir o yenmiş İngiliz gâvurunu... Sonunda, mesele uzun, hakkını kaynatmışlar! Şimdi emekli... Alman'la alışveriş yapıyor ve de gazeteci... O paşa demiş ki, "Merak etmeyin!" demiş, "İnşallah yakındır, vagonlarımızı gene toptan kiralayacağız!" demiş. Koskoca paşa bu ve de gazeteci...

Ahmet onbaşı, gözlerini, tedirgin tedirgin kırpıştırmaya başlamıştı:

— Savaş kötüdür. Biz biliriz Abdürrahim Efendi! Biz Balkan Harbi'ne gittik... Seferberliğe gittik, Yunan harbine gittik. Yunan harbinde, yalan mundar, "Ha dayan hemşerim vardık sonuna!" dedim ama, bakıyorum gidişatlara... "Yanıldık galiba..." diyordum!...

Mustafa, vagonların oda gibi olacağını, bir adama toptan verileceğini, o adamın da — yani şu kara sakal gibilerin — içini kilimle döşeyip mindere uzanıvereceğini düşünüyor, iyi mi olacak kötü mü olacak kestiremiyordu. "Köylü kısmı, ne mümkün, binemez. Onbaşı doğru söyledi. 'Sen tükenirsin, yol tükenmez!' Yamören'den kimse gurbete gidebilemez, ne ağzına? Gurbete gitmedi mi, köylünün çoğu acından ölür!"

Tren düdüğünü öttürerek, "ha babam", koşuyordu. Mustafa, pencereden dışarıya baktı. "Tarlalar fır dönüyor, koca koca tarlalar, değirmen taşı gibi dönüyor!" Gene Ağası Murat'ın, dünyamn döndüğü üstüne söyledikleri aklına geldi. Hasan'a parmağıyle dışarısını gösterdi:

— Baksana!... Tarlalar değirmen taşı gibi dönüyor, Hasan Ağa... Murat Ağam "Dünya dönüyor" derdi... Doğruymuş!...

Hasan'ın karşılık vermesine kalmadan kara sakal atıldı:

— "Dünya dönüyor" ne demek? Dönek insanlar! Yani biz '50

döneklemişiz! Töbe töbe! Dünya dönmez! Dünya dönse güneş hep doğudan çıkıp batıda batar mı? O da dönüverir şu yana... Mustafa hırslandı:

— İşte dönüyor... İşte arpa tarlası... Fırlandı, gitti.

— Öyle şey yok... Senin başın dönüyor kopuk. Yum gözlerim...

Mustafa gözlerini yumdu. Bu kara sakallının sesi, hoca sesi gibiydi. "Adam korkar!" Gözlerini yumduğu için trenin gürültüsü daha sert işitiliyordu. Başını arkaya dayadı: "Hakikat! Gözünü bir yumdun mu, günaha girmezsin! Ankara büyükmüş... Çankırı'dan büyükmüş. Ne kadar büyük olsa, Hocaların Hasan'ı tanırlar, iş sahipleri... Bir kat giyim parası kazanmalı... Yirmi lira da harçlık.. Yirmi lira elverir. Kız marka lâcivertten bir ceket... Nail ağanın fitilli kumaştan kilot pantol...

Tam dalacağı zaman Vahit bağırdı:

— Amanın bu ne? Aman bu su nerenin suyu?

Mustafa, gözlerini açıp dikildi. Tren zorlu bir suyun yanı sıra

gidiyordu.

Ahmet onbaşı:

— Kızılırmak! — dedi.

Mustafa, köyde adını çok duyduğu Kızılırmak'ı pek beğendi:

— Babayiğit şuymuş Vahit, dedikleri kadar varmış...

— Olmaz mı? — Vahit, Ahmet onbaşıya sordu —: Hep böyle san mı akar?

— San akar! Canı gür olduğundan hiç durulmaz!...

— San aksın! Nereden gelir, nereye gider, başını bilen var mı?

— Yoktur. Ben bu kadar gezdim, başım göremedim. Amasya dolaylannda gene bu Kızılırmak... Sivas dolaylannda gene bu...

— Yazın kuramaz, öyle ya?

— Kuramaz.

— İyi imiş... Bizim Sağırdere yazın, bakarsın kurumuş...

— Kış gecesi konuştuklannı hatırlayarak Vahit'e güldü —: Oysa,

köy /erinde su, yaz günü lâzım! Ters bizim Sağırdere'nin işi... Hacı Abdürrahim Efendi elini kaldırdı:

— Töbe çek! Su, Allanın bir mutlu verisi... Terslik bizde... Terslik Adamoğlunda...

151

Tren, daha bir zaman ırmakla atbaşı gitti. Sonunda bükülüp suyu bıraktı.

Kara sakallı herif, Mustafa'nın keyfini kaçırmıştı. Başım arkaya dayadı, gözlerini gene yumdu.

Ahmet onbaşı girip çıktığı savaşlardan açacaktı ama domuz kara sakal, İngiliz'i yenen paşayı uzattıkça uzatıyordu.

Şam'ı, Bağdat'ı İngiliz'den o paşa almış... Sonunda, o zamanın adamları paşanın öğütlerini tutmamışlar. Paşadır küsmüş, bırakmış orduları yüzüstü...

Kara sakallı, öksürdü:

— Bırakmasıyla ne olur? Çobansız sürü dağılır. Paşa demek, sürünün çobanı demektir. Hem de öylesine eski bir paşa... Akıllı, Müslüman!...

Mustafa, gözlerini belli belirsiz aralayarak Ahmet onbaşının yüzüne baktı. Herif köylü... Kara sakala kalsa köylü kısmım trene bindirmeyecek... Ulan

kara sakal! Ulan kara sakal! Ne demiş kara sakalın paşası olacak rezil? 'Yakında tren, dükkâncılara toptan verilecek... Meraklanmayın!' demiş. Hele alçağa hele!

Kara sakallının hoca okumasına benzeyen kalın sesi gümbürdüyordu:

— Bu işler böyle onbaşı... Bu işlere senin aklın ermez! O yüzden senin gibisi derini düşünmeyecek...

— Sağol Hacı Efendi... Bizim de düşündüğümüz yok ya.

— Tamam! En iyi düşünmemek... Düşünürsün! Aklın ermez! Çiziden çıkarsın, bilmezden günaha batarsın!

Tren takır takır koşuyordu. Mustafa, üzerinde oturduğu tahta sediri bir hayvan sağrısı gibi okşadı:

"Seğirt bakalım, önün açıkken köpoğlusu!... Müslüman paşayla kara sakallıya kalsa, sen de yandın, köylü de yandı! Yürü!"

Ankara'ya geldikleri zaman, Mustafa'nın kafası kazan gibi olmuştu. Ayağının bastığı toprak sallanıyordu. Bir merdivenden yerin altına indiler, tahta döşemeli bir yoldan geçip başka bir merdivenden yerin yüzüne çıktılar. Şehre doğru yürürlerken, Mustafa, arkadaşlarım kaybetmek korkusuyle iki yanma bile

bakmadı. "Gel de yitmekten korkma bakalım!... Evler, yollar, adamlar, madamlar biribirlerine benzer ama, bu kadar mı benzer?"

Mustafa, nişan koyacak bir yer bulamadığı için Ankara'da tek başına gezemeyeceğini düşünerek ürktükçe ürküyordu....

Kemal Paşanın at üzerinde bir resmini yapmışlar, yolun ortasında bir kayanın başına çıkarmışlardı.

Eğer Vahit, kolunu çekip: "Yürü ulan!" demeseydi, işte orada arkadaşlarını kaybedecekti.

Bentderesi'ndeki hanlardan birisine indiler.

Hana, Hocaların Hasan'ı görmesiyle bildi:

— Hoş geldin, Hasan Usta! Nerde kaldın yahu? Tez gelmen

bu mudur?

Ankara'nın hanı taştan yapılmıştı, eskiydi: Tuttukları küçük odanın tahta döşemeleri, hiç su yüzü görmemişti. Duvarlarda tahtakurusu öldürmüşler, her tarafı batırmışlardı. İki küçük pencerenin camlarını, toz kir kapattığından, avlu görünmüyordu.

Yorganlarını duvar diplerine serdiler, torbalan başuçlarma

astılar.

Mustafa arka üstü uzanıp ellerini ensesine kilitledi. Ama akşama kadar ne uyuyabildi, ne de dinlenebildi. Kulağında trenin gürültüsü uğulduyor, altındaki döşeme, tiktaklı bir gürültüyle durmadan ırgalanıyordu.

Gece, bitişik odada biri, uzun uzadıya saz çaldı, Vahit, arada sırada horladı.

Mustafa, sabahleyin hepsinden geç uyanmıştı. Ağzının tadı yoktu. Hasan'ı göremeyince, yufka ekmeği yemekte olan Vahit'e

sordu:

— Ben de uyumuşum. İş bulmağa gitmiş... "Bir yere savuşmayın!" demiş. Kalk, giyin! karmnı doyur, geliverirse, bekletmeyelim!...

. Mustafa, hemen giyindi. Torbasını bacaklarının arasına aldı.

— Dürüm mü yaptın sen?

— Dürüm... Binnaz ablam sana ne koymuş?

— Ne koyar?... Bulgur, nohut, mercimek, fasulya... Yağ...

— Akşama bulgur aşı yapalım!...

— Sen yaparsın, Pelvan... Benim yaptığım bulgur aşı hiç yenmez!...

— Ben pişiririm. Hep, "bilmem" dersin. Bıktım senden.

Mustafa güldü:

— Hasan nerede iş bulacakmış?...

— Şurada, burada... Taş ocaklarına, yapılara gidecekmiş... Ustaların oturduğu kahvelere gidecek...

Karınlarını yeni doyurmuşlardı ki, Hasan geldi. Yüzü terle-mişti. Odaya bile girmedi:

— Haydi!... Kalkın bakalım. Taş ocağında çalışacaksınız... Yevmiye 50 kuruş!...

Mustafa, handan çıkarken "Bismillah" diye eline tükürdü. Caddelerden, mahalle aralarından, hızlı hızlı geçtiler, yorulup terleyene kadar yürüdüler.

Toş ocağının bulunduğu yer, Sımıcak istasyonunun karşısın-

daki kıraç tepeye benziyordu. Görünürde bir tahta kulübeyle, bir çardaktan başka bir şey yoktu. Kulübeye kazmalan, kürekleri el arabalarını, dinamit sandıklarını koyuyorlarmış... Çardağın gölgesinde de taşçı ustaları taş yonarmış...

Mustafa, öğleye kadar, el arabasıyle ocaktan toprak çekti.

Bütün Yamörenliler gibi Mustafa da Sımıcak'a tren yolu döşenirken, el arabası sürmesini öğrenmişti. Kollan da hem uzun, hem kuvvetli olduğundan iyi de sürüyordu. Köyde epeydİT boş oturduğundan biraz hr.mlamıştı, o kadar...

Ocak sahibi Ali Bey, her zaman mendille terini kuruladığı için, yüzü akılda kalmayan, kırmızı suratlı, şişman bir herifti. İşçileri, ustaları, sabahtan akşama kadar kendisi kolluyor, arada şakalaşıp arada çekişiyordu. Ocaktan çıkarılan adam boyundaki taşları yuvarlak odunlar üzerinde kaydırarak çardağa indiren ustaların emriyle sağa sola çevirenlerin işleri daha yorucuydu. Mustafa bir aralık terini silerken bunu Vahit'e söyledi:

— Arabacılık, kara işçilikten kolay, ne dersin?

— Kolay...

— Aferin Hasan'a!... Bize iyi iş buldu... Mal sahibi hatırını saymasa bizi de kara işçi yazardı.

Vahit biraz düşündü:

— Beri bak! Hakkı'nın gerdek gecesi, sen bu Hasan'ı az daha 154

vuracakmışsın!... Hakkı'nın erkekliğini bağlamak için kınına soktuğundan, bıçağı çekememişsin! "Hasan dua etsin. Yandı gittiydi!" demişsin... Doğru mu?

— Kim söyledi? — Mustafa, çardağa döndü —: Sus, Hasan duyar, yahu!...

— Hasan duymamış mı? Bana bunları Hasan anlattı. Köyde "Mustafa da bizimle beraber gurbete geliyor!" dedim. Suratı asıldı: "Böyle, böyle imiş!" dedi.

— Ulan tüüü... Kim haber vermiş?

— Kim haber verecek, Topal İsmail'den başka...

— "Yalan" diyeydin.

— "Yalan" dedim.

— İyi... Aferin! Bak Pelvan! Allah nasip eder de Yamören'e gidersem şart olsun, şu Topalın öbür ayağım... Şart olsun...

— Otursun da güzelce müzevirlik etsin, diye mi? Kınlacaksa o domuzun, kafası kırılmalı...

Vahit'e belli etmemişti ama, bu konuşma Mustafa'yı artık iyice kuşkulandırmıştı. Mal sahibi Ali Beyin gözüne girmek için, arabayı tıka basa dolduruyor, boşunu da, dolusunu da koşturuyordu.

Üçüncü günün sabahı, işe gidecekleri sırada, hanın avlusuna biri girdi. Orta boylu, siyah şapkalı, altın dişli herif Hasan'a bir şeyler söyledi. Hasan, bir müddet yere bakıp düşündü. Sonra Vahit'e seslendi:

— Haydi, siz gidin! Beni soran olursa "hastalandı" dersiniz... Ertesi gün, Hasan, taş ocağındaki hesabım kesti. Yenişehir'de, o altın dişli herifin yanında çalışmaya başladı.

Daha ertesi gün, ikindi üstü, Mustafa toprak çekiyor, mal sahibi Ali Bey, deminden beri kendisini gözlediği için arabayı koşturuyordu. Tere batmış, soluğu ağzına sığmaz olmuştu. Herif bırakıp gitmiyor, Mustafa gittikçe kuşkulanıyordu. Gene arabayı imanına doldurtmuştu, koştururken teker kamyonların açtığı çukura kaydı, araba devrildi.

Mustafa dişlerinin arasından söverek yüklemeye başlayınca Ali Bey gelip tepesine dikildi:

Bir defasında toprağı boşaltmış dönüyordu ki göz göze geldiler. Mustafa gülümsedi. Ali Bey eliyle işaret etti:

— Adın ne senin bakalım!...

— Mustafa...

— Kaç gündür burada çalışıyorsun?

— Dört gün... Geldiğimizde salıydı.

— Seni buraya kim getirdi?

— Hasan Usta...

Ali Beyin arkasında duran bekçi doğruladı:

— Evet!... Bunlar Hasan Ustayla geldiler Bey...

— Hasan Usta kim?

— Hasan Usta mı? — Mustafa şaşırdı —: Taşçı ustası... Bilemedin mi? Yamörenli "Hocaların Hasan" deriz. Salı günü geldik. Pelvan Vahit var. Salı bir, çarşamba iki, perşembe üç, bugün cuma...

Ali Bey, gerisini dinlemeden bekçi ile konuşmağa başladı.

Bekçi dağ gibi bir herifti, iskilipli Kürt çobanlara benziyordu. Ellerini kavuşturmuş, durmadan "Evet! Doğrusun Bey!" diye baş sallıyordu.

Ali Bey, yeleğinin cebinden para çıkardı, Mustafa'ya uzattı:

— Tut bakalım! — Avucuna koyduğu ufak paralarla 120 kuruşa tamamladı —: İşte 120 kuruş... Tamam mı? Say...

— Cıgara mı alacağız efendi Ağa?

— Yok. Sen ufakmışsın! Taşçılık ağır iştir, yapamazsın!

Mustafa, gözlerini kırpıştırdı:

— Taşçılık ağır olur mu? — Mustafa'nın boğazı kuruyuver-mişti—: Töbe! Ben iyi araba sürerim Efendi ağa...

— Olmaz. Ağır işte çocuk çalıştırmayı hükümet yasak etti.

Başına kaza gelirse, sorumlu düşeriz!... Gündeliğini 30 kuruştan hesapladım! Git de kendine başka bir iş bul!...

Mustafa, bekçinin yüzüne yardım isteyerek baktı. Herif oralı olmayınca ne yapacağım şaşırdı. Yamörenlilerden birisi arabasını bırakmış, uzaktan bakıyordu. Mustafa başım eğdi:

— Biz on beş yaşımızı bitirdik efendi ağa! — Ali Beyin kırmızı potinleri toz bağlamıştı. Eğilip bunları süpürmeği düşündü. Kendisini tutarak yutkuna yutkuna yalvardı —: Vallah billâh! On beş yaşımızı bitirdik. Sen boyumuzun kısalığına bakma! Nisan ayında on altı yaşma girdik, bıyığımız çıkmadığından... Biz küçük

değiliz efendi ağa!...

— Olsun! Ayağına taş düşer. Bir de seninle uğraşmayalım! Ambar bekçisi güldü:

— Doğru Bey! Hadi savuş bakalım!...

Mustafa, kimseye belli etmeden ceketim aldı. Tepeden aşağı, bir yere yollamışlar gibi, koşa koşa indi. Taş ocağından görülmeyeceğini aklı kesince durup, "Tüü!" diye elini dizine vurdu. "Hükümet yasak etmiş. Taş ocağına hükümet ne kanşır! Yalana bak!" Kendisi farkında değildi ama gülümsüyordu. Paralan yumruğunun içinde sanki unutmuştu. "Yevmiyemizi otuzdan hesapladı." Yavaş yavaş somurttu. Çocuk sayılmağa, bir yıldan beri kızıyordu. Dişlerini gıcırdattı. "Bizim oralarda rastlasam, şu Ali Beyi, şart olsun, gâvur niyetine keserim!"

Küçük olduğu için işten çıkarıldığını arkadaşlarından gizlemeğe karar verdi.

Ayaklarını sürüyerek ağır ağır yürüyor, Vahit'e, Hasan'a, söyleyecek yalan arıyordu. Uygununu bulamayınca domuzlandı. Kaşlannı çatıp ellerini kuşağına soktu: "Kim ne kanşır! Taşta çalışmayı canım çekmedi!... 'Sen köyde tembeldin, burada da tembelsin' diyeceklermiş... Varsın desinler!..."

Yamndan bir kamyon geçti. İçindeki askerler türkü söylüyorlardı. Gölgesine bakarak giderken, sabah karanlığında çıkıp, akşam karanlığında döndükleri için, hamn yolunu şimdi bir başına bulamayacağı aklına geldi. Hemen durup döndü. "Nereye ulan! Taş ocağını da yitirmelisin ki..." Korkudan sırtı ürpererek bir ileri bir geri bakıyor, dünyada tek başına kalmanın dehşetini ilk defa duyuyordu. Daha fazla durup düşünemedi. İki kere "Lâilâha İllallah!" diyerek taş ocağının gürültüsünü işitecek yere kadar hızla yürüdü.

Ocağı kaybetmediğine inanınca kendisini biraz topladı. Yolun ilerisindeki böğürtlen kümelerinden birinin arkasına oturdu. Akşamı beklemeye başladı. Önce hiçbir şey düşünmedi. Sonra Ali Beyin verdiği paralarla kesesini çıkardı. Dikkatle saydı. "Şu 240 kuruş navlun parası... Geri kalan bizim... Navlun parasından başka... On beş lira 25 kuruşumuz var!... 25 kuruşu hiç sayma!... On beş lira 25 kuruş... 25 kuruşu sayma ulan!"

Keseyi kuşağının arasına soktu. Çıkanp bir zaman elinde tuttu. Kuşağın arasından düşer, diye korkmuştu. Gömleğiyle etinin arasına yerleştirdi. Paralann sertliğini duymak güven

Uzaktan, el arabalarının tekerlek gıcırtılannı, taş yuvarlayan işçilerin "Haydi hoop!" diye bağnştıklanm dinledi.

157

Kasketinin arasında bir cıgara olduğunu hatırladığı zaman güneş epeyce alçalmıştı. Tütünü yansına kadar dökülmüş, kâğıdı terden ıslanıp buruşmuş cıgarayı, kibriti olmadığı için yakamadı. Bir zaman ateş isteyecek bir yolcu bekledi. Sonra suratını alazlayan bir kızgınlıkla yanm cıgarayı yere çarptı.

Kocaman bir kannca tütünü kokladı. Başka kanncalar saman çöpü, öteberi taşıyorlardı. Yüksek sesle: "İş bulmalı... Köye dönmek yok!... Ya iş bulmalı, ya da ölmeli!..." dedi.

Ağabeysi Murat trene bineceği sırada kimseye duyurmadan "Paran tükenirse, köye yazma... Benden iste!" demişti. "Sımı-cak'ta demirbaş amele Murat... Mektubu böyle atarsak gider..."

Düşünüp dururken birden dikildi: "Bize bu oyunu Hasan oynadı. Ali Beye Hasan söyledi... Kötü ettik, eyvah!" elini dizine vurdu: "Kötü ettik, gördün mü? Hasan'ın eline düştük sonunda... Hocalar kabilesinin eline düştük!... Hakkı'nın gerdek gecesi, bıçağını hangi sebeple kınına soktuğunu, hangi sebeple Hasan'a çekemediğini Topal İsmail'e anlatmıştı. "Ulan müzevir Topal... Ulan şart olsun, bunu ben senin yanına bırakmam!" diyerek kasketini düzeltti.

Düşündükçe bunalıyordu. "Hasan Ankara'nın her yerini bilir. Nerde iş var, bilir. Dükkâncılan, iş sahiplerini hep tanır... Birkere 'bunu çalıştırmayın!' dese... tamam... Öldüm Allah, bize iş vermezler... 'Ben çalışmam, taşımzı bu Mustafa yontuversin.' dedi mi... Bunca yıllık taşçı ustası... Ulan Topal herif, alacağın olsun!"

Yere tükürdü. Karanlık basarken taş ocağına biraz yaklaştı. İşçilerin geçmesini bekleyip artlanna takıldı. Şehre girecekleri sırada hızlanarak Vahit'in yanına gitti.

— Neredeydin yahu! Onca sesledik, aradık!...

— Nah işte burdayız Pelvan!...

Mustafa adam gibi güldüğünü fark ederek şaşkın, sustu.

Mustafa, hanın avlusunda ateş yakmağa uğraşırken Vahit türkü söyleyerek tencereyi, bulguru, yağı hazırlıyordu. Bereket versin, hiçbirisi işin farkına varmamışlardı.

Mustafa, yemekten sonra kaşıklan yıkamak bahanesiyle avlu

158

kapısınm önüne çömelip Hasan'ı beklemeğe başladı. Meseleyi Hasan'a söylemekten başka çıkar yol bulamamıştı. Çeşme yalağının yanından çamur alıp kaşıklan sert sert oğarken, Hasan'a lafı nasıl açacağını tasarlıyordu.

Hasan, lambalar yandığı zaman geldi. Hiç huyu değilken Mustafa'ya gülümsedi:

— Bulaşık mı Ağa?

— Bulaşık... — Mustafa ayağa kalkıp Hasan'ın yolunu kesti —: Hasan, sana bir sözüm var —: Uydurduğu yalanı söylemeğe utandı —: Sana diyeceğim şu: Ali Bey, bugün bizi işden çıkardı.

— İşden mi çıkardı? Neden?

— Bilmem... "Sen ufaksın" dedi.

— Allah Allah! Gündelikleri verdi mi?

— Verdi... 30 kuruştan hesapladı...

— Ulan rezil... Çalışmadın, gölgede oturdun... Ulan burası Yamören mi?

— Gölgede oturmadım... Çalıştım... Hep çalıştım...

— Hüst... Çalıştın da neden seni işden çıkardılar?...

— Ufak diye... Ben ufakmışım... Laf mı şu?

— Sus... Adamı ufak diye işden çıkarmazlar... Olsa olsa az gündelik verirler!

— Az verse de, çıkarmasa... Ben çalışınm. Varsın, gündelik az olsun!

— Ulan yoksa bir şey mi aşırdın? Doğru söyle...

— Ali Beye sor... "Ayağına taş düşer!" dedi. "Hükümet yasak etti. Ben korkanm!" dedi.

— Ha, bak şimdi aklım erdi. Hükümetin yasak ettiği doğru...

— Doğruysa... Aman Hasan, bana bir iş...

— Dur hele!... Ben yarın, öbür gün Ali Beyi görür, söylerim...

— Ali Beye söyle bir yandan, bir yandan da — birden hatırladı—: İyisi... Beni şimdi çalıştığın yere götür.

— Nereye? Yenişehir'e mi?

— Yenişehre...

— Yenişehir'de sen ne yaparsın?

— Çalışınm! — Mustafa, kaşıkları kuşağının üzerine sımsıkı bastırdı—: Hasan, beni Yenişehre götür...

— İş yok oğlum!... Yenişehir'de her adam çalışamaz!...

'59

— Olsun... Sen beni götür, ilerisine kanşma. Ben orada iş bulurum.

— Lafa bak!... Yenişehir'de millet "Aman!" diyerek adam aramıyor. Hele biraz bekle... Düşünelim bakalım...

Hasan, odaya girdi, çok uzun boylu olduğu için, biraz kambur yürüyordu. Ali Beyin kendisini "ufak" diye işden çıkardığından arkadaşlann daha haberi olmadığım, bir şey söylememesini tembihlemek aklına gelmiş, "Yalvarsam inadına söyler. Kabilesi kabilemize düşman!" diye düşünerek vazgeçmişti. Bu uzun boylu, az konuşan, az gülen kara herifi eskiden beri sevmiyordu. "Hasan'dan bize hayır yok ya, bakalım!" diyerek odaya girdi.

Hasan yorganını sermiş, üstüne uzanmıştı. İğneyle dişlerim karıştırıyordu. Bir ara odada ses kesilince tek tek konuştu:

— Haberiniz var mı Yamörenliler! Ali Bey küçük görmüş de, bu bizim Kulaksızın Mustafa'yı işten çıkarmış!...

Pelvan Vahit hopladı:

— Aman öyle mi Mustafa?

Mustafa hepsinin damanna basacağını bile bile, yüksek yüksek güldü:

— Öyle!... Biz küçükmüşüz!...

— Küçük ne demek?

— Yani biz daha bebeyiz... Ayağımıza taş düşermiş...

— Bu nasıl bir lâkırdı. Alay etme...

— Alay olur mu? Hükümet yasak etmiş. Sor da bak!... Hasan başını salladı:

— Hükümetin böyle bir kanunu var...

Vahit, yorganın üstüne çöküverdi:

— Paranı verdi mi Ali Bey?

— Verdi.

— Tamam verdi mi?

— Tamam verdi...

Herkes uyuduktan sonra Vahit başmı kaldırdı:

— Mustafa!...

— Buyur...

— Uyumadın mı?

— Uyumadım.

— Bak Mustafa, bu senin iş kötüledi...

— iyi bildin, kötüledi.

— tş kötüledi mi, gurbet yerinde direnmeyeceksin boşuna... Paran biterse rezalettir. Beni dinlersen, yarın köye git...

— Para kazanmadan, giyimi kuşamı düzmeden köye gidilir mi?

— Gidilir, çünkü Yamören'de seni herkes bilir. "Babasının beş kaymesini, Ankara'da yedi, geldi" derler. Gülüverirler.

— Doğru! Gülüverirler!... —Mustafa biraz sustu—: Hele birkaç gün geçsin de bakalım!...

— Birkaç gün geçip de ne olacak? — Vahit güldü —: Sen birkaç günde büyümezsin... Bıyıkların çıkmaz. Hükümetin kanunu varmış... Ben olsam hiç beklemem... Ulan, senin bir şeye muhtaçlığın mı var ahmak, geç git!... İşte benden ata öğüdü!...

— Eyvallah... Eksik olma Pelvan!...

Bir zaman sustular. Uzaktan bir otomobil, düdüğünü çalarak geçti.

— Yarın tren varsa gider misin?

— Bu ne biçim söz Vahit! Ben Yamören'e hiç gider miyim? Yamören bizden geçti arkadaş... Bundan böyle benim Yamören, buraları... Buraların sürünmeleri... Sen öyle mi belledin?...

II

Sabahleyin, onlar işe gittikten sonra, Mustafa sıçrayıp oturdu. Bir iki defa seslenen Vahit'e, neden uyur görünmek istediğini kendisi de bilmiyordu.

Bir zaman, hiçbir şey düşünmeden odayı gözden geçirdi. Tavandaki direkler isten kapkara olmuştu. Duvarda soba deliği göremediğinden "Demek kışın burada oturanlar odunu mangalda yakıp ısınmışlar." dedi. Demirli pencerelere bakarken Reşit emmisiyle gittiği Çankırı mahpusunu hatırladı.

Evet, Çankırı'nın mahpusdamı bu hana benziyordu. Avlunun çevresi hep koğuş... Avlunun ortasında dört direk üzerine bir oda yapmışlar. Topal İsmail'in anlattığına bakılırsa burada gardiyanlar yatarmış... "Topal İsmail'in lafına güven olmaz!... Bakarsın, 'Mahpus Yamören'den iyi' der, bakarsın, 'Mahpusta adam köyü özler ki, geberesiye... Yoksa Pelvam şart olsun, vururum!' der."

Mustafa: "Hele rezil Topal!" diye gülümsedi. Topal İsmail, müzevirdi, hırsızdı, ama şu Hocaların Hasan'dan yürekli adamdı. Hasan'ın yorganına kinle bakarak: "Hocalar kabilesi gibi alçak, şu dünyada var mı?" dedi.

Aralık bıraktıkları kapıdan taş döşeli avlunun bir parçası görünüyordu. Güneşe bir kedi yavrusu uzanmıştı. "İş bulmalı... iş bulmadan olmaz!" diye düşünerek kalktı.

Yapacak bir işi olmadığından, aklı sık sık dağılıyor, giyinmesini bile unutmuş gibi arada sırada duruyordu. Küçük aynada yüzüne baktı: *'Ulan! böyle kara surat mı olur? Ayşe kahpesi haklı, bizi istememekte..." Dişlerini gösteriyor, gözlerini büyültüp küçültüyor, yüzünü çeşit çeşit çirkinleştiriyordu. Rüzgâr kapıyı gıcırdatınca aynayı cebine atıverdi. Durup bir şeyler hesapladı: "Şu kadar liramız var!... Günde yirmi kuruş harcansak... Kötüsü geldi, haydi iş bulamadık, diyelim." Yorganın önüne çömelerek kesesini ortaya boşalttı. 240 kuruş tren parasını gene ayırdı. Geriye 15 lira 25 kuruş kalıyordu. "Bir lirada beş tane yirmi kuruş var... Topal İsmail olsa... Hesabını yapar şıp diye..." Burada, bir okka tuzlu yağın 110 kuruş olduğunu Hasan'dan işitmişti. Bir ekmek 11 kuruştu. "Domuz fırıncılar... Böyle de ekmek mi olur camm! Adam on tanesini yese... Bana mısın demez. Bizim köyün bayram çöreğinden tatli." Yeniden günde yirmi kuruş hesabiyle gurbete kaç gün dayanabileceğini arayarak daldı.

Bir yerden burnuna et kokusu gelince, paralarını acele kesesine doldurup yastık gibi başının altına koyduğu yiyecek torbasını önüne çekti. Canı Ankara ekmeği istiyordu. Fırından ekmek, bakkaldan helva almağa karar verdi. "Yiyerek dolaşırım.

İş ararım..." Önce bu aklı beğendi. Sonra "Tüü!" diyerek elini dizine vurdu: "Ulan eşek, kaybolur gidersin... Burayı bulmak ne mümkün? Ankara'da yol bir tek mi?"

Parmaklarını çıtlatarak odada dolaşıyor, "Töbe hey Allah!...

Töbe hey Allah!... Ulan Hasan!... Ulan Ankara gurbeti!" diyordu.

Neden sonra erzak torbasını bacaklarının arasına aldı. İçindekilerin kokusu, Mustafa'ya, her vakitki gibi köyü hatırlatmıştı. "Ayşe orospusunu... Hakkı rezilini vurup öldürmek vardı... Gurbete hiç çıkmamak vardı... Gördün mü?" Ekmeği çiğneyip

dururken birden irkildi. "Ayşe" dediği halde ne soluğu tıkanmış,

ne de yüreği sızlamıştı. Ağzı ekmekle dolu, öylece durarak denemek için, yüksek sesle: "Ayşe, hele orospu!" diye homurdandı. İçini yokladı. "Gurbete çıktık, karıyı unuttuk. Gördün mü? Yüreğimiz yanmaz oldu!... Ne güzel!" diye sevindi biraz...

Vahit'in köyden getirdiği küçük bakır tencereyi duvarın dibinde görünce, sevinci geldiği çabuklukta kayboldu! Kendisi buna güvenip ayrıca kap almamıştı.

"Eşeklik bu bizim işimiz... Gurbette her adama bir kap ister!

Ya biz işi Yenişehir'de bulursak!"

Rüzgâr aralık kalan kapıyı açıp örtüyor, odaya vuran güneş, daralıp genişliyordu.

Karnını doyurunca yiyecek torbasını duvardaki çivilerden birine astı. Geri çekilip biraz düşündü. Kapıyı örttü. Oda yan karanlık olmuştu! Ayaklarının ucuna basarak Vahit'in erzak torbasını indirdi. Bulgurdan, fasulyeden, nohuttan birer avuç aldı. Bunlan kendi torbasına koyarken kurnaz kurnaz gülümsüyordu. Sonra öteki torbalarda olanlardan da biraz aşırdı. "Onlar çalıştıklarından... Biz odayı bekliyoruz... Bekçilik hakkı bu... Günah sayılmaz!"

Topal İsmail'in, alay için hep böyle söylediğini hatırladı.

Torbası belli olacak kadar kabardığından artık çiviye asmadı. Yorgana sararak duvara dayadı, ellerini birbirine vurup tozlan silkeledi. Zipkasına hızlı hızlı sildi. Burnunu çekti.

Artık bu odada durmayı canı istemiyordu. Dışarı çıkıp kapıyı çengelledi.

Avluda, hanın hizmetkân çamaşır yıkamaya başlamıştı. Kısa boylu, bacakları çarpık, sıska bir adamdı. Sanki hiç bir zaman yüzünü tıraş ettirmiyor, ama sakalı bıyığı da sanki olduğu kadardan ziyade uzamıyordu. Önlüğü de hep kirliydi.

Mustafa yaklaşınca başını kaldırdı:

— Gezmeğe mi gidiyorsun yavrum?

-— Evet, biraz dolaşalım, dedik!

— Anahtarın yerini bilir misin?

— Anahtar istemez... — "Bilmem" demek ona zor gelmişti —: Çok uzağa gitmeyeceğim...

— Olsun... Kapını kilitle... Kapıyı kilitlemezsiniz, sonra "Aman bizi soymuşlar!" diye bağınrsınız...

163

Kollarındaki sabunlu sulan sızdırıp Mustafa'nın önüne düştü. "Gövdesini taşıyamadığından, bunun bacakları böyle bükülmüş besbelli!"

Mustafa, elini ağzına kapatarak güldü.

Herif kapıyı kilitleyip anahtarı uzattı:

— Buyur, yanına al.

— İstemez... Belki arkadaşlardan biri gelir!...

— Doğru! Hadi götür,yerine as... Numarasını belledin mi? 4 numara... Yanlış olmasın... — Mustafa'nın yüzüne bakmasından meseleyi anladı —: Ulan senin okuman yok mu sakın?

Mustafa yere bakarak susunca anahtarı çekip aldı.

Dış kapının sağ tarafında, küçük camekânlı odanın karşısında, duvara bir kara tahta asılmış, buna sıra sıra çiviler mıhlan-mıştı.

Han hizmetkârı parmağını çivilerden birine değdirdi:

— Bak! Sizin anahtarın yeri şura... Unutma, 4 numaralı oda. İşte, gördün mü?

— Gördüm...

— Dönüşte alırsın.

— Alırız ya... Alırız güzelce...

Mustafa sokağa çıkarken: "Sağdaki dördüncü çivi... Dördüncü..." diye söyleniyordu.

Han, yokuşun altındaydı. Taş ocağına aşağıdan, mahalle aralanndan, arsalardan geçerek gittikleri için, yukarıya hiç çıkmamıştı. Ellerini beline koyarak ne yapacağını bir zaman düşündü. Taş ocağından yana gitmemek için yokuşa vurdu. Dört köşe taşlarla döşeli büyük bir caddeye çıktı. Burada karşılıklı büyük, güzel dükkânlar, yüksek yapılar vardı. Arka arkaya üç

tane taksi geçti.*

Mustafa, dönüşte hanı bulabilmek için nişan koyacak bir yer aradı. Yokuşun başında, sol köşede küçük bir kulübe gördü. Önünde beli tabancalı bir adam duruyordu. Başına parlak bir tas geçirmiş, beline asker palaskası dolayıp ayağına çizme giymişti. Ceketinin düğmeleri güneşte altın gibi parlıyordu. Mustafa, trendlerin düğmelerini hatırlayarak, dünyada bu kadar çok parlak düğmeli adam olmasına şaştı.

* Kamyondan başka bütün otomobillere "taksi" diyorlar.

Sağ kaldırımı bırakmamak karanyle elleri arkasında, ayaklarını sürükleyerek, çekingen çekingen yürümeğe başladı. Ağır gidiyor, dükkân camekânlanna, hiçbir şeyi iyice seçemeden bakıyordu. Camlara ömründe görmediği hiçbir işe yaramaz ufak tefek koymuşlardı. "Hepsine bakayım desen ömrün yetmezi..."

Bir şapkacı dükkânının önünde durdu. Burada şapkalar, silindirler* vardı. İnce hasırdan da silindir örmüşlerdi. Çankın İstasyonunda gördüğü İstanbul

kansınm başındaki tüylü şapkadan da birkaç tane vardı. "Demek karı, bizim oralara gelmeden Ankara'ya uğramış... Şapka almış kafasına..."

Yürüyeceği sırada, camekânın içindeki kocaman aynada kendisini gördü. Ellerini arkasından çözüp iki yanma bıraktı.

Yüzü hem kara, hem küçüktü. Kaşları kalın, birbirine bitişik... Bıyıklan daha çıkmamıştı. Omuzlan geniş göğsü kabank olduğundan kafası ceviz kadar görünüyordu. Boyunun kısalığına göre kollan uzundu. Murat Ağasının "ceviz kafalı" diye takılması haksız değildi. "Şuna bak. Doğru bir laf! Ceviz kafa... Taş ocağı sahibi Ali Bey, kafamızın ufaklığından mı, boyumuzun kısalığından mı bizi küçük saydı?"

Ellerini kuşağının üzerine kavuşturdu. Elleri de büyüktü.

Adam eli gibi... Oysa köyde rençperlik yapmamıştı. Kısacası, Mustafa kendisinden hiçbir şey anlayamadı. "Yalanı yok", adama benzemiyordu. Yere tükürdü.

Bitişikteki dükkânda av çifteleri, tabancalar, kutularda ta' banca mermileri, kemik saplı bıçaklar, düdükler, elektrik lamba-lan satılıyordu. Kısa namlulu bir kırma çifte hoşuna gitti.

"Sırtlamalı, yallah ava!... İyi tavşan vurulur." diye hafif bir ıslık öttürdü.

Rastladığı sokak ağızlannı sayarak yürüyordu ki, birdenbire durup korku ile başını kıstı. Nişan koyduğu kulübe karşısına çıkıvermişti. Ağzını açarak sert sert soluklandı... Kulübe, o kulübe, önündeki tabancalı adam, o adam... "Beyaz ceketli. Bıyığım dipten kazıtmış herif!" İşin berbadı, kulübe yolun karşısına atlamıştı, nasılsa... "Çiftelere daldık, geri döndük desem... Yolu bu yana geçmedik. Aman eyvah yittin Mustafa!" hemen arkasına baktı. Yüz, yüz elli adım geride, buna benzer

* Şapka: Kasket. Silindir: Fötr.

kulübeyle, buna benzer tabancalı adam... Hemen geri döndü.

Hanın önündeki yokuşun sağında bembeyaz bir duvar olduğuna, ortasına bir kan resmi yapıştınldığına dikkat etmişti. Kulübenin yanına gelince, yokuşun altında, hanın, üstü yuvarlak kapısını görür görmez tanıdı. Yükseksesle söylendi: "Hay ahmak! hay ahmak!... Yitersen kim arar seni... Başım alıp nereye gitmektesin?" Yokuşu ter içinde inip hana giriverdi.

Çarpık bacaklı herif, yıkadığı gömleği avluda gerili tele asmış, tırnaklarını kesiyordu. Başını kaldırdı:

— Geldin mi yavrum? Hani gezecektin?

— Gezdim yeter. — Mustafa, ağzı korkudan kuruduğu için zorla yutkundu —: Bugünlük bu kadar... Koca Ankara'yı bir günde dolaşmak gerekmez!...

— Anahtarı aldm mı?

— Almadım...

Adam güler gibi,gözlerini kırpıştırdı. "Gezdim, yeter.

Bugünlük bu kadar..." sözünün ne demeye geldiğini biliyordu. Makasın tersiyle, tırnaklarım törpüleyerek sordu:

— Ankara'ya ilk geliş mi bu?

— İlk.

— Öyleyse, "Ham bulamam... Yiterim! Hemşerileri bulamam." diye korktun...

Mustafa kaşlarını çattı, eskiden beri gizlisinin bilinmesini sevmiyordu.

Herif ayağa kalkıp makası küçük iskemlenin üstüne bıraktı.

Bu, açılır kapanır paslı bir makastı. Avlu ıslak toprak kokuyordu. Kedi yavrusu uyanıp sırtım kamburlaştırarak gerindi. Yitme korkusundan sonra burası Mustafa'ya Yamören kadar tanıdık gelmişti.

Han hizmetkârı, kapının yanındaki camekânlı odadan çıktı, elindeki kâğıdı sallayarak yaklaştı. Mustafa bir tehlike karşısında imiş gibi toplandı.

— Al bakalım! İşte sana yitme derdinin dermanı!... Bu kâğıt dindeyken nereye gidersen, gidersin...

Mustafa kâğıdı güvensiz güvensiz evirip çevirdi. Yeni yazılan kara boyayla yazmışlar... Yere bakarak sordu:

— Ne olacak?

— Gider gezersin, camn buraya gelmek isterse... Yolu 166

bulamazsan polise göster.

— Polis ne?

Herif güldü:

— Buralann korucusu... Sizin köyün korucusu var ya... Polis de buramn korucusu... Ankara dediğin de bir büyük köydür yavrum...

— İyi öyleyse... Ankara'mn korucusu nerede bulunur?

— Bizim yokuşun başındaki kulübeyi görmedin mi? Burala-nn koruculan öyle kulübelerde dururlar. Boz giyimli, kırmızı yakalı herifler... Bellerinde tabancalan var.

— Var...

— Onlara "polis" derler. Bu kâğıdı hangisine okutursan yolu sana gösterir, gelir burayı bulursun!... Haydi, şimdi beğendiğin

gibi, gez dolaş!...

Herif makası alarak yeniden tırnaklannı kesmeye oturdu. Mustafa, kâğıdı bir zaman evirip çevirdi, burnunu çekti:

— Polis mi dedin, efendi ağa?

— Polis... polisi, candarmayı ne yapacaksın?... Giyimi boz, beli tabancalı bir herif gördün mü, sor korkma, sormaya para almazlar!...

— Bir de... "Ben bilmem, hadi işine!" derse...

Çarpık bacak hizmetkâr, Mustafa'nın yüzüne kaşlarını çatarak:

— Sen Çankınlı değil misin?

— Yamören'denim... Kurşunlu bucağının Yamören köyünden... Vilâyetimiz Çankın...

— Yamören mi? Dur bakalım... Sen Ömer'in köyündensin...

— Ömer mi? Aman tuuuu... Aman efendi ağa. Sen Ömer'i bildin mi? — Mustafa, han hizmetkânnın Ömer'i tanımasından çok Gurbetçi'yi hatırladığına sevinmişti —: Tüü... Ömer burada öyle ya?... Ömer tarlalan babamla ortak eker.

— Babanın adı?

— Yakup... Yakup ağa derler. Kulaksızın Yakup...

— Bilemedim. Görsem bilirim! Sizde bir Himmet Çavuş olacak...

— Himmet Çavuş oda sahibi... Himmet Çavuşu da bildin demek?

—Kadir Ağayı da tanınm...

— Hangi Kadir Ağa?

— Battal'ın babası... Battal'ı bu yıl evlendirecekti. Öteberi almağa geldiler.

— Aman iyi... Kadir Ağayı da bildin!... Bizim köyü hep bildin...

Camekânlı odada oturan yaşlı yazıcı seslendiği için, çarpık bacak başka bir şey söylemeden kalkıp gitti.

Mustafa artık onun verdiği kâğıda güvenmişti. Dikkatle katladı, kuşağının arasına soktu.

O gün Ankara'yı akşama kadar gönül ferahlığıyle dolaştı.

"Hey Ankara!" git, git bitmez. "Ömer'e belki rastlarım" umuduy-le insanlara dikkat etti. İşsizliğini unutmuştu. Yorulunca hana dönüp Ömer'in nerede bulunduğunu sormağa karar verdi.

O sevinçle bir paket cıgara aldı. Kapısına "dünya güzeli" resmi yapıştırılmış büyük bir yapıya girip çıkanları gözledi bir zaman... Millet buradan içeriye, tren gibi, bilet alıp giriyordu.

Mustafa hana yeni dönmüştü ki onlar da işden geldiler.

Vahit'e gülerek sordu:

— Ne yiyeceğiz Pelvan?

— Yahu... Bu vakte kadar adam pilavın suyunu kızdırmaz mı? Tüü... Ben de "Mustafa suyu kızdırmıştır" dedim.

— Laf mı şu! Benim bugün bu Ankara'da başıma gelen...

— Bırak, on para etmezsin!... Allah Allah! Açlıktan öldüm... Boşlayamadın gitti şu tembelliği...

Mustafa, odamn alaca karanlığında Vahit'in yüzüne bakakal -dı. Arkadaş olduklarından beri Vahit kendisine tembel demişti, ama bu söz, hiçbir zaman böyle ağırına gitmemişti. Keyfi kaçtı.

Han hizmetkârının, bütün Yamören milletini tanıdığını, fazladan Gurbetçi Ömer'i de bildiğini söylemekten vazgeçti. Az kalsın; "Demek böyle Pelvan! Yamören'de cıgarayı hep bizden içerdin... Öteberi masarifini hep biz çekerdik... Ankara'da tembel Mustafa mı olduk?" diyecekti. Vahit, bakışma dayanamayarak başını çevirdiğinden sesini çıkarmadı. Daha doğrusu, işsiz kahverince üzerine pısırıklık gelmişti. Öteberiyi dışanya taşıyan Vahit'e yardım etmek gayretiyle çömeldi:

— Sen bugün bir şey yemedin mi?

— Yedim... Helva ekmek yedim. Lâkin toprak çekmeyi sen bilir misin? Açlıktan sırtım ağrıdı. Sen ne yedin?

— Ben de peynir ekmek yedim...

— Öyleyse... Hadi şuradan soğanı doğra... Tencereye yağ koy... Ben oduna bakayım..

Avluda öteki Yamörenliler de, ateş yakmaya uğraşıyorlardı.

Mustafa, tahta kaşığın ucuyle tencereye biraz yağ koydu.

İçine iki tane küçük soğan doğradı. Bir tutam tuz, bir tutam kırmızı biber attı.

Vahit, yan yana koyduğu iki tuğlanın arasında tahta parçalan yakıyordu.

— Mustafa!...

— Buyur!...

— Sen nasıl olsa boştasın! Yann bir eski teneke uydur.

Mangal yap! Ne biçim olduğunu gördün ya!...

— Tenekeyi nereden uydurmalı? Kesmek lâzım.

— Artık orasını bilmem. Bir eski teneke kaç kuruş? On kuruş... Şuradan dükkâncıya kestirirsin...

— Olur...

— Sen boş oturduğundan acıkmazsın!... Çalışan adam tez acıkır!...

Mustafa, "Şuna bak! Bize Murat Ağalık edecek aklı sıra..." diye somurttu. Elleri kuşağında, soğanı kavuran Vahit'e bakarak bekledi.

Hanın avlusuna akşam karanlığı iyiden iyiye çökmüştü.

Soğan kokusu ağzını sulandınyor, açlığın arsızlığı, umutsuzluğunu yavaş yavaş yılgınlığa çeviriyordu. Hiç istemediği halde Vahit'e hak verdiğini anlayınca kendisine kızdı...

Ötede yemekle uğraşan arkadaşlardan biri bağırdı:

— Yamörenliler, bir kan kaç kuruş?

Hepsi gülüşerek pey sürmeğe başladılar:

— Bin kuruş ağa!...

— Bin beş yüz kuruş!...

— Rabıtalı ise iki bin!...

Sonunda Vahit'in kalın sesi hepsini bastırdı:

— Ulan uzatmayın... Dünyaya değer, dünyaya... Öyle değil mi Mustafa?

— Öyle...

Mustafa, gönülsüz güldü.

Vahit dert yandı:

— Yoruldum arkadaş! Köy yerinin rençperliğinden zor taş ocağı... Unutma, yarın sabah, mangal için teneke alacaksın. Tenekeci dükkânında kestir. Yansı mangal olur, yansında çamaşır kaynatılır, tş buluncaya kadar çamaşırları sen yıkarsın...

— Yahu, sen bu lafı ciddi mi söylüyorsun? Ben çamaşır yıkamayı bilir miyim?

— Allah Allah. Ben de taşçılığı bilmem ama uğraşıyorum.

Ali Bey, bugün bana dedi ki: "Aferin, hepsinden iyi sen çalışıyorsun!" dedi.

— İyi demiş! Param arttırmadı mı?

— Arttırmadı. Bedava bir söz...

Hasan, herkes yemek yedikten sonra geldi. Kasıntısı günden güne artıyor, bu da Mustafa'nın sinirine dokunuyordu.

Onlar yatar yatmaz uyudular. Mustafa karanlıkta hep kımıl -dadı.

Tahtakuruları, ötekileri bırakmışlar, sanki yalnız kendisine saldırmışlardı. Yorganın altında terliyor, bunalıyor, bugün gezerken gördüklerini aklından çıkanp uyuyamıyordu. Camekândaki çifte tüfeğine bakarken koca şapkalı bir kan koluna çarpmıştı. "Yaman bir kan! Güzelliğine güzel ama yiğitliği yufka... Köy

işine dayanamaz!"

Sabahtan akşama kadar yalnız kaldığından cani konuşmak istiyordu.

"Ulan tahta bitleri! Ulan reziller!" Ensesini avucunun içiyle kaşıdı. Sonra kokladı, yüksek sesle küfretti. Yüksek sesle küfrettiği zaman Hasan horlamasını kesmişti. Durup bekledi. Hasan horlayınca gene küfretti. "Adam çok yoruldu mu horlar. Hasan hepsinden çok mu yoruluyor? Yorulsun da gebersin!" Dişlerini sıktı. Bu sabah içlerinden birisi, erken kalkmanın zorluğundan yakınmış: "Yaşıyor bu Mustafa!... Köyde de yatardı, gurbette de yatıyor" diye kaba kaba gülmüştü: Şunlara inat sabahlan uyur gibi davranmağa karar verdi.

Sabahleyin uyandığı vakit yalnızdı. Pencereden içeri güneş vuruyordu. Acele giyindi. Yorganını topladı. Para kesesin i, adres kâğıdım yokladı. Küçük cep aynasında kasketini düzeltti.

Han hizmet kân avluyu temizliyor, kaldırım taşlan arasındaki rutubetli toprağı uzun saplı bir çalı süpürgesiyle âdeta kazıyordu.

Herif bir aralık sümkürdü, yere tükürdü. Bıyıklarını sıvazlayıp parmaklannı önlüğünün altından pantolonuna sildi. Mustafa'ya gülümsedi:

— Bugün de işe gitmedin mi sen Çankınlı?

— îş bulamadık ki... İş bulsak elbet çalışınz!...

— Hasan usta alsa gitse ya beraber... Onun bildikleri vardır.

— Bildikleri ne arasın!... Köyde atar dururdu... Ankara'ya geldik... Sen bakma... Sözü geçmezin biri imiş... — Birden Ömer aklına geldi—: Sana bir şey soracağım efendi ağa!...

— Sor bakalım!...

— Ömer'i tamdın öyle ya...

— T anınm... Çopur Ömer...

— İyi bildin. Çopur... Köyde biz "Gurbetçi" deriz. Nerede çalışır Ömer bizim?...

— Ömer... Dur bakalım!... —Süpürge sapını koltuğunun altına dayayıp duvara bakarak düşündü —: Yenişehir'de bir yapıda olacak... Kaç zamandır buralara gelmedi. Bir gün rastladım da "Yerim iyi" dediydi. Adresini almalıymış. Sen Ömer'i bulamazsın. Koca bir Ankara... Yenişehir buraya uzak... Bizim hamn arkasındaki arsaya gitsene... Orada işçiler durur. İş sahipleri gelir götürürler. Boş gezmek ayıptır! Hadi git! Burda duracağına orda dur!...

Mustafa, ağır ağır çıktı. Bitişikteki bakkaldan yanm ekmekle biraz peynir aldı. Yaşlı bakkalın sevabına gösteriverdiği meydanda, köylüler duruyordu. Kimisinin omuzunda, kimisinin elinde birer parça ip... Bazısı, ipsiz falan...

Yere çömelmişler... Mustafa, kalabalıktan biraz uzakta çömelip sırtım bir taşa dayamış ak sakallı köylüye yaklaştı:

— Merhaba dayı...

— Merhaba...

— İşçiler burada mı durur?

— Burada...

— İyi öyleyse...

Mustafa da çomeldi. Mendilini yere serip ekmek yemeğe başladı. Daha karnını doyurmadan kara şapkalı bir adam beş kişi götürmüştü.

Sonra, gömleği pantolonuna yapışık, göğüs cebinde açılır kapanır bir tahta metre, başı kasketli, ağzı çubuklu birisi de altı kişi seçti.

Mustafa, ak sakallıya bir şeyler sormak, Ankara'dan konuşmak istedi, ama "Ha!" "Aah!" demesinden herifin laf etmeğe niyetli olmadığını anladı. Ekmeğini bitirince kalkıp ötekilerin yanına gitti. Üstü başı, köylüye benzemeyen birisi görünür görünmez seğirtenlerin arasına katıldı. Görünüşte, ufak tefek, çelimsiz olanları, yaşlıları, çocukları beğenmiyorlardı. Şişman, kırmızı yanaklı herif geldiği zaman, meydanda ak sakallıyla kendisinden başka dört kişi kalmıştı. Herif hepsini gözden geçirdikten sonra yüzünü buruşturdu:

— Gelin bakalım! Kamyondan kum boşaltılacak...

Mustafa, ellerini kuşağının üzerine kavuşturdu:

— Ben de geleyim efendi ağa! Beni de götür... Kumu boşaltıveririm.

Efendi ağa, buraya gelirken birisine kızmış olmalı ki, suratına bağırdı.

— Sen nereye geleceksin çocuk? Dağ gibi kamyonlar boşalacak, diyorum.

Yaşlı köylü, dört kişinin arasından yere tükürdü. Gözlerini topraktan kaldırmayarak Mustafa'ya çıkıştı:

— Beyi kızdırdın... — Tükürdü —: Ulan uğursuzluk bende mi, sende mi, rezil?

Biraz öksürdü, hırıldadı, yırtık çarıklarım sürüyerek geçti gitti.

Mustafa meydanda yalnız kalınca bir taşın üzerine oturdu. Handan başka gidecek yeri olsaydı, gidecekti. Karnını doyurduktan sonra cıgara içmemişti. Parmaklanyle sayarak parasını bir daha hesapladı. Gene cıgara almayı gözüne kestiremedi.

Hiç iş bulamazsa parası tükenene kadar, buralarda dayanıp köye mümkün mertebe geç gitmeğe karar vermişti. Çeşme başında kanların gülüşmeleri, ağabeyisi Murat'la analığı Bin-naz'ın sözleri hiç aklından çıkmıyordu. "Kum boşaltmak zor iş demek!" diye düşündü. Boyunun uzamamasına, bıyıklarının çıkmamasına üzüldü. Bunun suçu sanki Yamören'de, Yamörenli-lerdeymiş gibi, hem köye hem de köylülerine kızdı: "Ulan Eğri Ahmet Enişte! Yamören'i bir güzel yakamadın da... Bizim

köylünün tamamını dere boyunda kesmeli değil miydin?... Yürü!"

Karşıda, yolun dönemecinde birisi, küfeyle kiraz satıyor, durmadan bağırıyordu. Kızgınlığı büsbütün arttı: "Şu ak sakal nerede, şu ak sakal!... Uğursuzluk bizdeymiş!... Herife iki laf edemedik... Sakallı domuz!..."

Bu sırada kılığı, Kurşunlu okulunun gözlüklü öğretmenine benzeyen bir efendinin, kendisine "Çocuk, çocuk!" diye elini salladığını görerek sıçradı:

— Buyur efendi ağa... Geldim!...

— Elektrik malzemesi var götürülecek...

-tyi...

— Gel bakalım!...

Efendinin ardınca yürümeğe başlayınca telâşlandı.

Elektrik fenerini biliyordu ama "malzemesi"ni ömründe işitmemişti. "Elektrik" bildiğimiz elektrik... Ya "malzemesi" nedir? Götürülecek bir şey... Efendi bize "çocuk" diye seslendi. Ağır olsa çağırmazdı. Ağır olsun, inadına ağır olsun. Ölünecekse de, yük altında ölünmeli!...

Hamn önündeki yokuştan caddeye çıkıp sağa büküldüler, epeyi gittikten sonra bir büyük dükkâna girdiler.

Dükkâncı, gözlüklü efendiyi gülerek karşıladı:

— Hazırladık Beyefendi!

Beyefendi, Mustafa'ya döndü:

— Bakanlıklar'a gideceğiz, delikanlı... Elli kuruş vereceğim!...

Mustafa "Elli kuruş" sözüne o kadar şaştı ki, "Sağol" bile diyemedi. "Taş ocağındaki gündelikten çok... Aman iyi... 'Elli' dedi öyle ya... 'Elli' dedi..."

Dükâncı, tezgâhın üzerinde duran uzun uzun borularla bir büyük kâğıt torbayı gösterdi:

— İşte bunları götüreceksin. Torbayı düşürme! Kırılacak şey var içinde...

Mustafa boruları omuzlamak için bütün gücünü toplayarak yanaştı: "Elli kuruş verdiğine göre, bu kara domuzlar kurşun gibi ağır olmalı... Olsun!" İki eliyle tutup kaldırınca şaşakaldı. "Elektrik malzemesi" denilen borular, kuru söğüt çubukları kadar hafif şeylerdi. "Koca kâğıt torba dersen, kuş gibi..."

Gözlüklü herif önde, Mustafa arkada yürümeğe başladılar.

"Elektrik malzemesi, demek hafif olur. Hey gidi elektrik malzemesi... Ulan aferin çarpık bacak... Bize iş buluverdin!... Sağol!..." arada bir daldırıp geri kalıyor, mal sahibini kaybetmekten korkarak hızlanıyordu. "Bakanlıklar'a

gidiyoruz. Bakanlıklar neresi? Adam, neresi olursa olsun... Uzak olsun varsın! Gideriz!"

"Kemal Paşa"nın atlı resmini çoktan geçmişlerdi. Orta yerine fundalar dikilmiş, iki yanı ağaçlı dümdüz bir yoldan gidiyorlardı. Bir yerde, Kemal Paşamn demirden bir resmine daha rastladılar. Bu kez altında hayvanı yoktu. Bir taşın üstüne çıkmıştı nedense... Kılıcına dayanmış duruyordu canlı adam gibi, gelene geçene bakıyordu.

Mustafa, dönüşte yolu kolay bulmak için buna nişan koydu. Güneş içeri vurmasın diye önlerine beyazlı kırmızılı bezler gerilmiş dükkânları geçtiler.

Buradan ilerisi insanın aklını şaşıracak bir yerdi. Buradan ilerisinde Ankara'nın evleri, hep bir sıra üzerine, asker gibi dizilmiş, kat kat yüksek, güzel yapılar... Tümü taştan... Bunlardan birisine girip merdivenleri çıktılar, Efendi, ceviz ağacından yapılmış bir kapıyı çaldı. Güzel bir kız, Mustafa'nın elindekileri aldı. Evin döşeme tahtaları halıdan, kilimden görünmüyordu.

Mustafa, elli kuruşu alınca ellerini göbeğine bağladı:

— Sağol Efendi Ağa... Yarın da elektrik getirilecek mi? Biz hep oradayız... Getiriverelim!...

Efendiyle boruları alan kız bu lafa nedense güldüler.

Aşağı inerken han hizmetkârının yazdığı kâğıdı hiçbir polise göstermemeğe karar vermişti. Kemal Paşanın atsız resmini geçtikten sonra, dosdoğru giderek, dükkânların, taksilerin kalabalık olduğu meydanda, at üzerindeki Kemal Paşayı buldu.

Hana gitmek için buradan sağa sapmak lâzımdı. İçi rahatladı. Kemal Paşayı doyasıya seyretti: "Hayvanı bir sıçramış, yallah, şuraya çıkıvermiş..." Mustafa, trenden hana giderken buralara pek dikkat etmediğinden heykele baktıkça yeni görmüş gibi şaşıyordu. Kemal Paşanın önünde, iki de candarması vardı. "Eli tüfekli candarma... Yürürken yapmışlar. Güneş vurduğundan birisi elini gözlerine siperlemiş... Şuna bak!... Merhaba hemşe-ri!..." Arkadaki karı resmini görünce, "Tü!" diye elini dizine vurdu. "Yamören'in karısını buraya neden koymuşlar?... Hele orospu!... Ekin

çuvalını omuzlamış gidiyor." Mustafa, karının yiğitliğini beğendi. Boyu poşu, Gurbetçi Ömer'in Meryem'e benziyordu. Şalvarı, üç etek entarisi, baş sargısı, tıpkı Ömer'in Meryem... "Karının, Kemal Paşaya ekin götürdüğü belli... Töbe, ekin değil. Hayvanına arpa götürüyor... Götürsün, aferin!"

Efendinin verdiği kâğıt elli kuruşu bozdurup bir paket cıgara aldı. Birinin ateşiyle yaktı. Sağdaki yoldan, hana doğru ayaklarını sürükleye sürükleye yürüdü. Hanın sokağına gelince aşağı sapmadı. Ankaralıların bilet alıp girdikleri kapının önüne kadar gitti. Dünya güzelinin resmini indirmişler, yerine eli tabancalı bir herif koymuşlardı. "Tabanca, belli bir şey, Nağant... Yapan her kimse, namlusunu güzelce yapmış, benzetmiş... Herifin tabancası yaman... Helâl olsun!" Bilet alman yerin önünde üç dört kişiyi görünce, "Şuna bak!... Ankara milleti, bilet diyerek birbirini eziyor... Şaşılacak bir iş canım" diye gülümsedi...

Çarpık bacaklı han hizmetkârının kendisine bir kâğıt verdiğini, bu kâğıtla, kaybolmadan bütün Ankara'yı dolaşmanın mümkün olduğunu, "elektrik malzemesi" taşıyıp elli kuruş kazandığını onlara söylememişti.

Ertesi sabah erkenden, işçilerin durduğu meydana gitti.

Akşama kadar kendisini işe çağıran olmadı. Oysa ak sakallıyı bile kerpiç dökmeğe götürmüşlerdi.

Daha ertesi gün, "Allah gene kısmet yollamadı." Ak sakallıyle birbirlerine düşman gibi bakarak beklediler. Dün kendisini bırakıp onu götürdükleri için öyleye doğru herifin kımıldaması, sümkürmesi, birisine beddua ediyor gibi sakalını titretmesi Mustafa'yı kızdırmaya başladı. Göğsünü kaşıması, burnunu karıştırması, iyi tanıdığı birisine benziyordu. İki gündür yalnız bir kere lülesi toprak, ucu yaban kirazı ağacından eski bir çubukla tütün içmiş, iki saat durmadan öksürmüştü.

Mustafa, öğleye kadar işçi almağa gelenlere gene uzaktan baktı. Öğleden sonra, utanmayı bir yana bırakıp "efendi" gibi birisi yaklaştı mı, yerinden sıçrayıp yola koşmağa başladı.

Boşuboşuna beklemekten usanmış, canından bezmişti. Eğer "Bakanlıklar'a elektrik malzemesi" götürüp elli kuruş kazanma-

mış olsaydı, akşamı hiç beklemeyecekti.

İkindiye yakın, inceden bir yağmur tutturdu. Mustafa "Ha şimdi kesilir, ha şimdi kesilir!" diyerek güzelce ıslandı.

Öteki işçiler dağılmışlardı. Yalnız, ak sakallı inat ediyordu.

Bir duvarın dibinde birbirlerine bakmamaya çalışarak çömelimde oturdular.

Mustafa, hana girdiği zaman ortalık kararmak üzereydi.

Yağmur dinmişti.

Çarpık bacaklı han hizmetkârı kapının sundurması altında çaydanlıkla su kaynatıyordu.

— Yemek pişireceksen, ateş al! — dedi.

Mustafa, teneke mangalı avluya götürdü. Soğan kavurdu.

Pilâvın suyunu koydu. Çömeldiği yerde, Ayşe'yi, Yamören'i düşünerek öylece bekledi.

Ötekiler sevinçli geldiler. Haftalıklarını almışlardı.

Vahit, elindeki gümüş paraları tespih gibi şıkırdatarak baş ucuna dikildi:

— Mustafa!...

— Söyle...

— Sana para kesesi lâzım mı, arkadaş?

— Nasıl para kesesi?

— Bildiğin kese... Ver de ben kullanayım... En iyisi, bana sat!...

Mustafa, Vahit'in çamurlu kunduralarına bakıyordu.

— Hadi... Satar mısın?

— Kesede benim param var.

— Canım, sen boştasın!... Parayı nereye olsa koyarsın.

— Kese bana Murat Ağamın armağanı...

Vahit, bir şey söylemeden dönüp gitti. Köyde sağa yıktığı kasketi, şimdi, Hocaların Hasan gibi arkaya deviriyordu.

Mustafa, gözüne giren dumanları eliyle oğuştururken odada bir kibrit sakladı, lamba yandı. "Şuna bak! Kesemize göz koymuş... Ulan Vahit... Arkadaş değilmişsin!"

Burnuna yanmış bulgur kokusu çarpınca tencereyi ateşten indirdi. Para sarfolmasın diye yemek piştikten sonra odun parçalarından kalanları söndürüyorlardı. "Yansın varsın... Odununa başlarım ha!" diyerek tencereyi iki küçük taşla tutup odaya götürdü.

176

Lambanın önüne toplanmışlar, tutup bir şeyi evirip çeviriyorlardı. Birisi gelirken eski bir gömlek satın almıştı. Rengi kırmızı... Mustafa, eline alıp bakmadığı halde beğendi. Sahibine sordu:

— Nereden aldın?

— Hergele pazarından...

— Daha var mı?

— Bilmem. — Ötekiler bakarak güldü —: Alacak gibi sorar-» sın Mustafa!...

— Neye?... İşime gelirse alırım. Kaç kuruş bu?

— Yüz yirmi kuruş verdim. Yırtığı deliği yok... Taş gibi...

— Beni de götürsenize Hergele pazanna...

— Olur! Bir gün taş ocağına gel... Dönüşte gideriz!

Vahit, elini salladı.

— Tamam!... Ocağın yolunu Mustafa, bir başına bulup çıkarabilir mi? Şu söylediğin, lafa benzedi mi şimdicik?

Bu söz pek güzelmiş gibi, hepsi kaba kaba güldüler.

Hasan da o gün başına geniş kenarlı bir kara şapka almıştı.

Odaya girince yeni şapkasını geriye devirdi:

— Gündelikleri verdiler mi ağalar?

— Verdiler.

— Öyleyse, hadi bastırın oda kirasını. Ben hesapladım;

haftalığı adam başına 25 kuruş.

Küçük defteriyle kalemini hazırladı. Yirmi beşlikleri topladıkça bir şeyler yazıyor, her çizgiden sonra kalemi birkaç kere diline sürüyordu.

Mustafa, kesesini göğsünde arayarak, lambanın yanma geleceğine, kapıya gitti.

Hasan seslendi:

— Hadi Mustafa, yirmi beşliği görelim!...

— Hele sen gelsene buraya Hasan Ağa...

Avluya çıktılar. Mustafa, yirmi beş kuruştan başka iki gümüş lira daha hazırlamıştı. Bunlar geçen gün han hizmetkânna, iki banknot verip

değiştirdiği güzel yeni liralardı. Nasıl düşünüp karar verdiğini kendisi de bilemeden 225 kuruşu uzattı:

— Buyur Hasan!... Al şu iki lirayı...

— Bu ne parası?

Mustafa, odadakilere duyurmamak için sesini alçalttı.

— Al hele... Al dedim... —Liraları Hasanın kalem tutan 177

eline sıkıştırmağa çalışıyordu —: Al da, yarın beni de götür Yenişehir'e.

— Ne yapacaksın Yenişehir'de?

— Sana çıraklık ederim... /

— Benim çırağım var. — Paralan almamak için yumruğunu sıkmıştı—: Çırağa şimdi "haydi git" denilebilemez sipsivri...

— Biraz düşündü —: Denir, denmez değil... Ama, on lira verdi de girdi yanımıza... Ankara'da bunun yolu budur... İş öğrenecek çünkü... Taşçılık belleyecek... Git, deyince on lirasım geri vermeli... Bugün şapka almasaydık... Dün söyleseydin...

— On lira çok Hasan... Benim on liram var mı bakalım!...

— Sen bilirsin... Parasında değilim...

Mustafa cebindeki parayı hesaplamaya dalmıştı. "On olmaz, beş lira..." diyecekken alt dudağmı dişleyerek sustu: "Yarın bakarsın, işi bırakır gider bu Hasan... Vurur bizi boş böğrümüzden!..."

Hasan sesini kahnlaştırarak sordu:

— Hadi... Ne diyorsun?

— Buyur 25 kuruş oda kirası... Sana çırak durmaktan vazgeçtim... Beni sen Yenişehir'e götür, gerisine karışma!...

— Ulan, bilmediğin bir Yenişehir'de sen ne halt edersin?

— Gurbetçi Ömer oralarda çalışıyormuş. Belki Ömer bize bir iş bulur. Sen al git bizi...

— Ömer'in orada çalıştığını kim dedi?

— Hanın hizmetkârı...

— Seninle eğlenmiş ulan! Ömer falan yok...

— Olmasın! Beni Yenişehir'e götür. Yenişehir'i bana bir göster...

— Yenişehir'de iş yok dedim ya...

On lira almadan Hasan'ın kendisini Yenişehir'e götürmeyeceğini anlayıp umudu kesilince Mustafa boşandı:

— Ben bilmez miyim! Bize düşmansınız Hocalar kabilesi...

Ali Beye söyleyiverdin de beni işten çıkardı. Köydeki meselenin öcünü aramaktasın... Erkek değilmişsin Hasan. — Söz bulamadığı, sesi titrediği için kendisine kızıyordu —: Bir de Sımıcak'ta Ağam Murat'ın yanında, "Meraklanma, ben Mustafa'ya iş bulurum!" dedin.

— Lafa bak... Ya sen ne dedin buna karşı?... "Ben iş 178

bulurum" demedin mi? Köyde, reziller eliniz tutulmaz. Ankara'da iş bulmak köy yerinde rezillik etmeğe benzer mi? Ağan Murat'a "Ankara'da tiftik kırkanm." dedindi. Yenişehir'de tiftik sürüleri çıngırak çalıp dolaşmıyor, oğlum!...

Hasan kötü kötü güldü. Yüzüne içerdeki lambadan ışık vuruyor, kocaman burnunu parlatıyordu. Mustafa'nın gözlerindeki kızgınlıktan ürkmüş gibi senini yumuşattı:

— Şaka ettim! Yann öbür gün, ben soranm. İş olursa gideriz. Şaka ettim eşek, para alınır mı? İki liraymış... Kulaksız kabilesi bütün mü akılsız olur!...

Hasan o gece hemen yatmadı, biraz konuştu. Yenişehir'in işleri Ankara'nın hiçbir yerine benzemezmiş. "Birkez kapılandın mı, sırt üstü yatarsın! Bakarsın ki, yattığın yerde cebin parayla dolmuş... "

O konuşurken, Mustafa, "Para verdiğimizi, yalvardığımızı şimdi söyler." diye tedirgin tedirgin dinliyordu. Hasan, bunu söylemedi ama, Mustafa bu herifin kendisini kıyamet kopsa Yenişehir'e götürmeyeceğini anladı.

Gece hemen hemen hiç uyumadı. Sağa sola döndükçe:

"Aman hey Allah! Yann beni erken uyandır!" diye dua etti.

"Çamaşır yıkayacağım!" diyerek onlarla beraber giyindi.

Hasan yola çıkınca ardına takıldı.

Bir yere sapar, kalabalığa kanşır, diye korktuğundan, yedi sekiz adım aralıkla gidiyor, dönüp bakarsa görüleceğini düşünmüyordu. Yenişehir'i bir ele geçirse Gurbetçi Ömer'e rastlayacağına, Ömer'in de kendisine mutlak bir iş bulacağına yüzde yüz inanmıştı.

Hasan, elleri ceplerinde, ağır ağır yürüyor, sırtı biraz kambur olduğu halde, boyu gene de çok uzun görünüyordu. "Şuna bak! Hele rezil! Ulan, şunun neresi adam! Hay Allah belâm versin... "

Ulus meydanında, sol köşedeki merdivenli kahveden inip Hasan'a seslenen herifi, Mustafa hemen tanıdı. Bir sabah hana gelip Hasan'1 Yenişehir'e götüren altın dişli güleç herifti bu...

Hasan'a takılıyor, omuzuna karnına dokunarak gülüyordu.

Kısa ama etliydi. Ankara milletini toptan tanıyor olmalı ki, beş on adım gitmeden şapkasını çıkanp beyden, efendiden heriflere selâm veriyordu.

Altın dişli herif bir dükkândan tütün almaya durunca

Mustafa görünmemek için ağacın arasına çekildi.

Biraz gittiler. Altın dişli, bir başka dükkândan kibrit istedi.

Hasan saklanmağa vakit bulamayan Mustafa'yı görünce şaşırdı:

— Ulan, buralarda ne işin var senin?

Mustafa, ister istemez yaklaştı:

— Hiç, geziyorum.

— Geziyorum ne demek? Ya hanı yitirirsen?...

Mustafa karşılık vermedi. Altın dişli, bir kendisine, bir

Hasan'a bakıyordu. Cıgarası ağzında... Yüzünü yeni tıraş etmiş, bıyıklarını toptan kesmiş atmış...

Hasan omuzlarım silkeledi:

— Yürü Cemal usta! kendi bilir!..

— Dur bakalım!.. — Cemal usta Mustafa'ya sordu —: Sen nerelisin delikanlı?

— Yamörenliyim.

— Yamören bizim Hasan'ın köyü değil mi?

— Köyü...

— Dur bakayım! Hana geldiğim zaman seni ben gördüm galiba?

— Gördün!...

— Demin Ulus meydanında Hasan'ın arkasındaydın...

— Mustafa önüne baktı —: Bu ne biçim iş!... Bir köylüsünüz, bir odada oturuyorsunuz. Anlaşılan yollan da bilmiyorsun. Neden Hasan'ın yanı sıra yürümedin, konuşa konuşa?

Hasan, altın dişlinin kolunu çekti:

— Yürü yahu, geç kaldık!...

— Acele etme!... Bu çocuk, niçin arkandan geliyor gizlenerek?...

— Bilmem!... Biz bunu taş ocağına verdik. Ah Beyin

ocağına... Benden sonra "ufak" diye kovmuşlar. Dün akşam, "Yenişehir'e götür beni!" diye yalvardı. Elinden bir iş gelmez. Tembel...

Altın dişli Cemal usta, Mustafa'yı tepeden tırnağa süzdü:

— Yenişehir'de ne yapacaktın yavrum?

Mustafa, Hasan'ın taş ocağından kovulmasını, tembelliğini söylemesinden çok, "Beni Yenişehir'e götür diye yalvardı" sözüne tutulmuştu. Elini meydan okur gibi salladı:

— Töbe yalan! Yenişehir'e götür diye yalvarmadık buna 180

biz...

Cemal usta güldü:

— Yalan olduğu belli... Çünkü adam adama, yalvarmaz. Yalvarmadın, Yenişehir'in yolunu sordun!... Ne yapacaktın Yenişehir'de?

— Ömer var... Gurbetçi Ömer... Yenişehir'de duruyormuş... Çarpık bacak dedi ki: "Ömer, bana kahrsa Yenişehir'de çalışıyor!" dedi.

— Ömer'i bulursan ne olacak?

— Ömer iyidir. Buna benzemez. Bizi bir işe koyar.

— Haa... Demek iş için... — Altın dişli, cıgarasmı yakarken Hasan'a kızgın kızgın baktı —: Ömer'i Yenişehir'de bulamazsan ne olacak?

— Bulamazsam... Hiç... Param var... İş ararım. Olmazsa Yamören'e giderim gerisin geri... Ucunda ölüm yok ya... Köylü eğlenirmiş... Varsın eğlensin!...

—Ellerini kuşağının üstüne kavuşturup yere bakarak biraz sustu—: Köye giderim. Eğlensinler.

— Olmaz, ayıptır. Ulan, sen ne biçim erkeksin? Yol ortasında ağlayacak.

Mustafa, dudaklarını sıktı. Yürüyüp gidecek gibi sallandı.

Altın dişli gülerek elini kaldırdı:

— Dur bakalım eşek! Yanıma çırak girer misin benim...

— Çırak mı? Mustafa küçük siyah gözlerim inanmaz inanmaz kırpıştırıyordu —: Ne çırağı?

— Taşçı çırağı...

— Taşçı mı? Gireriz ya... Girilmez mi?

— Ama Hasan benim ortağım...

—Ben Hasan'la konuşmam! — Biraz düşündü —: Hasan da adamsa, benimle konuşmaz bundan kelli...

Hasan'a kızdın demek? — Alım dişlerini parlatarak güldü —: Bu Hasan, adam olmadığından seninle konuşur yavrum. Hadi düş arkama!... Bundan böyle çırağımsın! Adın ne senin?

— Mustafa!...

— Kimlerdensin Yamören'de?

— Yakup Ağanın oğluyum... "Kulaksızın Yakup" derler.

— Kulaksızın Yakup mu? Sakın Murat'ın babası Yakup olmasın bu?

Mustafa durdu. Ankara'yı bütün kendisine bağışlasalardı bu kadar sevinmezdi. Elini dizine vurdu.

— Aman efendi ağa. Demek Murat'ı bildin mi? Murat benim Ağam... Sımıcak'ta demirbaş işçi...

— Tamam!... Beni yabancı belleme! Kurşunlu'danım!...

— Kurşunlu bizim bucak...

— Ağan Murat'la Kurşunlu'nun okulunda yan yana okuduk... Vay Mustafa vay! Akraba sayılırız yavrum. Ben Murat'ı severim. Benim adım Cemal... Sen bundan böyle "Usta" diyeceksin, yürü bakalım!

Hasan'la Cemal usta önde, Mustafa arkada yürümeğe başladılar.

"Çırak aldı bizi yamna, Cemal usta gördün mü? Usta yanına çırak girmek ne demek? İlerde zanaatı kapıp usta oldun mu işçi takımına bağırırsın, canın çektikçe... 'Ulan eşşoğlu eşşekler... Çevirin şu taşı...'diye çıkışırsın..."

Hasan'ın söylediklerine kulak verdi. "Görürsün bak.." diyordu, namussuz Hocaların Hasan... "Tembeldir ki... Yamören'in birinci tembelidir. Aklı kendini gezdirmeye yetmez ki zanaatı öğrene..." diyordu.

Cemal ustanın cayacağından korktu, yüreğine ığıl ığıl biriken sevinç birden dağıldı.

"Cemal usta bizi kovarsa vururum ben bu Hasan'ı... Vururum şart olsun!..." Soluğunu keserek dinledi.

— Bu Kulaksız milletinden bir adam çıktı, o da Murat...

Gerisi...

— Höst!.. Çırağa laf istemem!... Kemal Paşa gelse gözümden düşüremez!... Ne dedi oğlan? "Adamsa benimle konuşmaz" dedi. Adamsan konuşmayacaksın!... Konturatımız böyle.

— Takım istenmeyecek mi? "Şuradan mucartayı ver" demeyeceksem o başka...

— Sen arsızlık eder istersen istersin. Efe gönlü dilerse verir, dilemezse vermez. Yok ille biri bana hizmet etsin dersen, kendine bir çırak da sen bul.

Mustafa'nın yüreği rahatlamıştı. "Murat ağamın okul arkadaşı olduğundan bizi kovamaz bu Cemal usta... Aklım kesti!..."

Hocaların Hasan'ı, yalana çıkarmak için, ucunda ölüm olsa zanaatı çabuk kapmağa yemin etti. "Zanaatı kaptık mı tamam!...

Taşçı ustası ne demek?..." Ali beyin taş ocağındaki ustaları gözünün önüne getirdi. Koca kara işçiler güneşin altında taşla toprakla boğuşurken sen gölgede tıkır tıkır taş yonarsın!... Mal sahibi omuzuna vurur "Yaşa!..." diyerek...

Zanaata girdiğimizin haberi Yamören'e varmasıyle düşmanlarımızın yüreği yarılır. Köylü milleti ne demiş?., "tşçi olacağına, adam ölmeli daha iyi" demiş... "Bu akşam Vahit duymasıyle...

Keleşin Sıtkı duymasıyle... Ulan Keleşin Sıtkı... Sen kırmızı gömleğin eskisini almışsın Hergele meydanından... Biz dükkâncıdan yenisini alacağız yakında... "

Katranlı şoseyi bırakıp sağdaki toprak yola saptıkları zaman, andetti, Cemal ustanm kovmayacağına aklı yatınca, namussuz Yamören'e bir mektup salacak, taşçı ustasımn yanma çırak girdiğini bildirecekti.

Canı birden ağara istemiş, "Ustamn ardı sıra içmek olmaz!..." diyerek elini paketten çekivermişti.

Yanlarından tozu dumana katarak kamyonlar geçiyordu.

Kum boşaltan bir kamyonun yamndan geçerlerken, hanın arkasındaki küçük meydanda şişman herifin, "Sen küçüksün, kamyondan kum boşalacak!" dediğini hatırladı.

Bunun hakikaten zor bir iş olup olmadığını anlamak için biraz yavaşladı. Üç tane köylü, kürekle kumu yere atıyordu. Arabanın bir tarafındaki korkuluğu sallandırmışlardı. Küreği hiç kaldırmadan, sapını bir dizine dayayıp kumlan döken şu sanyağız amele, görünüşte kendisinden daha "zebun"du. Mustafa: "Hey ak sakal!... İyi bildin. Uğursuzluk bizde imiş!" diye gizlice gülüverdi.

Tepenin düzlüğüne çıktıkları zaman, uzaktan pek önem vermediği "inşaafm ne kadar heybetli olduğunu Mustafa anladı. Bir kere, o kadar çok penceresi

vardı ki, durup saymağa ömrü yetmezdi.

"Bu kadar oda mı olur yahu? Bütün Kurşunlu milleti buraya taşınsa, bana mısın der mi, şuna bak!"

Ameleler aşağıdan yukarı, yukarıdan aşağı karıncalar gibi dolaşıyorlar, bir şeyler götürüp, bir şeyler getiriyorlardı.

Kamyonların, arabaların çıkardığı tozlar, her tarafa sinmiş, kireç beyazına, üst üste yığılmış demir parçalarına, beton borulara, tuğla ve kum tepelerine bakarak Mustafa, "Maşallah! Ulan

maşallah!" dedi.

Kafasına, tas gibi yuvarlak bir şapka giymiş, uzun boylu, ağzı çubuklu bir herif ileride amelelere bir şeyler söylüyordu. Onun hizasından aşağıya bakınca Mustafa pek şaşırdı. Tepenin altı "Bakanlıklar"dı. "Elektrik malzemesi" getirdiği yer... "Aman Bakanlıklar'a gelmişiz! Yenişehir daha uzakta öyleyse..." diye düşünürken Cemal usta:

— Geldik nihayet — diyerek ceketini çıkardı.

Kurumuş ağaç dallanyle örtülü bir çardağın altında işlenmiş

ve işlenecek taşlar duruyordu. Gölgede oturan ameleler ustalan görünce sıçrayıp kalktılar.

Cemal usta, ceketini direklerden birine asıp Hasan'a döndü:

— Bugün takımları almaya ben gideyim de Mustafa'yı görsün Arapoğlu!... Hadi bakalım Yamörenli, gel arkamdan!...

Çardaktan biraz aynlınca, Mustafa çekinerek sordu:

— Efendi ağa?

— Artık "Efendi ağa" kaldı mı ya, "Usta" diyeceksin bundan böyle... Şimdi buyur!...

— Usta, şurası Bakanlıklar değil mi? Nah işte Bakanlıklar.

— Sen Bakanlıklar'ı ne zaman öğrendin?

— Bir efendinin elektrik malzemesini getirdik geçende...

Bize elli kuruş verdi.

— Bir kez geldiğin yeri, görmenle bildin demek! Aferin!...

— Sorduğum o değil! Burası Bakanlıklar'sa, Yenişehir nere?

— Yenişehir de burası...

— Aman!... Yenişehir'le Bakanlıklar hep bir öyleyse...

— Bir elbet... Binalann yeniliğinden de mi anlamadın? tsmi üzerinde: Yenişehir...

Mustafa, elini dizine vurdu:

— Tuuu! Bilsem kendi başıma gelirdim. Hasan alçağının ardına hiç düşmezdim!...

— Ulan Yamörenli... — Cemal usta, gözlerini kırpıştırarak

biraz düşündü —: Peki Yenişehir'e bu kadar gelmek istedin de niçin gelmedin?

— Yolu bilmiyoruz!...

— Yolu bilmiyoruz var mı? "Yenişehir ne yanda?" desen, kim olsa gösterir... Ha, anladım, "Dönüşte ham bulamam, hemşerileri kaybederim!" diye korktun.

Ham kaybetmekten korkulmaz... Handaki çarpık bacak, bize hamn adresini yazıverdi. "Baktın yolu çıkaramayacaksın, polise sor!" dedi.

— Hey Yamörenli! Hanın yolu sora sora bulunur da,

Yenişehir'in yolu, sora sora bulunmaz mı? Aklın nerede eşek?

Mustafa, ancak, beş altı adım yürüdükten sonra Cemal ustanın neye güldüğünü anladı. "Aman tuuu!" diyerek elini dizine vurdu:

— Aman doğru!... Adam Yenişehir'in adını bilir de, sorup gelmez mi? Polislere hep hamn yolunu sormayacaksın; gideceğin yeri de sor... Köylü kısmı, neden avanak olur, hey Allah! Neden buncacık şeyi çıkaramaz kendi başına?

Takımların bırakıldığı aşçı dükkânı eski tahtalardan yapılmış büyük bir barakaydı. Kapısından içeri girilince insamn yüzüne yemek kokulan çarpıyordu.

Cemal usta, dipte, kırmızı bezden kirli bir perde asılmış kapıya doğru seslendi:

— Aşçıbaşı! Hey Arapoğlu!...

Perdenin ardından elinde uzun bir bıçakla kara bir herif çıktı. Usturayla yeni kazınmış kafası, ayna gibi parlıyordu.

Kurt gibi dişlerini göstererek sırtardı:

— Buyur Cemal usta!

— Bak, Arapoğlu! Bizim yeni çırağı iyi tam... Bugünden sonra takımlara o kanşıyor. Akşamlan bırakacak, sabahlan alacak...

— Buyursun, maşallah buyursun! — Kara herif bıçağın

ucuyle sedirlerden birisinin altım gösterdi —: İşte, torbamn yeri...

Mustafa eğildi, üstüne çadır bezi kaplanmış büyük bir zembili sürüyüp çıkardı.

— Usta, yeni çırağın adı ne?

— Mustafa...

— Çok güzel...

Herif "çırak"a "şırak", "çok"a "şok" diyor, her lafı, Reşit Hocanın Kur'an okuması gibi bir hoş söylüyordu.

Cemal usta perdenin ötesine geçmişti:

— Öğleye bunlar mı pişirildi? Günahtır... Yann ahret var.

Kıyamet günü var. Sırat köprüsü var. Kemik yağından pilâv mı

185

olur? Sen Müslümam bütün ağılayacak mısın din kardeşi?

— Kemik yağı ne demek!... Tereyağ... Et suyundan çorba...

— Çorbaya da "şorba" diyordu.— Ciğer yahni... Korkma Cemal usta, açlıktan gebermezsin, ölürsen pis boğazlıktan ölürsün...

Cemal usta çardağa on adım kala durdu:

— Bana bak Yamörenli! Zanaata hevesin varsa, gözünü açacaksın.!... Avuçlarına çekiç nasırı yerleşmeden "Öğrendim, bitti," dersin, taşçılığa çıkarsın. "Ustan kim?" diye sorarlar.

"Cemal usta, benim ustam!" dersin. Anama, avradıma söğdü-rürsün!...

Mustafa, "Töbe..." diye bir şeyler söylerken Cemal usta elini kaldırıp susturdu.

— Lafı uzattın Yamörenli!... Zanaatta aptal kurnazlık istemem.

Mustafa, öğleye kadar taşçı avadanlıkların adlarım öğrenmişti. Ağırlığı, bir "okka"dan üç "okka"ya kadar değişen bir demir çekiç, adı: "madırga", temel çivisi gibi iki demir parçası: Ucu yassı olanı "kalem", ucu sivri olam "murç"... Bir çekiç daha var: Dört köşe... Bu da demirden... İki yanı dişli dişli: "mucarta"!... Bir de gönye... "Üç parmak genişliğinde iki tahtayı birbirine uçlarından eklemişler, olmuş sana gönye... Gönye kullanmayı iyi belleyeceksin. Taşların köşeleri eğri mi, doğru mu, gönye bilir! Gönyesiz, taşlar on para etmez, çünkü duvar tutmaz..."

Öğle paydosunda Arapoğhı'nun aşçı dükkânına giderken bir yandan kendi kendine böyle diyor, bir yandan da, aşağıdaki Bakanlıklar'a bakarak taşçılığa bunca yapı kurulmadan başlamadığına yanıyordu.

Çorbadan sonra ustalar birer taskebabı ısmarladılar.

Mustafa boş yere para harcamamak için ekmeğini çorbaya katık etmeye çalışıyordu.

"Et yesene Yamörenli!" diyen Cemal ustadan gözlerini kaçırdı:

— İstemez usta... Ben eti hiç sevmem!

— Et sevmezsen, başka bir şey ısmarla... Pilâv gelsin!...

— Doydum usta!... Biz sabah ekmeğini sıkı yeriz. Doydum ne güzel.

Cemal usta gülümseyerek başım çevirdi. Onlar karınlarını tıka basa doyururken, Mustafa yutkunduğunu göstermemeye

uğraşıyor; Hasan'ın büyük ekmek lokmalarını, etin kırmızı suyuna batınp batırıp yemesine adamakıllı kızıyordu. "Ben et sevmem, doydum ne güzel!" demeseydi, paraya kıyacak, "Şundan bir tabak da bize getir!" diye seslenecekti. Bu kızgınlıkla,

Hasan'ın kendisini yanma çırak almak için on lira istediğini Cemal ustaya bir sırasını düşürüp söylemeğe karar verdi. "Hem çırağı olmayıp... Hem de

'çıraktan biz on lira aldık!' dedi bana. Sen şu Hasan'ı bilir misin? Hey usta, demezsem..."

Ustalar et yemeğinden sonra elma kompostosu istediler.

Kalkacaktan zaman Mustafa para vermek için kesesine davranınca Cemal usta çıkıştı:

— Dur ulan! Ne haltettin!... Çırak kısmı, ustasının yanında para mı verir? Alçak ama, ne kadar alçak!...

Arap aşçının verdiği küçük bir deftere yediklerinin tutarını

yazarken bütün Yamörenlilerin, bu Mustafa gibi akılsız mı olduklarını soruyor, Hasan'ı keyiflendiriyordu.

Dışan çıkınca, kibrit kutusundan bir çöp koparıp dişlerini karıştıra kanştıra anlattı:

— Ekmeği çorbaya katık edişinden işi anladım ama, bu kez ceza olsun diye seslenmedim. Ulan Mustafa, göründüğün gibi kabadayı değilmişsin. Cimri imişsin. Eti sevmezmiş... İt gibi yutkunmana ya ne demeli kopuk?

III

Mustafa'nın çıraklığa girdiğinin haftasında Vahit'le öteki arkadaşlar, Ali Beyin Kayaş'taki taş ocağına gittiler. Orada çadırda yatıp kalkıyorlar, artık akşamlan hana geliniyorlardı. Bunun üzerine Hasan'la Mustafa da, Cemal ustanın dağ mahallesinde bir başına oturduğu odaya taşınmışlardı. Akşam yemeklerini çoğu zaman iş yerinde yiyorlar, arada bir Cemal ustanın gaz ocağında pişiriyorlardı. Çamaşırlannı, parçası yüz paradan, ev sahibi kan yıkıyordu.

Mustafa, önce Cemal ustanın köşelerini kalemle çizdiği taşlann "kabasını dökmeğe" alışmış, daha sonra düzlemeye de girişmişti. "Taşın kabası murçla dökülüyor. Murcun üzerine madırga ile vuracaksın, ama elini terazileyerek vuracaksın!..."

tik zamanlar birden dokuza kadar rakamları tanıyıp yazmağı öğrenmek Mustafa'ya taşçı çekicini sallamaktan daha zor gelmiş, tam üç gün, altı ile dokuzu birbirine karıştırmıştı.

Cemal usta, okuma yazma bilmeyen çıraklara rakam öğretmek için bozuk paralarla açılır kapanır metre kullanıyordu. Bu sebeple Mustafa rakamları iyice tanıdığı zaman, metre hesabına da aşağı yukarı akıl erdirmiş oldu. Yapılmış taşlan hiç üşenmeden nasıl gönyeliyorsa, fırsat buldukça da, metre ile ölçüp biçiyor, boş zamanlarında tıpkı Cemal usta gibi işçilere: "Şu taşı kaldıralım arkadaş! Hele döndürelim şu taşı!" diye emirler veriyordu.

Artık, Cemal ustamn çekiç vuruşlarını, Hasan'ınkilerden ayırmaya başlamıştı. Cemal usta, hiç ara vermeden "Çak, çak, çak, çak..." diye her zaman keyifli çalışıyor, Hasan tembel olduğundan her üç vuruşta biraz duruyordu.

Bir perşembe günü öğleden sonra, Mustafa önündeki taşın

kabasını dökerken, inşaatın çeşitli gürültüsü arasında, Hasan'ın çekiç seslerine dalmıştı. "Çak, çak, çak, çak, çak, — çak, çak, çak! Hele alçak!" diye gülümsüyordu. Kendisinin de dinlediği sese uyarak her üç vuruşta bir durakladığım fark edince kızdı. Madırgayı bir zaman hiç ara vermeden işletti. Gün ikindiye dönmüş, bir omuzuna güneş vurmuştu. Terliyordu ama aldırmıyordu. Cemal ustanın deminden beri kendisini gözlediğinin de farkında değildi:

— Aferin Yamörenli! Taşçılığı söktün...

Mustafa şaşırarak başım kaldırdı:

— Sayende usta...

— İnandım artık. Anama, avradıma söğdürmeyeceksin.

— Mustafa'yla birkaç gün önce barıştırdığı Hasan'a sordu —: Ne dersin Hasan?

— Ne bileyim? Taşlan çevresine saçıyor ama çifte tüfeğinin saçmalan gibi.

— İşte tamam... Taşçılık da bu...

— Şimdi bir şey söylersem, murcu, madırgayı şuraya atıp da, koşmaz mı? Usanmaz mı acep?

— Usanmaz!...

— Nereye koşacak?

— Mühendis odasına... Ambara...

— Ne işi var?

188

— Ben köylümü bilirim. — Hasan, Mustafa'ya döndü —: Gurbetçi Ömer burada çalışıyor. Haberin va mı?

— Aman nerede? — Mustafa çekici yere indirdi —: Bizim Gurbetçi Ömer mi?

— Şuna bak! Gurbetçi Ömer kaç tane!...

— Tüü. İyi imiş. — Mustafa ayağa kalktı. Cemal ustanın güldüğünü görünce yalvardı —: Aman usta. Bizim Ömer'e bir bakıp gelmeyince olmaz! Töbe olmaz! Tarlalan ortak ekeriz!

— "Kansı Meryem..." diyecekti, vazgeçti —: Komşumuz. Hasan usta bilir.

— Bilirim... Bilirim... Hadi bak gel! Mühendis odasında yoksa ambardadır!...

Mustafa, mühendis odasına doğru koştu. Rakam yazmağı, gönyeyi, taşın kabasını dökmeği öğrendiğini birisine anlatamadığı için, kaç zamandır kıvranıyordu. "Hele rezil! Bize haber vermedi... 'Yenişehir'de Ömer yok' dedin ya... Alçak!" diye Hasan'a kızıyor, "Ömer yakında sılacı olsa, Yamören'e gidince bizi anlatır. 'Meryem abla selâm etti, durmasın, gelsin!' dedi derim... Ne güzel!" diye seviniyordu.

Mühendis odasımn açık penceresinden çekinerek baktı.

İçerde kimse yoktu... Ortada büyük masamn üzerini bir parmak toz kaplamıştı. Duvardaki rafta boru gibi bükülmüş kâğıtlar duruyordu.

Mustafa, arkaya dolaştı. Ambann aralık duran kapısını itti. Pencerelerin tahta kepenkleri örtülü olduğundan içerisi alaca karanlıktı. Benzin, çimento, yağlıboya kokuyordu.

— Ömer Ağa!...

— Ulan kimsin!... Beni kim çağınyor?

— Benim... Mustafa... Kulaksızın Mustafa... Yamö-ren'den...

— Yamören'den mi? Gir içeri...

Ömer, köşede boş çimento çuvallannın üstünde yatıyordu.

Eski bir yorgana sanlmıştı. Mustafa yanına gitti:

— Hasta mısın Ömer Ağa?

— Ulan, sen nereden çıktın? Yeni mi geldin?

— Yeni geldim. Kötülemişsin Ömer emmi!...

— Kulak verme! Sıtmamız tazelendi.

— Sulfato yutmadın mı?

— Kulak verme! — Ömer dudaklarını yaladı. Kesik kesik konuşuyordu—: Boşta mısın?

— Değilim. Taşçı yanına çırak girdim.

— Hangi taşçı yamna?

— Cemal usta... bildin mi?

— Bildim... Hocaların Hasan'ın ortağı. Boşboğaz bir herif... Mustafa Gurbetçi Ömer'in, Cemal ustaya "Boşboğaz" demesini pek beğenmedi, ama sesini de çıkarmadı. Ömer tekrarladı:

— Boşboğazın biri...

— Ben boşboğazlığını görmedim. Taşın kabasını dökmeyi, gönye vurmayı hep öğrendik. Sayılan öğrendik.

— Bırak! Köyde ne var ne yok? Bizim kan nasıl? Oğlan büyüdü mü az biraz?...

— İyiler. Ablam selâm etti. "Gayn gelsin!" dedi.

— Şuna bak... Hey kan aklı...

— Ne yapsın!... Çok ezildi ablam... Tarlaları babamla beraber ektiler. — Anibann alaca karanlığında Meryem'in lafını rahatça ediyordu —: Köye sayımcılar geldi. Hayvanlan kaçırdık. Meryem ablamla koruda bekledik...

— İyi etmişsiniz!...

— Düğünler oldu. Battal evlendi, Murat Ağam evlendi...

— Köylü kısmı durmaz evlenir. Evlensinler bakalım. Biz hastalandık. İş çok. Rifat efendi: "Gidemezsin!" demekte...

Haklı...

— Rifat efendi neci?

— Allah Allah! Daha bilemedin mi? Rifat Efendi, Salâhattin Beyin ağabeyisi... Salâhattin Bey bütün bu yapılan yaptıran... Buralar tüm onun...

Mustafa, alaca karanlığa alışmıştı. Amban gözden geçirdi. Tenekeler, sandıklar, çuvallar üst üste tavanı tutmuş...

Ömer, öksüre öksüre anlatıyordu:

— Buralar hep Rifat Efendinin sayılır. Yerin iyi değilse, ambara işçi alayım seni... Buranın işi gevşektir. Rahat edersin...

— Taşçılık ediyoruz dedik ya, taşçılık. — Mustafa Gurbet-çi'deki anlayışsızlığa şaşmıştı —: Adam nasıl bir avanak olmalı ki, taşçılığı bırakıp ambar işçiliğine geçmeli bre Ömer Emmi!...

— Sen bilirsin... — Bu sırada içeriye üç dört işçi girince sıçrayıp oturdu —: Neye geldiniz? Durun kapıda... Durun dedim!

Hemen ambara dalarsınız!... Ver bakalım pusulayı... Ver haydi... Hele şunlara hele!...

Ellerine dayanarak inleye inleye kalktı. Pusulayı kapının önünde okudu.Kâğıt parmaklan arasında titriyordu. Ateşi olduğundan seyrek tıraşlı çopur yanaklanna kızıllık basmıştı. Diliyle sık sık dudaklannı ıslatıyor, incecik boynunda gırtlağını yukan aşağı oynatarak durmadan yutkunuyordu.

Sırtında kirli bir mintan, ayağında "amelikan" bezinden yapılmış uzun bir don vardı. İşçilere üç torba çimentoyla yanm sandık çivi verdi. Gene yorgamn üzerine çöktü. Alaca karanlıkta gözlerinin aklan parlıyordu:

— Hırsız eşşoğlu eşekler!... Bütün hırsız bu işçi takımı...

Bizim Rifat efendi çekişir ara sıra. Bir başıma ne haltedeyim! Namusuyla çalışmayanlann gözleri kör olsun!... Yediği ekmeğe hayınlık edenlerin Allah belâsını versin!... Ulan, köyde acınızdan ölüyordunuz, burada bir ekmek parası bulmuşsunuz, oturup şükretsenize. Çivi aşınrlar, çimento torbası aşınrlar. -— Sesi öfkesinden kısılmıştı —: Torbalan aşınrlar, bildin mi? Ulan, ne olur torba, torba ne olur? Bunu yapan çimento için yapmış..

Hasta olmasam, iğne çaldırmam!... —Arada bir durup durup dışarısını dinliyordu. Saati sordu. Mustafa söyleyince telâşlandı —: On iki ne demek? Senin saat da alafranga mı? Töbe töbe!... Ulan, dün cin olmadan bugün adam çarpar bu bizim köylümüz... Bil bakalım öğle okundu mu? —

Dışansını dinledi —: Kamyon sesi var! Şuradan ibriği alıver Mustafa! Şu ibriği kap gel!...

Mustafa ibriği götürdü, inleyerek kollarını sıvayan Ömer'e takıldı:

— Ömer Ağa, sen Ankara'da Müslüman olmuşsun! Meryem ablam haber alsa şaşar!...

— Tam üstüne vurdurdun, kan sevinir. — Durup lakırdının baş tarafım düşündü —: Ulan! Biz Yamören'de Müslüman değil miydik rezil?

— Pek namaza koşulmazdın da Reşit Hoca ne derdi;

"Gurbet gezmekten Ömer farmason oldu" derdi.

— Senin Reşit amcanda laf çoktur! — Mustafa'nın döktüğü suyla bir yandan abdest alıyor, bir yandan konuşuyordu —: Aslında farmason Reşit Hoca. "Eşhedü enlâa..." Beş vakit namaz kılınmaz mı? Namaz, AUaha borcumuz... "Eşhedü enlâa..." Reşit

Hoca halt etmiş... Töbeeee... —Serçeparmaklarmın ıslak uçlarım kulaklarına değdirdi. Ellerinin tersini, ensesine baştan savma sürdü. Derisine su değdikçe üşümüş gibi içini çekiyor, sonra "Oh! oh!" diyordu: — Rifat Efendi namaz kılanları sever. Rifat Efendinin, Müslümanlığı deriiiin... Eskiden başı sanklıy-mış. Medrese okumuşu... Namaz yüzünden gözüne girdik biz... "Dört yüz işçinin arasında Allahmı tanıyan bir sen imişsin ya Ömer!" dedi. "Eşhedü enlâa..." Döksene ulan! Yoruldum Mustafa... Bu sıtma gibi dert yoktur. Bizi ambarın üzerine Rifat Efendi koydu. Ambar rahattır. Bir şey çaldırmayacaksın. Pusla kâğıtlarını kaybetmeyeceksin!... Dur yahu! "Dök" dedikse, "boşalt" mı dedik. Suyu bitirdin boş yere... Günah!... Günahtır. — İki yanına kuşkuyla baktı —: Ben şurada namazı kılıvereyim, sen ambara gözkulak ol!...

— İşim var... Geç kaldım. Usta kızar.

— Kızmaz! Hiç kızmaz!... Neden kızacakmış? "Ömer namaz kıldı. Ambarı sevabıma bekleyiverdim!" dersin. Şuna bak. Baban duymasın Hasan'a çıraklık ettiğini... Ulan, Hocalar size düşman değil mi?

— Düşman, ama ben Cemal ustamn çırağıyım!...

— Hey avanak! Cemal usta Hasan'ın ortağı... Çıkardığın işin yan parasını Hasan ahyor. Ustası Cemal usta imiş... İyi adam olsa, Hasan'ı ortak almaz — Akhna bir şey gelmiş gibi suratım astı —: Geçen gün ben Hasan'a sordum: "Köyden kim geldi yanın sıra?" dedim. "Kimse yok!" dedi. Sonra mı geldin sen?

— Hele domuz yalancıya hele!... Beraber geldik oysa...

Vahit de beraber... Onca yalvardım, şu Hasan'a beni senin yanma

getirsin diye... "Yenişehir'de Ömer falan ne arasın!" dedi, ne dersin.

— Bak hele! İş çevirecek. Ulan bu da mı para ileymiş?

— Parayla... İki lira verdim. "Olmaz" dedi. On lira istedi.

— Vay, bunlar nasıl düzenler!.. Ulan benim yanıma da

sinema gibi biletle mi gelecektiniz? Hele reziller! Gördün mü? Bir de taşını yonmaya seğirtirsin? Gel Mustafa, gel yavrum. Ambara seni işçi yazalım! Gündeliği elli kuruş. Akıllı olursan... — Gözünü kurnaz kurnaz kırptı — Açıktan, beş on Ura da kazanırsın...

— Sağ ol Ömer Ağa. Benim gözüm parada değil... Taşçılık iyidir. Zanaat öğreniriz.

— Sen bilirsin!...

Bir şey daha söyleyecekti. Birden elini gözlerine siper ederek yokuşu çıkan kamyonlara baktı. Mendilini telâşla yere serdi. Dört ucuna dört tane küçük taş koydu. Kasketinin siperliğini arkaya getirip namaza duruverdi.

Rüzgâr, uzun paçalı beyaz donunu dizlerine yapıştırıyor, bacaklarının kemik kuruluğu meydana çıkıyordu. Mustafa görmeyeli Ömer'in saçma da iyiden iyiye kır düşmüştü. Yatıp kalkarken hastalıktan mı inlediği, yoksa dua mı okuduğu anlaşılmıyordu.

Mustafa, kapısı eşiğinde oturduğu ambarın rutubetini sırtında duyarak sanki hiç namaz kılan adam görmemiş gibi Ömer'e dalmış, deminden beri burada boşu boşuna vakit geçirdiğini, geç kaldığı için Cemal ustamn kendisine kızacağım unutmuştu. Mustafa'nın aklım karıştıran, Gurbetçi Ömer'in sırtında köyde giyilen mintan. Köyde giyilen uzun don bulunduğu, köydeki gibi tıraşı uzadığı halde, artık Yamörenliye benzemeyişiydi. "Herif adamlıktan çıkmış yahu! Meryem abla bunu neylesin köy yerinde... "

— Ulan burada oturdun, neye sırıtıyorsun, zibidi! İşin yok mu senin?

Mustafa, bu lafların kendisine söylendiğini ummadan ağır ağır başım çevirdi. Bir efendinin, parmağım tabanca gibi göğsüne uzatıp kendisine bağırdığım görünce ne yapacağını şaşırdı. Efendi, orta boyluydu, yüzünün etleri sarkıktı. Kara "silindir" şapkasının kulakları yukarı kıvrılmış, kurdelâsı terden apak tuz bağlamıştı. Hava çok sıcak olduğu halde ayağında mest lastik vardı.

Parlak astar bezinden ince ceketinin altında teri ekşi tütüyordu. Paslı dişleriyle it gibi sırtardı:

— Sana söylüyorum... Töbe Allah... Kalksana serseri!...

— Buyur, efendi ağa.

— Töbe Allah! Buyurmuş!... Sen işçi değil misin? Herkes çalışırken oturmağa utanmıyor musun?

— Ben işçi değilim!...

— Değil misin?

— Değilim... Taşçı Cemal ustanın yanında çıraklığız biz...

— Töbe Allah! Özürü kabahatinden büyük. — Elini birkaç kere salladı—: Hadi defol!.. Ambardan öteberi aşıracaktın öyle

193

ya!... Ben adamın gözünü patlatırım, gözünü... — Üstüne yürüdüğü için Mustafa bir adım geriledi—|: Yıkıl... Töbe Allah!..

— Ömer'e dargın baktı —: Selâm verip şunu kovamaz mı adam?

Ömer'in var gücüyle namazı bitirmeye çabaladığım, makine gibi eğilip kalktığı için yorgunluktan soluduğunu anladılar.

Mustafa'nın gülmesi tuttu:

— Ömer bizim köylümüz... Komşuyuz... Su döküverdim de abdest aldı. Hasta fukara, bize dedi ki... "Ambarı bekle, bir şey kaybolmasın!" dedi.

— Ciddi mi? Öyle söylesene be çocuk! Aferin. Demek Ömer'le hemşerisiniz! Aferin!.. Demek Ömer'in sana güveni var.

— Var... olmaz mı? Bize Kulaksız'ın Yakupgil derler Yamö -ren'de... Babam bu Ömer'in tarlalarını ortak eker.

— Ciddi mi? Soyluluğun yüzünden belli...

Ömer acele selâm verip sıçradı, ellerini göbeğine kavuşturdu: — Buyur Rifat Efendi!

Rifat Efendinin etleri sarkık suratına gene o sırtarma gelmişti.

— Küçük Ağa uğradı mı, bizim Küçük Ağa?...

— Gelmedi... Ben görmedim. — Koşacak gibi yaptı —: Mühendis odasında olmasın!...

— Yok!... Ay başı geliyor, işçilere para verilecek... Düşünmez sağ olsun!... Hepsine biz koşacağız!...

— Kötü... Kötüledim... Sulfatonun bir faydası olmadı...

— Ciddi mi? Demek benim sözüme geldin... Sulfatonun sıtmaya faydası olmaz. Laftır. Evde bizim çocuklar da, geçende tutuldular. — tki karısı olduğu için böyle diyordu.— Haspaların ikisi birden yattı. Sirke aldım, içine birkaç diş sarmısak döğdüm. Sabahleyin içirdim sopa gücüyle birer bardak... — Takma dişlerini göstererek keyifle güldü —: Biri şuraya devrildi, biri buraya... Bir kusma tutturdular tam iki saat... Ne safra kaldı, ne sıtma.. Yarın şoförlere tembih et, sirke alsınlar, bir baş da sarmısak...

— Sarmısak, sirke aşçıda var.

— Ciddi mi? Bu daha iyi... Bir bardak alır içersin... Sıtmaya ben hastalık bile demem!... Safra birikir, olur bir sıtma... Safrayı, sirkeyle sarmısak keser... Ömer'e yaklaşıp göğsüne ikinci parma-ğıyle hafifçe vurdu.— Hazırlığın nasıl bu ay başı?

— Tamam Rifat Efendi... Duan gücüyle tamam!...

194

— Ciddi mi? Aferin! — başıyle Mustafa'yı gösterdi —: Bu oğlana güvenilir mi?

— Benim de aklıma geldi, Rifat Efendi... Açık gözdür. Komşumuzun oğlu... Taşçıların eline düşmüş... Ambara alalım dedim... Olmazlandı. Benim de aklımda...

— Aklındaysa idare et... Aman Küçük Ağa sezmesin!...

Vallah billâh seni de bitirir, beni de...

— Meraklanma... Benim işim o!.

Rifat Efendi, ayağındaki lastiklerle hiç gürültü etmeden geçip gitti.

Ömer kapı eşiğine çöktü:

— Allah tuttuğunu altın ede... İyi adamdır bizim Rifat Efendi: Adam ki dört yüz direm! Vaktiyle hocaymış... Sarıklı Hoca... Dini bütün... Zamana uyum sakalı makalı kazıttığına bakma! Namaz kılmayanları sevmez. Duymamla namaza kuvvet verdim. Gözüne girdim ossaat... Bu sıtma olmasaydı işim iyiydi, hay Mustafa! Gözleri kör olsun! — Dişlerini kinle sıktı —: Hay sebep, ulan sebep... Buranın ayakyollanna, hamallıklarına fayans döşenecek... Fayansı bildin mi? Kiremidin parlağı... Üzerine beyaz cila sürmüşler olmuş sana fayans... Rifat Efendi bu işin kesenesini bana verecekti. İşi götürü alacaktık!... Hastalık aman bırakmadı. Belimi kırdı. Sirkeyi, sarımsağı yarın içmeli. Yarın sabah yuvarlarım gitsin!...

Mustafa davrandı:

— Yuvarla gitsin evet... Bana izin! Usta bekler. Hep buradayız, görüşürüz daha...

Ömer başını salladı. Hırıl hini soluyarak dalmıştı.

Cemal ustanın bir şey sormasına meydan bırakmadan Mustafa anlattı:

— Bizim Ömer'i gördüm usta. Lafa daldık!... Ömer kötülemiş!... Sıtmalanmış ki, olursa o kadar... Su döktüm de abdest aldı. Namaz kılarken ambarı bekledim.

— Ömer diye görmeğe koştuğun herif, ambar bekçisi olan

rezil mi? Kızdım şimdi buna! Çok kızdım... Evet, o da Yamörenli-dir. Şu AUahın işi yok!... Gebertiver canım!... Gebert gitsin ki ben senin Allahlığını bileyim!

Hasan keyifli bir ıslık öttürdü:

— Amma iyi sopa çektiler usta!

— Sopa öyle domuza neylesin! "Öldürmeliydiler" diyorum! öldürenlere yazık...

Mustafa çekinerek sordu:

— Dayağı Ömer'e mi attılar usta? Kim attı? Rifat Efendi mi?

— Vay, o alçağı da gördün mü? Tamam... Bugün sende uğur kalmamıştır. "Gurbetçi Ömer! Gurbetçi Ömer!" dersin... Şunu aradığını ne bileyim?

— Ömer'i kim döğdü?

— İşçiler... Ambarda iş kolaydır. Bizim köylü milletinde tembel mi ararsın? "Seni ambara alacağım!" diye birkaçının, beşer liralarını dolandırmış... Birer hafta çalıştırıp yol verince, bir gece yolunu beklediler. Öylesine döğdüler ki, ben sabahleyin gördüm de, "Bu pislik temizlenmiştir!" dedim. Ölmedi. On gün gözü kapalı yattı.

— Kötü döğmüşler... Sebep olanlara sövüyor ki...

— Ulan, daha nesine sövüyor rezil? Bir köteğe herifleri idam

mı edeceklerdi? Oğlanların yataklarına birer paket çivi, birer kutu yağlıboya koydular. Polise verdiler. Fukaraları ikişer ay yatırdılar.

Mustafa, Gurbetçi Ömer'in kendisini döğenlerden bu yolla öç almaşım pek beğendi. Beğendiğini belli etmemek için elini yüzünden geçirdi.

— Rifat namussuzunu uzaktan görmesiyle namaza durdu

değil mi, sizin Ömer? Durmuştur, çünkü namazı Allaha kılmıyor, Rifat Efendiye kılıyor. Yahu bunlar, birbirlerini gözlerinden nasıl tamdılar, tanıdılar da ossaat nasıl bağdaştılar? İkisinin de kökü gübrede de ondan...

Müteahhit Salâhattin Bey ay başında gene kırmızı otomobiliyle geldi. Gene Mustafa'nın ilk gördüğü gibi göğsü içeri çökük, sırtı biraz kamburdu. Hep öyle küçük adımlarla kan gibi yürüyor, birisine gizli bir şey gösteriyormuş gibi arada bir sağ gözünü kırpıyordu. Yapılar boyunca gidip geldi. Çalışanlar yüzlerini çevirip işi bırakmışlardı. Mustafa duruşlarından askerlik edenlerle etmeyenleri kolayca ayırdı.

Patron yaklaşınca taşçılar da ayağa kalktılar.

Salâhattin Bey çardağın önünde durdu. Cemal ustaya göz kırptı:

— Kolay gele Cemal usta! İşler nasıl iki gözüm? -İyi...

—j Yakında bir büyük iş daha alınacak, kaybolma!

— Sağolun!

Mustafa, müteahhit Salâhattin Beyin çocuklarına dalmıştı. Oğlanları yeni görüyordu. İkisi de babaları gibi etsizdi. Kısa pantalon giymişlerdi. Büyüğü — on bir, on iki yaşında kadar olanı — ellerini arkasına bağlamış, babasının yanında "adam gibi" duruyordu. Küçük oğlan taze yontulmuş taşlardan birisinin üzerine sıçradı, bir zaman keçi oğlağı gibi hopladı. Sonra yere atladı. Potininin burnuyle taşın sivri kenarına vurmağa başladı. Mustafa, bu küçücük çocuğun vurmasıyle taş hemen bozulacak, kırılacak gibi telâşlandı. Rifat Efendi de telâşlanmış, yeğeninin yanına koşmuştu:

— Teoman! Ayağın acır yavrum! Vurma ciğerim!

— Vuracağım işte... Siz karışmayın...

— Ayağın acır Teoman Bey!... Baban kızar!

Rifat Efendi çocuğun kolunu tutunca Salâhattin Bey çıkıştı:

— Bırakın çocuğu, canım! Bırak oynasın!...

Rifat Efendi, elini ateşe değdirmiş gibi hemen çekti. Göbeğinde duran öteki elinin yamna bile getirmeği akıl edemeden göğsü hizasında bileğini gevşek bırakıp bir tuhaf tuttu. Ağzı da açık kalmıştı. Mustafa, önce bundan bir şey anlayamayarak Rifat Efendiye baktı: "Aman,bu nasıl iş!... Rifat Efendi, Salâhattin Beyin ağası olup... Aman bu nasıl iş yahu?" Herif, küçük kardeşinden de korkuyordu, küçük kardeşinin şuncacık oğlundan da... "Köy yerinde olsa... Şaman çarpar ki amca kısmı..."

Ağzı çubuklu, tas şapkalı mühendis, elleri k ilot pantolonunun çapraz ceplerinde, ağır ağır gelmiş, biraz geride durmuştu. "Belli bir şey", bu

bıyıksız herif, Salâhattin Beyden hiç korkmuyordu.

Patronla mühendis, odaya doğru fısıl fısıl konuşarak yürüdüler. .

Hasan, çoktan oturmuş, "Çak, çak, çak, — çak, çak, çak" diye taş yontmağa başlamıştı. Cemal usta ağara çıkannca Mustafa

kibrit çakarak ateş yetiştirdi. "Salâhattin Beyin gözü oynuyor ama, taşçılıktan anlıyor. İyi taş ustasını nasıl bildi, aferin!"

Biraz sonra Salâhattin Beyle çubuklu mühendis önde, Rifat Efendi arkada odadan çıktılar. Salâhattin Bey otomobile binmeden evvel, mühendisin elini sıktı. Rifat Efendi şoförün yamna oturdu. Kırmızı otomobil, toprak yoldan aşağı hiç gürültü etmeden indi gitti.

— Usta...

— Ne var Yamörenli?

— Yapılara girmedi!

— Kim, patron mu?

— Patron, evet...

— Girip ne yapacak?

— Bakar... "İyi çalışmadınız" diyerek işçilere, ustalara bağırman değil mi az biraz?...

— Duvarcı değil, demirci değil! Sıvacılıktan marangozluktan anlamaz!

— Marangozluktan anlamaz ama, taşçılıktan anladı. Senin

iyi usta olduğunu söyledi ya... "Bir yana ayrılmayacaksın..." dedi.

— Aldırma... Öyle bir laf attı ortaya... Gönül almak için...

— İşten anlamıyor da, bunca yapıyı nasıl yaptırıyor?

— O yaptırmıyor yavrum, mühendis yaptırıyor.

— Doğru evet..i — Mustafa kurnaz kurnaz başını salladı —: Mühendis demeli ki: "Sen işten anlamazsın! Almn da terlemez! Bas bakalım!" demeli...

— Bak bu iyi akıl, Yamörenli, demeli gitsin!... —Cemal usta güdü —: Demeli ama, patronun eline bir kâğıt verdiler, gördün mü?

— Gördüm. Rifat Efendi verdi.

— İşte mesele, o kâğıt parçasında... O kâğıt parçasında tılsım var.

"Tılsım" sözüyle Mustafa'nın yüreği hopladı;

— Tılsım mı, ne tılsımı?

— Tıslım şu... Tılsım para, eşek!... Bugün ay başı... Bunca işçiye, ustaya gündelik verilecek, mühendise aylık verilecek... O kâğıtta bunların tutan yazılı. Öğleden sonra parayı bankadan çekerler. Rifat Efendi torbalarla getirip dağıtır. Taşçılıktan anlamak yiğitlik değil, o kâğıtta yazılı parayı bankadan ahvermek

yiğitlik...

— Öyle ya... Doğru... Bu kadar adamın parasını hep Salâhattin Bey veriyor. Allah Allah! Buna can mı dayanır canım?

— Mustafa biraz düşündü —: Buna mühendisin gücü yetmez evet, yetmez de Salâhattin Beyi ondan kovamaz!...

— Tamam... İyi bildin Yamörenli... Aklın ermeye başladı ağır ağır dünyanın işine...

Mustafa, öğleden sonra su getirmek için üç kere mühendis odasının önünden geçti.

Para günü olduğundan, Rifat Efendi pek öfkeliydi. Gözlüğünü takmış masamn başına geçmişti.

Mühendis gözleri yarı kapalı çubuk içiyor, Gurbetçi Ömer kapının yanında duruyordu.

Rifat Efendi, soyadlarını hemen söyleyivermeyen, künyesi okununca sıçrayıp içeri girmeyen, bordroda parmak basacak yeri daha öğrenmemiş, paraları masanın üzerinden hemen toplamayan işçilere "Habisler! İtoğlu itler!" diye bağırmakta, fukaraları büsbütün şaşırtmaktaydı.

Pencerenin dibine çömelip paralarını sayanların dediklerine bakılırsa, Rifat Efendi gene bozuk para bulamamış, kıymıklı hesaplan gene beşer onar kuruş noksan vermişti.

Mustafa bakıp dururken, Gurbetçi Ömer soluk soluğa yanına geldi:

— Ulan Mustafa»! Burda mısın?

— Suya geldim!

— Bırak şimdi suyu muyu... Durmadan su içerler... Günde

bir varil suyu hep taşçı ustalar içer... Bırak dedim! Beri bak! Koy destiyi şuraya...

— Ne olacak?

— Ölünün körü!

— Kızma yahu!

— Kızanm... Ben seni bunca kollayım da... Şuna hele şuna... — Sesini alçalttı —: Şuradan iki Ura kazansın diyerek...

— Nasıl iki lira?

— Bordroya bir imza atacaksın... Sen adını yazabilir misin?

— Hangi bordroya?

— tşçi bordrosuna... Biri vardı, adı Mustafa...

— Aman Ömer ağa!... Senin Rifat Efendi hırslanmış...

Bizim o Mustafa olmadığımızı bilirse...

— Aldırma! Ben neciyim? Savuşma!...

— Dur yahu! Ben imza atmasını bilmem.

— Zarar yok! Parmak basarsın!

— Bilirse bizim yalancı Mustafa olduğumuzu... Hem de bilir!

— Gerisini bana bırak dedim ya...

— Dur, şu destiyi doldurayım! Lâkin Rifat Efendi geçenlerde bizi burada gördü. Taşçı çıraklığı ettiğimizi söyledik...

— Ulan, siz Kulaksız kabilesi hep mi avanak olursunuz? Düş önüme... Biz baba dostuyuz: İki lirayı at cebine de nereye

gidersen git!

Ömer, Mustafa'yı arkasından iterek odaya soktu, masaya yaklaştırdı.

Rifat Efendinin gözlüğü burnunun ucuna düşmüştü.

— Efendi Ağa!

Rifat Efendi, domuz gibi baktı.

— Bu Mustafa, bizim oralıdır. İşi acele... Kantin hesabı yok... Marka almamış...

— Uzatma! Yazısı var mı?

— Yok...

— Bastır parmağım...

Gurbetçi Ömer, Mustafa'mn elini tuttu, baş parmağını boya kutusuna değdirip bordroya bastı.

Rifat Efendi paralan fırt fırt saydı:

— Topla şunları... 24 lira... Tamam mı?

— Tamam efendi ağa! Sağol!

Mustafa banknottan toplarken "Ulan aman! Hep mi bizim?... Hep bizimse..." diye yutkunuyordu. Dışarı çıkınca hırsızlık etmiş gibi yüreği çarparak iki yanma ürkek ürkek baktı, sanki öğretilmiş gibi ambara doğru yürüdü. Kapı açıktı. Girdi. Benzin, boya, çimento kokan alaca karanlıkta soluğunu tutarak bekledi. Paralan cebine sokmayı bile akıl etmemişti. Ömer hmldayarak geldi. Yalanıyor, smtmaya çalışıyordu:

— Nerde paralar?... Paralar hani? ı — Nah!

200

Ömer, arada bir kapıya bakarak yirmi dört lirayı iki kere saydı.

— Tamam! Boşuna korktun rezil... Al şunlan... Al da savuş! Mustafa, iki lirayı kuşağının arasına soktuğu halde hemen

bırakıp gidemedi. Ömer de iki lira ayırmış, üst yanım cebine sokarken "Rifat Efendiye verilecek!" diye kötü kötü göz kırpmıştı.

Hasan rezili "Nerde kaldın ulan?" diye çıkışarak testiyi kafasına dikti, suyu akıta akıta içti. Cemal ustaya, ağız tadıyle bir su içirmiyordu doyasıya.

— Mühendis odasına niçin girdin sen?

— Hiç... Mühendis odasına... Girdim... Rifat Efendi susamış, su verdim de sonra yeniden doldurdum.

— İyi... —Çak, çak, çak! —Güzel!... —Çak, çak, çak!

— Su vermek sevaptır.

Mustafa kabasını döktüğü taşın önüne oturdu. "Sevapmış... Bugün bunlar da para alacak. Şu kadar taş yondular. Dünyanın parası... Bu da ortak... Ortak olsun bakalım..."

Çekici her vuruşta, demir kalem taş parçalan saçarak geri tepiyordu. Elleri, taşın sertliğine göre, artık terazisini bulmağa alışmıştı. "Bazı taş damarlı olur. Bir daman sert, bir daman yumuşak... Murç kolay işlerse, elin çekici hafif vurur kendi başına... Yoksa adam çalışırken taşa öfkelenir, el dengesini bulmazsa düşmana vurur gibi vurur!... Ama sonra gönyesini bulunca dokunmaya kıyamazsın... Şuncacık bebe dokunsa canın sıkılır. Demek taşçı kısmı, yonduğu taşı karı gibi sever... Allanın bir işi canım!..."

Kulağını Cemal ustanın çekicinden ayırmıyor, onun gibi arasını hiç kesmeden çalışıyordu.

Cemal usta "Hasan sana bakıyorlar!" deyince, Mustafa "Köyden biri mi geldi, aman!" diyerek hızla başım kaldırdı. Biraz ileride, mantolu bir kan duruyordu. Hasan burnunu çekerek gitti. Kannın başında, kırmızı bir örtü vardı. "Ayağındaki kunduralar eski ama, Ankara kanlannın giydiği kundura... Yüzü inadına ak da, gövdesi tombul... "

Tuğla yığınının yanına çömeldiler. Hasan bir cıgara yaktı. Mustafa alayla öksürünce Cemal Usta sordu: ***t***— Bir şey mi dedin Yamörenli?

— Yok!

— Hasan'a müşteri geldi. Dibek ısmarlasa gerektir. Bulgur, yarma döğmeye... Biz önümüzdeki işe bakabm... Şehir bulguruna senin daha akim ermez...

— Ermez evet!... Bu Ankara adamında oyun çok!

— Ne oldu?

— Suya gittim ya. Su getirmeğe gittim. — Gözlerini kaçırdı—: Testiyi doldurduk... Geleceğimiz sıra...

— Lafı neden gevelersin?

— Bizim Gurbetçi Ömer zorladı. Bordroya bir parmak

bastım, işçiymişim gibisine... İnşaatta bir ay çalışmışım gibi, bana yirmidört lira verdiler. İkisi benim... İkisini Ömer aldı. Geri kalanı da Rifat Efendinin...

— Rifat Efendinin olduğunu nereden bildin?

— Ömer söyledi. Paralan cebine korken, "Bu da Rifat Efendiye!" dedi.

— Mühendisin payı yok muymuş...

— Yok besbelli...

— Senin iki lira peşin mi, veresiye mi?

— Peşin! — Mustafa elini kuşağına soktu —: İşte bak!

— Dursun... Bırak dursun...

Cemal ustanın suratım asıp el sallamasından kızdığı anlaşılıyordu.

Mustafa iki lira meselesini açtığma pişman olmuştu. Çekiç murçtan iki kere kaydı. Birinde aldırmadı ama, ikincide inleyerek parmağını ağzına soktu. Hasan, Ankara kansıyle lafı uzattıkça uzattı. Kan konuşurken burnunu büküp, başım "olur" demecesi-ne sallıyor, küçük bir taşı aşık gibi yuvarlayıp duruyordu.

Güneş yapılann ardına geçince Cemal usta kalktı:

— Ben hesabı alayım. Topla takınılan... Arabın dükkâncıdayım.

Ceketim omuzlayıp mühendis odasına doğru yürüdü.

Mustafa takımları gönülsüz topladı.

Tepenin doruğu daha aydınlıktı ama, çukurdaki Yenişehir'in yolboyu ışıklan yanmıştı. Çankaya'ya otomobiller gidiyordu ardarda, vızır vızır...

Mustafa takım torbasını kaldınnca yorgunluğunu duydu. Sırtı sızlıyor, sağ kolunun damarlan çekilip gerilirken murcu tutan sol

202

eli zorlamalanna aldırmadan belli belirsiz t itriyordu.

Cemal usta Arapoğlunun ahçı dükkânında gaz lambasını önüne almış, kara defterde, hesaba dalmıştı.

Mustafa takım torbasını sedirin altına sürdü. Muslukta ellerini, yüzünü yıkadı. Bu sırada Hocalann Hasan da gelmişti.

Bir zaman fısıl fısıl konuştular. Cemal usta paralan saydı. Verilecek yerlere göre ayırdı. "Ahçı hesabı otuz liraya yakın...

On beş yirmi de bakkala... Oda kirası... İşçi gündelikleri... Bunca şey dağıttıktan sonra geriye paralar kalıyor ki... Eşek yükü ile bir paralar... Taşçı ustalığı gibi yok bu dünyada... Taşçı ustalığı gibi yok... "

Mustafa böyle düşünerek bakıp dururken, Cemal ustanın para saymasına apansız imrendi. Kendisini toplamasa, kesesini çıkaracak, kuşağındaki iki lirayı da katarak parasını saymağa girişecekti. Sonra bunun "Bana da para verin" demek olacağı aklına geldi. Canı sıkıldı. Bir aydan fazladır şunlara bedavadan çıraklık ediyordu. Taşın kabasını dökmeyi öğrenmişti. "Köyde cıgara içer miydin?" "İçerdik usta!" "Burada bıraktın mı?" "Bıraktım." "İyi etmişsin. Tütün adama dokunur!..." Cemal ustaya öfkeyle bakarak esnedi. "Tütün adama dokunur da, hadi bakalım, sen neden içersin?"

Cemal ustanın masanın üzerinden kaydırarak önüne sürdüğü paradan önce bir şey anlayamadı. Gözlerini kırpıştırdı.

— Al bakalım Yamörenli! Lâzım olur, harçlık edersin!

— Harçlık mı? İstemez! Harçlık da neymiş... Hiç istemez!

Var bizim paramız... Para var usta!... —Sevinçle yutkunuyordu. —: Dedim ya... İki lira kazandık. Paramız var,!

— Al dedim, al şunlan... Biz Hasan ustayla konuştuk.

Bugünden sonra gündeliğe geçtin! Kırk kuruştan ayda 12 lira tutar. 15 - 20 lira da yersin. Ev kirası, çamaşır yıkatması falan 35-40 lira... — Altın dişlerini parlatarak güldü —: "Bu herifler beni bedavadan çahştınyorlar" deme...

— Hiç denir mi? Töbe... Denebilemez! İstemez şart olsun! Gündelik de neymiş!...

— Al hadi... Parayı bedava vermiyoruz. Artık iş çıkanyor-sun. Al dedim, canımı sıkma!

— Sağol usta... Sağolun!

Mustafa, gümüş liraların altındaki banknotun beş liralık 203

olduğunu fark edince büsbütün sevindi. "12 lira... İki lira da açıktan kazandık... Hey Allah!... Ulan iyi!"

Cemal usta deftere bir şeyler yazdıktan sonra, kalemin tersiyle şakağını kaşıdı:

— Unutmadan söyleyeyim: Bundan böyle çamaşırları ev sahibi karıya vermezsin. Hasan ustanın ahbabı yıkayacak... Bu gece topla... Yarın akşam alır gider — Kalemi parmağı gibi salladı —: Sen de bir daha, şunun bunun bordrosuna parmak basmayacaksın!... Ben böyle pis işleri sevmem. Kardeş kardeşi soyarken araya girmek olmaz!

Mustafa başım eğdi ama pek umursamadı. Gündeliğe geçmiş, cebindeki para köyünden getirdikleriyle beraber 26 liraya çıkmıştı. "26 lira... Gelecek

ay şu kadar... Tüü! Ankara gurbeti gibi yokmuş yahu! Yere batsın Yamören!"

Yemeği yiyip çıktıkları zaman gece iyiden iyiye bastırmıştı. Kocaman kayalardan biçimsiz bir yığın gibi duran yapıların arkasındaki barakalannda işçiler, "Yassıl dağlar, yassıl!" diye Sepetçioğlu havası söylüyorlar, şıkır şıkır kaşık vuruyorlardı.

IV

Cemal ustadan üçüncü aylığını aldığı zaman — temmuzun

sonu — Mustafa'nın elli lirası oldu. Altı tane beşlik banknot, üst yanı gümüş Ura...

"Ver ben saklayayım" diyeceğinden çekinerek bu kadar parası olduğunu Cemal ustadan bile gizliyor, gömleğinin içinden boynuna kaytanla astığı kesesini düşürmekten, çaldırmaktan korktuğu için sık sık yokluyordu.

Üçüncü aylığı aldığının ertesi günü, akşam takımları toplarken "Parasını mala yatırmak" akhna geldi. "Parayı mala yatırmak", Cemal ustanın her zamanki öğüdüydü. "Doğru bir laf...

Para harcamr, gider. En iyisi mal... Aferin usta!"

Cemal usta, bir eski şapka ile bir eski pantolon verdiği için şimdilik giyimi var demekti. "Yamalı olsun. Bize yeter!" diyerek çekiç sallamaktan artık nasırlanmış avucunu gizlice kaşıdı.

Dükkân camekânlannda gördüğü eşyalan gözünün önüne getirmeğe çalışıyor, deminden beri, Ankara'ya ilk geldikleri

204

sıralarda, handa otururken arkadaşlardan birinin Hergele pazarında bulup aldığı, kullanılmış kırmızı kazağı hatırlıyordu. Sonunda "Biz yenisini alırız, elli liramız var." dedi.

Tepeden aşağı, ağır adımlarla iniyorlardı.

Mustafa yere bakarak konuştu:

— Usta.

— Ne var?

— Ben çarşıya gideceğim.

— Niçin?

— Öteberi alacağım.— "Havalar pek sıcak olduğundan kırmızı kazak alacağım" diyemedi—: Öteberi lâzım.

— Nasıl öteberi?

— Düşündüm ki... Bir gazocağı gurbet yerde şart...

— Gazocağı senin neyine? Bizimki var ya...

— Olsun usta... Bir de bana alalım. —Mustafa gazocağı almak aklını pek beyenmişti. Gülüyordu — : Gazocağı iyidir.

— îyi olsun bakalım!

— Usta.

— Buyur.

— Seninkinden almalı...

— Benimkinden al.

— Ne diye soracağız?

— Oremus marka.. Oremus'lar dayanıklı...

— Hele şunu yazıver.

Mustafa, bakkal hesabı tuttuğu defteri uzattı. Cemal usta gazocağımn markasını yazmak için durdu:

— Sıla hazırlığı mı Yamörenli?

— Değil... Sıla ne demek, töbe?

— Köye gitmek yok mu, hiç?

— Hiç...

— Etme!

— Vallah Billâh!...

— Neden?

— öyle... İnatlaştım... En doğrusu, ben köyden soğumuşum. .. Kulak verme...

Hasan, alay eder gibi burnunu çekti:

— Öyleyse, Cemal usta, senin çırak evlense gerek... Bir Ankara kızı alacak, şapkası püsküllü...

Mustafa, karşılık vermeyi gereksiz gördüğünü anlatan bir

güvenle başım çevirdi. Hasan ne zaman böyle burnunu çekerek alay etse, Ankara'ya ilk geldiği sıralarda, kendisine neler çektirdiğini hatırlıyor, bu hain herife kızıyordu.

Cemal usta, Mustafa'nın omuzuna defterle vurdu:

— Sakın ha... Ocak almak kolaydır amma, kan almak zordur. Ocağı sen yakarsın, oysa kan, seni yakar. Hadi şimdi var yürü! İster Samanpazarı'na git, ister Bendderesi'ne...*

Mustafa, cebindeki elli lira ile, o akşam, Ankara çarşısına, bütün dükkâncıları zengin edecekmiş gibi, kasılarak girdi. Cemal ustanın verdiği eski siyah şapkanın geniş kenarlanm dükkân camekânlannda sıvazlayarak ağır ağır dolaştı. Birkaç mağazada, başka markadan, şansı altın gibi parlak gazocaklan vermek istediler. Cemal ustamn yazdığı markadan şaşmadı. "Dükkâncı kısmı malını satacak. Geçimi bu... Akıllı ol da paranı çarptırma!" Sonunda aradığı markayı buldu. "Adını deftere yazdırmasaydık da, görmemizle bilirmişiz!..."

Gâvur dükkâncı, evdeki ocağın tıpkısını raftan indirip önüne koymuştu. Mustafa, ocağın memesini, gaz koyulacak deliğin kapak vidasını ayn ayn gözden geçirdi. Pompayı üst üste bastı. "Bu ocakların iyiliği şundan da belli ki, kutusu gayet süslü... Üstüne ocağın yanar resmim basmışlar ki bir horultusu eksik..."

Evde bir yakıp denemeyi, sonra "köye gidene kadar" kutudan çıkarmamağı kararlaştırdı.

Dükkâncı, akdemirden bir de tencere vermek istedi. Uzun çekişmelerden sonra Mustafa bir bakır tencere satın aldı. Az kalsın bir tane de elektrik feneri beğenecekti... Tam pazarlığa girişeceği zaman, markasım Cemal ustaya damşmak aklına geldiğinden vazgeçti.

Oturduğu sokağa sapıp oda penceresinde ışık görmeyince köşedeki bakkala uğradı:

— Anahtar burda mı çavuş?

— Burda... Seni aradı biri.. Sizin köydenmiş...

— Adını vermedi mi?

— Söyledi ya... Bir hoş... Unuttum.

— Köyden yeni mi gelmiş? Vahit olmasın?

* Genelevlerin bulunduğu yer.

— İşte öyle bir şey... Vahit gibime..

— Nerde şimdi? Tüü... "Gelir" deseydin... "Bekle" de-seydin.

— Meraklanma... Bir yere gidecek hali yok... Çırak evi gösterdi. Buralardadır.

Mustafa hemen yürüdü. Köyden birinin gelişi, gazocağı alışına ne de güzel rastlamıştı. Allahın hikmeti canım!...

Kapının yanında birinin yattığını fark edince hızlandı. Herif, davul gibi inliyordu. Mustafa üzerine eğildi. Yorgana sıkıca sanlmış, kolunu da yüzüne kapamıştı. Kim olduğunu tanıyamadı:

— Arkadaş!... Hey arkadaş, hasta mısın? —Herif daha

beter inledi —: Arkadaş aç gözünü... — Çelimsizliğinden Vahit olmadığım anlamış, büsbütün meraklanmıştı —: Allah Allah! Buraya nasıl geldin... Kimsin birader?

— Mustafa sen misin?

— Benim...

— İyi... Beni tanımadın mı Mustafa? Ben Ömer'im, Ömer... Gurbetçi...

— Aman Ömer! Bu ne durum! Hastaneden ne zaman çıktın? Ömer kolunu yüzünden çekti:

— Beni tanımadın öyle ya... Tammak ne mümkün...

Ömer öldü sayılır hay Mustafa!... Sıtma bizi tepeledi. Bugün

taburcu ettiler hastaneden...

Mustafa elindekileri yere bırakıp Ömer'i doğrultup duvara dayadı:

— İyi etmişler. Hastane de neymiş... Kalk haydi, içeri girelim.

— Hasan da burada mı oturuyor? Hocalann Hasan!

— Burda.

— Kötü... Beni eve almaz Hocalann Hasan... Sana kızar. Hocalan sen bana soracaksın!

— Ne ağzına!... Hele davran! Kımılda biraz herif!

Ömer'in çamaşırlan, elbisesi, yorganı, hastanede etüvlendiği

için istim kokuyordu. Mustafa, hastayı koltuğundan kavradı:

— Davran yahu! Kan gibi ölümden korkmuş. İlâç vermedi mi, doktor.

— Sulfato verdi... İğne vurdu bana...

— İyi etmiş...

207

Odaya zorla girdiler. Mustafa yorganı bir köşeye serdi.

Ömer'i üzerine oturttu. Fukara oturur oturmaz devrildi. Mustafa, tutup rahatça yatırmak isteyince yalvardı.

— Bırak! Bırak istemez... Biraz dinlenmeli!... — Bir zaman öyle durdu —: Su var mı Mustafa?

— Var...

Mustafa, elinde su dolu tasla Ömer'in doğrulmasını bekledi. Hastalığa bir ilâç düşünerek bakmıyordu. Oda epeyce kararmıştı.

— Al bakalım...

Ömer, koca tası soluya soluya bitirdi:

— Oh... Ölmüşünün canına... Ohh...

— O kadar içilir mi birader, dalağın şişer...

— Bırak... Bize bundan kurtuluş yok. Dalak şişeli ne zamandır hay Mustafa, dalağımızın işkembeye döndüğü...

— Lafa bak...

— Doğrusu bu... Sen nereden bileceksin? Bu dert bizi iflah etmez, yer gider.

— Güzelce yat...

Mustafa lambayı yaktı. Odada Cemal ustanın eski sandığından ve portatif karyolasından başka işe yarar bir eşya yoktu. Mustafa ile Hasan birer yorganda yatıyorlardı. Tahtadan yapılmış yemek sofrası duvara dayanmıştı. Onun önünde saçtan bir tava, bir bakır tencere, Cemal ustanın gazocağı duruyordu.

Mustafa lambanın ışığında Ömer'in suratına baktı. Yüzünde et kalmamış, derisi kemiğe yapışmıştı.

İnleyip yutkundukça sivri gırtlağı yukarı, aşağı kımıldıyor, seyrek bıyıklarının altında, kabuk bağlamış dudakları aralık duruyordu. Sol gözü testekerlek çürümüştü. "Biri bunu güzelce döğmüş. Baksana gözünü patlatmışlar!" Mustafa ürperdi. Bütün köylüler gibi hastalıktan, hastaneden çok korkuyordu. Topal İsmail'in Çankırı hastanesini durup dinlenmeden övmesine bir türlü alışamamıştı. "İşte gördün mü domuz Topal!... Gördün mü hastaneyi rezil!"

Ömer'in önüne acıyarak çömeldi:

— Yahu Ömer Ağa... Sen kötülemişsin... Hey Allah! Hastaneden sen mi çıktın, herifler mi çıkardı?

— Sus aman... Doktor: "Çıkma oğlum, yolda düşersin!" dedi. "Olmaz!" dedim. "Köyden geldiler. Köye gidersem iyi

olurum. Bizim oraların havası sağlamdır" dedim. Hastane ölü kokuyor Mustafa! Yatarken yatarken sandım ki, öldüm, gitti!... Taburcu oldum. Yokuşun rüzgârı bağrıma bir çarptı... "Ohh!" demişim. Ama biraz yürüyünce gözlerim karardı...

Mustafa, Topal İsmail'e gittikçe daha çok kızıyordu:

"Hele rezil!... Hastaneyi över. Herif bunca gurbet gezmiş...

Bu kadar hasta iken doktora yalan söylemiş... Canını kurtarmış. Aferin!"

Mustafa, bunları düşünürken Ömer'e gözünü sormağı unuttu.

Ömer kesik kesik söyleniyordu:

— Mustafa... Ulan Kulaksızın Mustafa... Hastanede ben kimi gördüm? Bil bakalım. Hastanede Vahit'i gördüm ulan...

— Hangi Vahit'i?

— Bizim Yamörenli Vahit'i... Pelvanı... Kayaş'ya taş ocağında çalışıyormuş. Ayağına taş düşmüş. Ayak belim kadar şiş... Doktor ilâç sürer, Vahit Pelvan öküz gibi bağırır. — Ömer güldü —: Topal İsmail'e döndü Vahit. Aksadı gezdi bir vakit.

— Şimdi hastanede mi?

— Yok... Ayağı biraz iyileşince doktor çıkardı. Köye gitti.

Lâkin üsbaş yok! Cepte on para yok... Rezillik!

— Tüü... Yazık olmuş desene! Tüü! — Mustafa bu habere pek sevinmişti. Sevindiği belli olmasın diye elini üst üste dizine vuruyor, sanki acımış gibi çırpınıyordu —: Tüü... Yazık... Parası var mıydı, sordun mu? İnşaatın adresini veriverseydin. Navlun parasını ben uydururdum.

— Sana ne ulan? Vahit de Hocalann sülâlesinden değil mi? Sürünerek gitsin köye... Hasan'dan para istemiş...

— Tamam... Hasan adama beş para verir mi?

— Vermez ne mümkün? Hocalar kabilesi alçaktır ki...

— Alçaktır, dersiniz!... Töbe Yarabbi! — Söylememek için dişlerini sıktı. Ömer'e dikkatle baktı — Çekinecek bir şey yok. Herif ölüden beter. Töbe, hey Allah! Bütün köylü "alçak" der. Sonunda, Ayşe'yi Hocalann Hakkı'ya vermenize ne demeli! Hem de kuma üstüne... Hey Ömer Ağa, kızı yaktılar, senin haberin yok. ***t 1***

— Haberimiz olmaz mı? Duydum, duydum ama, sonra duydum. Hastanede Vahit söyledi. Hepsini anlattı. Sen, Ayşe'nin

yüzünden gurbete çıkmışsın. Gerdek gecesi az kalmış Hasan'ı vuruyormuşsun... — öksürdü —: Ben köyde olsamdı. Ne fayda, ben köyde değildim.

— Bırak şimdi... Lafın yeri geldi de söyledim. Kızı Hocaların Hakkı'ya verdiler. Versinler... Fena mı? Biz de köyden vazgeçtik. Bir "Gurbetçi Mustafa"da işte ben...

Büyük haksızlıklara uğramış bir adam gibi, arada kızgın, arada açındırarak oup bitenleri anlattı.

Ömer laf mı anlamaz olmuştu, yoksa sulfatodan kulağı mı ağırlaşmıştı, her lafa bir kez "buyur!", bir kez "ciddi mi?" diyordu.

Sonunda derdini dökerek ferahlayan Mustafa, kısa kısa güldü:

— Hasan size hısım oldu. Hakkı size enişte değil mi? Akraba sayılırsınız. İster misin, şimdi gelince, "Bu hasta herifi neden içeri koydun?" diye bağırsın...

— Vallah bağırır. Hocalar Tanrı misafiri bilmezler.

— Ömer, lamba ışığında cam gibi parlayan gözleriyle Mustafa'ya yalvardı —: Aman Mustafa! Beni gece vakti dışarı atar.

— Ne ağzına!... Biz burada neciyiz!... Ulan, biz köylümüzü gurbet yerde attırır mıyız? Sen meraklanma! — Birdenbire cömertleşti —: Söyle bakalım, ne yersin, canın bir şey istiyor mu?

— Bir ağara ver!

— Bırak şu zehiri... Sana yoğurt ayranı yapayım da iç!

— Onu da içerim kardeş... Sabahtan beri cıgarasız, ben öldüm.

Mustafa, Ömer'in cıgara istemesine sevindi:

— Başüstüne... Cıgarayı camn çekiyorsa, sen ölmezsin. Bu dertten kurtulursun. Ölecek hastanın gözü ağara görmez. Dur hele... Üzerimde yok! Bakkal şurada... Yoğurt alırım, cıgara alınm, içersin, içebildiğin kadar...

— Eyvallah Mustafa! Bu iyiliği bana kardeşim yapmaz!...

— Ömer'in sesi titriyordu.— Bizi hastalık kötü bastırdı. Bu iyiliği bize kardeşimiz yapmaz. Sen kardeşten ileri imişsin! — Artık, içini derin derin çekerek ağlıyordu.— Bu dert beni iflah etmez, öldürür. Lâkin ben ölmemeliyim ki... Ben sana bu iyiliğin karşılığını bir tamam göstermeliyim ki... Hey Allah! Hey Allah!...

— Sus yahu!... Bebeler gibi... Şuna bak... Kanlar gibi...

— Hastalık bizi yıktı... Ben sıtmadan devrilecek adam mıydım hey Allah!

— Sıtma rezildir, bilmez misin?

Mustafa, bakkaldan yanm kilo yoğurt, bir paket ağara getirdi. Ömer sırtüstü yatmış, tavana bakarak inliyordu. Tası yanına bıraktı:

— Karnın da açtır senin. Ekmek kesivereyim mi?

— Karnım aç ama, içim istemiyor.

Ömer ayranı "Ooooh! Ohhh!" diye diye, arada bir dinlenerek içti. Her yudumundan sonra dili daha ziyade kuruduğu için zorla yutkunuyordu.

Sonunda, ağzının içini çepeçevre arayarak döşemeye tükürdü. Sigarayı tutan eli tir tir titriyor, yüzü lambanın ışığında büsbütün çopur görünüyordu. Ağzından burnundan baca gibi duman savurarak sordu:

— Saat kaç Mustafa? Ustalar gelmedi?

— Gelirler... Kahveye uğramışlardır.

— Sen neden gitmedin?

— İşim vardı. — Mustafa, aldıklarını hatırlayarak sevindi —:

—: Pazara gittik, öteberi aldık. Gazocağı... Tencere... Bakar mısın?

— Bakanm ya... Tencere bakır mı?

— Bakır... İşte. Kalaylatmalı... Varsın, parlasm...

— Aman dur. Seni aldatmışlar Mustafa. Bu makine yapması... Kâğıt gibi incedir. Gâvur işi... Tüü... Yanılmışsın oğlum... Döğme bakır alınacaktı...

— Biz de biliyoruz, ama bula mı bildik? Elverir. — Mustafa gazocağını kutusundan çıkardı —: Bak, ocağı iyi markadan aldık. En dayanıklısı budur. Gazyağı koymalı da bir denemeli. İyi bir ocak... Bizim köyün muhtar odasında yak, horultusu Aşağı

mahalleden duyulsun!... "Tren mi, uçak mı?" diye hoplasın kahpe Yamörenli...

— İyi imiş... Belli... Ocak kısmı, trenin erkeği gibi hışılama-yınca on para etmez.

Mustafa içinden: "Herif kötülemiş ya... Aklı sağlam!" dedi.

Ömer, çok konuştuğu için yorulmuş, başını duvara çevirerek inlemeğe başlamıştı.

Mustafa: "Sabaha kadar böyle hınldarsa işimiz var!" diye 211

düşündü.

Ustalar saat ona doğru geldiler.

Hasan, Ömer'in durmadan inlediğini, arada döşemeye tükürdüğünü görünce "Ne yaptın be!" der gibi kaşım kaldırarak Mustafa'ya baktı.

Mustafa, hastayı içeri aldığı için Cemal ustanın kızabileceğim ancak onlar içeri girer girmez düşünmüştü. Meseleyi telâşlı telâşlı Cemal ustaya anlattı:

— Fukara kötülemiş. Gece vakti adam hemşerisini gurbet yerinde... Öyle ya usta...

— Hastaneden neye çıkmış, sordun mu?

— Kendi çıkmamış... Rezil doktorlar çıkarmış. — Mustafa, yalanı Ömer de işitsin de ona göre konuşsun diye sesini yükseltti. Zaten Ömer de inlemeği kesmişti —: Dostorlan bilmez misin? Nerede çalıştığını sormuş. "Ambar bekçisiyiz!" deyince... İşi hafif olduğundan... "Burada yatacağına, prada yatarsın hesabı!" Bir de köye gider sıtmayı savuştur amazsa... Havadeğişimine gider.

Cemal usta, Gurbetçi Ömer'in yanma çömeldi. Elini alnına koydu:

— Nasılsın bekçibaşı?

— Sağ ol... Biraz ferahladım. Mustafa ayran veriverdi...

Şimdi biraz yüreğimin sıkıntısı geçti.

— İyi... Doktor seni hastaneden çıkarırken "Arada bir uğra,

— İğne mi? — Ömer duraklayıp Mustafa'nın yüzüne baktı —: Demez mi? "Gel de sana iğne vursunlar!" dedi.

— Doğru... Yarın, öbür gün kendini biraz to plarsan hastaneye gidersin.

— Ben mi? Aman usta, ayağım öpeyim... Beni yatırırlar.

— Telâş etme... Yatılmazlar. Yatak ne geziyor. İğne vururlar. Bu domuzu savuşturmanın birinci yolu kinin iğnesidir. Eskiden beri tutar mı?

— Yok!... Bu yaşıma geldim... İşte Hasan ağa... Doktor

nedir, hastalık nedir biz görmedik. Doktorun şahsı nasıl, tanımazdım. Doktor beni bu halde salıvermez de yatırırsa... —İçini çekti —: Aman usta, kaybolur giderim.

— Yatırmaz, yalvarsan yatırmaz. Ulan bizim köylümüz!

Hastane demezler mi, korkudan yüreği yarılır.

212

Ömer, zorlayarak doğruldu. Cemal usta kendisini hastaneye yatırmasın diye büsbütün kötülemediğini ispatlamaya çalışıyordu. Gülmeğe çalışarak lafı kurnazca değiştirdi:

— Bana ne olduysa kirazdan oldu usta. Sabah sabah yedik kirazı, içtik suyu. Sonunda sıtma bizi yakaladı. Sıtma kirazdan, meyvadan gelir. Meyva zarar... Safra...

Hasan ustayla Mustafa, "Öyledir" anlamına baş salladılar.

Cemal usta yumruklarını beline koyarak doğruldu.

— Hemen kafa sallarsınız. Sıtma meyvadan gelir mi? Sıtmanın mikrobu sivrisinekte... Bataklıkta...

Mustafa direndi:

— Biz meyvadan biliriz.

— Hele eşek... Meyvayı zamanlı zamansız, çok yersin.

Üstüne su içersin. Miden bozulur. İnsanın canı midededir. Mide bozuldu mu, mikrop adamı kolay alt eder. Kitap böyle yazıyor.

Ömer sırtım duvara dayadı:

— Duydun mu Mustafa! Kitap böyle yazıyormuş, kitap yazarsa doğrudur.

Cemal usta başım salladı:

— Bunun sıtması kirazdan değil... Çivi meselesinde yediğin dayak aklında mı Ömer?

— Aklımda... Reziller bana zorlu sopa çektiler.

— Zayıf düştün. Sıtma seni alt etti. Kiraz yedim dersin...

Dayak yedim demezsin... Hep bu başına gelenler Rifat Efendinin yüzünden... Hastaneye seni yoklamağa geldi mi?

— İşi çok olduğundan... Fukaramn işi çoktur. Bugün hastaneden çıkınca ben yazıhaneye gittim. Bana "geçmiş olsun!" dedi. Gönlümü aldı. Rifat Efendi iyi adam usta... Müslüman adam... "Ambara gitsem" dedim. "Hastasın, bekçiliği hakedemezsin!" dedi. Bekçi buldular mı?

— Meraklanma, buldular, ayı gibi bir Boşnak... Gelen giden işçiye hırlıyor, it gibi...

— İşçi kısmı rezil olur usta. Hep rezildir... Boşnak mı dedin? Nasıl adam?

— Senden kalıplı... Geçen aybaşı, sen hastanedeydin de Rifat Efendi zarar mı etti? Bir sürü adama gene parmak bastırdılar. Senin yokluğunu belli etmedi Boşnak!...

— İyi öyleyse... İş geri kalmasın da... Allah sağlık verirse...

213

Bir iyi olsam.. — Ömer aklından geçenleri meydana vurmamak için öksürdü, döşemeye tükürdü.— Rifat Efendi yürekli adam... İyiliği unutmak soysuzluk... Bu hastalık gelmeseydi, götürü mozaik işi verecekti bize Rifat Efendi, fayans işi...

Yatmak için yorgamnı çoktan sermiş olan Hasan lafa karıştı:

— Sen ne zaman fayans ustası oldun Gurbetçi?

— Allah Allah! Usta olmak şart mı? Ustayı paramla tutarım. Bana çalışır... Bu da böyle bir yol!... Küçük işleri yapılarda güvendikleri adamlara verirler. Biraz para yapsın, diyerek...

Namuslu bir iş... Rifat Efendi bizi kollayacaktı. Feleğin gözü kör olsun.

Cemal usta bir cıgara yaktı:

— Demek seni Rifat Efendi mi kollayacaktı? Şuna bak...

Ulan biz hiç mi adam olmayacağız? Köpek gibi bir adamlarız... İnsandan ne kadar uzak... Rifat Efendiye kâğıt yazıp para istemişsin, kaç kuruş yolladı?

— İki bankanot... "İçerde yevmiyesi kalmadı. Şunu harçlık etsin!" demiş. Belki beş lira yollamıştır da getiren üçünü aşırmıştır... Tüü... Bugün yazıhanede aklıma geleydi, sorardım.

— Sormadığın iyi... İki lira yolladığından benim haberim var. Şimdi söyle bakalım, fayans işi ne bırakırdı?

— Belli mi olur. "Sana bundan iki yüz lira kalır, gözünü aç!" dediydi Rifat Efendi.

— Hastaneye beş lira yollamayan kerata, sana iki yüz lirayı kazandırır mı? Var bir oyunu... İnşallah gelecek yıl, Rifat Efendiyi bulursun. Fayans işini sana verir. Oyununu anlarız!

— Doğru söyledin... Hakikat gelecek sene Rifat Efendi bize fayans işini verir. Bizi bu dert temelli öldürecekti. Sulfatoya gayret ettik... Nafile... "Sirkeye sarmısak koy, iç. Bunun ilâcı bu!" dedi Rifat Efendi... Bir maşraba sarımsaklı sirkeyi ayaza bıraktım da içtim. Sirke içmek kolay... İçerken adam şerbet samr. Lâkin içtikten sonra... Hey sarımsaklı sirke... Zorlu ilâç olduğundan barsaklan koparıyor. Bir öğürdüm. Bir daha öğürdüm. Sol gözümde bir şey pıt etti. Sol gözümde ossaat, illetin düğmesi koptu; özü

patladı. O zamandan beri, baksana gözümüz morardı. Sirke iyidir. Safraları çıkarır. San safra, yeşil safra... Bütün safralar çıktı, gitti, şükürler olsun!...

Cemal usta, sandıkta bir şey arıyordu. Homurdandı:

— Aferin... Şükretmek iyidir. Günaha faydası var... — Gülerek Gurbetçi'ye yaklaştı— Sirkeyi içmişsin... Gözünde illetin düğmesi kopmuş. Al şunları... Bunlar da devlet ilâcı... —Bir kutu devlet kinini uzattı —: Günde üç tane yutarsın. Kendini biraz topladın mı, doğru Numune hastanesine. İğneleri vursunlar. Ne fayda ki sıtmanın iğnesi var, aklın iğnesi yok..

Hasan, yattığı yerden bu söze o kadar uzun güldü ki, Mustafa hiçbir şey anlayamadığı için kızdı. Yorgamna sarılıp duvara döndüğü zaman: "Ulan Ömer! Adam gibi bir adamsan sabaha kadar durmaz inlersin. Şu Hasan olacak rezile gece uykusunu yasak et. Seni göreyim!" diyordu içinden...

— Nasıl oldu Mustafa?

— Bırak, olmadı.

— öyleyse, herifin sürati neden asıktı? Keyfsizdi herif...

Cemal usta bağırmadı mı?

— Biraz çekişti. — Mustafa avucunun içine sinirli sinirli güldü—: Kötü ettik Ömer... Senin gibi hayın bu dünyada olmaz...

— "Kötü ettik" dersin... "Anlatayım" demezsin...

Ustalar uyuduktan sonra karanlıkta kafa kafaya verip

Ömer'le gizli gizli konuşmak Mustafa'nın hoşuna gid iyordu. Kendisi pek farkında değildi ama, aylardan beri birisini çekiştire-memekten bunalmıştı. Ömer eve geldi geleli — on beş, yirmi gündür— memnundu. Mustafa sesini biraz daha alçaktı:

— Öğleden sonra mühendis geldi. Taşlan teslim alacak...

Ben gözümün altından bakıyorum, mühendis, Cemal ustanın işlediği taşlan gönyeledi. Tamam. Benim işlediğim taşlan gönye-ledi. Tamam. Sıra geldi Hasan'm taşlanna... Taşlar bütün çarpık... Berbat. Mühendis, "Bunlar olmamış!" dedi. 7 tane taş. On metre eder. 350 kuruştan 35 lira. Mühendis gidince Hasan'm yüzüne baktım. Çiy ete dönmüş, kıpkızıl...

— Hele rezil... Ah ne iyi...

— İyi, evet! Mühendis gidince, taşlara Cemal usta, gönyeyi yanaştırdı: "Olmamış Hasan usta!" dedi. "Şuna bak! Gönye sallamyor yahu!" dedi. "Bunca yıllık ustasın, bir gönye vurmasını öğrenemedin!" dedi, Hasan utandı. Yerinden sıçradı: "Neden

sallandı bu gönye..." diyor, "Allah Allah! Ne oldu bu taşlara?" diyor. Yüzüme baksa sezinlerdi şart olsun!

— Hadi ulan... Adamın yüzünden bir şey anlaşılmaz. Cemal usta daha ne dedi? "Var git, bana senin gibi ortak lâzım değil!"

— Demedi. Biraz düşündü. "Sen eskiden beri gönyeyi hep

bir yandan vurursun!" dedi. "Bir de alt baştan vurayım demezsin" dedi. "Şu Mustafa'nın işlediği taşlara bak. Minare gibi doğru!" dedi.

Dışarıda bir bekçi düdüğü öttü.

Ömer, Mustafa'nın kulağına yaklaştı. Yıldız alacasında, gözlerine bir parlaklık vurmuştu. Fısıldadı:

— Gördün mü? Aklıma uydun, Hasan'ı taşçılıkta geçtin.

Usta oldun, Cemal'in gözüne girdin. Gayrı, öteki işin de sırası geldi Mustafa.

— Sun ulan... Şuna bak... Gebersem ben o haltı yemem.

— Neye, eşşoğlu eşek? Taşın kabasım döküyorsun, düzelimi-ni yapıyorsun. Ölçüye, metreye aklın eriyor. Taşçı ustalığının başka nesi var?

— Orası öyle ama...

— Gördün mü? Senin taşları mühendis beğendi, Hasan'ın taşlarını beğenmedi. Eğer Cemal ustada vicdan olsa... Kendiliğinden "Seni kalfa çıkardım!" demeli. Söyle bakalım, günde kaç metre taş yontmaktasın?

— Bir buçuk metre... Sıkı çalışsam iki metre de çıkarırım.

— Hey avanak!... Hey avanak! Bir buçuk metre diyelim... Metresi 350 kuruştan ne ediyor? Geçen gece hesapladındı. Beş pankanottan çok...

— Beş pankanot... Bir de yirmi beş kuruş...

— Gördün mü? Buna karşılık, ne veriyorlar? 40 kuruş.

Dünyanın avanağı bir sen misin oğlum?

— Yemek paralarını, oda kirasını say...

— Hep "Yemek parası, oda kirası" dersin. Hakkım versinler, yemek parasıyla oda kirası boynuna olsun... Aklın daha yatmadı mı?

— Yattı yatmasına, ama ben Cemal ustaya bir şey diyemem!

Herifin bu kadar iyiliğini gördüm, ayıptır.

— Git işine... Hasan'ın da mı iyiliğini gördün? Kötü mü oldu 216

bugünkü iş?

— Kötü olmadı... İyi oldu, ama bir de bana sor. Bak Ömer,

sen taşçılığı bilmezsin. Biz koca koca kayaları yonuyoruz. Adamın alnı terliyor. Güzelce yapılmış bir taşı bozmak, adam kesmekten zor... Dün akşam Hasan'ın taşlarını bozarken... Sorma, yapının bütün işçisi ustası beni gözlüyor sandım. "Rezile bak! Düzgün taşı inadına bozuyor... Tüü!" diye

sanki yüzüme bağıracaklar. Birini bozdum, ikisini, üçünü bozdum. İnsan iyi taşa acır! — Mustafa sesini kederle kalınlaştırdı —: Yürekli taşçı, iyi taşa hayınlık edemez. Sanırsın, mübarek canlı... Ben vuruyorum, Hasan'ın taşlan bozuluyor. Sonunda töbe olsun gözlerim yaşardı.

— Hele yüreksiz. Erkek diye gezersin. Hasan rezilinin sana bir etmediği mi kaldı ki, taşma acıdın?

— Acınm... Taş deyip geçme. Koca koca yapılar taş üzerine kurulur.

Sustular. Mustafa esnedi. Ömer arka üstü yattı:

— Mustafa, "yapı" dedin de... Nasıl bizim yapı? Damı örtüldü mü? Çerçeveleri takıldı mı?

— Damı örtüldü. Çerçeveleri takılmadı. On kez sordun bunu... Dün akşamdan bu yana çerçeveler tamamlanıvermez...

— Tamamlanmaz, ne mümkün? Gündüz burada yalnız yatarken, yarı düş yan ayık, yapıdayım. Ambarın önünde oturuyorum. Hele sıtmamn ateşi bastı mı, yapı şuraya gelip kuruluyor. Kamyonlar, çıknklar arabalar vızır vızır, işçiler amban talana gelmişler... Sövüyorum. Koşuyorum, kovduğumu tutamıyorum. Rezillik... Biraz canımı toplasam, beni alır, götürürsün. Altkata Malta taşından döşeme döşenecekti, döşendi mi?

— Döşendi,

— İyi olmuştur. Dümdüz... Nah, elimin ayası gibi... — İçini çekti !*-: Yeni bekçi nasıl bir herif? Açıkgöz değilse, işçi amban bütün yağmalamıştır. Sen bilmezsin işçi kısmı bütün hırsız olur.

— Güldü... — Biz de işçilik ettik. Tuğla harmanlarında, tren

yolunda... Bilmez miyim? Bu Hasan da işçilikten yetişti... Sen küçüktün, aklın ermez... Bu Hasan, köyde delikanlı üzerine küçük başağa seçildi. "Yapmayın, ceremesini çekersiniz!" dedim, dinletemedim. Sonunda delikanlı parasını yedi. Hasan'ı, bu yüzden yârene* almazlar.

* Delikanlı topluluğu.

— Geçen yıl yalvardı da Battal Ağa aldırdı.

— Bilmem... Ben köyde yoktum. Görmedim. Ulan Hocaların Hasan... Bizim Ayşe'nin kayınçası olasın da... Ölsem yüre-ğimdedir Mustafa. Buraya geleli üç gün oldu olmadı, herif ne dedi? — Hasan gibi burnunu çekti —: "Bak Ömer! Seni bu sıtma iyice kötületti birader. Bu yıl artık çalışamazsın. İyisi mi, köye git!" Bizi kovdu bir güzel...

Ömer, hemen hemen her gece bunu söylüyor. İşsizlik günlerinde Vahit'in sözü aklına geldiğinden Mustafa'mn da yüreği sızlıyordu. Gurbette bu laf, adama bıçak vurmaktan beter çünkü...

Hasan birdenbire horlamağa başlamıştı. Mustafa, Gurbetçi Ömer'e büsbütün acıdı:

— Aldırma Ömer. Hasan'ı bütün Yamören bilir...

— Hasan'ı Yamören bilir ama benim gibi bilmez. Sen de bilmezsin. Bu Hasan, bizim Topal İsmail'le hırsızlık yapar. Yedi köyde yakmadık can bırakmaz. Ulan rezil! İki gün oluyor... Bir Ura istedim. "Yahu! Para nerede? Sen bu kadar çalıştın... Paralan çaldırdın mı Gurbetçi?" dedi. Töbe hey Allah! Para çaldırılır mı? Hastaneye gideceğimiz sıra, köye yolladık. Hastanede adamın parası üstünde olmayacak! Dev gibi hademeler çalıverdi mi hadi bakalım! Hasta kısmının parasına herkes düşman... Şuracıkta bir başka hasta yatıyor. Şuracıkta bir yabana herif... Sen sıtma ateşine daldın mı, yallah paran gider. Fazladan adam hastalanırsa huysuz olur. Hastalık adamın ahlâkım bozar. Şunu canm çeker alırsın, bunu camn çeker alırsın. Ölüm korkusu içine işler de, paranı gözün görmez. Paramızı köye saldık... Ne var? Bir lira borç vereceksin. Vermedi, keyifle güldü de arkasını döndü.

— Suç sende... Neye bizden istemedin?

— Utandım kardeş. Bunca yük olduk sana, üç pankanot da

elden aldık. Bir lira daha ver, dört olsun. Köye gidince öderim. Köye gitmemiz olmaz. Bana havadeğişimi ister. — Bir zaman Hasan'ın

horlamasını dinledi —: Herif, geldiğimizin ertesi "Köye git!" dedi. Hey Hasan! "Köye git!" Doğru bir söz. Köye gitmeli... Kendimi besletirim. Benim kan, beni iyi besler. Ne dersin?

— Meryem ablam... Elbet... —Mustafa, artık Ömer'e Meryem'in sözünü ederken ilk zamanlarda olduğu gibi sıkılmıyordu, alışmıştı —: İyi kandır Meryem abla. Semirirsin. Yamören'de

218

yuvarlanır gezersin.

— Eskisi gibi semireceğime hiç umudum yok. Bu kış köyde olmah... Gelecek baharda ver elini yapı... Sen de o zaman bu heriflerden aynhrsın, kendi başına iş tutarsın. Eşeklik istemez. Sen taşı yonuyorsun, kânnı Hasan bölüşüyor, Rifat Efendi seni yapılara taşçı ustası alır. Namaz kılarsın, bizim Rifat Efendi namaz kılanlan sever. Cemal usta "Yeni bekçi Boşnak." dedi. Boşnak ne millettir? Arap mı? Gâvur olsa Rifat Efendi ambara bekçi almaz. Ne dersin Mustafa?

— Bilmem.

— Bilmezmiş... Hele şuna... Herif namaz kılıyor mu?

— Kim?

— Ambann yeni bekçisi? Namaz kılar yüzde yüz... Yoksa Rifat Efendi adamı ambara mı uğratır. Bu hastalık bizi fena bastırdı... İstediğim gibi namaz kılamadım. Rifat Efendi, her gelişte bizi namazda görmeliydi. "Selâmı verir, işini görürsün, sonra mübareki tamamlarsın!" derdi. Ama son günler, dizlerde derman kalmadı. Abdest almayı, namaz kılmayı hasta adamın gözü kesmez. Namazı kesmeseydik, Rifat Efendi bizi hastaneye göndermezdi. Ne dersin?

Mustafa, uykusu geldiği için her akşam dinlediği bu laflardan artık usanmıştı. Karşılık vermedi. Ömer tekrar sorunca öfkelendi:

— Sus ulan, günah! İlk günü "Abdest alacağım!" dedin, şaştım. "Yamören'de camiye uğramazdı, buna ne oldu?" dedim. Cemal usta, bir gün seni namazda gördü. "Bizim ambann bekçisi, kurnazlıkla Allahı aldatacak!" dedi.

— Töbe... Töbe.

— Yalan mı? Sen namazı Rifat Efendinin gözüne girmek için kılmadın mı?

— Namaz, boynumuzun borcu, bu bir, bir de Rifat Efendi namaz kılanlan sever diyerek... Cemal usta da rezilin biri imiş!

— Biraz düşündü —: Boşnak bekçi namaza kuvvet vermiştir. Amma bir namazla iş sökmez. Rifat Efendinin başka işleri var. Aman Mustafa! Boşnak bekçi senin aklına girer, "Şuraya bir parmak bas" der. Sakın basma! Elin yedi yabancısına iki lira kazandırmayalım! Ömer namaz kılarmış. Elbette kılanm. Aylıktan başka, yirmi, otuz lira geliyor. Ulan hastalık! Ulan sıtma! Tüh rezü!...

Öfkesi geçen Mustafa, Ömer'in yüzüne acıyarak baktı. Geldi geleli tıraş olmadığından, bu kıllı surat, yeni doğmuş köpek yavrularını hatırlatıyordu. Mustafa nedense içini çekti, uyumak için arkasını döndü.

Eğer, Ömer'in her gece tekrarladığı "Eşeklik etme! Sen taşı yonuyorsun, kârını Hasan bölüşüyor" sözü olmasaydı, Mustafa, Cemal ustaya bu işi hiç mi hiç yapamazdı.

öğleye doğru yağmur yağdığından bir saat kadar paydos etmişlerdi. Tekrar çardağın altına geldikleri zaman her taraf keskin keskin toprak kokuyordu.

Mustafa çalışıp dururken, mühendis odası önünde ambar bekçisi olan Boşnak'm namaza başladığım gördü. "Kurnazlıkla Allahı kandıracak rezil!" diye gülümsedi. Sonunda yavaş yavaş Gurbetçi Ömer'i düşünerek somurttu. Hasan'ı kızdırmak için bunca zamandır beslediği marazlı heriften artık usanmıştı. Çekici kızgınlıkla vurdu: "45 gündür, kör besliyoruz!" Çekici

daha kızgın vurdu: "Yapıdan başka laf bilmez. İşi gücü muzurluk... Bize beş pankanot borcu var!"

İşte tam bu sırada mucartanın ucu kaydı. Parmağı taşla çekiç arasında kaldı:

— Vay anam!

Elindekileri yere atmış, bileğini tutarak kıvranmağa başlamıştı.

Cemal usta başını kaldırdı: — Ne var Mustafa?

— Vay anam! Vay anam! Bilek gitti usta...

— Yok canım! Bilek dururken nereye gidiyor?

— Dururken değil. Çekiç mucartadan kaydı. Parmak ezildi, bilek çıt etti.

Cemal usta yanma geldi:

— Göster hele...

— Aman usta!... Aman dokunma... Uy anam, uy! Dokunma usta.

— Kırık yok. Belki incinmiştir biraz... Parmağın gerçekten zedelenmiş...

220

Bileği mendille sarılan Mustafa, akşama kadar çalışmadı.

Cemal ustanın taş yonmasını seyretmek eskiden beri hoşuna gidiyordu. Başka şeylere — hele insanların eşekliklerine — çabuk kızan Cemal usta, taşa da, çekice de hiç kızmıyordu. Yine mini mırıl bir türkü tutturmuştu. Çiçekdağı'nı...

Babınadır, deli gönül babına Koç yiğitler sığmaz oldu kabına Al çamın, boz meşenin dibine Köfür köfür yatmamıza ne kaldı?

Bir aralık Hasan'la uzun boylu konuştular.

Mustafa çardaktan uzağa oturduğuna pişman oldu.

Hasan iki kere dönüp bakmış, kafasını sallamıştı. "Bizi konuşmakta bunlar... Tüü! Cemal usta lafım hiç sakınmaz. Hasan'ın yanında rezilliğimizi yüzümüze çarpar mı? Ulan Ömer! Allah belâm versin!"

Utançtan parmağının acısını da unutmuştu. "Bilek iyi oldu!" diyerek çekici alıp işe başlayacaktı ki, Hasan'm kendi kendine güldüğünü fark etti, yüzüne tokatla vurulmuş gibi irkildi. "Şuna bak! Oğlum, sen Ankara'ya Hocaların Hasan'a para kazandırmağa mı geldin? Yakup Ağa işitse, şuraya yatar da ölür!"

Akşam, takımları Hasan topladı.

Yolda Cemal usta yavaşça sordu:

— Bilek nasıl Yamörenh?

— Kötü!...

— Demek, çok mu ağrıyor?

Mustafa, Cemal ustanın sesinden kuşkulanarak baktı.

— Çok... Bildiğin gibi değil.

— ilâç koymalı... Zeytin tanesini döğersin. Üzerine sardın mı bir şey kalmaz. Evde zeytin var mı?

— Bilmem. Var galiba. —Yutkundu—: Köyde olsam,

Reşit Hoca bir çaresini bulurdu. Reşit Hoca benim amcam. Hasan bilir.

— Şimdi bileğini sardırmak için Yamören'e mi gideceğiz?

— Yok... Demek o demek değil, ama bu bilek böyleyken...

— Kendisini bu sözüyle Topal İsmail'e benzettiği için utandı. — Dediğim, birkaç gün durmalı. Geçer birkaç güne kadar...

— İyi olmazsa?

— İyi olmazsa köye giderim. Ömer de başımıza belâ... Alır giderim.

— İşler ne olacak! Ulan kopuklar, sözbirliği mi ettiniz?

Hasan usta da gidiyor...

— Nereye?

— Cehennemin dibine... Bilir miyim? Bu Yamörenlilerden nedir benim çektiğim hey Allah!

Hasan'm gitmesi haberi Mustafa'yı o kadar sevindirdi ki, yalandan, "Bileğim incindi" dediğini bile unuttu. "Aylık değil, verdiği kırk kuruşu da kesse, Cemal ustaya çakşırım boğaz tokluğuna... "

İşin içinden nasıl çıkacağım düşünerek gözlerim kırpıştırmaya, Ömer'e sövmeye başlamıştı.

Cemal usta durdu. Şapkasım arkaya itip almm kaşıyarak dike dik konuştu:

— Hasan gidiyor. Sen kalıyorsun Mustafa... Taşlan birlikte yonacağız yavrum. Taşçılığı, aferin iyi öğrendin. Bir buçuk aydan beri iş çıkarıyorsun. Gündeliğini arttıracağım. İyi çalıştın, yetiştin.

— Mustafa'mn omuzuna vurdu —: İki lira gündeliğe ne dersin Mustafa usta?

— İki Ura mı? Sağol usta...

Mustafa birdenbire sustu. Mendiliyle sarılmış bileğini arkasına saklayarak Cemal ustanın yüzüne baktı:

— Sağ ol...

Hasan burnunu çekti.

— Neye durduk? Yürüyelim. Mustafa artık "usta" oldu demek? Göster adaletini, Mustafa usta! Bu gece bir rakı içelim, senden...

— Başüstüne! İstediğin rakı olsun!

Mustafa bakkala uğrayıp iki şişe rakı, beyaz beynir, kutu dolması, pastırma, salata, soğan, domates aldı. Tahta yemek sofrasını, Çankırı köylerinde, "yaren" terbiyesi görmüş bir delikanlı becerikliliğiyle donattı.

Mendili bileğinden çözmüş, gözlerini gözlerinden ayırmayan, fırsat buldukça, "hayrola!" der gibi başım sallayan, bir aralık "Keyiflisin ulan! Dediğim oldu mu?" diye fısıldayan Ömer'i, "Sus yahu!" diyerek terslemişti:

Sofra hazırlanınca, Cemal usta sandığından iki kadeh çıkardı:

— Ne yapalım, bekâr işi... Biz Hasan usta ile birini kullanırız. Siz Ömer Ağayla birini... — Biraz durdu —: Mustafa! Sen içtin mi hiç?

Hasan atıldı:

— İçmiştir, Yamörenliler, şu kadardan kopuk olur. Esrar içen rezil, rakı kullanmaz mı?

— Esrar mı? Ne demek?

Mustafa elini kaldırdı:

— Yok usta... Yok öyle şey... Hasan bizimle, gönül eğliyor.

Bazı bazı Nail Ağa rakı verirdi. Nail Ağa... Candarma Nail deriz...

Hasan, ne olursa olsun, sözü uzatmağı sevmiyordu... İnat etmeyince, Cemal usta esrar içmek meselesini alay sandı. Kadehlerini doldurdu. Önce Ömer'e uzattı:

— Al bakalım Ömer Ağa! Yuvarla. Karnım ısıtır.

— Eyvallah. İçerim. Rakı sıtmaya iyi gelir. Çünkü bu da bir ilâç!

— Sıtmaya, sulfatodan başka ilâç yok! Uydurma! Bu sofra bizim Mustafa'nın, bildin mi, Mustafa ustanm!

— Aferin Mustafa'ya. — Ömer rakıyı susuz içti. Yüzünü bir san kâğıt gibi buruşturdu. Öksürdü —: Ulan Mustafa! Bayram değil, ay başı değil, bu sofra neyin nesi?

Cemal usta rakı kadehini eliyle öylece tuttu:

— Bileği zedelendi bunun bugün... İyi oluverince, sevincinden bize sofra döktü. Öyle değil mi Mustafa?

Mustafa başını önüne eğdi. İlk kadehte, anason kokusundan kusacak gibi olmuş, gözlerine ateş yürümüştü. "Nail Ağa bize içirirdi" demeseydi, bir de gurbet yerde büyük adam gibi rakı içmekten kibirlenmeseydi vazgeçecekti.

"Ömer Yamören'e gidince tellâl olur bağmr. Ankara'da nasıl yaşadığımızı söyler. Ne güzel!" diye gülümsedi.

İkinci kadehte, ustalan gözledi. Hasan da rakıyı domuzuna içiyordu, ama Cemal usta başka... Kadehteki "rezili" yuvarlak bir şey gibi ağzına atıveriyor, bir yutkunmada "gövdeye" yallah, indiriyor...

Üçüncü kadehte anason kokusu, acılık biraz geçmişti. Karnından başına doğru, sıcak bir sevinç fıkır fıkır yükseliyordu.

Ömer'in çopur yanakları kızarmış, gözleri parlamıştı. Gene yapıdan tutturdu. Rifat Efendi sayesinde nasıl açıktan paralar kazandığım anlattı. Sonra birdenbire kederlendi:

— Hastalandık sonunda... Hasta düştük... Köye gitmemiş olmayacak... Bak Cemal usta. Sen benim karıyı bilmezsin. Şu Hasan rezili bilir. Şu kopuk Mustafa bilir. Yedi köyün içinde benzeri bulunmaz. Ne mümkün yahu! Benim kan yiğittir. Beni besler, semirtir, ha Mustafa?

— Semirtir Meryem ablam, yüzde yüz..

— Duydun mu Cemal usta? Beni şuraya oturtturur da hep besler. Oğlanı da göresim geldi. Büyüdü mü benim oğlum, Mustafa?

— Büyümez mi? Çocuk kısmı tez büyür.

— Büyümüştür. Büyüsün. Benim oğlumu taşçı ustası yapalım Cemal Efendi. Biraz daha büyüsün... Şart ettim, getirip elini öptüreceğim! — Gözleri bir yere dalarak kendi kendine konuştu —: Ömer şimdi köyde olmalı. Biz şimdi köyde olmalıyız, böylece... Kuş olup köye gitmeliyiz! Hey Hasan! Hey Hasan! Şuraya biz Tanrı misafiri geldik. Sen bize

"Kötülemişsin, köye git!" dedin. Ben bunu hiç unutur muyum? Adamsam, ölsem unutmam.

— Yahu biz o lafı senin iyiliğine söylemedik mi?

— Biliyorum birader, iyiliğime, ama söylemesem iyiydi, hiç demesen...

Hasan, ağzı rakı ile dolu olduğundan eliyle su tasını anyor, başını sallıyordu.

Ömer, bir deri bir kemik kalmış parmağını sofraya vurdu:

—:Bizim iyiliğimize söyledin, ama şart olsun... Nah şurama işledi. Yüreğime...

Cemal usta, Ömer'i hiç sevmediği halde, rakının etkisiyle herife acıdı:

— Sen yanlış anlamışsın Ömer Ağa! Bizim Hasan "köye git" dememiş, "Sem köye götüreyim" demiş:

Hasan evetledi:

— Öyle dedik elbet! Mustafa navlun parasını denkleştirirse, Ömer'i yarın alır giderim.

— Sen köye mi gideceksin? — Ömer gözlerini umutla kırpıştırdı—: Aman Hasan! Aman benimle eğlenme... Ulan

tüü!... Aferin! Aman beni de götür arkadaş...

— Dediğim gibi«v Mustafa navlun parasını versin...

Ömer'in ilk şaşkınlığı geçti:

— Nereden çıktı bu gitmek birdenbire?

Cemal usta güldü:

— Ben üç gündür seziyordum. Suratı askın... Kanyı özlediğini o saat anladım. — Ömer'e göz kırptı —: Bilmez değilsin Ömer Ağa! İyidir köy yerleri... Sapanı tarlanın bağnna çakar, kanyı gölgeye yıkarsın...

Hasan parmağını kaldırdı:

— Yok. Biz karıyı özlemedik. Köyü özledik.

Ömer söze değil, sese inanmış, kırçıl bıyıklanm keyifle çekiştirmeye başlamıştı.

— Mustafa bizim navlun parasını verir. Her sabah siz işe gidersiniz. Ben burada bir başıma düşünürüm. "Kalk git Ömer!" derim. "Nereye ulan! Yolda düşersin!" derim, gözlerim yaşanr. Mustafa bizim navlun parasını veriversin. Köyde hesaplaşırız. Ha, ne dersin. Kulaksızın oğlu?

— Başüstüne veririm. — Mustafa elini koynuna soktu —:

Kaç kuruş tutar, Hasan?

— Benim niyetim kamyonla gitmek. Çankırı'ya kadar kamyona bineriz. Oradan sonra trene... Yüz kuruş kamyon, yetmiş kuruş tren... Yüz yetmiş kuruş.

Mustafa, biraz dönerek kesesini çıkardı. Para şıkırtısını hepsi susarak dinlediler. Mustafa bir aralık durdu. Sonra bir sürü

banknotu Hasan'a uzattı:

— Al... Şunu babama verirsin. "Oğlun gönderdi" dersin. Şu

iki lira da bunun yol parası... Otuz kuruşu harçlık eder. — Biraz düşündü —: Usta, köye bir mektup yazalım. Hasan götürsün.

— Olur! Yann sabah...

— Şimdi yaz.

— Bırak. Sırası mı? Kâğıt yok, zarf yok... Keyfimi kaçırma. Hasan boş rakı şişesini havada salladı.

— Bırakın şimdi mektubu... Rakı bitti. Hadi Mustafa bakkala git. Benden bir şişe rakı al. Hesaba yazsın. Yann veririm.

Cemal usta rakı almak istemedi:

— Yeter ağa... Durun yahu! Otur Mustafa!

— Yetmez, yetmez... Bu da benden... Bırak gitsin...

225

Mustafa, koşa koşa geldi. Rakıyla beraber mektup kâğıdı da getirmişti. Lambayı duvardaki çiviye indirip sofranın kenanna koydu.

— tşte kâğıt, usta... Yazıver de aradan çıksın...

— Ulan Yamörenli... Katır gibi inat edersin rezil!... — Cemal usta kurşun kalemi ıslatarak hazırlandı — Söyle bakalım, ne yazacağız?

— Söylemesi var mı? Sen hele yaz, Selâmlan bitir... Alt yanmı ben söylerim.

— Söylemesi var mı? Sen hele yaz, selâmlan birer sordu. Yazdığı kadanm okudu:

— Hadi söyle bakalım!...

— Yaz: "Pederim, sana Hocalann Hasan'la biraz para yolluyorum."

— Sonra?

— Sonrası! — Mustafa yumruğuyle çenesini kaşıdı —: Sonrası bu kadar... Yok, yok... Adres ister. Bakkalın adresini ver. Çavuşun adresini... Karşılığını tez yollasınlar.

Mustafa, kalemin kımıldamasına dikkatle bakıyordu.

— Oldu Mustafa... Hani zarf? Zarf almadın mı?

— Aman, zarfı unutmuşum. Ver şu mektubu. Ver bana...

Zarfı alayım da geleyim...

Mustafa, biraz sonra, ter içinde geri döndü:

— İşte zarf da aldık. Buyur yaz... "Kurşunlu'nun Yamören köyünde Kulaksızın Yakup ağaya" dersin!

Mustafa zarfı Hasan'a uzattı:

— Al Hasan. Babama ver. Soranlara selâm ederim. Parayı

da tamam götür. Yolda Ömer'e bir şey lâzım olursa, sen harca... Ankara'ya döndüğünde...

Hasan, akşamdan beri ilk defa güldü:

— Ulan bu nasıl bir söz! Sen köye hiç mi gelmeyeceksin?

— Hiç... Biz Yamören'i boşladık Ağa! Uğrasak da birkaç yıl sonra olursa olur. — Birdenbire kederlendi —: Gurbet gibi iyi şey yokmuş.

Ömer, yüzünün terini sildi. Döşemeye tükürdü.

— Ben de öyle derdim ama, hastalık bizi yıktı. Yann gidiyoruz. Üstte yok, başta yok... Köye gece girmeli. — Bir şey hatırladı —: Aman Mustafa, bizim eski gömlek çamaşırcıda

kalmasın... Yıkanmağa gittiydi.

Hepsi birden davrandı. Çamaşırcı karının evini Hasan'dan başka bilen yoktu. Bu hafta yıkamağa verdiklerini de almamışlardı.

Hasan kasketini düzeltti:

— Mustafa benimle gelsin. Hem çamaşırlan alır, hem evi

Rakıyı bitirip sofrayı kaldırdıktan sonra Mustafa Hasan'la çıktı.

O gece Ankara'nın gökyüzünde pek çok yıldız vardı. Bu yıldızlar gündüzkü yağmurda yıkanıp temizlenmişler gibi her zamandanlzorlu parlıyorlardı.

Mustafa derin derin soludu. Az biraz sallanıyor, içinden türkü söylemek geliyordu. Rüzgâr tatlı serindi. Sanki birçok şeyler olup bitmiş, Mustafa'nın yüreği kaç gündür sürüp giden bir ağırlığı atmıştı. Yolun kaldırımı bozuk olduğundan ikide bir koluna çarpan Hasan'ı bile nerdeyse sevecekti. Pelvan Vahit'ten Candarma Nail'den, Murat'tan konuştular.

Samanpazarı'ndan sola sapacaklan sırada, Hasan bir bakkal dükkânına girip bir şişe rakıyla biraz yiyecek aldı. Dışanda parmağını kaldırdı:

— Yollara iyi nişan koy! — Güldü — Sen bu yolu bulur gelirsin ya... Bizimki boş laf... Gene güldü—: Ölsen, bulur gelirsin!...

Mustafa, bu sözlerden bir şey anlamadı. Her zaman suratı dümdüz duran Hasan'ın demin bakkaldan rakı alırken niçin göz kırptığını da anlayamamıştı. Yolu bellemek için çevresine iyice baktı. Rakı aldıkları dükkânın yanında bir arsa vardı. Sonra iki tane tahta ev, bir arsa daha... Yolun ileri ucunda bir elektrik feneri yanıyordu. Bunu geçtiler. İki katlı bir küçük evin önünde durdular. Pencerelerde ışık yoktu. Hasan, ayaklannın ucuna basarak, uzun boyunu büsbütün yükseltip içeriyi dinledi. "Uyumuş besbelli!" dedi. Tokmağı vurdu. Ses çıkmayınca bir daha vurdu. Üst katta bir pıtırdı işitildi. Neden sonra pencere açıldı. Bir kadın sesi yavaşça sordu:

— Kim o?

— Benim... Hasan usta... Taşçı...

— Hasan Efendi sen misin? Üstüme iyilik sağlık!

Kan gülüvermişti. Mustafa işte o zaman Hasan'ın "Yolu bulursun" lafının ne demeye geldiğini anladı.

Karanlık bir ev altına girdiler. Burası, taze yıkanmış çamaşır, bir de abdesthane kokuyordu. Ayakları altında tahta merdiven gıcırdadı. Kan sofada bir kapı açtı. Onlar içeri girince koşup perdeleri indirdi. Lambayı sonra yaktı.

Oda pek küçüktü. Pencerelerin önünde üzerine beyaz örtü çekilmiş bir sedir, bunun sol yanında bir aynalı konsol vardı. Yere serilmiş yatakta, san saçlı bir kız çocuğu uyuyordu.

Hasan sedire rahatça yerleşti. Rakı şişesini, öteberiyi çıkardı. Başını kaldırmadan konuştu:

— Mustafa yabancı değil... Bizim arkadaş...Taşçıdır. Yapıya geldiği gün: "Bu kara oğlan kim?" diye sordundu ya...

Karı, şişman karnına etekliğini kopçalamağa uğraşıyordu.

Sırtında gömlekten başka bir şey yoktu.

Mustafa utanarak başını öte tarafa çevirdi. "Kolları bütün çıplak rezilin... Bütün çıplak. Olursa bu kadar olsun. Neredeyse memeleri görünecek! Tüüü... "

Hasan sordu:

— Uyudun muydu?

— Uyudumdu. Haber vermeden gelirsin! Ya misafir olsaydı.

— Ne misafiri?

— Dostum. — Omuzunun üzerinden Mustafa'ya güldü —:

Değil mi ya?

— Olsun. Döner giderdik...

— Dostum olmadığını biliyorsun da.

Aynanın önünde kesik saçlarını taradı. Vücudundan, yanmış şeker kokusu geliyordu. Yapıda Mustafa'ya daha güzel görünmüştü. Şimdi ihtiyar gibi duruyor, -"Allanın bir hikmeti!" Hep de gülüyordu.

Karı, küçük bir tepsiyi, sedirin üzerine, Mustafa ile Hasan'ın arasına koydu. Çocuğun uyanacağını umursamadan yatağı tutup duvara çekti. Döşeme açılınca, Mustafa, bu odada her şeyin gıcır gıcır temiz olduğunu fark etti. "Çamaşırcı karı! Temiz olur elbet!"

Karı temizliğine temizdi ama, utanmazın biriydi. Yatağı çekerken gömleğinin sol omuzundaki kaytan iki kere kaymıştı. Kan sırtına mavi yünden örme bir kazak giyince Mustafa daha

rahatlaşacağına daha sıkıldı. Kazak vücudunu germiş, göğüsleri "tepe gibi" meydana çıkmıştı.

Karı konsolun alt gözünden pembe çiçekli, incecik bir kadeh çıkardı doldurdu. Önce Mustafa'ya, sonra Hasan'a verdi. Sonra da kendisi içti. Mustafa ancak o zaman bu çamaşırcı karının, köye yaren âlemlerinde oynatmağa getirilen kötü karılardan pek farklı olmadığını sezdi, çekingenliği biraz dağıldı.

Hasan ağır ağır konuşmağa başlamıştı,

— Biz gece vakti neye geldik Nazlı Hanım? Yarın ben köye gidiyorum. Gece vakti gelmemiz bundan... Çamaşırları bizim Mustafa getirecek bundan böyle...

— Geçen gün gideceğini neden söylemedin?

— Geçen gün gitmeyecektik. Köyden mektup geldi. Anam hastaymış...

— Geçmiş olsun. Ne zaman dönersin?

— Belli olmaz. Artık bahara inşallah!

Kan, Mustafa'ya güldü:

— İnşallah... Bunun adı ne?

— Mustafa dedim ya... Taşçı ustası...

— Pek küçük ayol! Bu nasıl bir usta?

Mustafa taşçılıkta kendisine güvendiği için bu söze hiç aldırmadı, güldü.

Şişe yarılanmadan Hasan sarhoş olmuş, karıyı "Rakı bul" diye zorlamaya başlamıştı.

— Sende yedek vardır. Nazlı hanımda rakı bulunmaz mı?

Kız, şuna bak... Parasını peşin vereceğiz. — Ceplerini aradı —: Vallah billâh peşin... Ben vermezsem, Mustafa usta verir.

Mustafa usta! Anladın mı! Bizim Mustafa usta!

— Peki, peki! Hele şunu bitirin, gerisi kolay!

Bir aralık Mustafa'yı odada bırakıp dışan çıktılar. Mustafa şapkasının kenarlarını sıvazladı. Hasan gittikten sonra buraya yalnız başına geleceğini düşünerek dudaklarını yaladı. "Cemal ustaya, aman sır vermemeli! Adı Nazlı hammmış... Aman sır vermemeli!... "

Hasan önden sallanarak geldi. Yumruğuyle dudaklannı siliyor, aptal aptal bakıyordu. Nazlı hanımın saçlan biraz kanş-mıştı.

Mustafa'ya dolu kadehi uzattı:

— İçsene yavrum!...

Hasan güldü:

-[A]İçsin elbet... İç hadi!

— İçeriz... Yavaş yavaş. — Sesini alçattı —: Hasan Ağa, ayakyolu nerede?

— Aşağıda... Aşağıya in... Kibrit var fnı?

Karı lafa karıştı:

— Kibrit olmaz. Aşağıda idare var. Gel göstereyim!

— Olmaz. Sen otur kız... Mustafa bulur. Bulur şart olsun... Bulursun öyle ya?

— Bulurum. Siz keyfinize bakın!...

Nazlı hanım dinlemedi, Mustafa'yla çıktı. Sofa karanlık olduğundan elini tuttu.

— Gel... Yürü... Yavaş bas... Düşersin.

Daracık merdivene zorla sığıyorlardı.

Ev altında karanlık sanki daha artmıştı. Küçük idare lambası yanınca, Mustafa Nazlı hanımın yüzüne baktı. Bir şey söyleyecekti ki, yukarıdan Hasan'ın sesi duyuldu.

— Nazlı! Hele gel.

Nazlı hanım fıkır fıkır güldü:

— Anladın mı? Beni senden kıskandı.

— Kim? Hasan mı?

— Hasan... Kıskandı. Gitmezsem döğüşürsünüz.

— Hasan bana çatamaz.

— Çatamaz mı?

— Çatamaz. Ne ağzına...

— Beni öptü derim.

— Yalan! Töbe! Yemin var.

— Yemin mi var? Vah yavrum vah!

Mustafa'nın hiç beklemediği bir şey oldu. Nazlı hanım, birden kucaklayıp "ağzından öptü". Mustafa, önce bundan bir şey anlayamadı. Sonra tiksinerek kendisini kurtarmak için var kuvvetiyle çırpındı. Ağzını kapatan dudakları, nerdeyse soluklarını kesecekti.

Hasan bir daha seslendi. Nazlı hanım cilveyle kıvrandı:

— Bırak beni.yavrum! Hasan şüphelendi, yallaha bırak!

Oysa Mustafa onu tutmuyor, kan Mustafa'yı öpüyordu.

Mustafa, ev altının ıslak çamaşır kokusu içinde yalnız

230

kalınca, elinin üstüyle ağzını tekrar tekrar sildi. Birkaç kere iki büklüm eğilerek tükürdü. "Adam adamı ağzından öper mi? Tüü! Ağzından öper mi, yanağı dururken pis kahpe.!"

Böyle bir işi, Nail Ağadan da, Topal İsmail'den de duymamıştı. Tükürdü. Birbirini tutmaz şeyler düşünüyordu: "Rezillik! Hasan'la döğüşürsünüz ne demek? Hasan'ın başlarım geçmişinden. Tüü... Nazlı hanım, bir kötü orospu imiş!" Bıçağını yokladı. "Hasan'la döğüşür müyüz? Pekâlâ!"

Ne abdeste girdi, ne yüzünü yıkayacak su aradı. İdare lambasını söndürmeden ayaklarının ucuna basarak merdivenleri çıktı. Hâlâ sık sık soluyor, şakaklanndaki damarlardan sanki ateş geçiyordu. Sofada durup şapkasını düzeltti. Suratını sıvazladı.

Hasan odada abuk sabuk konuşuyordu:

— Kuzu dedim ya... Tam dişine göre Nazlı hanım! Kemiklerini çıtır çıtır yersin... Göreyim seni! — Mustafa kapıda durup dinledi—: Göreyim seni... Çarığında ip kalmamalı... Köye gelecek navlun parası bulamaman...

— Meraklanma... Kolay...

— Seni göreyim Nazlı... Şunu Yamören'e rezil et...

Mustafa, "Hele bak! Hele bak!" diye irkildi.

Demin aşağıda karıdan iğrenmemiş, meğerse farkında olmadan korkmuştu. Bunu şimdi gayet iyi anlıyordu.

V

Babasına yazdığı mektubun karşılığını, Mustafa tam üç buçuk ay sonra, teşrinisaninin 15'inde aldı. Artık havalar, hele akşam üzerleri, iyiden iyiye soğuyordu. İkindiden sonra işçi tulumunun üzerine ceketini giymişti. İçinde öyle bir gayret vardı ki İncegeliş dağlarını önüne getirseler bir solukta yonacaktı.

Böyle sıralarda çevresinde olup bitenlere hiç aldırmıyor, dalıp gidiyordu.

— Kolay gele Mustafa!

— Eyvallah! — Toplandı —: Buyur efendi ağa!

Herifi birden çıkaramadı. Lâcivert elbisesine parlak düğmeler dikmiş, başına polis şapkasına benzer bir şapka giymişti. Uzun boylu bir adamdı. Mustafa gözlerini kırpıştırdı:

231

— Buyur!

— Ulan, beni tanımadın mı rezil?

— Vay Recep Ağa! — Mustafa çekici yere atıverdi —: Sen misin? Vallah tanıyamadım. Bu ne biçim elbise? Bekçi mi oldun Ankara'ya?

Himmet Çavuşun damadı Recep, Mustafa'nın kendisini,

birdenbire biliş çıkaramamasına pek sevinmişti. Geniş geniş kasılarak güldü:

— Demek, bizi bekçiye mi benzettin? Şuna bak! Bayındırlıkta odacıyım.

— Neresi Bayındırlık?

— Yenişehir'de...

— Şurada mı? — Mustafa eliyle tepenin altındaki beton binaları gösterdi —: Aman iyi. Ne güzel! Köyden yeni mi geldin?

— Çok oldu. Bir ay kadar...

— Tüü.vBir aydan beri Yenişehir'de olur da, bir haber yollamaz mı adam?

— Yollayamadık. Bir kez kamyon şoförlerine söyledim. Ses çıkmadı. "Ben gider bulurum!" dedim. Buranın adresini Ömer verdi! tşten baş alamadık. Bizimkisi bildiğin memurluk. — Bir adım geri çekildi —: Ulan Mustafa, adam olmuşsun. Ömer söyledi de Yamörenli inanmadı. Bu taşlan sen mi düzledin, hep?

— Şu ikisini biz düzledik... Babamgiller nasıl?

— İyiler...

— Murat Ağam?

-İyi...

— Hep demirbaş amelede mi çalışıyor Murat ağam?

— Öyle... Selâmı var.

— Anam iyi mi, anam?

— Ağladı fukara... Sana babandan mektup getirdim.

Himmet Çavuşun damadı Recep, ceketinin parlak düğmelerinden iki tanesini çözdü. İç cebinden buruşuk bir zarf çıkardı:

— Al bakalım... Yazılalı çok oldu. Çünkü biz köyde bir ay kaldık, fazladan... ,

Mustafa, zarfı evirip çevirdi:

— Zarar yok. Eksik olma. — Nereye koyacağını, ne yapacağını kestiremiyordu —: Ağam Murat mı yazdı? Ağam yazmıştır.

— Mühendis odasına doğru baktı. Taş hesabı için Cemal usta

oraya gitmişti.— Yazıdan belli... — Acele arayıp, bir küçük tahta parçasını yontulmuş taşlardan birinin üzerine koydu —: Hele buyur otur, otur şöyle — işçilerden birine işaret etti —: Arkadaş, Arapoğluna söyle. İki kahve yapsın. Çabuk! "Mustafa ustaya!" dersin. — Usta kelimesine basıyordu —: "Mustafa ustaya!" Anladın mı? — Recep'in karşısına oturdu. Zarfı dizine koyup üzerine dirseğini dayadı —: İşte böyle Recep efendi. Çalışıyoruz.

— Kolunu açıp oraları gösterdi. Yere düşen zarfı aldı —: İşte böyle. İyi ettin. Geldiğin iyi oldu. Daha ne var ne yok? Ömer hastalığı atlattı mı?

— Pek savamadı. Köyde sıtma gene bastırdı. Yattı bir zaman... Amcan Reşit Hoca, sıtmasını bağladı da biraz gözü açıldı. Ama kulak verme, herif güçsüz. Köyü garipsedi mi biraz dolaşıyor, bizim odanın damına çıkıyor ama kendi başına değil, elindeki sopaya kuvvet... Bizim odanın damında oturuyor da, köyü seyrediyor.

Mustafa gözlerini kısmış, yerdeki taş kırıklarına bakarak dinliyor, dinledikçe yüreğine sıcak sıcak bir şeyler dökülüyordu. "Himmet Çavuşun odası damından Yamören hep görünür.

Çerkeş yolu... Kavaklıgöl..." İçini çekti, öksürdü. Yere attığı çekiç gözüne ilişince kollarını sızlatan bir yorgunluk duydu. Başını kaldırmadan dargın dargın sordu:

— Benim için ne diyorlar köyde?

— Vahit perişan gelince... Arkadan bu kadar yıllık Gurbetçi Ömer perişan gelince... Köylü başladı gülüşmeğe... "Ankara gurbetine bir hal olmuş Müslümanlar!" diye çok laf ettiler. "Mustafa da yakında gelir!" diyorlar. "Bunlar, bari kendi başlanna geldiler, Mustafa kâğıt yazar da gizliden yol navlunu ister, öyle, gelir!" diyorlar. Hiçbiri taşçı ustası olduğuna inanmadı. Bizim köyü bilmez misin? Babana para yolladığına da inanmadılar. Yalan mundar, ben de inanmadım. "Yakup Ağa, elden utandığı için uydurdu bir yalan!" dedim.

— Peki, Hasan usta yemin etmedi mi?

— Eder mi? Soranlara gülü gülüverdi: "Yakında görürsünüz.

Gelir nerdeyse!" dedi.

— Hele rezil!... —Mustafa sıkıntı ile başını çevirdi—:

Demek böyle bizim köy?

— Böyle... Baban iki tosun aldı. Bahara koşacak...

233

-İyi...

— iyi olmaz mı?

— Amcam nasıl, Reşit Hoca?

— Amcam bırak!... Kalabalığına aldandı, Köprülü'ye hoca oldu. Biz de Yamören'e başka bir hoca bulduk. Meğer sesi çıkmazmış. Hangi illete uğradıysa, sadası kaçmış. Hini hini ediyor. Okuduğu anlaşılmaz bir hoca... Yazısı iyi, ama duaları çeviremiyor. Sonunda amcan Köprülü'de barınamadı. Biz de hocayı defettik. Ben geldikten sonra Reşit Hoca köye dönecekti. Artık bilmem...

— Recep Ağa... — Mustafa başka bir şey soracakken unuttuğu için vazgeçti —: Bizim delikanlılar Sımıcak'a konuk gittiler mi?

— Gittiler.

— Kızılcaköy'le aramız hep bozuk mu Recep Ağa?

— Eskisi gibi.

— Eskisi gibiyse kötü. — Birden öfkelendi —: Uğratmamalı alçakları bizim meşe korusuna...

— Uğratmıyorlar. Korucu Ali gece gündüz kol geziyor. Kızılcaköylülerin iki baltasını aldılar, bizimkiler...

Biraz sustular. Mustafa tulumunun göğüs cebinden yuvarlak bir kutu içinde otomatik metresini çıkardı. Ortasına basıp çelik şeridi ileri doğru fırlatmağa başladı. Recep Ağaya gösteriş yapıyordu. Recep kahve fincanını yere koydu:

— Eh, bana izin...

— Dur yahu! Konuşuyoruz. Gidersin. Vahit nasıl? Bizim Pelvan?

— Geziyor köyün içinde... Önceleri eğlendi kanlar, "Gitti de geldi" dediler. Yamören'in kansı rezildir. Bilmez misin? Vahit çeşmeye yaklaşamaz oldu.

— Ayağına taş düştü. Ne yapsın?

— Orası öyle... Taş düşmüş... Köyde topalladı. Şimdi zaran yok!

— Topal dedin de... İsmail Nasıl?

— Sorma...

— Ayağı sağardı mı az biraz?

— Eskisi gibi... Kanlara belli etmek istemiyor, ama aksıyor. Recep Ağa bıyıklannı bütün bütün kısaltmış, memurlar gibi,

burnunun altında, "şuncacık" bırakmıştı. Suratında, Mustafa'nın yadırgadığı bu olsa gerekti. İsmail'in, kanlara, topallığını belli etmek istememesi, pek hoşuna gitmiş gibi, bu kırpık bıyıklan tek parmağıyle kaşıyordu. Mustafa dalgın sordu:

— Demek ayağı hiç fark etmedi?

— Ayağını bırak! Bu topal, yakmadık can bırakmıyor. Haym ki, kurt kaç para...

— Haymdır domuz! — Mustafa birden sıkıldı, ayağa kalktı —: Sen yerinden memnunsun ya?

— Memnunum! — Recep de kalktı —: Eh bana izin ağa!

— Gidiyor musun? Konuşuyorduk. İşin vardır. Git güle güle! Gene gel. Biz usta kısmıyız, öyle yerlere giremeyiz.

— Orası doğru! Ben gelirim. Artık hep buradayız...

— Gel... "Mustafa usta" dersin, kim olsa gösterir.

— Fırsatını düşürür sem gelirim. Dur, az kalsın unutuyordum, Nail yok mu, Candarma Nail... Güldane'yi aldı, kaçtı. Sonunda kan diye eve getirdi!

— Tüü... Vahit ne yaptı?

— Vahit mi? Aman Mustafa, yoksa Vahit'le Güldane'nin

arası iyi miydi? Tamam, epey dargın gezdiler. Dur oğlum, Muhtar odasında, kan yüzünden mi döğüştülerdi bunlar?

— Yok canım! Vahit'le kızın arasında bir şey yok.

— Öyle de çünkü... Vahit'le Nail'in aralan iyi de şaştım.

Eyvallah Mustafa!

— Hadi güle güle...

Recep'in arkasından, Mustafa, kaç aydır gurbette olduğunu parmağıyle hesaplayarak bir zaman baktı. "Yamören'de neler olmuş! 'Çok işler olmuş!', diyor", mektubu ağır bir şey gibi sağ elinden sol eline, sol elinden sağ eline geçiriyordu. "Yamören'de neler olmuş! Çok işler olmuş!"

Cemal usta çardağa gelince sordu:

— Kimdi konuştuğun herif? Ne istiyordu?

— Hiç... Yabancı değil... Bizim köyde Himmet Çavuş vardır. Onun damadı Recep... Mektup getirdi.

— Ne diyor?

— Bilmem... Nah, okuyuver.

Cemal usta, zarfı açtı. İkisi de çömelip dirseklerini taşa dayadılar.

235

"İki gözüm, oğlum Mustafa,

Evvelâ arzu hulûs üzere mahsus selâm edip iki gözlerinizi öperim. Ve hatırınızı sual ederim. Eğerce, ben pederinizden sual ederseniz, siz oğlumdan başka bir kederim yoktur. Mektubunuz geldi. Vusul buldu. Memnun oldum. Cenabı vacibül vücut da sizleri memnun eylesün, amin! Oğlum, bu taraftan sual ederseniz valideniz Binnaz Hanım mahsus selâm edip gözlerinizi öper. Biraderiniz Murat Efendi mahsus selâm edip gözlerinizi öper. Hanesi tarafı mahsus selâm edip ellerinizi öper. Oğlum bu tarafta başkaca bir havadis yoktur. Gönderdiğiniz yedi lirayı bir tamam aldım. Ziyadesiyle sevindim. Siz orada nasılsınız? Rahat mısınız? Ve ne vazife ile meşgul oluyorsunuz? Bunları ayrı ayrı yazınız.

Beni meraktan kurtarasınız. Oğlum, sağ olunuz, beni memnun ediyorsunuz. Cenabı Mevlâ da sizleri memnun eylesin. Bu tarafta amcanız Reşit Hoca Efendi mahsus selâm edip gözlerinizi öper. Teyzeniz Emine Hanım mahsus selâm eder. Ben, iki tosun aldım. Boyunduruğa alıştırıyorum. Ekinler iyidir.

Rahmet yağdı. Cümlemizin yüzünü güldürdü, işbu mektubumun cevabını acele beklerim. Baki sıhhatte daim olasınız oğlum.

Pederiniz Kulaksız Yakup Ağa tarafından

Cemal usta, zarfla beraber, mektubu Mustafa'nın önüne sürdü:

— Al, sok cebine. Git şuradan bir kâğıt getir. Karşılığını yazalım. Sen, tez canlı bir herifsin!...

— Hele usta, orasını bir daha oku!

— Neresini?

— Bak, Hasan yedi lira vermiş. Oysa biz on lira gönderdikti.

— Sahi be, yedi yazıyorlar.

— Hasan parayı tam vermedi, gördün mü?

— Ayıp etmiş! Yolda Ömer'e lâzım mı oldu yoksa?

— Sen o Hasan'ı bilmezsin usta! Hocalar kabilesi dedin mi rezillikte benzerleri bulunmaz. Tüü! Kızdım bu işe...

— Aldırma. Eğer vermediyse verir. İnkâr mı edecek! Hep biliyoruz!

— Vermeye verir ya, ne zaman?...

Önce umutsuz, ellerini açtı. Sonra kulağındaki kalemi bıçak gibi eline aldı:

— Sen o Hasan'ı bilir misin usta! Ben çamaşırcı karıya neden gitmedim, bakalım?

Cemal usta meraklandı:

— Neden?

— Sen ne bileceksin! "Göreyim seni Nazlı Hanım! Çarığında

ip bırakma şu Mustafa'nın!" dedi. Kulağımla duydum da o yüzden gitmedim. Karı beni baştan çıkarıp soyacak... Hey Yamören! Bizim köyün elli evi birbirine düşmandır. Hele alçaklar!

— Aldırma. Sizin köy öyledir de, bizim Kurşunlu başka türlü mü?

— Hiçbiri bize benzemez. Hasan, köy adamına gülü gülüve-riyormuş. Himmet Çavuşun damadı söyledi. "Görürsünüz, Mustafa yok-yoksul gelecek!" diyormuş. Nazlı Hanıma ısmarladığından soyulacağımız elde bir...

Cemal usta güldü:

— Neye kızıyorsun? İşte çok şükür, kendini soydurmadın... Aldırma! Hadi, bir kâğıt getir. Güzel bir mektup yazalım. Usta olduğunu, iyi para kazandığını, Nazlı Hanıma soyulmadığını hep bildirelim!

— İnanmazlar. Babam da inanmaz. Baksana, "Orada rahat mısın, ne gibi bir vazifedesin?" diye soruyor.

Birdenbire kalemi şapkasının arkasına soktu. Kavgada yerden taş arar gibi telâşlı bir dönüp çekicini kavradı:

— Bırak! Mektup falan istemez. Hepsinin Allah belâsını versin.

Aradan bir hafta geçtiği halde Mustafa bir türlü mektuba cevap yazmak istemiyordu. Cemal usta bunun sebebini anladığı için üst üste zorlamış, o kadar ki, bu sabah işe gelirken zarf kâğıt bile almıştı.

Mustafa'yı sıkıştırmak hoşuna gidiyordu. Mektubu öğle yemeğinde Arapoğlunun aşçı dükkânında yazmağa karar vermişlerdi. Cemal usta unutmuş gibi davrandı. Mustafa da dalgındı, hatırlamadı.

Şimdi, akşam üzeri, yeni bitirdiği kocaman bir taşın önünde, Mustafa çekici yavaş yavaş küçük taş parçalarına vuruyor, onlan toprağa gömüyordu. İnatçılığı, kısa çenesinden, sert saçların iyice bastırıp daralttığı alnından belli olan esmer yüzü, kederliydi.

Bunca sene gurbet gezdiği için "sıla hastalığı" denilen illetin biraz da yılgınlık olduğunu bilen Cemal usta, acıyarak:

"Oğlan küçük... Yılgınlığa dayanamaz..." diye düşünüyor, Mustafa'nın şimdi artık, şu iki kiloluk çekiçten bile yıldığını, vurduğu yerde bir zaman bırakmasından anlaşılıyordu.

— Mustafa! Beri bak! Köpoğlu köpek... İşler azaldı. Havalar soğuk... Bak ne düşündüm. Mektup yazacağımıza... Köye kadar gidip gelsen...

Mustafa, uykudan uyanmış gibi gözlerini kırpmadan bakıp başım silkeledi. İncecik alt dudağı titriyordu.

Cemal gülmeden üsteledi:

— "Köye git!" dedim.

— Köye mi? Töbe... Köye gitmem usta. Ben köye hiç gitmem.

— Gidersin, neden? İnsan köyüne gitmez mi? Ayıp bir şey değil.

— Ben gitmem. Köyde ne işim var? Sen olanları bilmediğinden...

— Ne olmuş? Bir kızı sevmişsin. Hasan'ın ağabeyisi almış. Mustafa eliyle ağzını kapattı:

— Kim söyledi? Hasan rezili öyle ya... Vallah billâh, yalan!... Yok, kız mız... Yalan... Vallah billâh...

— Yemin etme. Köye gideceksin?... Duramazsın artık... İnatçılığı bırak... İnat iyidir, ama faydalı işde...

— Gebersem gitmem!

— Gidersin. — Oğlanın direnmesine farkında olmadan kızdı—: Ah reziller!... Ulan köylü değil misiniz? Sıla hasreti yüreğinize bir düştü mü, duramazsınız. Cennette olsanız yola düşersiniz, reziller, seğirtirsiniz tezek kokusuna...

Mustafa gülümseyerek çekici yere bıraktı. Cemal usta da köylü olduğundan köylülere atıp tutması Mustafa'yı hiç kızdırmıyordu... Yumruğunu çenesine sürdü...

— Görürsün usta... Ben köye hiç gitmeyeceğim! Mektup da istemez. Ne derlerse desinler.

— Ulan, ne diyecekler? Sanki milletin umurunda... Recep Ankara'ya geleli kaç ay olmuş. Mektup cebinde eskimiş. "Şunu yerine versem" dedi rni?— Şapkasını arkaya atıp uzun uzun konuşmağa hazırlandı —: Bak Mustafa! Kurnazsın ama aptal kurnazsın. Aklına bir şey geldi mi, başkası bunu düşünmez

sanıyorsun. Geçenlerde kaç ay oluyor. Hani bileğin ağndıydi. İşte ona da köylü kurnazlığı derler. Ben bunca yaş yaşadım. Senin gibi kaç tanesini çırak çıkardım. Doğru söyle, "Beni aylığa geçirsinler" diye oynadın o oyunu, değil mi?

Mustafa irkildi:

— Söz mü şu, vallah değil... Şart olsun...

— İşte gördün mü? Yalan söylüyorsun. Sen hem onurlu bir adamsın, hem de yalancısın. Olmaz! Erkek kısmı, yalan söylemeyecek pek bunalmayınca... Bileğin ağndı. Pekâlâ. O günden bir hafta önce Bentderesi'nde esnaf kahvesinde oturuyorduk. Taşçı Muzaffer usta çıraklığını anlattı. Çıraklığında yevmiyesiz çalışırmış, iş öğrenince ustası yevmiyeye geçirmemiş, "Bileğim ağrıyor" diye yalandan bir hastalık çıkarmış. Öyle demedi mi?

Mustafa kıpkırmızı oldu. Yere bakıyordu:

— Öyle...

— Sen de hemen o oyunu üç gün sonra, utanmadan bana oynadın. Muzaffer usta anlatırken ben gözümü senden ayırmadım. Sevindin. Kurnaz kurnaz düşündün, gülümsedin. Ossaat böyle bir iş yapacağını bildim. "Ben de yaparım" dedin öyle ya! -»- Biraz durup bekledi.— Söylesene...

— "Biz de yaparız" dedik.

— İyi ama köpoğlusu... Benim orada olduğumu neden unuttun? Benim de orada olduğumu unutmasan "Cemal usta işitti. Oyunumuzu anlarsa ayıp olur" derdin ya?

— Derdik... Tüü!... Sahi, sen de oradaydın. Hasan da oradaydı. Çay içiyordunuz...

— Ulan eşek... Orada olmasam da bilirdim. Çünkü ben de ustama bu oyunu yaptım. Hele rezil! Dün cin olmadan bugün adam çarpmağa kalkarsınız. Ben sana akıl vereni de biliyorum. Ömer alçağı... Geceleri fısıl fısıl domuzluk öğretti. İkinizi de yallah edip sokağa atacaktım. Sana kimse iki lira yevmiye vermezdi. Ayrıca han kirası ister, her şey para ister. "Hadi otur şu taşın başına" deseler, âletin yoktu Yamörenlü... Sana kızdım. Hasan'a dua et... Köye gitmeseydi işin bitikti.

Cemal usta bir cıgara yaktı. Mustafa, Hasan'ın taşlarını düşmanlıkla bozduğunu da anlamış mı, diye düşünerek bunaldıkça bunalıyordu.

— Ömer kötü herif... Sana baba öğüdü: Akıl veren çok olur 239

ama, tekerlendin mi elinden tutan bulunmaz. Kurnazlığın bir ucunda yalan var. Yalan dersen erliğe uymaz! Kancık işi... "Köye gitmem" diyerek atıyorsun yalanı... Oğlum, habersiz köye gidebilir misin?... Nasıl olsa benim haberim olacak. Neden saklamah? Boş yere bu kadar gün sıkıntı çektin. Boş yere bu kadar gün sıkıntı çekeceksin. Şimdi söyle bakalım. Yüzüme bak! Köyü özledin. Yarın mı gidersin?

Mustafa "evet" anlamına başını salladı.

Cemal usta, bu kadar üstüne düşmeseydi, belki inatla birkaç ay daha dayanırdı. Yüzü gittikçe gevşedi, kaşlarının karmakarışık çatıklığı biraz

açıldı.

Hasan'ın taşlarını bozma işini demek ki fark etmemişlerdi.

Buna çok sevindi, sevinci belli olmasın diye dudağını ısırdı.

Cemal ustanın üzerinden, ağası Murat'a benzer öğretmen hali gitmişti. Her zamanki şakacılığıyle altın dişlerini parlatarak güldü:

— Yarın git bakalım! Yamören taşçı ustasını görsün. Yabancı bir zanaat öğrenmedin. Köyünüzün toprağını bilirim. Taştan taşa basarak dolaşırsın. Takımlara yeni bir torba aldım. Takım demek "velinimet" demektir.

— Takımları götürmem usta... Kalsın... Bir iki haftaya varmaz dönerim.

— Lafı bırak. Geri dönmek artık gelecek yıla... Yarın çarşıya çıkarız. Ben yanında olmazsam, seni aldatırlar. Köy yerine salt takım torbasıyle gidilmez, "taklavat" da ister.

Mustafa, bir haftadır uykusunu kaçıran bu işin böyle apansız düzelmesi sevinciyle derin derin soludu... Yarın akşam trene binmezse, artık hep burada kalacakmış, hiç gidemeyecekmiş gibi sıçrayıp kalktı.

İnşaatın gürültüsü, pek uzaktan geliyor, gökyüzünden iki

siyah kuş geçiyordu. Ankara kalesine, kıpkırmızı sonbahar güneşi

vurmuştu.

Mustafa elini yüzünden geçirdi:,

— Usta! Kusura bakma! Köyü özledik.

Hiç aklında yokken Cemal ustanın eline davrandı.

240

Ertesi sabah, önce bir manifatura mağazasına girdiler.

Dükkâna kara sakallı bir adamdı. Gelirken Mustafa'nın trende rastladığı Çankınlı kara sakala benziyordu. Cemal ustayı tanıdığından iki çay ısmarladı.

Aldıklarım Cemal usta bir kâğıda yazıyordu. Hepsi 32 lira tuttu. Cemal ustanın hatırı için kara sakal iki lirasını kesti.

Elbisecide Mustafa, hâki külot pantalon, avcı biçimi lâcivert ceketle lâcivert takım arasında biraz düşündü. Düz pantolonlu lâcivert elbiseyi giydi, beğendi. Omuzlar biraz dar geldiği için, dükkânın arkasındaki terziler koştular. Ceketi Mustafa'ya uydurmak için omuzlarındaki pamuklan söküp çıkardılar. Bunun için kâğıda 22 lira yazıldı.

Kunduracıda Nail'in candarmalıktan getirdiği sivri burunlu kunduralara benzeyen uzun konçlu siyah potinler seçildi. Sonra, şal taklidi bir kuşak, başkaca bir Tosya kuşağı, kurdelâsı parıl parıl, keçesi kaskatı bir siyah fötr şapka, kırmızı, sarı çizgili, mavi cam düğmeli iki gömlek alındı. Mustafa, birçok aradıktan sonra kollan uzun, yakası kalkık bir kırmızı kazak buldu. Çifte pilli bir elektrik fenerine tam yüz yetmiş beş kuruş saydı. Dalgalı ağızlık taşlanndan yapılmış yuvarlak cep aynalan, minimini şişelerde çeşitli koku yağlan, üç kilo leblebi, üç kilo kuru üzüm, çekilmemiş kahve, sakız, çay şekeri, boyalı şeker; üstü san çiviler, küçük aynalarla süslü bir İstanbul sandığına dolduruldu.

Mustafa bunlardan başka, elbisesinin göğüs cebi için kenarları pembe işlemeli bir ipek mendil, kancasıyle bunu cebin ağzında tutacak mavi saplı kalem gibi bir küçük bıçak, boncuktan yapılmış bir saat kesesi, üzerinde boncukla "yadigâr" yazılı bir püskül, üstünde beş yeşil boncuk bulunan bir gümüş yüzük, sarı taneli 33'lük bir tespih, bir kendisine bir de Vahit'e iki kırmızı ağızlık beğendi.

Mustafa'nın büyük bir bıçağı vardı. İyisinden bir de tabanca istiyordu. Silâhçı dükkânının camekânında bir zaman durup içeri gireceği sırada, Cemal usta kolunu tuttu:

— Dur bakalım. Burada hükümetten kâğıt olmayınca adama silâh satmazlar. Tabanca alacaksan bende bir tane var. Sana satanm.

— İyi mi senin tabanca? Şarjörlü olmalı. Tutukluk yapmamalı. — Bu sözü köyde Nail'den işitmişti. Şimdi aklına geliverme-

241

sine sevindi —: Silâh kısmı şişti mi, bir işe yaramaz. Seninki iyi silâhtır. Sen kötü mal kullanmazsın.

— Tabancaya, karıya, bir de saate kefil olunmaz Yamörenli, bunlar çok zaman, marka işi değil, baht işidir. Aslını sorarsan bendeki tabanca, benim değil. Bir arkadaş rehin bıraktı. Parasını verip çıkaramadan askere gitti. Geçenlerde mektup aldım: "Tabancayı her kaç liraya müşteri bulursan sat. Borcumdan aşağı ederse, üst yanını gelince ben öderim. Yukarıya tutturabilirsen, bana yollarsın!" diyor. Silâhtan anlayanlar 30 lira paha biçtiler. Birisi 28 üra verdi, "Olmaz" dedim.

— Fişekleri de var mı?

— 21 fişekle üç şarjörü var. Yedili... Sahibi iyi oğlandı.

Yemin etti: Belçika'nın beylik silâhı imiş...

— Büyük mü bari namlusu?

— Ölçmedim. Boyu senin karışınla bir karış gelir.

— Bir karış öyle ya... —Mustafa parmaklarını açıp eline

baktı —:Büyük... Aferin... Söyle bakalım usta, fişeklerle, şarjörlere ne vereceğiz?

— O nasıl söz? 30 lira fiat biçtiler dedim ya...

— Canım usta, biz yirmi sekiz verelim.

— Sus rezil! — Cemal usta bir adım geri çekildi —: Askerdeki fukaraya iki lirayı çok mu gördün? Ayıp! — Yürüdüler. —

Hele dur, unuttum. Kırmızı meşinden bir de kılıfı var. Kılıf iki lira eder.

— Peki!... Başüstüne. Otuz lira olsun!

Mustafa, otuz lirayı hemen saydı. Silâhı gösterip beğendirmeden almak istemeyen Cemal ustaya zorla verdi.

Mustafa ile Cemal usta önde, sırtındaki yeşil boyalı İstanbul sandığıyle küfeci arkada, eve geldiler.

Mustafa, gazocağı ile bakır tencereyi orta yere getirdi.

Aldıklarını bir daha gözden geçirmek için sandığı da boşalttı. Sonra eşya kalabalığına gözlerini küçülterek bir zaman kibirle baktı:

Cemal ustayı güldüren bir şaşkınlıkla elini dizine vurdu:

— Aman usta! Bu ne iş?

— Nedir? Bir şey mi unuttuk?

— Bir şey unutmadık! Şaştım. Şunlara bak! Kurşunlu'da dükân açar adam bunca malla... Öyleyken cebimde 116 lira kaldı.

Yahu! Ben zengin olmuşum. Tuuu. Yamören'de altı ay, dost düşman, bizi konuşacak usta!...

— Bir de "Köye gitmem" dersin rezil!... Babandan mektup gelmeseydi, Yamören'i hiç aklına getirir miydin?

— Bilmem... — Biraz düşünüp utangaç utangaç başını çevirdi —: Havalar soğudukça, köy adamın aklına geüyor usta! Doğrusunu ister misin, köy kısmım adam hiç unutmaz da, arsızlığından unutmuşluğa vurur. — Ellerini sevinçle oğuştur-du —: Kışın köy iyi olur.

— Hele tembel köpek! Tarlada çalışmayı göze alamadığından... Kışın odalarda gelsin laf, gelsin domino, iskambil...

Cemal usta, sandığından tabancayı çıkardı. Mustafa, otuz lirayı görmeden verdiği için, kendi kendine üzülüyor, silâhı beğenmemekten korkuyordu. Fakat güneş ışığında namlunun menevişi parlar parlamaz yüreği ferahladı. Cemal usta, uzun uzadıya hecelediği halde, markasını okuyamadı, suratını asarak uzattı:

— Al hadi, Allah kullanmayı nasip etmesin!

Mustafa "bismillah" diye aldı. Şarjörü çıkardı. Emniyet tetiğini açıp kapadı:

— Namluda fişek var mı usta?

— Yok!

— Sağ ol usta! İyi silâhmış. Kız gibi...

— Hemen şüphelendindi değil mi? Ulan bizim köylüler!... Kimseye güvenmezsiniz de tarlatan sırtınıza vurmadan nasıl dolaşırsınız?

Mustafa, tabancaya dalmıştı. Gülümsüyor, birisine çekmiş gibi sapını yumruğunda vargücüyle sıkıyordu. Şarjörü yerine sürdü. Güven tetiğini "şırak" diye kapadı. Evirip çevirirken birtakım rakamlar gördü: "1 - 2 - 4 - 5 - 7". Bunları ayrı ayrı tanıdığı halde bir türlü bir araya getiremiyordu. "Yüzden fazla rakam düşürmüş gâvur... Binden fazla rakam düşürmüş!"

Eşyaları sandığa yerleştirirken Cemal usta takıldı:

— Gördün mü? Paralan, Çankm kapısında yemediğin ne güzel oldu. Adamlığına bu sandıktan başka tanık istemez. Şuna bak. İncir, üzüm, leblebi, sakız almış. Hey rezil! Yamören'de baştan çıkarmadık gelin bırakmayacak. Yamören köyü, bir Mustafa'mn lâkırdısından yanar bu kış. Karısı, erkeği başka laf

etmez. Ulan, gazocağı aldın ama, bunun hani gazyağı?

— Aman... Doğru bir söz!... İyi aklına geldi usta.

— Dur, şimdi koşma. Bir küçük teneke alırsın, takımlarla beraber yorgana sararız.

— Olur. Yorgana saralım.

— Hadi şimdi, elbiseni, kunduram, şapkanı giyin.

— Giymek olmaz. Trende biçimi bozulur.

— Sen bilirsin...

Mustafa, "Bu iş akşama kadar sürüp gider" zannetmişti.

Sandığın ağzı, beş dakika içinde kapatılınca şaşırdı. Ellerini beline koyup odaya baktı. Takımlar yorganın yanında duruyordu. Cemal ustaya bir şey söylemeden gazyağı almak için bakkala koştu.

Bakkal, çekmecenin yanında bir şeyler yazıyordu.

Mustafa eline vardı:

— Çavuş, hakkım helâl et!

— Hayrola? — Bakkal gözlerinin içine doğru kıvrılmış beyaz kaşlarının arasından baktı —: Yolculuk mu var Mustafa usta?

— Allah izin verirse bu akşam...

— Cemal usta da gidiyor mu?

— Hayır! Ben yalnız gidiyorum.

— Git, yolun açık olsun! Bir şey mi istedin?

— Gazyağı... Küçük teneke... Aman iyisinden olsun...

Sağlam teneke seçelim! Yolda akar makar...

— Meraklanma! — Çırağına seslendi —: Sağlamından bir ufak teneke gazyağı... 105 kuruş vereceksin Mustafa usta!

— Başüstüne! İki paket de iyisinden cıgara ver... On birlik cıgara... Bir de kibrit... — Rakı alıp almamağı biraz düşündü —:

O kadar. Yap hesabı!...

Bakkal duvardaki çiviye kirli bir sicimle asılmış kalemi aldı. Önüne boş bir kese kâğıdı çekti. Kocaman rakamları alt alta yazıp topladı. Beş liranın üstünü verirken aklına bir şey gelmiş gibi durdu:

— Hasan ustadan haber yok mu?

— Yok. Ne yapacaksın?

— Birkaç kuruş borcu kaldıydı da... O zamandan beri defterde açık duruyor. "Cemal ustaya söyleme. Bilmesin. Bunu ben ayrıca veririm!" dediydi. — Güldü —: Yamörenlilerin bazısı hiç sana benzemiyor Mustafa usta! Demek bazısı hesabına sağlam

değil!

Kapınm önündeki patates çuvalından patates seçen yaşlı herif, kafasını kaldırmadan sordu:

— Nereliler hesabına sağlam değil, Çavuş?

Bakkal duymazlığa vurup çırağa emretti:

— Hadi, gaz tenekesini eve bırak da gel!...

Mustafa, çırağın arkasından dışarıya çıkıyordu ki, yaşlı herifin bu sefer, gülerek: "Kimlere dolandırıcı diyordun, Alla-sen?" diye sorduğunu işitti. Yüzü kıpkırmızı döndü:

— Çavuş! Keselim şu hesabı. Ben köyde Hasan ustadan alınm. Kendisi geldiğinde verir ama... Fark etmez.

Bakkal defterleri karıştırırken Mustafa, eli cüzdanının üzerinde, yüksek bir yerden atılacakmış gibi, zorla soluklanarak bekledi.

— İki... Elde var bir, iki daha üç... Tamam... 321 kuruş Mustafa usta!...

Bakkal "yüz lira" deseydi "şart olsun" çıkarıp sayacaktı.

Bunda şüphesi kalmayınca korkudan boğazı kuruyuverdi.